www.polirom.ro

© 2006 by Editura POLIROM

Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4, P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33, O.P. 37;
P.O. BOX 1-728, 030174

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

Mihăilescu, Dan C.

Literatura română în postceauşism / Dan C. Mihăilescu. - Iaşi: Polirom, 2004-

4 vol.

ISBN: 973-681-629-X

Vol. 2: **Proza. Prezentul ca dezumanizare.-**

2006. - ISBN: 973-681-773-3

821.135.1.09"1989/..."

Printed in ROMANIA

Dan C. Mihăilescu

LITERATURA ROMÂNĂ ÎN POSTCEAUŞISM

II. Proza. Prezentul ca dezumanizare

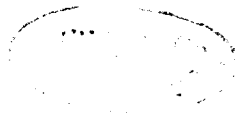

POLIROM
2006

1806179

827169

Dan C. Mihăilescu (n. Bucureşti, dec. 1953), absolvent al Facultăţii de Limba şi literatura română, Universitatea Bucureşti (1972-1976). Cercetător ştiinţific la Institutul de istorie şi teorie literară „G. Călinescu" (1980-2003); secretar de redacţie la *Revista de istorie şi teorie literară* (1983-1986); editorul suplimentului *Litere, arte, idei* al ziarului *Cotidianul* (1991-1996 şi din 2001 pînă în prezent). Din 1999, este realizatorul emisiunii „Omul care aduce cartea", la Pro TV. Cronicar literar la revistele *Transilvania* (1984-1989), *22* (1994-2000), *Ziarul de duminică*, supliment al *Ziarului financiar* (din 2000 pînă în prezent).

A debutat publicistic în 1984, în *România literară*. Premiul Uniunii Scriitorilor în 1982 (pentru debut) şi 1999 (pentru traducerea integrală a dramaturgiei lui Eugen Ionescu). Premiul Consiliului Naţional al Audiovizualului, pentru emisiunea „Omul care aduce cartea" (2002).

Cărţi publicate: *Perspective eminesciene* (Cartea Românească, 1982), *Dramaturgia lui Lucian Blaga* (Dacia, 1984), *Întrebările poeziei* (Cartea Românească, 1989), *Stîngăcii de dreapta* (Dacia, 1999), *Scriitorincul* (Dacia, 2001), *Bucureşti. Carte de bucăţi* (Editura Fundaţiei Pro, 2003), *Scrieri de plăcere* (Editura Fundaţiei Pro, 2004), *Îndreptări de stînga* (Humanitas, 2004). Coautor al unor volume colective: *Atitudini şi polemici în presa literară interbelică* (Editura Universităţii Bucureşti, 1984), *L'engagement des intellectuels à l'Est. Mémoires et analyses de Roumanie et de Hongrie, textes réunis par Catherine Durandin* (L'Harmattan, Paris, 1994), *Dicţionarul scriitorilor români* (Editura Fundaţiei Culturale Române, vol. I, 1994, vol. II, 1998; Albatros, vol. III, 2001, vol. IV, 2002), *Lectures de Ionesco, Textes réunis par Norbert Dodille, Marie-France Ionesco et Gabriel Liiceanu* (L'Harmattan, Paris, 1996), *Dicţionarul esenţial al scriitorilor români* (Albatros, 2000), *Bibliografia I.L. Caragiale, Academia Română* (Editura „Grai şi suflet", I-II, 1997) ş.a. Editor al lucrărilor *I.L. Caragiale despre lume, artă şi neamul românesc* (Humanitas, 1994), Emil Cioran, *Scrisori către cei de-acasă* (Humanitas, 1995, ediţia a II-a, 2004).

Traduceri: Jean-François Revel, *Cunoaşterea inutilă* (Humanitas, 1993), Jean-François Revel, *Revirimentul democraţiei* (Humanitas, 1995), *Obsesia antiamericană* (Humanitas, 2004), Eugen Ionescu, *Teatru*: I-IV (Univers, 1994-1998), Alain Dewerpe, *Spionul* (Nemira, 1998), Emmanuel Todd, *Sfîrşitul imperiului. Eseu despre descompunerea sistemului american* (Albatros, 2003). Peste douăzeci de prefeţe la volume de I.L. Caragiale, E. Cioran, M. Eliade, Sextil Puşcariu, F. Brunea-Fox ş.a.

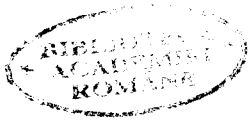

Cuprins

Mania lirismului şi naraţiunea ca penitenţă 9

SEMNE DIN ALTE VREMI. PARABOLE, FABULOS, CALOFILIE

Dandysmul încercănat (Mihail Villara) 21
Existenţialism romantic (Alexandru Vona) 30
Strategia sufletelor pîrjolite (Ion D. Sîrbu) 38
Cronica unei cruzimi ordonate (Alex Mihai Stoenescu) 54
În absenţa bubulilor (Mihai Sin) 63
Sertarul fără-ncuietoare (Stelian Tănase) 70
Dan Stanca 79
Realismul apocaliptic 79
Graalul în noroi 87
Un roman complementar 96
Rezervaţia de suflete bizare 99
România pe la 2030 101
Pietre pentru Nimeni 104
Ultima scufundare (Mircea Nedelciu) 108
Stelian Ţurlea 111
O muţenie cît moartea 111
Curajul simplităţii 114

Nu o carte. O lume (Ştefan Agopian) 118
Aşteptînd proiectilul (Horia Pătraşcu) 122
Epica gonflabilă (Gheorghe Crăciun) 126

REALISMUL APOCALIPTIC ŞI DERIZIUNEA. UMORUL BONOM SAU MONSTRUOS. VIZIUNEA CRUDĂ. CINISMUL

Nutzi, un personaj pentru orice constituţie (Ioan Groşan) 139
Hora imposturilor (Petre Barbu) 147
Desant '98 şi maestrul fără margarete (Daniel Bănulescu) ... 156
Proza „de urît şi mizerie" (Radu Aldulescu) 166
Mircea Daneliuc 176
Pisicile lui Daneliuc 176
Gelozie cu ghivent 185
Cărţile din carte 188
Singurătăţi cu fantasme (Mircea Ghiţulescu) 192
Mizofilia unei vieţi destrămate (Felicia Mihali) 201
Un talent cu primejdie (Cornel Ivanciuc) 210
România liftului blocat (Petru Cimpoeşu) 218
Zahei văzătorul (Octav Bozîntan) 222
Femeile din femeie (Cecilia Ştefănescu) 225
Lucian Dan Teodorovici 229
Fabulă cu clovni 229
Oameni cu şi fără rost 232
Avem canadiană nouă ? (Florin Oncescu) 236
Vidul de Iaşi (Cătălin Mihuleac) 240
Gît golaş de România (Dan Lungu) 244
Femeie cu omuleţ (Doina Ruşti) 248
Jocuri de-a măcelul şi o iubire cît lumea (Tudor Călin Zarojanu) 252

EGO-GRAFIA CA PROVOCARE. TRIUMF NARCISIAC SAU NEVROZĂ? AUTOSCOPIA EXUBERANTĂ ŞI MELANCOLIA NEPUTINŢEI FICŢIONALE. ROMANUL DE GAŞCĂ & SICTIR

La alt aer, alte diamante (Sorin Gherguţ *et al.*) 265
Un detaliu cît lumea (Jolán Benedek) 273
Un „boţ de humă" din Bucureşti (Mircea Cărtărescu) 281
Sorbitor (Simona Popescu) 291
Să vezi şi să nu crezi (Ion Manolescu) 300
Priapismul metaforic (Dima Bicleanu) 310
Argoul şi vîrsta de aur (Ovidiu Verdeş) 318
Debut pentru integrare (Alina Nelega) 321
Feminităţi nărăvaşe (Mira Feticu) 324
La tortura dulce (Ruxandra Cesereanu) 328
Citeşti, rîzi şi oftezi (Constantin Popescu) 332
Hard rock Bisisica (Sorin Stoica) 339
Drogul de sine (Cezar Paul-Bădescu) 343
Vindecarea prin urît 347
Estetul jovial (Radu Paraschivescu) 351
Proba panspermiei (Ioana Baetica) 355
Autosabotaj narativ (Ioan Lăcustă) 359
Ecouri critice la volumul I (cronologic şi selectiv) 367
Indice selectiv de nume 381

Mania lirismului şi naraţiunea ca penitenţă

Pînă în 1990 am publicat două cărţi plus cîteva sute de articole şi recenzii despre poezie, eseu şi critică literară, în vreme ce textele despre proză le puteam număra pe degete : Sadoveanu, Marin Preda, Agopian, Cărtărescu, Groşan, Radu Cosaşu, Paul Georgescu. Pe cîteva le-am retipărit nu demult în *Scrieri de plăcere*. Altceva nu-mi aduc aminte.

Critic de poezie fiind, impresionist incurabil şi cu fobia teoriei literare, socotelile mele cu proza s-au rezumat întotdeauna la psihologia personajelor, şi nu la fabulaţie. La sociologie, nu la naratologie. La reflexivitatea scriiturii, şi nu la tehnici de compoziţie polifonică. La atmosferă şi mistica naturii şi prea puţin la „frescă". La densitatea lirismului şi mai puţin la suspans, labirintică textualizantă şi, în genere, la tot ce face deliciul amatorilor de Genette, Derrida, James Joyce & Co.

Am trecut prin fascinaţia pentru Márquez, Sábato şi Cortázar. M-a hipnotizat *Parfumul* lui Süskind, în timp ce la proza lui Beckett m-am blocat iremediabil. Am citit cu plăcere *Suflete moarte*, *Maestrul şi Margareta* şi *Călătoria*

diletanţilor, în vreme ce m-am plictisit la Cehov, Turgheniev, Goncearov, ca şi la Faulkner, Dos Passos, Hemingway, Steinbeck. În adolescenţă, fireşte că am fost devorator de Dostoievski, Tolstoi şi Balzac, niciodată de Proust. Mult de tot Stendhal şi prea puţin Flaubert. Poate sînt eu necioplit, dar nu palpit nicidecum la Anton Holban sau la Ivasiuc, preferîndu-i dintre prozatorii noştri pe Mateiu şi Eliade. Mă topesc după *Memoriile lui Hadrian*, recitite întotdeauna cu fervori altfel motivate, după cum nu am rezistat niciodată mai mult de cîteva ceasuri „lîngă" Virginia Woolf. Mi-a rămas interzis Mishima, dar astăzi îl cutreier cu voluptate pe Haruki Murakami.

Asta ca să ştiţi cu cine staţi de vorbă, în cazul în care aveaţi de gînd s-o faceţi.

Mai departe. Să n-aud de Noul Roman francez nici măcar o şoaptă. Nimic despre Sartre, Simone de Beauvoir sau M. Duras, însă de la Michel Tournier m-am încăpăţînat să adun destule. Totuşi, mă topesc de plăcere la orice pagină din Jünger, pe cînd Thomas Mann mă lasă rece. La Hesse îmi tot propun să revin cîndva, mai mult din pricina strălucitoarelor, pasionatelor analize la care l-a supus Ştefan Borbély, un om în al cărui stil de lectură cred foarte mult.

Format în adolescenţă şi studenţie cu poezie, metafizică, teatru, religie, mi-e teamă că proza a trecut la capitolul bunei frivolităţi, al *loisirului*, ca *passe-temps* între o lectură din Pascal şi una din Dylan Thomas (sic). Cînd vii spre roman dinspre Bachelard, Gilbert Durand, dinspre Heidegger, M. Blanchot, Albert Béguin sau Baltrusaitis, este clar că te vei

opri pe *Falezele de marmură*, etern indisponibil la Robbe-Grillet & Co.

În intervalul dintre clasele a cincea şi a zecea am avut şansa uriaşă de a-mi petrece mari părţi din toate vacanţele în biblioteca unei familii ceva mai cuprinse, care avea colecţia completă a BPT-ului din epoca Mihai Şora, în special. Am citit literalmente la metru, de la stînga la dreapta rafturilor, exact în ordinea alinierii (numerotării) lor, sute de volume, alternînd absolut dementţial *Taras Bulba* cu *Diavolul şchiop*, *Fructele mîniei* cu *Mizerabilii*, *Povestirile unui vînător*, *Mănăstirea din Parma*, *Cozma Răcoare* ş.a.m.d. De atunci n-am mai avut decît trei momente de limpede, fecundă revelaţie: Jünger, Yourcenar, Sábato. Atît. Restul mi l-au adus poezia, filozofia „pe relaţia" presocratici-Hölderlin-Heidegger, ca şi marii moralişti, de la Marc Aureliu şi Epictet la Seneca, Montaigne, Chamfort, Sénancour, Cioran, iar acum, spre bătrîneţe, revenirea la *Filocalia*, *Pateric*, isihasm ori sufism.

De ce vă spun toate astea ?

Ca să ştiţi cu cine staţi de vorbă, cum scriam mai sus. Ca să-i relaxez pe scriitorii prezenţi în sumar în faţa nepriceperilor mele analitice. Şi ca să-i detensionez (dezamorsez?) pe prozatorii absenţi: nu au pierdut nimic prin absentare!

După 1989 n-am mai putut citi poezie şi n-am mai scris, ani buni, nimic în domeniu. Două excepţii: Ioan Es. Pop, pe care-l consider cea mai puternică apariţie de după Cristian

Popescu. Şi la revenirea spectaculoasă, acum un an şi ceva, a Constanţei Buzea, după un deceniu de tăcere şi... poşta redacţiei.

În rest, memorialistică, eseistică, proză, adică triunghiul care a dominat peisajul literar. Memorialistica – prin cei vechi, interzişi, ucişi, exilaţi, iar proza – prin cei nou apăruţi. De-o parte, ne-a strivit *Închisoarea noastră cea de toate zilele* a lui Ion Ioanid sau *Jurnalul fericirii* a lui N. Steinhardt, „brazii" lui Gavrilă Ogoranu sau „sfîrşitul" Adrianei Georgescu. De cealaltă, romanele lui Dan Stanca, Radu Aldulescu, Daniel Bănulescu. De-o parte, jurnalele lui Alice Voinescu, Jeni Acterian, Mircea Zaciu. De cealaltă, *Orbitorul* lui Mircea Cărtărescu. Cu toate acestea, ca şi cu jurnalul şi corespondenţa lui I.D. Sîrbu ori cu *Adio, Europa* sa, faţă de jurnalul Monicăi Lovinescu sau corespondenţa lui Mircea Eliade şi Anton Golopenţia ori de *Ultimul cuvînt* a lui Mircea Vulcănescu şi *Caietele* lui Cioran..., cum să mai ai ochi pentru sutele de volumaşe de versuri care au săltat numărul membrilor Uniunii Scriitorilor de la una la trei mii ? ! ?

Nu, hotărît lucru, în libertate, după dictatură, poezia s-a dezumflat fatalmente. Lipsită de metafora subversivă, alchimică sau metafizică, lipsită de insurgenţa senzorială şi incisivitatea observaţiei aluziv-corozive, nemaifiind sufocată, alterată, cenzurată, violentată, poezia s-a retras din ring şi de sub reflectoare, ca o fostă hetairă bîntuită de puseuri anarhiste, în iatacul tuturor libertăţilor. Acolo părea că-şi consumă, cu glas dogit, părul cănit şi machiajul grotesc, ultimele fantasme sexuale ori infantil-bovarizante, traduse în limbajul cel mai crud.

Asta în vreme ce proza – fie romanul de gaşcă şi realismul apocaliptic, fie autoficţiunea cu substrat psihosociologic – a reuşit să ţină piept colosului memorialistic.

În ceea ce mă priveşte, n-am fost pregătit pentru exegeza naraţiunii. Nu am avut nici un instrumentar anume. Am operat inconştient, impresionist, dar cu bună credinţă. În orb, instinctiv, fără nici o calificare prealabilă.

Peisajul a fost dintru început aiuritor. Dinspre şaizecism nu a venit vreme bună nimeni, iar cînd au apărut primele volume post '89 ale lui Nicolae Breban sau *Recviemul* lui Augustin Buzura m-au descumpănit prin faptul că, pur şi simplu, nu am reuşit să trec de primele zeci de pagini. Dinspre generaţia lui Alexandru Vona, Mihail Fărcăşanu, Pavel Chihaia, Alexandru George au venit semne mai consistente, care însă cereau o anume familiarizare cu istoria literară şi, de ce nu, cu evoluţia formelor politice, în ultimă instanţă determinante estetic. În nomenclatura epicului ceauşist, pustiul s-a instaurat incredibil de iute şi dezarmant în ochii criticului. Ani buni, nimeni şi nimic. Vid pe toată linia, de la D.R. Popescu, G. Bălăiţă, O. Paler, Gabriela Adameşteanu, Fănuş Neagu, C. Ţoiu, P. Sălcudeanu, P. Pardău, la Eugen Uricaru, T.D. Savu, Radu Mareş, Ioan Dan, pînă la trecerea lui Stelian Tănase de la *Playback* şi *Corpuri de iluminat* la *Clienţii lu' tanti Varvara*, a lui Ioan Groşan de la *Caravana cinematografică* la *Nutzi*, a lui Ştefan Agopian de la *Manualul întîmplărilor* la *Fric* ş. a. m. d.

Cîteva şocuri: Blaga cu *Luntrea lui Caron*, I.D. Sîrbu cu *Adio, Europa*, Ana Blandiana cu *Sertarul cu aplauze*, *Balanţa* lui Băieşu, recuperarea *Blocadei* lui Pavel Chihaia.

Avea să treacă un deceniu pînă ce noile promoţii, care abia atinseseră stagiul de „şoimi ai patriei" sau cel mult de utecişti sub Ceauşescu, să se racordeze - o dată mai mult! - la Salinger şi Sylvia Plath, la G. Bataille, H. Miller, Burroughs *via* Jim Morisson, pentru a campa în Houellebecq şi a ne tulbura definitiv somnolenţa ierarhiilor, a ne fisura soclurile statuilor din panteon, a ne spulbera tabuurile şi a ne violenta cu sadomasochism tot ce ţine de tradiţie, valori morale, stabilitate.

Sînt conştient că toată această evoluţie este foarte palid redată (cel mult indirect) în cele ce urmează.

Am regretat destul şi degeaba un an

Dacă exasperarea atît de binevoitorului editor nu dădea semne că şi-a atins limitele, poate că nici acum nu trimiteam cartea la tipar. De acord, şase luni le-am pierdut cu infarctul şi operaţia aferentă. Dar cel puţin încă pe-atîta am irosit în speranţa - deşartă! - că voi completa sumarul cu acele titluri pe care istoricul literar care (încă) sălăşluieşte în mine le consideră şi acum indispensabile unei adevărate „panorame", prin portanţa autorilor, prin forţa de impact la public sau la critică a unor titluri. Mă gîndesc la *Luntrea lui Caron*, la trilogia puterii a lui Breban, la Buzura (*Recviem pentru nebuni şi bestii*), Ana Blandiana (*Sertarul cu aplauze*) ori la *Dansînd cu jupuita*, de Adrian Oţoiu. La *Oameni şi umbre, glasuri, tăceri* a lui Alexandru George. Şi în special la *Adio, Europa*, de I.D. Sîrbu, romanul considerat, cred

că pe bună dreptate, cea mai spectaculoasă revelaţie epică a „sertarelor" prozei româneşti în postceauşism. Dar, ciudat lucru: nescriind la vreme despre ea (lasă că, apoi, ecranizarea pentru televiziune avea să fie catastrofală!), corespondenţa şi jurnalul scriitorului au pus serios în umbră calităţile romancierului, astfel încît la ora de faţă e greu de disociat rapid cine pe cine domină: memorialistul şi epistolierul, sau prozatorul? (Despre dramaturg aproape că nici nu mai vine vorba.)

Blestemul cronicarului: ce nu ai scris la timpul potrivit, adică nu ai întîmpinat la modul cel mai propriu al cuvîntului, este condamnat să te învingă. Să te compromită.

Am scris mereu sub presiunea momentului şi a redacţiilor. Numai eseurile se pot face liber, fără o provocare redacţională anume, fără o urgenţă universitar-academică, fără o comandă editorială. Cronica, recenzia este operaţie pe viu. Tot ce-ţi vine *după* riscă să confunde anestezia cu autopsia...

De acord: „romanul" lui Blaga l-am citit la apariţie. Nu e roman, mi-am zis, este memorialistică deghizată. Nu am scris atunci, dar nu l-am cuprins nici în primul volum al acestei serii – dedicat memorialisticii – fiindu-mi teamă că totuşi majoritatea exegeţilor au citit cartea ca proză, nu ca jurnal deghizat. Numai că acum am decis să-l trec tot la confesivul mascat şi să-l prind în volumul patru al suitei, cel rezervat completărilor. Poate că şi cu *Adio, Europa* se va întîmpla astfel: fragmentele despre România, românitate, români şi românism ajung să surclaseze anecdotica romanului ca atare.

În fine, de ce „dezumanizare" ?

Încă un cuvînt despre subtitlul cărţii. Un prieten, văzîndu-l anunţat în planul editorial Polirom, m-a chestionat ironic : nu cumva, amator de jocuri de cuvinte cum eşti, ţi-a plăcut jocul în oglindă al *memorialisticii ca re-umanizare* faţă de *proza ca dez-umanizare*? ! ? Nu cumva termenul e prea dur? Orice s-ar spune, oricît de mult deprimism, mizerabilism, pansexualism şi egocentrare patologică ne-ar fi vărsat în orizontul de aşteptare proza ultimilor ani, nu ai dreptate – a continuat el – să generalizezi. Din pricina limbajului crud, a atitudinilor erotomane morbid-provocatoare, a narcomaniei şi pledoariilor directe sau piezişe pentru homosexualitate, în ciuda provocărilor deliberat virulente din cărţile Ioanei Bradea, ale Ioanei Baetica, ale lui Adrian Schiop, Dragoş Bucurenci, Claudia Golea, Ionuţ Chiva ş.a.m.d., nu se poate eticheta sub formula „exerciţii de dezumanizare" o literatură care-i conţine, slavă Domnului, şi pe Dan Stanca şi Filip Florian, pe Radu Aldulescu, Petre Barbu şi Petru Cimpoeşu, pe Florin Lăzărescu, Felicia Mihali sau Lucian Dan Teodorovici, după cum nici Dan Lungu cel din *Raiul găinilor* nu mai este cel din *Cheta la flegmă*, prea vecin acolo, ca să zic aşa, cu asprimile de limbaj şi atitudini din prozele lui Sorin Stoica. Pe scurt : nu cumva risc să confund zgomotul cu substanţa?

Recunosc, am rămas descumpănit. Însă titlul tot l-am păstrat. Pentru că, una peste alta, deşi nu totul a fost şi este excesiv, coroziv, maladiv, fără speranţă, succesiune de imagini

implacabile ale unei Românii fără Dumnezeu, fără temelie, rînduială şi fără scăpare, umbra uriaşă aruncată de atîtea şi atîtea universuri narative exfoliată pe disperare, viciu şi dezagregarea Persoanei ajunge să influenţeze decisiv şi lumile narative „luminoase", acolo unde precumpănitoare sînt morala şi cultura, forţa iradiantă a etosului, calofilia ca mască afectivă şi rafinamentul estetizant al construcţiei epice ca arhitectură sufletească.

Răul există, în dozaje suficient de otrăvitoare, chiar şi în personajele, întîmplările parabolice şi viziunile expiatorii din prozele lui Dan Stanca ori în deriziunea cvasigogoliană din cutare pagini ale lui Dan Lungu sau Cătălin Mihuleac, în feminităţile înlănţuite ale lui Mircea Daneliuc, în ludicul bulgakovian din *Regii* lui Daniel Bănulescu ş.a.m.d. Prea este mare şi vizibil comerţul cu diavolul în firea şi filele scriitorului nostru ca să nu-i percepi rîndurile ca pe tot atîtea exerciţii la „sala de forţă" a dezumanizării.

Adevărat, poate că nu şi în lumea fabuloasă a Eului cărtărescian sau în exerciţiile „infantei" Simona Popescu. Nici în ludicul poznaş al lui Cezar-Paul Bădescu sau în marea amăgire în edenul căreia moare personajul lui Ioan T. Morar din *Lindenfeld*. Numai că - n-are-a face ! -, pînă la urmă, determinante mi-au rămas senzaţia de necropsie socială, imaginea de crematoriu de speranţe, gustul de cenuşă al ficţiunii. Lectura unui univers handicapat, abuzat şi dezabuzat. Şi exegeza ei ca sleire şi alterare a elanului critic.

Tot mai greu m-am apropiat de proză în ultimii ani. Nu mă încumet să promit o despărţire ireversibilă de ispitele

ficţiunii, dar mi-e clar că, odată cu cartea de faţă, mă consider achitat de obligaţia cronicarului care-şi respectă meseria de a recenza constant şi simpatetic un gen care, în fapt, i se pare inadecvat fiinţei, pregătirii şi aşteptărilor sale.

Dan C. Mihăilescu

Semne din alte vremi.
Parabole, fabulos, calofilie

Dandysmul încercănat

Mihail Villara, *Frunzele nu mai sînt aceleaşi*, ediţie îngrijită, studiu introductiv şi tabel cronologic de Adrian Anghelescu, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1997

Frumoase, cu toate că un pic triste, sînt răzbunările literar-postume! Să readuci la viaţă după cincizeci de ani o carte care să-ţi refacă din aburi coloraţi imaginea unei lumi testamentare! Să aştepţi nerăbdător şi zadarnic marele roman al sfîrşitului de secol şi să te trezeşti cu o pereche pentru *Întoarcerea din rai* şi *Huliganii* lui Mircea Eliade! Să înveţi biografia lui Mihail Fărcăşanu-Mihail Villara (1907-1987) din „manualul" de istorie politică (şeful tineretului liberal în 1946, conducătorul ziarului *Viitorul*, autorul studiului *Monarhia socială*, 1940, stabilit în 1948 la New York, director al departamentului românesc la Europa Liberă, organizator de asociaţii politice în exil, împreună cu generalul Rădescu şi Grigore Gafencu), dar să ajungi a-l gusta pe prozatorul ultramatein, donjuanizînd pînă la sufocare cu gîndul la Poe, Baudelaire şi „etica negativităţii" în

falstaffiene spelunci londoneze sau pivniţe cu bere berlineză!

La zece ani de la moartea autorului, reeditarea romanului pentru care Mihail Fărcăşanu primea în 1946 premiul Editurii Cultura Naţională („Aristide Blank") nu (re)impune doar *un titlu* şi un nume, ci *o manieră*, *o linie epică* din păcate prea puţin slujită la noi, din cauze istorice, politice, dar şi de mentalitate culturală.

Plăcerea versus misiunile artei

Cum bine ştim, deşi petrecăreţ la fire, bonom în erezie, atins incurabil de seninătatea sceptică şi grabnic lăsătoriu în voia celor trupeşti, românul a fost şi a rămas un conservator inflexibil în materie de cultură. Cu toate cele sfinte se mai putea glumi, dar nu şi cu misia socială a artei! Dacă ortodoxia îngăduie, ba chiar cultivă superstiţiile; dacă legea ţine, la noi, în general „trei zile", ca şi minunile; dacă politica se mai poate face şi de dragul jocului de noroc; dacă munca e ceva neglijabil şi demodat, ca şi disciplina, autoritatea, punctualitatea, fidelitatea ş.a.m.d., iar progresul material poate lipsi cu desăvîrşire – în schimb literatura, arta în general, nu poate fi, nu-i aşa, decît *în slujba* idealurilor naţionale, în slujba poporului, a celor mulţi şi obidiţi, în slujba păcii, în slujba clasei muncitoare, a omului, adică a partidului!

Naţie jună, dar dependentă-n toate cele, românească spiţă şi-a cenzurat deliberat şi sistematic poftele estetice, în

numele sacrei datorii cetăţeneşti. Învingătoare a fost întotdeauna linia eminesciană, şi nu, să-i zicem, cea macedonskiană. Romanul social, realismul etic, panorama istorică în dispreţ, mă-nţelegi, de pătimirile visătoare ale insului; gemetele „mulţimilor în lanţuri", şi nu hoinăreala solitară prin păduri sau taverne; tribuna, şi nu alcovul; eroismul, şi nu sinuciderea etc. Exaltarea individualului echivalează, de obicei, la noi cu crima de leznaţiune. Spuneţi şi dumneavoastră: ce înseamnă (în conştiinţa publică) Bacovia pe lîngă Goga? Ce e Mateiu Caragiale pe lîngă Rebreanu? Ce e *Thalassa* pe lîngă *Noi vrem pămînt*? Ce e *Manualul întîmplărilor* pe lîngă *Desfăşurarea*? Ce înseamnă *Trîntorul* pe lîngă *Desculţ* sau *Lostriţa* faţă de *Cordovanii*? Ce sînt *La ţigănci* faţă de *Neamul Şoimăreştilor*, *Uvedenrode* faţă de *Umbra lui Mircea*. *La Cozia* sau *Cantilena* lui Dan Botta pe lîngă ciocoiul dat pe răzătoare în arghezianul *1907*?

Ei bine, nu! Aşezaţi în „calea tuturor răutăţilor", noi n-am avut, nu-i aşa, vreme de prostii, de mofturi contemplative, de lux şi gratuite dorlotări onirico-romanticoase, cu toate că ne-am străduit, la o adică, să umplem şi golurile respective. Nu. Noi n-am fost de acord cu experimentul de dragul experimentului, cu toate că am invocat dadaisme, fie şi la nivel alogenic. La noi, calofilia, gratuitatea, arta pentru artă, plezirismul şi taifasul eseistic fără noimă, va să zică trădarea intereselor naţionale, smintirea naţiei, putreziciune lubrică mic-burgheză, una peste alta - crima crimelor: *evazionism*.

Sigur că paradoxul face ca, din cît s-a vrut literatura mai cuprinzătoare social şi mai moral-patriotică etnospiritual,

cu atît au devenit societatea mai friabilă şi moralitatea mai coruptă. Şi cu cît au fost mai dogmatice şi mai agresive imperativele aşezate în calea artei, cu atît edificiul a fost mai butaforic şi mai sfărîmicios. Ceea ce însă n-a uşurat nicidecum soarta literaturii de plăcere, a literaturii făcute din plăcere, cu gîndul la purul consum, la desfătare, *passe-temps*, şi nu la „nevoia" de frescă socială, parabolă politică, tablou de epocă ş.a.m.d. Considerat la noi aproape o crimă (şi asta nu doar de comunişti, ci taman de pe la *Dacia literară*), evazionismul ar putea avea de acum înainte cel puţin condiţia de a fi înţeles şi de a fi (măcar teoretic) acceptat ca literatură de consum. Oroarea scriitorului român faţă de această arhionorabilă categorie artistică este şi ea una dintre sechelele totalitare cele mai pernicioase. Pentru o astfel de discuţie - foarte serioasă în consecinţele ei -, reeditarea de acum poate fi un pretext cum nu se poate mai nimerit. Nu este, fireşte, nicidecum vorba de a minimaliza „marea literatură", de la *Ciocoii* lui Filimon la *Ion* şi *Moromeţii*, ci pur şi simplu de a acorda un loc mai larg în aşteptările noastre orfevrăriei gen Agopian, simbolisticii gen Alice Botez sau relaţiilor subterane dintre *Antropomorfism* şi *Luceafărul*, la Eminescu.

Contexte

În studiul introductiv al ediţiei, Adrian Anghelescu pune corect romanul, pe urmele cronicii lui Pompiliu Constantinescu din 1946, în descendenţa gidianismului eliadesc de la 1930,

atins de Papini şi D.H. Lawrence, cu mania trăirilor intense, a combustiei senzoriale ipostaziate livresc, proza neliniştii experienţialiste. Ce-i drept, Villara-Fărcăşanu nu e devorat de morbul politic, de patima dezbaterilor de idei cuplate la energia erotică, precum la Camil Petrescu, Mircea Eliade & Co. Centrul său de interes nu este însă nici introspectiv, ci cantonat undeva la mijloc, între realul de o excedantă concreteţe (pînă la sordid) şi nevoia de reverie pe fond cultural.

Biblioteca şi Hetaira, ideile şi sexualitatea, contemplaţia şi virilitatea, dorinţa de a înnobila prin cugetare lumea simţurilor şi de a frăgezi luciditatea prin nesaţiu carnal şi valuri de alcool fac din romanul acestor noi „crai" o lectură cît se poate de şocantă pentru ochii noştri ajunşi la miopie prin proza „obsedantului deceniu", romanele cu activişti şi intertextualităţile postmodern cifrate.

O semnificativă situare a romanului o face Alexandru George (vezi „Revenirea lui Mihail Villara", în volumul *Întîlniri*, Editura Cartea Românească, 1997, pp. 253-256, cronică apărută, probabil, iniţial în *Luceafărul*). El îl înscrie pe Fărcăşanu în „generaţia războiului", în serie cu Dinu Pillat, Petru Dumitriu, Pavel Chihaia şi Alexandru Vona, după care corelează *Frunzele nu mai sînt aceleaşi* cu, pe de o parte, *Duduca Mamuca* (1862) şi, pe de alta, cu *Huliganii* şi *Întoarcerea din rai*, cu *De două mii de ani*, romanele lui Dinu Pillat, *Adolescenţii din Braşov* de Pericle Martinescu, *Tinereţe* de Lucia Demetrius şi literatura Anişoarei Odeanu. Autori „tineri, dar pentru care lumea era agitată de convulsii

dramatice, cu totul altfel decît poetică, trandafirie şi primăvăratică".

Alexandru George are dreptate cînd afirmă că romanul lui Villara-Fărcăşanu este „mai curînd o carte importantă decît una valoroasă". Altfel spus, valoarea ei ţine mai mult de istoria literară, de refacerea unui context spiritual, a unui *ţesut literar*, să-i zicem aşa. Romane ca acesta şi ca *Ferestrele zidite* (Alexandru Vona) au şi darul de-a ne conecta - fie şi pentru o clipă numai, fie şi la modul dureros de iluzoriu - la spiritul unui timp ce, în cazul în care evoluţia întregului ar fi fost normală, ne-ar fi eliminat toate nenorocitele complexe ce fac din „ţesutul românesc" un etern anteriu al lui Arvinte.

Dandysmul încercănat şi febrele Generaţiei '27

Frunzele nu mai sînt aceleaşi este romanul formaţiei morale, sufleteşti şi spirituale a unor tineri intelectuali, de naţionalităţi diferite, care trăiesc în atmosfera a două mari metropole europene - Londra şi Berlin - în anii premergători celui de-al doilea război mondial. Regăsim acelaşi mediu cosmopolit al modestelor pensiuni (anglo-indiene la Mircea Eliade), aici londoneze sau berlineze [...] un fel de sectă de boemi peripatetici, uniţi prin pasiuni, nelinişti şi griji", rezumă Adrian Anghelescu.

Lucrul cel mai captivant aici este aliajul dandysmului de tip matein cu proza neliniştii, existenţialismul specific Generaţiei '27. Acest amestec de vitalism eliadesc („apologia

virilității"), însetat de aventură şi noi experienţe (deopotrivă amoroase şi culturale), şi dezabuzare cu blazon alterat şi obsedat de parvenire, face deliciul lectorului preocupat de psihologia interbelică. De-o parte, etica narcisică („*oisive jeunesse, à tout asservie...*") a dandysmului înecat în estetism: „Pentru a nu realiza vidul biografic avem nevoie de stupefiante estetice. Alibiuri morale pentru absenţa voinţei sau a sincerității". De cealaltă parte, mistica Faptei: „O viaţă de sacrificiu, o aventură extremă, de pasiune absolută. Visez să mă smulg din tagma celor ce sînt conduşi de instinctele isterice ale cărnii şi să stăpînesc eu existenţa. Să fii arhitectul propriei tale vieţi".

Mania „pontului fin" şi decisiv, din corespondenţa lui Mateiu Caragiale cu N.A. Boicescu, se întîlneşte nu o dată aici, în special la Axel („marea artă a parvenirii" imaginată de Axel „cu abstinenţe în toate domeniile, cu pelotarea femeilor bătrîne şi a pergamentelor roase de şoareci"), dar vezi şi Conney, p. 50. Însă figurile „crailor" (John – personajul narator, Axel şi Kusper, plus metisul Maurice, oarecum pe post de Pirgu) şi boema lor – cînd de feerie carnavalescă, vecină cu demenţa, cînd abulică şi detracată, la un pas de suicid – întretaie elanurile specifice „tinerei generaţii" interbelice, cea obsedată de cultul „trăirii intens periculoase", dictatorială în toate. „Tinereţea, ce farsă, e vîrsta rutului, cînd umbli tîrît de instincte ca un cîine", exclamă Axel. „Principiul este să trăieşti intens viaţa cărnii, fiindcă de acolo este şi singura speranţă să iasă flacăra spiritului", vine replica lui Kusper, care adaugă: „Profesorii de extaz sînt Poe şi Baudelaire". Dar tot el, spenglerian,

mai tîrziu: „Prevăd noi convulsiuni, noi războaie, noi catastrofe. La fiecare generație omenirea începe aceeași experiență [...] *umanul* nu există și nu va exista niciodată, aceleași tentative și eșecuri se întîmplă în cicluri închise pe care noi le numim culturi".

De fapt, primul rînd al cărții chiar așa sună cioraniano-eliadiesc: „Problema care se punea era viața nouă". Strigătul de furie, neputință și sete... totalitară al generației se face adeseori auzit din subteranele textului: „Nu fac decît să-mi ard încet viața, rămînînd pe loc", strigă George; „erau acolo o serie de tineri intelectuali în derută, simțind că «trebuie făcut ceva»". Marele dușman – plictisul („material pentru o sociologie a plictisului"): „Așteptarea devine crispantă. Să se întîmple ceva, să vină ceea ce va schimba *ternul cenușiu al vieții*. Nimic, însă. Stagnare, limitare, fixare", notează în jurnal autorul, cu acel acut sentiment al inexorabilului ce caracteriza sfîrșitul anilor '30.

De altfel, romanul este în esență o deghizare a jurnalului (asta cînd nu avem de-a binelea jurnal, vezi p. 123 ș.urm.) de studenție (Fărcășanu a studiat în Germania și Anglia între 1935 și 1938), cu nostalgia purității (p. 33) sau contexte ce seamănă flagrant cu anume fragmente din corespondența germană a lui Ion Barbu către Rosetti și Vianu (de exemplu: „În total, femeile aici sînt amante ideale pentru bancheri prodigi sau camarazi răbdători. Și totuși trec uneori siluete pline de poezie confuză, conradiană"). Inteligent, sangvin, rasat, om de lume sclipitor, Fărcășanu ar fi devenit, în condiții românești normale, un romancier redutabil, rival serios pentru alde *Cronică de familie*. A se citi, în acest

sens, suculentele pagini 226-227 (pensiunea Löffer), episodul Soledad de la paginile 248-249 (la un pas de... Philippe Djian!) sau relatările erotice ironico-pitoreşti, gen pagina 154.

Cît despre mulţimea femeilor prinse-n insectar (se detaşează, desigur, Soledad, dar şi Miranda şi Myra), ele smintesc la modul cel mai plăcut referinţele culturale (Spengler, Montherlant, Ortega y Gasset, Joseph Conrad) şi dau seama, o dată mai mult, de vocaţia hedonistă a adevăratului intelectual, cel trăitor cu gîndul la „adevăraţii Arnoteni".

22, nr. 43/28 octombrie-3 noiembrie 1997

Existenţialism romantic

Alexandru Vona, *Ferestrele zidite*, ediţia a II-a, revăzută, Editura Cartea Românească, 268 pagini

În planul *recuperărilor epice surprinzătoare* de după 1989, această carte din 1947 nu-şi află rival decît în revelaţia I.D. Sîrbu. Sigur, cei doi autori sînt pur şi simplu antinomici, însă fiecare stîrneşte în felul său perplexitatea.

În 1993, cînd romanul lui Alexandru Vona a apărut la Cartea Românească, eu unul eram cu totul absorbit de gazetărie şi de „febra zilei", incapabil de a-mi acorda acea săptămînă de *pustiu social* absolut necesară citirii acestei cărţi de rafinament voluptuos, reverii labirintice şi baroc introspectiv. Pe de altă parte, lectorul ciclotimic din mine funcţiona în faza balzaciană, violent antiproustiană. În fine, ahotnic, precum *Zeitgeist*-ul, de nonficţiune, adică de document şi memorialistică, fireşte că elixirele stranii, aburul halucinant şi feeria uşor morbidă din cartea lui Vona mi s-au părut de un anacronism sinucigaş.

Uite că am mai îmbătrînit un pic, d.p.d.v. al gazetăriei am trecut în rezervă, aşa că aflarea unei săptămîni de pustiu

social nu mai este o problemă. Drept pentru care am alunecat destul de lesne în transa *Ferestrelor zidite*.

Primele trei verdicte

Ca să fiu sincer pînă la capăt, trebuie să spun că m-a ţinut departe de acest roman pînă acum şi reacţia instinctivă - oleacă vanitoasă - faţă de promptitudinea cu care s-au exprimat extazele prilejuite de el. Mai ales că primul extaz mi-era şi... mult prea aproape: cronica Taniei Radu din *Litere, arte & idei*, suplimentul cultural al *Cotidianului* din 8 noiembrie 1993 („epica, aproape difuză, se strecoară prin ochiurile rare ale unei scrieri în care predomină descrierea sub lupă şi autoscopia meticuloasă. Un onirism discret şerpuieşte felin printre puţinele întîmplări, nefăcînd altceva decît să şteargă delicat liniile de demarcaţie dintre reverie şi realitate [...] un fel de înţelegere global-sensibilă a *existenţei ca reverie* [...] ritmuri holbaniene şi arabescuri mateine").

Apoi Ioana Pârvulescu („O carte excepţională cu un destin excepţional", în *România literară* nr. 47 din 1-7 decembrie 1993): „Nu e de mirare că Mircea Eliade a fost entuziasmat, originalitatea cărţii lui Alexandru Vona o depăşeşte pe cea din prozele eliadeşti". Vorbind despre „atmosfera hipnotică" ţesută de naratorul „complex, cuceritor, sensibil pînă la poezie, bizar pînă la schizofrenie, cu o privire de tăria laserului, dar cu o fragilitate sufletească inimaginabilă", Ioana Pârvulescu a pus pecetea cu o siguranţă de invidiat:

cartea lui Vona trebuie aşezată „în rîndul capodoperelor literaturii române".

După alte cîteva săptămîni, tot în *România literară* dacă nu mă înşală memoria (oricum, cronica a fost recent cuprinsă în vol. *Întîlniri*, Cartea Românească, 1997), Alexandru George - reiterînd formula „o carte excepţională" - avea să-i puncteze cîteva referinţe necesare situării istorico-literare ca „roman al eului". *Ferestrele zidite* ar avea „puncte de contact" cu *Interior* (C. Fîntîneru), *Întîmplări în irealitatea imediată* (M. Blecher), *Ambigen* (O. Şuluţiu). „Recuperată cam odată cu *Blocada* lui Pavel Chihaia şi aşteptîndu-şi locul în vecinătatea romanului *Frunzele nu mai sînt aceleaşi* de Mihail Villara, ea urmează totuşi *Morţii cotidiene* a lui Dinu Pillat şi dă măsura nivelului la care ajunsese literatura română în anii imediat postbelici" (Alexandru George, *op. cit.*, p. 259).

Între timp, *Ferestrele zidite* a fost tradusă în Franţa, Germania şi Olanda, a luat în 1995 Premiul Internaţional al Uniunii Latine, a fost catalogată printre precursorii Noului Roman Francez, va fi tradusă în Spania ş.a.m.d. Este, prin urmare, dacă vom urma traseul propus de Mircea Eliade autorului („după succesul de critică va urma snobismul şi în cele din urmă succesul la adevăraţii cititori"), în plină trecere de la succesul de critică la snobism. Din snobism s-a întocmit, oarecum, şi cronica de faţă...

Rafinamentul sfidează numărul

Cum se ştie, între succesul de critică şi succesul de librărie relaţia nu este nicidecum direct proporţională. Ba, adesea, dimpotrivă. „Adevăraţii cititori", spunea bine Eliade, sînt puţinii, aleşii, *les connaisseurs*, cum au ajuns să spună pînă şi englezii.

Ferestrele zidite este un roman *cu blazon*, închis ca un club select, cu cifru şi parolă, cu capcane şi instalaţii *trompe l'œil*, cu pereţi dubli şi camere pentru voluptăţi onirice. Pasionatul de realism viguros, de *masse* epice, de dinamism narativ şi energie fabulatorie n-are ce căuta în acest roman de atmosferă, a cărui valoare reală este, în cele din urmă, însăşi alcătuirea (aproape alchimică) a Eului povestitor. Un Eu confin cu privirea lui E.A. Poe din *Casa Usher* şi ceaţa reveriilor fabulos-infantile din *Grand Meaulnes*, cu strania singurătate a unui Meursault atins de viciul greţei sartriene, ori cu macabrul parodic din „cubul negru" bacovian, dar şi cu abulia îmbibată coşmaresc din *Trîntorul* lui Emil Botta. Un Eu care s-ar fi simţit imediat familiar pe podul cu femeia sinucigaşă din *Căderea* lui Camus, ca şi printre filtrele adoratorii din *Remember*-ul lui Mateiu Caragiale.

Un Eu romantic, aşadar, fascinat de trecut, înceţoşat în dilemele propriei copilării, adorînd misterul, casele vechi, puritatea de-o paloare maladivă a feminităţii captive, însă alterat de angoasă, livrat cu patimă irealului şi ezitînd (pînă la vibraţii masochiste) între estetica ratării şi trăirea imponderabilă, în arcane halucinogene.

Subiectul, cum bine s-a spus, nu contează prea mult: rătăcind prin urbea plictisului aburos, tînărul nostru e sorbit de misterul unui soi de „înger" eminescian, o stranie Necunoscută ce are un frate pe post de Cerber şi-o mamă cam fantomatică, într-o casă cu mai toate atributele literaturii melodramatico-fantasto... jungiene. Dincoace de vis, în mansarda tînărului chiriaş, acesta îşi retează scurt o iubire domestică, este asediat fără spor de carnalitatea hîdă a fiicei gazdei, dar şi de revelaţia că obiectul reveriilor sale poate fi ceva... mort de mult. Odată intrat în sfera angelică şi uşor demonică a Necunoscutei, şi fiind intens predispus la viaţa în transă, tînărul nostru e invadat cînd de gelozia faţă de fratele fetei (o sumă de ambiguităţi senzorial-atitudinale), cînd de groaza captivităţii în care este ţinută aceasta, impulsul structural fiind însă focalizarea propriului trecut în clipa de maximă trăire a prezentului.

Finalul ne suspendă în aporie, aşa cum şade bine arhitectului de mistere psihologice; raportul realului cu închipuirea e livrat indecidabilului, obiectul erotic se evaporă, relaţiile frate-soră, fiică-mamă etc. se încarcă retroactiv de un echivoc cvasimaladiv, astfel încît merchezul rezultă că rămîne între ramele *iniţierii* autolămuritoare *prin reverie*. E limpede pentru ce i-a plăcut cartea lui Mircea Eliade.

„Pieirea" lui Sir Aubrey

Cîteva rînduri din *Remember* pot să dea seama, fie şi pieziş, despre esenţa *Ferestrelor zidite* (interesantă – şi din pricina

asta posteritatea mateină, dacă ne gîndim şi la romanul lui Villara-Fărcăşanu despre care am scris nu demult aici): „Sînt vise ce parcă le-am trăit cîndva şi undeva, precum sînt lucruri vieţuite despre cari ne întrebăm dacă n-au fost vis". Şi: „Găsisem frumoasă nu atît făptura lui sir Aubrey, cît asemănarea lui cu unii din aceia de mult pieriţi în spulberarea veacurilor, îl găsisem frumos pentru că în el vedeam retrăind o icoană din trecut, vedeam reînviat scumpul Trecut însuşi, Trecutul apus pentru totdeauna".

Romanul se cere citit *au ralenti*, altminteri fraza poematic-ocolită şi „filmarea" obsedantă a aceloraşi cadre din mereu alte unghiuri riscă să pară pură redundanţă obositoare. Un stil atins de lirica simbolistă, de răceli cristaline, ceva poză încercănată şi afluxuri senzoriale bine captate într-o retorică melifluentă, dar jucîndu-se cu evocativul, cu alternanţele temporale. De-o parte laconismul, fie în formele consacrate ale existenţialismului („la începutul singurătăţii mele mi se întîmpla să mă doară vidul"), fie în multele etichete ale Eului, presărate iute şi pretutindeni: „apropierea oricărei epiderme mă îndepărtează mai mult decît mă apropie"; „mirosul are asupra mea un efect mai puternic decît zgomotul cel mai neaşteptat"; „fiecare sentiment este însoţit la mine încă de cîteva, ca un sunet de armonicele sale, numai că vocile celelalte, mai adînci, sînt de multe ori în opoziţie cu sunetul iniţial"; „nu pot intra într-o casă străină fără să inspectez pe îndelete toate ungherele".

De cealaltă parte, descriptivul voluptuos („în odaie era o lumină prea albă, cum e aceea care intră prin ferestrele înalte ale sanatoriului. O lumină culeasă fără alegere, care

striveşte şi desfigurează, indiscretă şi în acelaşi timp indiferentă, amănunţind lung lucrurile cele mai obişnuite cu obscuritatea"), asociaţiile picante („cîteodată tăcerea coboară între noi de pe un plan al irealităţii, în care nimic nu mai are vreo semnificaţie şi liberează lucrurile înfeudate în restul timpului utilităţii lor. Se produc atunci dezechilibrări bizare ca în momentul în care inundaţia invadează o gospodărie"), tehnica suspansului, bazată nu pe arsenalul ororii sau pe aluviuni sufocante, ci pe răceala stranie, dar benignă, a progresiei în mister.

Răceala stranie *şi benignă*, spuneam, iar aici se află elementul definitoriu, cred, pentru psihologia autorului: în *absenţa demonicului*. O astfel de temă, a singurătăţii populate cu fantasme, presupunea, teoretic, pigmentul malefic, fie el şi în cheia derizoriului, a drăcăriei carnavaleşti. Persoanele, situaţiile şi reflecţiile lui Vona evoluează însă în afara oricărei forme de magie neagră, să-i spun aşa. Singurătatea gîlgîind de năluci a Personajului nu face priză la maleficiu, la damnarea „îngerului căzut"; este o solitudine care-şi ajunge sieşi, nepăsătoare la ispitirile energiilor oculte. De aici şi rotundul final, calmul „matein" cu care se încheie „fabula", a cărei „morală" poate fi aceasta: „în creier trebuie să fie ca în castelele din romane, nenumărate trape ascunse, legate prin comunicaţii subterane, în care se află mecanismele sau poate poporul niciodată văzut al fiinţelor supuse unei alte ordini".

Se pare că *Ferestrele zidite* a rămas singura carte a lui Alexandru Vona. Am auzit că succesul îl şochează pe autor, care se simte străin, complet „vindecat" de manuscrisul

început în urmă cu cincizeci de ani. Ai zice că-i vorba de un manuscris care-a jucat rolul lui sir Aubrey de Vere... La ce bun să desluşeşti întregul mister? Cum spunea Mateiu: „Împrejurările au făcut să întîlnesc în viaţă un crîmpei de roman care să-mi împlinească cerinţa de taină fără sfîrşit. De ce să las să mi-l strici?".

22, nr. 47/25 noiembrie-1 decembrie 1997

Strategia sufletelor pîrjolite

Ion D. Sîrbu, *Lupul şi Catedrala*, Editura Casa Şcoalelor, 400 pagini

I. *„Opera postumă se adună"*

„Lucrez ca un salahor, opt-zece ore pe zi: manuscrisul meu se umflă ca un aluat. Am cerut de la Editură (Cartea Românească) încă o amînare de predare. Mi s-a acordat. În 15 noiembrie sper să duc acest *Lup* şi această *Catedrală* la Bucureşti. După care... Dumnezeu cu mila", scria I.D. Sîrbu, în octombrie 1986, unor prieteni (*Traversarea cortinei*, p. 456). Şi Marianei Şora, în martie 1987: „Romanul meu *Lupul şi Catedrala*, pe care l-am predat în toamnă la editura lui Bălăiţă, ca o cărămidă fierbinte, e dat din mînă în mînă. Nu se răceşte, din contra, am impresia că cetitorii mei din redacţie se tem să nu ia foc. Încet, încet, fără voia noastră, *opera postumă se adună*, spre lauda cerului şi a generaţiei noastre de fraieri şi păguboşi" (*ibidem*, p. 476, subl. aut.).

„Cărămida" (care se şi pierduse, între timp, printre manuscrisele de la Cartea Românească) a fost recompusă acum

de Maria Graciov. Fixat ca acţiune în 1956, *Lupul şi catedrala* a fost predat editurii în 1986 şi apare la un pas de 1996 : nu s-ar zice că destinul lui I.D. Sîrbu a dus lipsă de timp...

Pentru admiratorul romanului *Adio, Europa* (şi acesta apărut postum), *Lupul şi Catedrala* este în bună măsură un şoc. Îmbibat de lirism, patetic în zonele de meditaţie etnospirituală şi legat pînă la indentificare de filozofia blagiană (asupra mioritismului zamolxian, boicotînd istoria în numele rezistenţei la istorie prin refugiu pădureţ), romanul aparţine „înţelepciunii de grădină", zonei nocturne a - de obicei (şi autodeclarat) - Bufonului I.D. Sîrbu.

Forţînd un pic vorbele autorului, am spune că-i vorba despre un roman „bolnav" : „Eu simt cînd sînt bolnav după gradul de funcţionare a glandei mele critice ; în clipa în care încetez să mai produc hormoni satirici, mă cuprinde frigul morţii" (*Traversarea cortinei*, p. 79). O reverie mitico-istorică în marginea orizontului valah ipostaziat mental la proporţii iniţiatice : eminescian în elanul paseist şi utopia ruralităţii salvatoare ; blagian în morală şi limbaj metaforic şi cu accente eliadeşti (lupul hiperborean, lycantropia păgînă faţă cu pericolele civilizatorii-alienate şi europocentrice) : „lupul tradiţiei noastre umblă îmblînzit în urma unui Hristos cioban, vizitîndu-ne stînele, sălaşurile, holda şi fineţile. Lupercaliile sînt sărbători creştineşti (deşi ar fi foarte păgîne), în ele se aduc jertfe pentru lupul sfînt ce ne oblăduieşte şi ne apără de lupii-lupi şi de duşmanii ce sînt mai răi şi mai flămînzi decît o haită, iarna, pe mare ger").

Dacă *Adio, Europa* („roman ironic, şui, consider că batjocul e o virtute naţională şi că rolul nostru aici, *au*

carrefour des empires morts, este nu acela de a valorifica virtuţile popoarelor mari, ci de a compromite", *Traversarea cortinei*, p. 188) ne oferea chipul nastratinesc, gogolian şi, pe alocuri, bulgakovian al autorului, în *Lupul şi Catedrala* – roman colocvial, roman de idei ipostaziate – satiricul e redus la tăcere, e bolnav. Locvacitatea aparţine *raisonneur*-ului de arheologie spirituală, resemnatul cu blazon şi moralistul sagace, prins de bunăvoie în cîmpul heraldic românesc, ireversibil viciat de istorie şi livrat definitiv bovarismelor intelectuale. El face, fireşte, corp comun cu planul subteran de idei din *Adio, Europa*, cu *Jurnalul* şi *Corespondenţa* din ultimii zece ani de viaţă ai scriitorului, ca şi cu teoria rezistenţei româneşti în istorie, expusă „bicefal" în polaritatea Rudeanu-Ahmed din *Iarna lupului cenuşiu*, piesa lui I.D. Sîrbu din 1977.

Datul cu sîk din Isarlîk, taclaua levantină, adică savurarea neantului valah pe fond utopic de purpură bizantină, hagialîcul frenetic la originile pierzaniei, mîntuirea prin autodevorare şi iluzia amînării perpetue a nimicniciei prin velocitate logoreică sînt – împreună cu puseul antioccidental (*recte*: anti-Yalta) şi rusofilia dublată de sovietofobie – *figurile testamentare* ale lui I.D. Sîrbu. În context, *Lupul şi Catedrala* este feeria unei recluziuni dialogale cu final sacrificial (lupul carpatin, în sfîrşit coborît mesianic din munte, este împuşcat în faţa catedralei ca un Zamolxe revenit invariabil în preatîrziul unei etnii care şi-a uitat/pierdut de mult sinele) şi mesaj extenuat prin supralicitare.

Ploşniţele şi povestea unei iniţieri

Din februarie pînă în septembrie 1956, Ion Lupu – 33 ani, inginer constructor, lucrător la ICRAL, însurat de cinci ani cu o Mili (28 de ani, plasatoare la teatru, ochi alunecoşi şi inimă prea zburdalnică pentru a nu-l părăsi fără nici o remuşcare) – traversează codrul cu ispite şi probe iniţiatice, trecînd „pod după pod", de la frică, apatie şi laşitate la libertatea interioară, de la pustiul orizontal la fervoarea verticalităţii, de la conformism la rebeliune spirituală şi de la singurătatea autoscopică la contemplarea comunitară. Insomniac şi fără destin, el „nu ştie privi nici în sus, nici în jos, nici înainte, nici înapoi. Stă în mijlocul podului şi se uită ca un cerşetor într-o oglindă spartă. Şi falsă". Vor urma *proba iubirii revelatoare*, cu o hierodulă *sui generis* (Lidia), care-l scapă de o arestare sigură; *proba iubirii pure*, cu o Ană mută şi profetică, fecioară divină, ipostază a zînei carpatice; *proba comuniunii* cu nucleul sapienţial reprezentat de cercul spiritual ascuns în crama din subsolul căminului de bătrîni „Reînvierea": rezistenţa prin insularizare, retragerea pe verticală în Durată, boicotarea istoriei, bîrlogul fabulos de extaze estetico-morale şi de *symposion* cu filozofări încatenate, peste care patronează ca „preoteasă" o fostă actriţă nebună şi vizionară ca profetesele antice („doctorii mi-au arătat fişa ei de creaţie: Ifigenii, Antigone, Casandre, dar şi, la numai douăzeci de ani ai ei, Medeea, Hecuba, Andromaca. A căzut victimă propriilor sale roluri"); *proba vinovăţiei* şi labirintul *deculpabilizării*, legate de

„motivul fratelui trădat" (Pătru, fratele cel mare al Lupului nostru, murise accidental, în condiţii de hazard atroce, la Canal, condamnat fiind inclusiv de mărturia - inocentă - a mezinului).

Rămas „foarte ţăran în gîndire", avînd „oroare de tot ce e prea mic, de tot ce nu poate fi văzut cu ochiul liber" („îmi plac lucrurile mari şi limpezi"), Ion Lupu este la început prizonierul unei obsesii pe cît de hilare în aparenţă, pe atît de bestială în fond: ploşniţele. Parabolă, desigur, şi încă una hohotitoare, ce va fi dat destule dureri de cap lectorilor oficiali din 1986. Pasionat de victimologie, I.D. Sîrbu face aproape o metafizică a ploşniţei ca sadic agent experimental (vezi pp. 12, 32-34, 54, 69, 71, 293). Venind „de obicei dinspre nord-nord-est", ploşniţa e alcătuită 80% din sîngele tău, îşi alege victima după sensibilitate şi conform unor criterii oculte, precise şi bizare deopotrivă. Omniprezente („aş zice că fiecare floare, fiecare copac, fiecare fruct are ploşniţa sa predestinată"), ploşniţele „ne iau probe de sînge... pentru analiză" ş.a.m.d. Concluzia parabolei: „De ce nu le ucideţi? urlai ca ieşit din minţi. Trebuie distruse, strivite fără silă! Arse de vii! - N-are rost, îmi şopti cu blîndeţe colonelul. Vin altele. Mai flămînde, mai puternice". „Ştiu că ţi-a plăcut eseul meu entomologic «cimex lecturaria» - ploşniţele pot fi fecundate pe mai multe generaţii înainte", îi scria I.D. Sîrbu lui I. Negoiţescu în iulie 1983.

Ospățul reflexiv

Nu în anecdotic rezidă, spuneam, forța romanului. Deși fascinat de povestire („noi fiind un popor foarte tînăr și mult timp ocupat, foamea de a povesti e uriașă" ; „eu sînt un povestitor, fiindcă limba mea este o limbă care își trăiește vîrsta în care are nevoie să se destăinuie", *Traversarea cortinei*, pp. 366 și 387), I.D. Sîrbu este un prozator de idei și un moralist obsedat de ideea națională. Prea puțin preocupat de rotundul construcției epice, el descentrează cu bună (și veselă) știință masa narativă, în favoarea digresiunilor largi, a ospățului reflexiv. Eu proteic, el se difuzează voluptuos în contrarii psihologice, în socialistul bovaric sau evreul talmudist, în meșterul zidar cu suflet de Noe blagian și persuasiune aproape iezuită, ori în contele maghiar măcinat de soarta Imperiului.

Cîteva detalii de mediu sînt suficiente pentru a motiva psihologia carceralã, înecată în derizoriu, a Locului : „O curte galbenă, în care urlă o sută de copii, se răscrăcărează spre cerul nostru răbdător trei lăzi de gunoi (veșnic pline), în care se bat covoarele, se usucă lenjeria, vine poștașul, olteanul care aduce brînza de vaci și usturoiul" ; „tot orașul acesta e plin de cîrciumi - și toate cîrciumile sînt pline de beți vi" ; „chelnerii de aici seamănă cu moartea, sînt ca niște schelete, n-ar zîmbi nici dacă le-ai da o mie de lei bacșiș, umblă încet de parcă nu demult au fost castrați" ; „a început să ningă, dar și ninsoarea asta e o înșelătorie, un fel de metaforă mincinoasă a ploii". Și „concluzia" : „Sîntem

ca nişte roţi dinţate, muşcăm unii din alţii, ne punem reciproc în mişcare, mişcăm şi vorbele, ideile, destinele noastre, dar de întrepătruns nu ne putem întrepătrunde niciodată".

Odată intrat în cercul sapienţial (ceva din „cerchismul sibian" se va fi infuzat în materia cărţii: Mefisto, Petrică-Sandu, Ilie Ursu, Adam Lendvay, Mihai Pascaly, ca şi „preoteasa" Cătălina etc. sînt probabil tot atîtea chei biografic-funcţionale, lesne de mînuit de intimii scriitorului), energia locutorie a lui I.D. Sîrbu se desfoliază frenetic.

Figura centrală este aici Mefisto (Lucian Lupaşcu, vezi şi *Adio, Europa*), „profesorul meu de pustietate". Fost comunist în ilegalitate şi şomer în deplină legalitate, adevărată „enciclopedie istorică", „retor de catedră şi cîrciumă", fost „navigator pe filozofia germană, ideologia rusă şi talmudismul evreiesc", Mefisto e caracterizat aici exact în termenii în care era incriminat însuşi I.D. Sîrbu (după cum notează în corespondenţă) de propria-i soţie: „un pom fără rădăcini, un creştin fără confesiune, un socialist fără ideologie, un filozof fără sistemă, un istoric fără memorie, un român austro-ungar, un filorus antistalinist, un liberal îndrăgostit de lanţuri, un sindicalist de unul singur" etc. etc.

Mefisto este un „iudeo-creştin de cultură greco-latină, de vocaţie europeană, cu convingeri clasic-socialiste", după cum I.D. Sîrbu se declara (*Traversarea cortinei*, p. 386) un „socialist de tip european, un iudeo-creştin ca morală, un greco-latin ca educaţie şi un germano-francez ca pregătire profesională".

Cum relaţiile dintre personaje nu sînt decît aţele păpuşereşti pentru derularea ideilor piesei, să vedem în ce constă esenţa acestora. (Ce să mai vedem, că iar am ajuns la dilema: expediere sau desfăşurare! Chiar dacă prelungirea în serial a unei cronici literare e un procedeu supărător şi, din mai multe motive, riscant, prea sînt savuroase digresiunile personajelor lui I.D. Sîrbu despre istoria românească, despre unguri, evrei, ţigani şi cîte altele spre a ne permite să le înghiţim pe nemestecate. Drept care mă rog de-o păsuire pînă săptămîna viitoare).

II. *„Istorie şi utopie"*

Egal împărţit între cinismul bonom, de fatalist... epicureic, şi paseismul cu fervori mesianice, *raisonneur*-ul lui I.D. Sîrbu vede spaţiul românesc deopotrivă insular şi, ca să zic aşa, arhipelagic. Suficient în utopie sieşi, dar inseriat practic. De aici ambivalenţa (ambiguitatea) analizei.

„Tinere domn, îi spune Pascaly lui Ion Lupu, ne aflăm pentru cel puţin cîteva sute de ani în atanorul uriaş al Asiei pravo-trudnice. Ceea ce fierbe acum în uriaşele cazane ale Istoriei, mutaţia ce are loc în măduva şi nucleul tuturor popoarelor intrate în horă reprezintă o schimbare atît de teribilă şi de uriaşă, încît trebuie să fii sau un mare idiot naiv, sau un demagog de vitrină în latrină, ca să crezi că totul nu e decît un oarecare experiment social, perfect dirijat ştiinţific... Bagi într-o eprubetă un savant de tip american, un mecanic neamţ şi un şaman mongol – şi-ţi iese la capătul

cincinalului un astronaut sovietic zîmbitor; amesteci un telal evreu de pe Lipscani cu un ţigan din Arad şi doi juveţi olteni, cobiliţari în toate, şi, după ce i-ai fiert bine în zece şedinţe şi cîteva plenare bubuitoare, îţi ies, ca din pălăria scamatorului, cîţiva propagandişti, doi directori şmecheri..."

Mostră de cinism jovial, dar cu o morală a fabulei oarecum surprinzătoare şi chiar supărătoare prin tonul lozincard, de „ceauşism luminat *à la* '68": „Crede-mă! Sîntem înconjuraţi de popoare aprige, ambiţioase: nu ne mai putem permite luxul de a merge pocnind din bici pe lîngă boi şi doinind. E nevoie de industrializare şi modernizare a agriculturii. Şi acestea, dacă nu sînt făcute de oameni inteligenţi, cinstiţi şi, mai ales foarte pricepuţi, pot deveni o nenorocire mai grea decît o ciumă sau o hunică ocupaţie".

De cealaltă parte, românismul e predat la catedră blagiană: „Abia de o sută de ani am ieşit dintr-o gogoaşă turcească, medievală, primitivă şi foarte asiatică: acum se vede că aripile noastre nu sînt nici juste, nici corecte, nici rentabile. Un demiurg foarte sever ne va obliga să reintrăm în gogoaşă şi să ne confecţionăm altfel de aripi [...] Luciditatea noastră este conştiinţa aripii. Nu mai sîntem viermi, ştim ce este un fluture, pentru noi progresul lucid înseamnă trecerea de la condiţia de tîrîre la cea de zbor". Şi încă: „Cred în Xenopol; teoria sa cu seriile şi succesiunile în istorie mă încurajează să sper că peste cel mult zece ani vom fi gata - moral şi spiritual - pentru o treabă serioasă. Eu mă rog bunului Dumnezeu, mă rog lui Hegel şi Marx ca, pînă atunci, să nu dispară toate categoriile prin care au supravieţuit: cumpăna, modestia, prudenţa, dragostea de

carte, dragostea de Europa şi lume, simţul dreptăţii şi echităţii romane".

Cele două impulsuri contrarii devin o forţă redutabilă cînd se reunesc în ceea ce s-ar putea numi pragmatismul mesianic: „Cred că mai trebuie să trecem printr-o fiertoare şi un grătar pînă cînd ne va veni mintea la cap şi vom începe să construim - conform calităţilor şi lipsurilor noastre naţionale - socialismul nostru propriu, adică socialismul unui popor care a fost eminamente agrar, foarte ţărănesc, foarte balcanic, foarte temător de schimbări, de predicatori sau înstrăinaţi. Mă tem că sîntem conservatori, iubim pămîntul, ograda, chiverniseala proprie. Timp de un mileniu şi mai bine, omul a învăţat să se teamă de orice stăpînire". Sau: „Trebuie să învăţăm să murim. Nu putem trăi în mijlocul Europei ca un popor latin, dar cu moravuri fanariote, memorie turcească şi o morală de şperţari, lichele şi şmecheri".

Mergînd pe firul apei, dăm şi de un Noica insolit, în persoana lui Adam Lendvay (la care vom reveni), pentru care „prostia brutală nu poate fi învinsă decît prin pasivitate. Răul care se bate cu un duşman ce i se opune devine mai puternic; răul lăsat liber, necombătut şi necontrazis devine propria-i otravă". Cum să nu zîmbeşti gîndindu-te la fieroasele vituperări ale lui I.D. Sîrbu la adresa spiritului de la Păltiniş (de vicioasă ocultare a realului politic) din corespondenţa cu Mariana Şora, publicată nu demult în *Adevărul literar şi artistic*!

De înţelegerea/acceptarea istoriei prin miresmele utopiei dau seama apăsatele amprente blagiene lăsate, cum spuneam,

în carnea romanului. De la formulări de genul „La noapte vei dormi ca un iezer. În somn, cineva te va ajuta să rupi una din peceţi", „vedeam pădurea mea sfîntă şi curată. Aveam inelul Anei în palme - era cald şi viu ca un pui de pasăre fermecată" sau „oaspeţi sîntem în tinda lumii" - şi pînă la adevărate situaţii dramatice, precum uciderea (ca de Zamolxe) a Lupului ori tăierea brazilor lui Pătru - se ajunge la etnopsihologie şi simbolistică gen Tudor Pamfile : „După moarte, în tărîmul blajinilor, se primesc bătrînii neamului, ei nu mai joacă, au scăpat de cerc şi frică, sînt propria lor umbră. Domnule Lupu, să ştii, nu avem prea mult noroc în istorie, sîntem aşezaţi şui şi pieziş în Europa, am ieşit destul de tîrziu din păduri la lumină, carte, stat modern. Ne lipseşte glanda fanatismului, mai uşor punem mîna pe un sictir sau o îndoială, decît pe o dogmă sau program, mai ales dacă-s venite din vecini".

Ca încoronare, poetic-politica fixare a unor etape precum : „Noi am avut trei trepte de desăvîrşire, dar şi de soartă : cea a *melcului*, care se retrage catabazic din lume, cea anabazică, a *lupului*, care atacă lumea şi cea a *mielului thanatofil*, pe care îl sfîşie şi îl mănîncă toţi. Noi prin vîrsta melcului am trecut - îmi vine să cred că trecem prin cea a lupului singuratic, din ce în ce mai gonit, prin împuţinarea pădurilor şi înmulţirea puştilor cu ochean". Lupenie, ne-lupenie, finalitatea e clară ca tăişul securii : „tactica pămîntului pîrjolit, urmată de strategia sufletelor pîrjolite".

Un socialist conservator

E limpede că, socialist în răspăr, I.D. Sîrbu era, moralmente, un conservator. Cît de *productivă* mai poate fi (dar oare a fost vreodată?) utopia regresivă? Eminesciană, blagiană, eliadescă, viziunea din *Lupul şi Catedrala* nu poate lăsa altfel decît în (aceeaşi) suspensie relaţia culturalului cu politicul şi economicul: unei Românii modernizate de liberalismul sincronizat, la 1870, ca la 1920, i-a corespuns în planul ideilor un conservatism cu adînci peceţi reacţionare. Nu altceva se-ntîmplă acum mai pretutindeni în lume: cele transnaţionale (comerţ, comunicaţii, tehnică, sistem bancar etc.) sînt dublate de varii direcţionări naţional-insularizante în planul mentalităţilor, al „mîndriei patriotice". Că unii exaltă naţionalul prin fotbal, iar alţii prin religie, prin protecţionism vamal sau cultural (vezi de exemplu, cherela filmului european cu hollywoodizarea şi disneylandizarea etc.), sau prin război pur şi simplu (ca în atîtea locuri) – fapt e că utopia ajunge să sprijine istoria în măsura-n care istoria-şi află dezminţiri în utopie.

Ar fi interesant de comparat amara supremaţie a „batjocului" din romanul *Adio, Europa* cu nobila, paseista neresemnare din *Lupul şi Catedrala*. În orice caz, cu I.D. Sîrbu – ca şi cu orice alt conservator... progresist care-şi cultivă reacţiunea – rămînem invariabil între coridoare, indecişi, cum se străvede în acest pasaj din *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* (I, p. 122): „Nu ni se potriveşte nici un model extern de civilizaţie: nici cel sovietic, nici cel

american, nici cel nipon sau german. Ar fi trebuit să fim lăsaţi să creştem organic dinlăuntrul nostru. Cred că schema de bază, arhetipal-seminală, a fiinţei noastre se găsea undeva în duhul vechiului sat valah. Nu avem un *pattern*, creştem şi descreştem aiurea, după legi haotice, stejari în ghivece, lupi în seminare marxiste". Şi tot acolo (p. 157): „Duşmanii înrăiţi ai ţării mele – fără voia lor, cu ajutorul prostiei noastre – au descoperit o formidabilă metodă de ocupaţie şi ocupare definitivă (pe uşa din dos) a unui popor structural independent şi liberal: folosirea exagerată a naţionalismului (ucide şi anihilează prin ridicol pînă şi rădăcinile naţionalismului funciar); abuzul de folclor (care arde şi îngroapă de viu şi satul, şi ţăranul); iar materialismul numai ştiinţific nimiceşte şi castrează pînă şi materia cea moartă de legile ei cuminţi şi veşnice". *Q.e.d.*

Hora etnică

Din dosarul românismului nu puteau lipsi capitolele alogeniei. Evreii, ungurii şi ţiganii sînt aduşi la ospăţul reflexiv ca adevărate trufandale întru speculaţiune. Tot ce îi priveşte-n carte e corelat cu „figura românismului".

„Voi, românii, spune Alfons, aveţi un gust anume pentru apocaliptic: «vin hunii, vine antihristul», în vreme ce noi, evreii, ne-am obişnuit de mult cu asta. În schimb, exagerăm în toate, nu avem măsură. Pe cît sîntem de liberali pe dinafară, pe atît putem fi de intoleranţi pe dinăuntru. Nu uităm nimic, nu iertăm pe nimeni, ne răzbunăm pentru

orice. Fiindcă nu am fost iubiţi nici măcar de Dumnezeul nostru [...] Timpul nostru a fost într-adevăr un timp-cascadă, adică drumul cel mai scurt între vis şi sfărîmare. Dar de cîte ori am pierdut totul, ne-am regăsit proaspeţi, cu păgubos umor, gata s-o luăm iar de la început. Am pornit de la spirit şi am cucerit materia ; am pierdut materia, nu-i nimic, ne vom salva prin spirit". Era, într-un fel, o speranţă pentru spiritul românilor de la 1985. La paginile 238, 239 mai sînt destule observaţii interesante, mai grave („sîntem materie primă pentru toate visele, speranţele, utopiile şi religiile, pentru toate antiutopiile şi antireligiile din istorie") sau mai (auto)ironice („ratarea, falimentele, deziluzia sînt boli tipic evreieşti : mai mari decît ele nu sînt decît speranţa, rătăcirea şi optimismul incurabil").

Aristocrat cu estetisme excentrice, Adam Lendvay, contele care umblă precum Mihalkov în faeton înconjurat de ţigani, nu poate uita, fireşte, bătălia de la Mohács („ne-am bătut peste tot, cu toată lumea din jurul nostru, pentru nişte himere naţionale, imposibile şi absurde"), se compătimeşte cu blîndă resemnare („vitejia şi mîndria noastră aristocratică se traducea în jos, la nivelul notarilor şi jandarmilor, prin trufie şi cruzime. Prin fanatism - şi de extremă stîngă, dar mai ales de extremă dreaptă. Nu avem prieteni decît în Finlanda, care nu ne cunoaşte. Şi poate în Uiguria strămoşească, pe care nu am văzut-o niciodată") şi oferă fenomenului românesc o pistă aproape infinită de alergare (analitică) : „La voi toate defectele sînt calităţi, la noi toate calităţile sînt defecte - ne completăm ca temperamente şi caractere".

Cît despre ţigani, subiect atacat şi în corespondenţa cu V. Nemoianu, paginile 277-280 sînt tot ce poate fi imaginat mai serios, adevărat şi fără resentimente. Se pledează pentru înţelegerea lor dinăuntru şi nu din afară: „Raţiunea lor suficientă e ascunsă, e prologică, total opusă criteriilor de progres, civilizaţie şi cultură [...] ei nu doresc să fie mai mult decît sînt, altceva decît sînt, altfel decît sînt". E părerea lui Mefisto, căruia personajul-autor îi replică usturător şi exasperat: „oricîtă poezie ar fi în mine, ei îmi apar ca o comunitate parazitară, antisocială, total retrogradă. Nu muncesc, nu învaţă, refuză încadrarea socială, trăiesc în cuibare de lene şi murdărie, de hoţie şi indiferenţă" ş.a.m.d. Dar dacă – opinează Mefisto – acest „popor teribil de prolific şi de rezistent la lipsuri şi nevoi" va căpăta într-o bună zi „conştiinţă naţională. Cu siguranţă că atunci vor ajunge – *volens, nolens* – la convingerea că acest pămînt din sud-estul Europei, huno-valaho-bulgaro-sîrb, le-a fost lor planificat de istorie". Tocmai fiindcă ştiu „să fie fericiţi în condiţii în care noi ne sinucidem de disperare" şi tocmai fiindcă, „de cînd lumea, barbaria şi analfabetismul au fost şi sînt mai pline de vitalitate şi forţă", ţiganii, în tribalismul lor atît de solidar, reprezintă un exemplu pe cît de ameninţător, pe atît de... reconfortant. În definitiv – suspină subtextual gîndul autorului –, al lor e viitorul: „Nu se tem de nimeni (chiar dacă se prefac a fi fricoşi), în puşcărie sînt ca acasă, nu se tem nici de Cer sau de Dumnezeu...".

Şi aşa deci cu lupul. Fie că a coborît prea devreme în istorie, fie c-o fi venit prea tîrziu, a fost împuşcat, concluzia

concluziilor fiind, vorba paracliserului ieşind din catedrală : „Trebuie să anunţăm miliţia".

22, nr. 33 şi 34/16-30 august 1995

Cronica unei cruzimi ordonate

Alex Mihai Stoenescu, *Patimile Sfîntului Tommaso d'Aquino*, roman, Editura Humanitas

O încruntare

Caz flagrant de sadism editorial, stupefiant şi inadmisibil pentru o editură ca Humanitas: absenţa fişei biografice a lui Alex Mihai Stoenescu! Cînd am început să întreb în dreapta şi în stînga cine-i A.M.S., ce vîrstă are, unde s-a născut, dacă vine din exil, ce studii şi ce profesie are, ce-a mai publicat ş.a.m.d. - mi s-a spus că am o concepţie de cadrist. Şi că, vezi Doamne, criticul literar are a se ocupa de planul estetic şi nu de mulţimea detaliilor extraliterare.

Fals, absolut fals. Să creadă cine-o vrea în estetismul pur, în lucrul-în-sine ori în parthenogeneză; eu unul cred, pardon, în buna vorbă a ţăranului cînd îi iese necunoscutul în cale: tu de unde vii şi al cui eşti? În plus, nu-i de ici de colo să citeşti în prezentarea făcută de Gabriel Liiceanu că volumul lui A.M.S. nu e departe de capodoperă, pentru ca

să afli apoi că autorul e ofiţer de contrainformaţii! Bun, zici, dar din ce contingent şi din ce „şcoală": Drăghici, Pacepa, Pleşiţă, Doicaru? E general, maior, locotenent? E din aripa dură, din cea elastică, din tehnicism, de la divizia anticatolică sau de la tricolor? E specializat în diversiune, conflicte etnice, religioase, în spionaj economic, în informatică, în Budapesta sau Vatican? Detalii esenţiale, vă rog să mă credeţi, pentru desluşirea mesajului din roman.

În sfîrşit, să acceptăm *Patimile...* lui A.M.S. ca pe o carte de *brainstorming*, să-i zicem. Un debut literar strălucitor ca performanţă stilistică, dar cu o structură de rezistenţă putredă, lugubră şi descentrată, de cinism fabulatoriu diversionist. O viziune de carnasier lenevind luxuriant şi cu ochi plin de cruzime ironică printre miasmele istoriei subterane.

Un estet al maleficului

Nu mi l-aş dori în ruptul capului pe A.M.S. ca anchetator (e o simplă ipoteză). Prefer tipul boxer, trudind în cultul vînătăii şi-al sacului de nisip, şi nicidecum lentoarea savantă a lamei care-ţi taie cu tandreţe curioasă o pleoapă, admirînd morbid în tăcere meandrele sîngelui pe obraz. Or, exact asta face scrisul lui A.M.S.

Gabriel Liiceanu spune memorabil: „de puţine ori invazia cuvintelor în pagină a slujit mai bine ca aici o arheologie a cinismului şi a cruzimii". Între splendoare şi monstruozitate, între mister şi morbideţe, între luxurianţă şi macabru spiritul

Barocului a pus de mult semnul egalităţii, ceea ce nu-l poate face nicidecum ataşant pe mizantropul pasionat de experiment psihologic, proiectant de utopii dictatoriale şi sabaturi vizuale, în care masacrul e trăit ca reverie, iar adevărul politic şi religios e prizat prin thanatofilie sangvinară. Cînd Bosch îl întîlneşte pe Daumier şi se apleacă asupra temei dictatorului în romanul sud-american, cocteilul explodează înainte de a-l aprinde.

Personajul lui A.M.S. e stăpînit deci de o „răutate genetică": „crima stătea pitită într-o cută slab irigată a creierului meu de elev, de unde şi picura din cînd în cînd cucuta homicidului". El crede că „trebuie făcut ceva năprasnic şi crud, care să zguduie încremenirea lumii". Studiul Bibliei îi declanşează chicote şi-l face să umple „un caiet al hulei, un incunabul al preacurviei literare, o enciclopedie a necurăţeniei mintale". Întrebarea lui: „cum se pot aduna toţi oamenii la ascultare?". Adolescenţa lui: „o cronică a fărădelegilor". Judecarea lumii: „o vivisecţie". Scopul: „tu vei schimba faţa lumii". „Albertus Magnus mi-a spus mai tîrziu că-n ochii mei vede nişte zdrenţe, că trebuie să fiu probabil sfîşiat tot pe dinăuntru, ca un drapel la sfîrşitul unei bătălii lungi şi complicate". Iar extazul de unde provine? „[...] încet, încet, pe rînd, am simţit gîdilătura mică şi umedă a sărutărilor lor peste unghiile degetelor mele de la picioare, mîngîierile fine ale bărbiilor peste puful de păr ce-mi crescuse pe falangele proximale, alintarea calină a unei limbi sub osul gleznei".

Figura Aquinatului nu-i decît pretextul acestei copleşitoare demonstraţii de cinism activ, supraistoric şi transnaţional.

Dominicanul exeget al gîndirii aristotelice, consilierul lui Ludovic al IX-lea cel Sfînt, polemistul canonizat ale cărui relicve aveau să fie revendicate de dominicani şi de cistercieni, expertul în logică şi prolificul autor de labirinturi dogmatic-teologale – supranumit *Doctor angelicus* şi *Doctor universalis* – este încărcat aici cu mai toate atributele monstruoase ale subteraneităţii medievale, unde extazele mistice provin adesea din răni supurînde, miasme stomacale şi vuiet sexual şi unde sacralitatea se hrăneşte adesea din haznalele imaginaţiei maladive.

O simplă mostră lămuritoare pentru *natura privirii* personajului: „Dormea cu baniţa căzută pe umăr şi cu gura deschisă. De sub limbă i se scurgea lent o dîră de salivă. Lichidul se lungea pe braţ, picura încet şi vîscos pe vîrful arătătorului mîinii drepte, patinînd pe unghia zdrenţuită şi neagră, mărindu-şi un pic viteza, făcea o baltă în cavitatea unei dale, apoi, din preaplin, dădea pe afară şi cobora treptele melcate pînă la subsol, în catacombele osuarelor".

Privire crudă şi ludică, arhitecturînd cu voluptate urîtul, fetidul şi elanurile malefice, o privire aparent vecină cu descripţiile violente (ochii scoşi, prelingîndu-se încet, hipnotic, de-a lungul trupului) din cutare proză a lui Ştefan Agopian. Numai că acea cruzime agopianică, întipărită în bonomie fabuloasă şi suprarealitate senzorială, rămîne la A.M.S. în zona visceralului etalat cu opulent sadism.

Ironia cinică şi nesaţul fabulatoriu

Imaginea lui fra Viterbo, cel care „mestecase coperţile la o duzină de cărţi ale Sfinţilor Părinţi şi înfundase haznalele mănăstirii cu dejecţia lui minerală" (p. 50); trucurile sacerdoţilor imorali, lucrînd zgomotos în uterele ţărăncilor (p. 64); forfota apocaliptică a inundaţiei descrise marquézian (p. 98); figura doicii Friolina, ca ruptă din Bosch (p. 107 ş.urm.); tipul de Gorgonă hipersexuală al Mamei (p. 114), ca şi natura demonică a tatălui (unul dintre mulţii prezumtivi), care „cucerise şi jefuise turbat mănăstirea, biciuise călugării cu un lanţ de fîntînă, iar pe abate îl siluise în faţa novicilor, umplîndu-i şi pe aceştia de pofte", un tată taman bun, nu-i aşa?, pentru viitorul *Doctor angelicus*: „Bă, ai grijă să nu mă faci de rahat pe acolo, că te aduc tîrîş înapoi şi te pun la grajduri. Fir-ai al dracului de capsoman, că te dau cu bucurie la şcoală, mă, să te hinghereasc toţi jidanii şi arabii care au ajuns profesori". Şi încă: „venusul pietrificat" al Marottei de Bohemundo, gingiile putrede, cu miros de gangrenă, decapitările, curgerile din chiloţi, partida de energică falaforie („lupii urlau în mine, introducînd din nou jăratec în armăsarul meu cabrat") încheiată stupid prin orgasmica revelaţie: „Uite-al dracului de comunism, ce frumos se naşte el" [...] – totul probează, spuneam, „văzul monstruos" al lui Tommaso-A.M.S. Şi totul este îmbibat de ironia atroce şi otrăvită de nebunia Puterii.

Să nu-mi cereţi să ştiu ce şi cît este adevărat, întemeiat pe documente din viaţa lui Toma d'Aquino-ul lui A.M.S.,

după cum n-am de unde să ştiu ce şi cît din alde Chişinevski-ul lui V. Tismăneanu corespunde cu imaginea aceluiaşi personaj la Pavel Câmpeanu. Nu-mi dau seama nici dacă A.M.S. urăşte sau venerează medievalitatea papală, cert e că descărnarea, despodobirea în numele profanării şi infuzarea (sau detectarea) Răului în toate cotloanele fiinţei, tocmai pentru a oferi cît mai mult maladiv contemplaţiei – sînt operaţii în care autorul excelează. Sigur că, roman postmodern, cultivă intertextualitatea, răspărul referenţial şi turbionul temporal-narativ şi că, de pildă, negustorul veacului al XII-lea exclamă astfel: „Dom'ne, sînteţi oameni serioşi sau ce mama dracului? V-am spus că vă dau piatra filozofală acu' cinci luni", ori că Albertus Magnus îi spune lui Ioan Teutonicus Magnus „Joane", sau că dăm la tot pasul, în acelaşi veac al XII-lea, de telefoane, televizoare, dirijabile, bulevarde, lifturi, polizor, culbutori şi ferodouri. De aici şi deruta lecturii, ca şi descentrarea, dez-axarea romanului pe „axa" Roa Bastos-Cărtărescu.

Cacealmaua KGB-ului etern. Coruţ văzut dinspre bubuli

Încet, încet arhitectura medievală se relevă o uriaşă butaforie pentru clasica temă a puterii. Privit dinspre mistica şi politica religioasă a papalităţii medievale (intrigi, conspiraţii, trădări, crime deghizate etc.). *Patimile...* lui A.M.S. este, de fapt, o cacealma. Sîntem departe de estetica instinctualităţii

criminale textualizate în *Numele trandafirului* şi foarte aproape de... bubulii lui Pavel Coruţ.

Deja paginile 192-198 – revelaţia *specular*ă a personajului („atunci aceiaşi ochi dilataţi au scăpărat un fulger care gîndea, aducîndu-mi aminte cine sînt: stăpînul lumii") – puneau pecetea: „Fusese singura mea întîlnire cu Diavolul". Pentru ca puţin mai departe (pp. 203-222) să-nceapă nebunia: într-o tonalitate de *Protocoale ale înţelepţilor Sionului* (deci de Ohrana), Tommaso „face" mitul revoluţiei şi desface efervescent năvoade în apele conspiraţiei europene de la finele lui 1989 (chit că urmele sînt deliberat amestecate). Sigur, în persoana lui Tommaso, autorul adună mai toate imaginile Dictatorului, ale paranoiei totalitare, fie că-i vorba de legătura cu şeful de taină a Inchiziţiei (p. 178), de Cugenia nazistă (p. 139), de forţele oculte ce susţin dintotdeauna lupta autohtoniei de pretutindeni cu evreitatea (pp. 163, 311), fie că e vorba de sloganuri marxiste (p. 186) – peste tot mania Autorităţii se pune în termenii ingineriei sociale, ai experimentului psiho-etno-politic, în numele guvernului planetar.

„Năvalnica dorinţă [a lui Tommaso, n.n.] de a aduna bisericile într-o unică putere mondială", europocentrismul antiislamic (p. 202), conştiinţa că pretutindeni sacralul a fost determinat strict de politic („pot trage concluzia că Sfîntul Francisc din Assisi a fost produsul unei acţiuni dirijate de Papă") ş.a.m.d. se focalizează în întrebarea: „cum să facem din continentul ăsta dezbinat [Europa, n.n.] Centrul Pămîntului şi Stăpînul Lumii?". Cu concluzia: „am hotărît că trebuie să trasez primele linii generale ale

planului de înflorire a culturii şi civilizaţiei occidentale, de transformare a Europei în focarul puterii economice şi politice, pe baza consimţământului entuziast al locuitorilor săi, uniţi într-un comunism luminat"...

Urmează, spuneam, paginile 203-222, dialogul lui Tommaso cu fiul său, Reginald de Piperno, în care ne întîlnim cu marea forţă „unică şi coezivă" pe nume *Encave Deus* (mai pe... româneşte : NKVD), în tonalităţi de Malta, cînd persiflate în subtext de autor, cînd expuse cu severă fervoare. De nerezumat contextul. Aluzii de genul „grupul restrîns [de revoluţionari, n.n.] plătit de mine, sprijinit de o mulţime relativă, cît să dea impresia unei participări a întregului popor [...] în fruntea mascaradei voi pune un dement, saltimbanci cunoscuţi şi bufoni clevetitori, actori spirituali, dar şi conspiratori dovediţi [...] vor ucide o mie de cetăţeni nevinovaţi pentru a dovedi că pericolul a existat"... înţelegeţi care va să zică, 1989.

Concluzia însă : „Cînd haosul ajunge la apogeu, naţiunile se destramă şi încep să se amestece, iar cînd întreaga Europă va cădea în genunchi şi va cere o nouă ordine, lansez cîteva culte orientale şi cîteva secte stranii, să-i zăpăcească de tot" etc. etc. Ce mai, curat bubulism new age-ist. „Dar ăsta e HAOS ! Adică starea din care se naşte ORDINEA, i-am răspuns."

Dacă adăugăm contexte de genul : „Apăram Occidentul de Orient pe munţii aceia înalţi ai Daciei. Ne certam cu regele Andrei al Ungariei pentru bucata aia de pajişte. [...] Să te fereşti întotdeauna de unguri, Tommaso", ori : „va trebui să restructurăm totul de la început şi să impunem o

nouă credinţă, cînd s-o mai putea. Nu uita că există ortodocşi! Ăştia sînt un mare pericol, pentru că au penetrat în mase cu tot felul de fabule, cu sfinţi-ţărani, aşa cum am văzut eu în Transilvania"; dacă mai dăm şi peste viziunea profetesei Amnezica precum că „în 1991, cam prin septembrie, minerii din Ţările Române se vor răscula împotriva unei divinităţi locale, Sfîntul Petre Bişniţarul" (p. 240); ori dacă-l „citim" pe Ion Iliescu în Sfîntul Petru de la pagina 289 - atunci mintea ne intră de-a binelea în levitaţie şi nu mai înţelegem, vorba analistului Cristoiu, nimic. Totul se descentrează, nici măcar parabola medievalizantă nu mai parabolizează, ci se sfărîmă şi ne ameţeşte. Dar poate că tocmai ăsta va fi fost scopul. (Deformaţie profesională?)

Ce este deci *Patimile Sfîntului Tommaso d'Aquino*, de Alex Mihai Stoenescu? Un roman, da, un roman scris cu strălucire, cu virtuozitate, cu erudiţie *à rebours*, da. Însă ce vrea acest roman? Nu ştim. Este debutul confuz (voit?) - şi la limită: pernicios - al unui autor - aici e necazul: de indiscutabil talent! Să tăcem şi să aşteptăm, urmînd sfatul autorului: „Importantă nu este realitatea, ci numai ceea ce cred oamenii!".

22, nr. 36/6-12 septembrie 1995

În absenţa bubulilor

Mihai Sin, *Quo vadis, Domine ?*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1993, 304 pagini

N-am avut de gînd să scriu de acum despre romanul lui Mihai Sin, adică înainte de apariţia volumului II. Mai întîi pentru că scandalul oarecum penibil produs de carte (cu toate că la noi pînă şi penibilul e de preferat apatiei) riscă să malformeze şi opiniile critice, dar şi viitoarea substanţă a romanului. La ce bun să mai verşi o picătură de arsenic într-un pahar cu otravă? În al doilea rînd, speram ca, în timp, evoluţia vieţii româneşti să-mi mai domolească patima „demolatoare" faţă de această carte: circumstanţele (ei) atenuante se ivesc tot mai multe, pe zi ce trece, astfel încît la alegerile din '96 toate personajele de aici vor fi cu siguranţă înaintate în grad... În fine, mi-a fost imposibil să disociez între teza cărţii şi, cum se spune, „tratarea ei epică". A-i cere criticului literar să analizeze *Quo vadis, Domine ?* exclusiv din unghi literar e o perversiune, cîtă vreme matriţa ei politic-socială e de un interes imens. După cum şi a exacerba teza, văzînd epicul ca simplu pretext

pentru estetizarea unei doctrine, este nedrept faţă de statutul, totuşi literar, al cărţii.

Am acceptat însă invitaţia Ioanei Pârvulescu de a lua parte (puţin, foarte puţin pentru cîte-ar fi de spus) la discuţie nu doar din politeţe, dar şi din respect pentru curajul lui Mihai Sin. O spun din capul locului : *Quo vadis, Domine ?* este eşecul lamentabil, ratarea cumplită a unui subiect extraordinar de generos. Şi – mai e cazul s-o repetăm ? – de-a dreptul vital pentru cei mai mulţi dintre noi (anume cei din afara Aparatului). Ratare literară, ratare de psihologie, ratare meditativă, afectivă, morală, ratare totală. Însă curajul autorului de-a încerca operaţia în chiar nervul esenţial al perpetuării-prin-transformare a puterii este absolut lăudabil.

Tot ce sîntem, facem şi avem de cincizeci de ani încoace este (dincolo de cadrul geopolitic, cu toate ale lui) rezultatul deciziilor de partid şi securitate ; tot ce s-a complotat în România şi în afara ei după izbucnirea *perestroikăi* la ruşi a fost, într-un fel sau altul, branşat la panoul de comandă al partidului şi Securităţii, jocuri cu multiple strategii, cu inflaţie de aripi, fracţiuni, ambiţii, tendinţe, complicităţi şi reţele – fie doctrinare, fie organizatoric-active ; tot ce se întîmplă de patru ani nu e decît perpetuarea comploturilor duse-n surdină pînă la înlocuirea lui Ceauşescu, explodate scurt în decembrie '89 şi trecute din ianuarie 1990 în această nesfîrşită (se pare) luptă de gherilă socio-psiho-politico-economico-financiară prin care forfota serviciilor speciale îşi manifestă străvechea convingere că lucrează cu un popor nedemn de profesionalismul lor, popor mîncău şi trîndav şi

care, lăsat de capul lui, ar intra ca oaia-n strunga altora. Nimeni nu se mai poate îndoi de faptul că revoluţiile au mers pe aţă, că amorsarea tuturor focarelor naţionaliste din Est ca şi din Vest e un fenomen organizat, ca şi remarxizarea elitelor occidentale, ca şi stimularea sistematică, în Est, a nostalgiei totalitare, ori minoritarismul, enclavita, federalismul, mă rog, ca tot ce ţine de globalizare şi inseriere *versus* autonomie şi patos identitar. Cine se mai poate îndoi că tot jocul de-a închiderea forţată şi deschiderea persuasivă nu are centrii săi de comandă, că orice *închegare* a ceva se face cu adezivi secreţi şi că tot ce *se desface* este desfăcut cu agenţi corozivi la fel de obscuri! Fericit cel ce se mai poate îndoi de teoria omnicontrolului, omniorganizării şi omniserialităţii în toate!

Ei bine, în toată nebunia asta, literatura pune, nu-i aşa, omul. Singur ca întotdeauna în faţa maculării, a „pactului cu diavolul". Dilemă vitală: dacă vrei binele, nu poţi izbîndi decît aliindu-te răului care vrea binele! Eşti selectat de însăşi forţa pe care-o consideri simbolul maleficului, dar care nu face, iată, decît să-şi valorifice resursele umane cele mai benefice! Nu te poţi împlini decît... dezghiocîndu-ţi fiinţa, nu-ţi poţi cumpăra libertatea decît vînzîndu-te şi nu te poţi *poseda* pe deplin decît deposedîndu-te de tot ce ai mai bun: libertatea de-a rămîne tu însuţi, nelegat de nimic, chiar dacă te leagă totul! Ce-i asta dacă nu o temă uriaşă, o ocazie enormă, ratată de un scriitor plin, presupun, de cele mai bune intenţii?

După ani şi ani de „romane cu activişti", care mai de care mai „problematizat" şi mai tradus în labirinturi

politico-morale – fie rizibile, fie dramatice, stupide, revoltătoare sau înduioşătoare prin utopismul lor alterat ideologic – vizînd justificarea literară a ilegitimităţii istorice, era timpul (teoretic, măcar) nu pentru romanul cu securişti pur şi simplu, ci pentru o literatură intens reflexivă, făcută cu acea cruzime a exasperării, riscantă spiritual, dar cel puţin vindecătoare moral.

Şi ce găsim la Mihai Sin, al cărui curaj, repet, îl voi respecta întotdeauna: un personaj cu identitate foarte subţire, aproape golit de personalitate, cu „trăiri" nici cît elevii lui Drumeş, înscris într-o situaţie pe cît de ingenioasă, pe atît de – nu *in*, ci – *prost credibilă*, cu dialoguri de o artificialitate vecină cu parodia, cu o manieră reflexivă subpuerilă, cu un rechizitoriu al ceauşismului făcut în cea mai crasă limbă de neo-lemn şi o retorică de student în anul I la avocatură, başca două pagini de reverii factice afective şi două-trei pagini de sex, faţă de care pînă şi SAS-urile sînt ca ultrarafinatele bordeluri japoneze faţă de grajdul din Cucuieţi.

Din faptul că singurul lucru care sună convingător în cele trei sute de pagini este pledoaria-confesiune a colonelului Coldea am subînţeles că, de fapt, Mihai Sin a vrut să scrie un eseu pe faimoasa temă (atît de generoasă psihologic, etic, intelectual) a colaboraţionismului şi de teama... propriului curaj, s-a apucat să croiască dintr-o banală pătură ţărănească roasă de molii – ditamai salopeta de comando CIA ultrasecret!

Să fim rezonabili: discuţii precum cea „racolantă" dintre colonelul Coldea şi Dominic Vanga au avut loc, fără îndoială,

din 1985 (cel puţin) pînă în 1989, iar ele se petrec mai abitir astăzi, cînd – dîndu-se drumul la îmbogăţire, varietate şi fraudă – posibilităţile de şantaj întru colaborare sînt infinit mai multe (fie din setea de răzbunare a săracului pe bogat, a autohtonului pe alogen, sau a hoţului pe omul cinstit, fie din patima desăvîrşirii profesionale, ce reclamă prea multe facilităţi spre a se putea petrece onest). Nu aici e problema. Sigur că şi disocierea, fie şi ficţională în lipsă de ceva palpabil, a mecanismelor multiple ale Securităţii este o operaţie care-şi are utilitatea ei, stratificări existînd şi aici ca peste tot. Dar cel puţin deocamdată, nici asta nu e problema. Din două una: ori faci ca Pavel Coruţ şarje de comic antrenant, de te prăpădeşti rîzînd de seriozitatea chestiunii care funcţionează pe post şi cu efecte de *Protocoalele Sionului*, ori înţelegi că nodul vital în tema pactului cu diavolul *nu este în motivaţiile diavolului*, ci în cele ale... bietului uman semnatar!

Aici e golul din *Quo vadis, Domine ?* : în patima sa de a ne convinge de dreptatea Generalului şi a colonelului Coldea, Mihai Sin îl face pe Vanga simplu pretext pentru... era să spun (şi eu) „reabilitarea securităţii", dar mi se pare exagerat. În acest caz nu sînt de ajuns nici incriminarea, nici sublimarea, pure şi simple, ci analiza rece, pe segmente, articulaţii şi diagnosticări, pe baza variaţiilor de simptomatologie, ale variatelor maladii, specifice Aparatului, fără doar şi poate. Destul auzim toată ziua şi mai de peste tot teza cu „Securitatea care-a salvat ţara de la război civil, iar azi, dacă n-ar fi ei, săracii, am muri de foame şi

s-ar alege praful de tot etc.". Încai să ne punem şi noi în teză, noi, „proştii şi paraziţii gînditori".

Să sperăm că volumul II ne va răscumpăra? Mi se poate spune că orice start eşuat poate fi recuperat de un finiş bun. Poate. Dar nu şi cînd alergătorului i s-au rupt ambele glezne încă de la primii paşi făcuţi...

În orice caz e de mizat cel puţin pe seriozitatea lui Mihai Sin. Cel puţin el ne-a ferit de paranormalul de bîlci din romanele lui Coruţ. Generalul lui mai seamănă încă a - a cine să spun? - a Pleşiţă, sau Stănculescu şi nu este o întrupare a dekeneilor trecuţi prin SF-ul lui Mironov & Co. Şi apoi, dacă avem în Murza şi în Magna nişte personaje-stas coruţiene (suporţii de contur, flecar-sportiv şi tandru-afectiv, ai Eroului hiperdotat), din *Quo vadis, Domine ?* lipsesc bubulii. Tot e ceva! Tare mi-e teamă că or să apară-n volumul II, nu de alta, dar ca să aibă şi romanul acesta un conflict. Absent, deocamdată (că de conflictul interior, de gîlceava eului cu sinele n-am avut parte). Dar pînă atunci mai e. Dacă gestaţia primului volum a fost de aproape trei ani, înseamnă că al doilea poate să prindă chiar, cum spuneam, alegerile din '96.

P.S. În justa lui glosare pe tema racolării de lideri de opinie de către serviciile speciale străine (racolarea la intern fiind, de la sine înţeles, ceva normal, patriotic, salvator etc.), colonelul Coldea zice la pag. 199: „...de ce oare nu v-a recrutat pînă acum CIA sau MOSSAD-ul sau agenţiile englezeşti, germane, franţuzeşti sau chiar ungureşti?". Din

seria venerabilelor circuite lipseşte unul: KGB. Să fie un *manque de mémoire* întîmplător sau vă gîndiţi şi dumneavoastră la ce ne gîndim cu toţii?

România literară, nr. 45-46/12
noiembrie-6 decembrie 1994

Sertarul fără-ncuietoare

Stelian Tănase, *Playback*, Roman, Editura Fundaţiei Culturale Române, 416 pagini

La loc comanda !

Oricît de mult am încercat, nu am reuşit să mă „transpun" la 1983 pentru a-mi imagina cu ce ochi am fi citit atunci romanul lui Stelian Tănase. L-am fi inclus, probabil, din raţiuni de domolit cenzura, în categoria atît de cuprinzătoare a „romanului cu activişti" (ca să nu-i spunem „politic"), ca un fel de post cu paraziţi pe scala unui radio îndeajuns de perfecţionat ca să-i poată „prinde" şi pe E. Barbu, Dumitru Popescu, D. Săraru, dar şi pe Buzura, D.R. Popescu sau N. Breban, pe C. Ţoiu, Lăncrănjan, G. Zanc, dar şi pe Marin Preda, Al. Ivasiuc, Titus Popovici... şi cîţi alţii. Ce bizară companie pentru „cazul Tănase" (Stelian, desigur) !

Dar de ce romanele celor citaţi au putut să apară, iar *Playback* nu ? La curtea cuconului Ungheanu se credea pe atunci că din Stelian Tănase „se încearcă să se facă un caz

politic", după cum spunea A. Silvestri. „N-ai auzit de biroul de fabricat disidenţi ? " erai întrebat cu expertă maliţie atunci cînd, naiv, te holbai în faţa interdicţiei.

Adevărul e că însuşi *tipul de talent* al lui Stelian Tănase, văzut în peisajul generaţiei '80, deranja prin reiterarea mizei considerate apanajul strict al generaţiilor imediat anterioare. Era un atentat la rezervaţia elefanţilor ; la fieful „tematicii social-politice" şi la fişetul pe care stătea scris de decenii : „puterea şi adevărul". Elevul TR-ist dădea buzna la popota ghinărarilor. Peste poate ! Din acest punct de vedere cel puţin, desantiştii conveneau oarecum, cantonaţi cum erau, de voie, de nevoie, în tehnicism şi ludic asociativ, în palimpseste, intertextualitate, ironie, sau cînd tratau realul prin destine-ricoşeu, camuflînd în detalii şi în vagul „atmosferei" descompunerea generală (cum se întîmpla în *Caravana cinematografică* a lui Groşan).

Pe de altă parte, tipul de talent - Agopian se mai putea salva (în faţa cenzurii) prin dictatura oniricului, accentuarea suprarealităţii baroce, feeric-morbide etc. Dar cu Stelian Tănase - nu ! El se ambiţiona să poată la 1980 ce puteau Petru Dumitriu în 1950 şi Breban la 1968. Şi *să înţeleagă* ceea ce credea Silviu Brucan la 1950, dar *exact pe dos* ! (Breban a fost „citit" încă de la început în scriitura lui Stelian Tănase, după cum Brucan a fost depistat - parţial - în figura activistului îmbătrînit în amăgiri cu care discută tînărul Luca în *Luxul melancoliei*, romanul de debut al lui Stelian Tănase din 1982).

Patima puterii

Cum bine ştim, unitatea de măsură a Prozatorului e testiculul. „Are sau n-are ? " asta-i marea întrebare iniţială la un autor, cel puţin la cei de „factură balzaciană".

Atins de reverii, tandru şi aburos escamotat în pliurile laitmotivului nostalgic al *Yesterday*-ului Beatles-ilor, *Luxul melancoliei* nu fusese un pericol. *Playback*, însă - da. Aici respectiva unitate de măsură se vedea cu claritate. Se urmărea definirea unei epoci, se contura o tipologie, se distila diabolicul unui sistem, se caricaturiza semipatetic o lume, se încerca anatomia nomenclaturii, se etala falsitatea totalitară a realului : or, aşa ceva nu se putea permite unui nou-venit care nu era nici „princepe", nici Victor Petrini.

Absolvent de filozofie, politolog maniac (culmea ! sovietolog înrăit, cu lecturi fabuloase-n domeniu), temperament sangvin şi versatil cu orgoliu brebanian de la vîrsta de 18 ani, Stelian Tănase e un amestec enervant (dar şi înduioşător) de cultură şi carierism, de epicureism aristocratic şi activism debusolat, de americanism mercantil şi tacla levantină, cu principii sever liberaliste şi utopii social-democrate. E dictatorial şi falimentar, năvalnic, proteic şi poltron la o adică. Nu-i cinic, e sentimental. Un narcisiac pe post de „ferment social şi politic". Cartea lui de *entretiens* cu Alexandru Paleologu (*nu ştiu de ce tot întîrzie să apară*) îi revelează natura iscoditoare. Azi, după cum o arată *Şocuri şi crize* (1993), excelentul său volum de articole politice care însumează parte din activitatea fostului editorialist de

la *22*, Stelian Tănase e departe de scriitura labirintică din *Playback*. Acum, arhitectul *Sferei politice*, parlamentarul specializat în meandre şi analistul cosmopolit, înghiţit de hîrtoapele naţionale, practică analiza limpede, rece, tăioasă apodictic. Cum să situezi deci în timp un roman atît de logoreic, dar a cărui miză nu este subiectul, cît personajele şi, mai ales, ideea? Cum să scrii pur şi simplu despre carte, cînd te invadează ipostazele autorului?

Muncile lecturii

Vorbind la lansarea cărţii, Alexandru Paleologu ofta cu necaz pomenind prima sută de pagini, atît de îndatorate tehnicilor narativ-cinematografice ale „noului roman francez". Aşa este. Excesul de tehnică, suprapunerile de linii narative şi partituri individuale omoară nu doar fapticul, dar şi miezul viu al istoriei. Şi nu este vorba de-o cohortă de artificii menite să anestezieze Cenzura, căci şi *Corpuri de iluminat*, a doua carte publicată de Tănase (1990), dar a treia în ordinea scrierii, deci după *Playbyck*, suferă de aceeaşi manie, să-i spunem: a supraimprimărilor şi efectelor de bandă întoarsă, plus luminaţie stroboscopică (pentru a face apel la melomania pop-rock-blues a autorului). Abia cînd Stelian Tănase va scrie *cinstit*, balzacian, adică va cîştiga şi segmente de... electorat extraelitar. Şi zău că e cazul s-o facă.

„Playback" va să zică falsitate (a receptorului, a emiţătorului), vedetism incompetent, dedublare, prefăcătorie, narcoza

audienţei, *qui pro quo*, forma vidă, etern dedicată grimasei – şi miezul ascuns într-o invariabilă minţire. Într-o societate ghidonată dindărăt, pieziş, din *off*, de dedesubt, unde nimic nu se face niciodată *frontal* şi *în direct*, esenţial e mereu ricoşeul, traiectul duplicitar.

„Playback" înseamnă *fiinţa care se face că este*, paralel cu neantul care *desface* totul. Înseamnă vizibilul adevărat, dar neputincios faţă cu invizibilul omniprezent şi veşnic ambiguu. Nu se mai ştie cine ce este şi ce spune, nimic nu se schimbă, dar totul se înregistrează. Căci toate traseele umane descrise aici sînt *focalizate* pe banda securistului, sînt *jucate* în cursa de cobai, sînt *reduse* irepresibil la o schemă fabricată în birourile propagandei. Cît grotesc – atîta dramă, cîtă realitate – atît absurd, cît tragic – atît derizoriu. O lume de suflete moarte (mottoul romanului tocmai din capodopera lui Gogol este extras: „E ceva înfricoşător în aceste fugare apariţii, care nici nu apucă să se contureze bine, că şi dispar"), mica şi oculta zeitate din *Playback* se numeşte Cicikov, iar cartea este recompunerea unui *puzzle* diavolesc.

„Cursa de şoareci"

Sîntem în 1962/1963: dezgheţ uşor, tranziţie perfidă, criza rachetelor, blocada Cubei, pretexte. Iulia Fitcal, reporter TV de mare succes, frumoasă, impetuoasă, intrată-n meserie în toamna lui 1958, fostă-n amor cu Petru Dumitriu, *fabrică realitate*, „scotoceşte prin boarfele altora, pacient este fiecare,

nimeni nu scapă". Ea depistează oficial vizuina în care îşi ascund sufletul. „Devenise un fel de simbol al binelui public", regizor şi actor, mînuită de sistem şi malformînd la rîndu-i realităţile. Inevitabilă, criza care-i fisurează existenţa. „Adevărul este un tot! m-am apărat prosteşte. Te înşeli, Fitcal, adevărul este o versiune, de fiecare dată una singură, cea care verifică practica, necesitatea unei perioade istorice." Inclusiv faimoasa întrebare unamuniană (!): „Nu cumva sîntem visaţi de cineva?". Trecută la index o vreme, revenind triumfătoare la misia de a realiza o emisiune cu marele om de partid Pîrvu, îşi descoperă *condiţia-playback* („tot scotocind prin vieţile altora, am uitat-o pe-a mea. Uneori trăiesc senzaţia că duc viaţa altuia, altora"). „Reportera frenetică a deceniului destalinizării" moare în flăcări... dintr-o greşeală, fireşte.

Pîrvu M. Vasile, noul subiect al Iuliei la emisiunea de butaforie umană. Marele activist „de centru" (între vechea şi noua gardă), fost şantierist, jucîndu-şi onest şi din convingere rolul de lider, soţ, tată, cadru integru, parvenit înduioşător şi tiran caraghios la o adică (vezi toată scena – ultragogoliană – a căciulii furate), care adună jucării teleghidate şi patinează-n casă pe rotile (scenă antologică). Inevitabilă, criza care-l aduce pe budoarul-confesional al Iuliei şi revelaţia *condiţiei-playback*: „totul se petrece ca şi cum un prezumtiv răuvoitor mi-ar inocula alt trecut, altă personalitate. Încerc să împiedic substituirea mea cu un impostor, dar vremurile şi evenimentele se schimbă mult prea repede".

Maria, soţia lui Pîrvu, mediocritatea parvenită, blîndă, casnică, dar eşuată maladiv în adulter, rătăcind într-o inutilitate

dementă, de tristă şi comică senilitate precoce. Ca şi restul personajelor, şi în cazul ei totul merge pe muchie de cuţit: cînd le iei în serios, devin groteşti. Şi invers.

Fane Mihăilescu, prietenul lui Pîrvu, în rol de bufonul regelui, *raisonneur* sarcastic şi insolent: „Nu trăim cum vrem, trăim cum putem, cum ne fac alţii viaţa"; „să facem din om inversul lui: toţi cei prezenţi sînt absenţi".

Aurel Trifu, şoferul de ştabi (fost la Petru Dumitriu, acum la Pîrvu) al cărui vis de-o viaţă (de a conduce nu Volga de-acum, ci un Mercedes) îl face racolabil („Vinde-mi-l pe Pîrvu... Nu se dumirea, păi dacă şi tovarăşii în funcţie sînt supravegheaţi..."). Evadare din real, internare strategică la balamuc, derivă kafkiană („Trifu devine atent la ce se întîmplă în imediata lui apropiere. Cutare se trezeşte dimineaţa în patul lui transformat într-o gînganie hidoasă, cutare rămîne fără nas... Supranaturalul înfloreşte"). Delator naiv şi păgubos în contact cu Copilu („urîtă meserie ai! Bagi zîzania-n oameni, îi pîndeşti, ţeşi intrigi, îi duci la pierzanie, îi momeşti, le scurmi pasiunile, le-nchizi gura, le răscoleşti instinctele, nu-i laşi să doarmă, pui preţ pe ei negustoreşte") – securistul bucălat care-l lămureşte că „scîrba şi invidia şi indiferenţa şi preţuirea şi adorarea cuiva duc la denunţ. Ajuţi după puterile tale la cunoaşterea semenului, la apropierea dintre oameni".

Sergiu Lupu, primul şef al Iuliei, primul exemplu de cinică strivire a slujitorului de către Aparatul cu atîta fervoare slujit. Şi primul care-i decodifică realitatea: „sper că nu faci imprudenţa să ţii jurnal, ţi-ar fi fatal, domnişoară, nu te iartă ăştia!"; „Zvonul este un diavol. Sînt vremuri

cînd imaginaţia capătă o febră, o putere capabilă să transforme orice închipuire în fapte concrete. Vremuri de magie în afara mecanismului cauzal" ; „Diavolul a părăsit mlaştinile, grohotişurile, podurile. Boleşte în miezul evenimentelor. Ai să-l găseşti într-un loc bun, curtenitor, perfect adaptat. E un cineva" ; „Te mulţumeai cu ce-ţi oferea realitatea. Ajustai, renunţai la un detaliu, îndulceai terciul. Cînd, de fapt, se cere aducerea închipuirii, ipotezelor de lucru, speranţelor, prognozelor în realitate. Născocirea şi suprapunerea unei alte realităţi, de tip mental".

Luca Eugen, rugbistul coleric, umblat în turnee în Vest, coleric, dar cu naturel simţitor, cu succes la femei şi avînt de ascensiune socială. Trecut la munca de jos, partide bogate de sex (cîteodată... în scop umanitar), dar deturnate în scopul apropierii de Nataşa, fata lui Pîrvu, ceea ce-i deschide perspectiva Ministerului de Externe. Adaptarea pragmatică, prin indiferenţă... activă. Rusescu, lingău intrigant, ţuţăr pervers, „face parte din peisaj, din obiectele risipite prin încăperi, gînganie cu cotizaţia la zi, maestru de ceremonii", ce mai, diabolicul la dispoziţia tuturor. Şi Parfenie Hijkl, diavolaşul sadic, fascinat de oamenii-cobai, regizînd curse de şoareci pentru bietele bipede terorizate de reflectarea stupidă, dar crudă a geopoliticii în micile lor cuşti pline de firimituri de capricii, frustrări, aşteptări, maculări.

Iar în interstiţiile pînzei urzite de păianjenul textual – lumea „ionesciană" a casei de pe Armenească (vecinii lui Pîrvu) – destine retrăite la foc mic, înregistrate de Terţul, agentul ascultărilor totale, vieţi captive în cubul de gheaţă al istoriei (memorabilă atmosfera pp.114-123, conturele

fabulos-bulgakoviene de la pp. 92-93, tehnica narativă de tipul pp. 80-81. N-are-a face că, la Stelian Tănase, limbajul tuturor mediilor sociale e invariabil acelaşi, că e neverosimil şi că *autorul* se vede şi se aude permanent *în locul* personajelor, pentru că fluxul verbal funcţionează hipnotic, persuasiv).

Fără incriminări teziste sau patetice, *Playback* închide existenţa românească a deceniilor totalitare într-un apocalips carnavalesc, unde (culmea travestirii morale!) poţi ajunge să rîzi de victime şi să compătimeşti stăpînii. În final devine limpede că „activistul" e doar un pretext pentru a înţelege demonica deriziune a Puterii, că mulţimea figurilor de plan secund ţine mai mult de Bosch decît de Daumier şi că teribila vivacitate logoreică a naratorului ascunde tăcerea unei tristeţi mult mai adînci decît revolta.

Ciudată senzaţie: dacă ar fi apărut cînd trebuia (în 1983), *Playback* ne-ar fi stîrnit admiraţia pentru „tehnicile narative" etc., ne-ar fi incitat să detectăm cîrlige sau chei pentru sertarele suprarealităţii ficţionale, să extragem referinţele ascunse, intertextualitatea ş.a.m.d. Acum, performanţa tehnică (remarcabilă, desigur) captează mult mai puţin decît omenescul montat categorial „în playback" şi decît ideea ce animă întreaga cazuistică. Ideea sufletelor moarte. Paradoxal (oare?), astăzi o simţim mai aproape decît o simţeam ieri. Aşa încît *Playback*, roman „de sertar", nu are nevoie de chei. E un sertar fără-ncuietoare. Senzaţia captivităţii e cu mult mai puternică acum, în libertate. „Duduie Fitcal, ce-ar fi să ne transmiteţi în direct apocalipsul?"

22, nr. 15/12-18 aprilie 1995

Dan Stanca

Realismul apocaliptic

Aripile Arhanghelului Mihail, Editura Nemira, 192 pagini

Onestitate şi scandal

Deşi a făcut gazetărie la SLAST, Dan Stanca s-a afirmat abia după 1990. Nu atît în ziaristica propriu-zisă, roasă de politică şi social (a trecut de la *Tineretul liber* la *România liberă)*, cît în eseistică şi jurnalism cultural. Fire lirică, dar impetuoasă la o adică, idealist vulnerabil, dar cu accente colerice pe care le trece repede în scris, el şi i-a luat de maeştri pe René Guénon şi Vasile Lovinescu, înotînd cu voluptăţi agresive în apele metafizicii. Împărţit între cruce şi sabie, între arcanele Tradiţiei hermetice şi duhul creştin de acasă, între litanie, isihasm şi pamflet, el riscă să supere în mai toate părţile. Ortodoxismul totalitar nu-i prea înghite apetitul eretic pentru cele oculte, iar hermeticii devin mefienţi faţă de prea harnica lumire vituperantă a scriitorului. Profanii

îl suspectează de elitarism cu ifose savante, în vreme ce specialiştii îi acuză diletantismul, dacă nu de-a dreptul semidoctismul!

În fine, scandalul cel mare provine din adînca, sincera, structurala lui înclinaţie de dreapta, în sensul conservatismului religios, crezînd în metafizica naţionalismului cu patos identitar izolaţionist, rusofob şi americanofob deopotrivă. Lumea subţire de stînga nu scapă ocazia să-l căpăcească pentru „fundamentalism": într-o zi, Radu Cosaşu mi-a spus că Dan Stanca ar trebui să se înscrie în FIS (Frontul islamic din Algeria)! Iar Adriana Bittel, cînd e *Cronicar*-ul ultimei pagini din *România literară*, nu ştiu cum face că pică taman pe teribilul dreptism stancian, de-l probozeşte amarnic.

Îngrozit de apocalipsa postmodernităţii în care plutim, Dan Stanca judecă totul (de la aparatul de radio pînă la sectele mondiale, de la New Age şi Internet pînă la adulter sau gropile lui Halaicu) în funcţie de Numărul Fiarei. Eseul lui, „Anti-Patapievici", a devenit deja faimos (salutat de posacii fundamentalişti ori de invidioşii incapabili, dar oripilînd întreaga suflare liberalistă şi estetic-europenizantă), fiind, orice s-ar zice, o patetică şi onorabilă amendare *din admiraţie*, infinit preferabilă atît elogiului sterp, cît şi loviturii sub centură (lasă că următorul eseu, „Pro-Patapievici", n-a mai fost băgat în seamă...).

Neavînd nimic fariseic, nici perfidie tactică şi nici forţă de calcul strategic, Dan Stanca oferă imaginea onestităţii în derivă. A absolutismului doctrinar, excesiv de sigur pe credinţa sa, însă oscilînd la fiecare pas în faţa realităţii

atotrelativizante. Copil dogmatic, el iese la potecă-n ziua mare, cu mîinile goale şi ochi eminescian, constatînd catastrofe, profeţind Kali-Yugi fioroase, cu o supărătoare plăcere a negaţiei exersate în ciudata absenţă a Construcţiei. (Am mai vorbit o dată, în cazul lui şi al naţionalismului nostru păgubos, despre totala ştiinţă a lui CE NU, paralel cu absoluta ignoranţă a lui CE DA. Nu insist, deşi actuala extindere a izolaţionismului ar face profitabilă reluarea.)

Ei bine, dacă pînă acum eseistica lui Dan Stanca putea lesne – şi pe bună dreptate – să supere, prin monomanie cel puţin, ori să obosească prin redundanţă, transferul ideilor în epică este întru totul benefic şi captivant. *Aripile Arhanghelului Mihail* ne întinde o mînă sigură şi curată de prozator (chiar dacă tremurătoare) în linia fantasticului ca „breşă-n real" Bulgakov-Mircea Eliade.

Bucureşti, loc de blestem

Am senzaţia că materia epică a năvălit peste autor şi l-a înghiţit. Că nici el nu se aştepta să-i iasă aşa de bine atmosfera, cu pagini demonice de aşa intensitate şi fibră poematică. *Aripile Arhanghelului Mihail* (nici cea mai mică legătură cu legionarismul!) putea fi un roman mare, însă a rămas descentrat, indecis între teza morală, fabulosul metaforic şi jocul de malefic, angelism şi morbideţe al personajelor. Între eseistica psiho-socială şi epicul pur spectaculos. S-a împiedicat singur, ca să nu-şi ia zborul. Cu încă o sută de pagini zdravene, care să fi dus la paroxism coşmarul (ca

„ipoteză de lucru", aici era loc pentru un mariaj de genul *Suflete moarte* plus *Salem's Lot*) şi cu o altă valorizare a finalităţii morale a fantasticului, *Aripile Arhanghelului Mihail* dădea clasă prozei noastre de azi.

Dar faptul că te bulversează seducător prima sută de pagini, pentru a te dezumfla după aceea, nu-l face mai puţin interesant. Este cartea unui prozator de-a binelea, cu mari virtualităţi, inseriabil „realismului apocaliptic", alături, să zicem, de bucureştenismul grotesc şi hîd, încărcat de sarcasm, feerie lexicală, vid moral şi sexualism belaliu, de sfîrşit de veac, de cinică locuire a unei lumi de bîlci violent, ireversibil degradată – cîteva note care-i învecinează pe Radu Aldulescu, Răsvan Popescu, Caius Dobrescu, Daniel Bănulescu, Petre Barbu sau Lucian Vasilescu.

Ce-l deosebeşte net pe Dan Stanca de noua literatură „nemirotică" a toposului demonic Bucureşti este infuzia de idealitate într-un corp epic supus, altminteri, deriziunii maladive. Chiar dacă e sinonim cu prăbuşirea, *zborul* visat în *Aripile arhanghelului Mihail* rămîne o utopie productivă pentru scriitorul român, spiţă, nu-i aşa, de Manole & Surupăceanu.

Viciul indeciziei

1) Printr-un straniu proces de litogeneză *(„răzbunarea pietrelor de construcţie")*, pietrele neterminatelor ctitorii ceauşiste se fac oameni. Omul nou, oamenii noi. Gelatinoşi, mărşăluitori „din Crîngaşi pînă în Baltă Albă vedeai coloane întregi, detaşamente de asemenea oameni îmbrăcaţi identic,

într-un fel de salopetă cafenie, fără cămaşă, purtînd în picioare nişte sandale de plastic, decupate". Sînt sociabili, crescuţi din imaginaţia românului în tranziţie şi tranzacţie cu maleficul : „Ajunsesem în faza în care psihicul omenesc, răvăşit şi labil, se proiectează asupra naturii înconjurătoare şi o modifică. Nu se năşteau monştri - tocmai aici era ironia ! -, nu apăreau făpturi înfricoşătoare, bestiarii pe care imaginaţia le-ar fi zămislit în clipe de fecunditate necontrolată, apăreau, în schimb, oameni, în neştire, datorită unei geneze bolnave, dezorientate, oameni noi, fără memorie, fără părinţi, fără istorie, măşti de carne, carcase perfect sudate somatic, produse şablonate, cantitate pură".

Ei se consideră păduchi, duhuri ! „Stăm ascunşi - spune unul dintre ei - în maţele pietrei, ale pămîntului şi aşteptăm o naţie să ne slobozească. Avem nevoie de un popor întreg, cel mai iubit şi cel mai chinuit de forţele întunericului şi ale luminii, care să-şi aplece ochişorii tulburi şi buimaci asupra materiei pe care calcă şi în sfîrşit s-o aducă la viaţă. Voi, românii, aţi fost aleşi pentru această misiune sfîntă".

E limpede ce roman de atmosferă coşmarescă, între subteranismul lui Sábato şi Cărtărescu, ar fi ieşit de aici.

2) Dar estetica morbidului moral-simbolic nu-i ajunge lui Dan Stanca. El aruncă-n pitoresc ideea : litoromânii, cînd nu se fac şerpi, devin croitori de haine din... păr de pămînt, în vreme ce autorul trage tot fabulosul la persoana întîi. Romanul este, în fond, istoria nebuniei ziaristului Horia Giugaru ; ai zice că dilema clasică a pictorului Jonas, solitar/solidar, este astăzi : ficţiune/realitate (vezi finalul cărţii), unde cea din urmă o întrece, desigur, pe cea dintîi.

Interstiţial, Dan Stanca îşi plasează disperările doctrinare („Care relansare? Încotro? O criză moral-spirituală mai afurisită ca în Apus nu există! Credeam că numai în comunism te schizofrenizezi" etc., vezi p. 76, sau pp. 40, 88, 98, 72, cu o morală a fabulei precum: „*Pe* fondul acestei stări de spirit resorturile ascunse ale cosmosului au intrat în acţiune şi au început să producă subtile dislocări. Dacă a murit era dictaturilor profane social-politice, s-a născut în schimb era dezechilibrului generalizat"). Teoriile cu obraz de Iov ale celui care se simte-n România ca în Etiopia Europei ş.a.m.d. ar necesita ele singure un articol de serioasă hărţuială.

Ca roman al Tranziţiei, *Aripile Arhanghelului Mihail* conţine formulări memorabile pentru orice antologie a speciei; a se vedea tulburătoarele descripţii sociale de la paginile 13 (feminitatea sindicalistă), 16 (activiştii de la CC al UTC), 99 („mahalaua urcată la bloc"), 180 (pestilenţialul cadaveric al Bucureştiului infernal la modul cel mai propriu).

3) După insolitul situaţiei şi bagajul de idei sociale, romanul îşi aduce aminte că este, vorba lui M. Sebastian, „o carte cu oameni vii", drept pentru care ne oferă cîteva figuri captivante, trase în tuşe rapide, puternice, precise, acaparante. E latura cea mai bună a prozatorului, mai ales cînd portretul e făcut cu extract de venin sau, dimpotrivă, cu pastă simbolică, lirică şi stranie.

Alături de personajul-narator, idealist debusolat, ratat afectiv, conjugal, profesional, apare, fireşte că fascinantă, feminitatea malefică, Ioana, fiică de mahări securişti,

torţionari cu sînge sîrbesc, măritată din cinism şi calcul cu un vîrf de la UTC, „impecabil, jovial, ferm", care însă binevoieşte el a se sinucide la Revoluţie, aruncîndu-se tocmai de pe Casa Republicii „pentru a sfinţi (ha, ha!) cu sîngele său dalele de marmură de la intrare" (vezi şi p. 54 pentru siguranţa şi eficienţa portretistică a autorului). Femeie infernală, Ioana vrea „acum să creeze o carceră magică a fricii", scrie la *România Mare* teoriile Casei („Gorbaciov a fost spionul americanilor, Elţîn este chiar omul lor. Numai Saddam Hussein mai poate salva Kremlinul. Totul se distruge, totul se năruie, erau stăpînii lumii şi au ajuns nişte milogi după dolarii americanilor"), dialoghează cu „maestrul Ion Gheorghe", de la care află că „numai la daci exista un asemenea ritual de transformare a pietrelor în oameni", pentru a ajunge, natural, la ospiciu.

Faţă de Ioana („mă fascina otrava prelinsă din această răutate"), celelalte două femei din triunghiul erotic al eroului, Elis şi Maria, sînt simple hîrtiuţe de turnesol, una obosind prin superintelectul frigid, cealaltă sterilizînd prin domesticitate. În schimb, bunicul lui Elis (vezi pp. 58-59), cel care „dorise cu patimă să scrie o istorie a catastrofelor Bucureştilor", cu convingerea că „este un loc damnat pe care-l bîntuie nenorocirile", este, ca şi tatăl lui Elis, o cheie de la pivniţele naraţiunii.

4) Pentru că de aici încolo intrăm în aburii magiei. Bucureşti devine capitala răzbunării unei legende : a lui Simon Magul, cel umilit în ne-zborul său de Apostolul Pavel (vezi p. 68). Nu insist, fiindcă nu mă pricep. Înţeleg doar că-i o chestie

cu dichis, care bate poate departe. Cert e că, urcat cu atare scripeţi, subiectul, dacă nu cîştigă neapărat, nici nu pierde.

Pînă la urmă, tăria lui Dan Stanca (aparte de forţa rezumativă a caracterelor, de care vorbeam) tot în flagelarea lexicală, de profet ultragiat, rămîne. În pasajele de genul: „n-am mai avut nici un dubiu că lumea, cu mic cu mare, cu ologi, atleţi, cu şahişti şi electronişti, se îndreaptă spre mult dorita *pax americana*. Dacă nici ruşii nu au mai avut putere să întoarcă din drum carul cu plăcinte şi microprocesoare, atunci chiar că nu mai putem aştepta decît burta plină, inima goală şi tirania supermarketului" (iată proasta distribuire a sindromului „drumului de fier" eminescian!). Sau, încă, la polul opus, de astă dată, al naţionalistului disperat de jignire: „Aşa a fost întotdeauna. Iraţionalul s-a impus cu o uşurinţă formidabilă în faţa argumentelor logice. Dar de unde atîta logică la un popor care face naveta între ţuică şi isterie? Iar pe drum eventual o escală la halta băşcăliei. Nu de alta, dar ca să ne deosebim de ruşi, care prea dramatizează totul pînă la stoarcerea ultimei glande lacrimale".

Final deschis

Trece timpul; în urmă cu vreo şaizeci de ani, V. Voiculescu scria o poveste cu Iisus care face o ciorbă dintr-un bolovan. Ce vremuri idilice! Acum, eroul epic priveşte o piatră şi ea... „începe să se mişte, să se dezmorţească, treptat, prindea viaţă, prindea contur omenesc, centimetru cu centimetru, întîi a apărut creştetul lunguieţ, puţin rozaliu, jilav,

acoperit cu cîteva fire de păr, apoi gîtul nefiresc de gros, noduros, cu venele răsucite ca nişte frînghii. Era ceva halucinant, bolovanul se modela singur".

Şi cînd te gîndeşti că Dan Stanca mai are un roman publicat prin '93 şi altul, predat la Cartea Românească înainte de 1989... Lucrurile încep să devină interesante.

22, nr 15/10-16 apr. 1996

Graalul în noroi

Dan Stanca, *Muntele viu*, Editura Polirom, 214 pagini

De la una la şase

Acum doi ani (vezi *22* din 10-16 aprilie 1996), cînd am recenzat aici *Aripile Arhanghelului Mihail,* romanul lui Dan Stanca apărut la Nemira, l-am aşezat sub eticheta „realismului apocaliptic", o formulă cu tot mai mulţi aderenţi şi cu dezvoltări din cele mai surprinzătoare. Bucureştiul ca subumanitate demonizată, fantastic bulgakovian şi euforia dezastrului, amestecuri de Sábato şi Caragiale, de Eliade, Dostoievski şi Gogol, de nostalgii mateine, infiniri autoscopice *à la* Pynchon şi crunt argou de mahala, totul răsucit în ideea salvării prin chiar consumarea frenetică a damnării – iată realitatea epică slujită cel mai asiduu poate, la ora de

faţă. Ai zice că, iarăşi, din „bube, mucigaiuri şi noroi", istorico-politic şi etnopsihologic, se degajă la noi un fel ciudat de frumuseţe. Şi un fel de incantaţie desfigurată, prin care bietul scriitor - „Iov sulfuros", cu vorbele lui Cioran - încearcă să exorcizeze maleficiile realului.

Dan Stanca este, cred, cel mai patetic slujitor al acestei *forje de îmbunare* a mediului nostru otrăvitor de toate zilele. Ce scriam despre el în urmă cu doi ani s-a confirmat cu asupră de măsură. „Şi cînd te gîndeşti, scriam în final, că Dan Stanca mai are un roman publicat prin '93 şi altul predat la Cartea Românească înainte de 1989... Lucrurile încep să devină interesante". Aşa au şi devenit.

Între timp, nu doar că i-am găsit acel roman de debut din '93 (*Vîntul sau ţipătul altuia,* Editura Militară, carte datată 1983-1984), dar lui Dan Stanca i-au mai apărut patru cărţi de proză (*Ultima biserică,* Editura Eminescu, scrisă pe la jumătatea anilor optzeci; *Apocalips amînat,* Editura Cartea Românească, primul volet, de fapt, din suita *Aripilor Arhanghelului Mihail* şi care a luat, pare-mi-se, premiul Uniunii Scriitorilor, *Cer iertare,* Editura Cartea Românească, şase povestiri, iar acum, *Muntele viu*, la Polirom) plus o introducere în opera lui Vasile Lovinescu (*Contemplatorul solitar,* Editura Institutului European din Iaşi) ce se adaugă articolelor cuprinse în *Simbol şi vedenie*, Editura Rosmarin, 1995. În fine, pe coperta a patra a *Muntelui viu*, este notat încă un roman, la Editura All, *Ritualul nopţii*, pe care nu l-am văzut încă.

Să nu ne pripim cu verdictul („grafomanie!") fiindcă, pe de o parte, este vorba de texte scrise în anii '80, iar pe

de alta, ne aflăm în faţa unei teribile combustii metafizic-intelectuale pentru care ipostazierea epică debordantă şi elanul moralist repetat, cu subtext doctrinar, sînt mai mult decît o simplă plăcere scriptică sau o inocentă vanitate de autor : sînt o necesitate vitală.

Teme, teze, personaje

Cu toate că nu-i sînt străine pigmentul caustic, conspectarea sagace a mediului şi puseurile colerice în faţa prostiei şi nimicniciei, Dan Stanca nu la tradiţia caragialiană, ci la cea eminesciană, a prozei noastre, se aliniază. René Guénon, Mircea Eliade, Julius Evola, Vasile Lovinescu & Co. sînt aici referinţe obligatorii. Tema temelor este căutarea Graalului, dublată de seria ipostazelor Angelicului şi (mai ales) a Demonicului în real („breşa", „ruptura" lui Caillois şi Bulgakov), motivul catharilor, Cain şi Abel, vedeniile Înălţării şi ale Căderii într-o Românie citită prin grila Tradiţiei hermetice. Cei iniţiaţi în arcanele acesteia vor descoperi, cu siguranţă, multe altele în filigranul întîmplărilor, alchimii şi mesaje oculte, însă noi, profanii, cuvine-se a ne mulţumi cu cele vizibile, deloc de lepădat.

„Ei da, generaţia voastră este complet ruptă de simbolismul înalt al aştrilor", îi spune, guénonian, Radu Virgil tînărului eminescian „cu temperament nietzscheean" din *Vîntul sau ţipătul altuia,* un roman cu motto din Cioran : „Lirismul total, lirismul absolut este însuşi destinul dus la gradul de autocunoaştere absolută". Noi, românii, „nu avem

o tradiţie de gînditori, ci doar una de poeţi", constată neofitul cu amărăciune, trecînd apoi, matein, pe cheiul Dîmboviţei „în vatra Bucureştilor", printr-o iubire năucă, un refuz marital, lecturi în devălmăşie, coabitări adulterine, stagiul militar, dar, mai presus de toate, prin nesaţiul eliadesc al autodesăvîrşirii.

Ceva mai copt, profesorul Sabin Cerna din *Ultima biserică* este „un om fără noroc", orfan, sucit (şi el refuză, aproape masochist, un mariaj ideal), iubind novalisian pînă la coşmar o fantasmă, pe fondul unui subconştient populat dendrolatric şi pentru care mediul („oraşul ăsta de ţicniţi"), casa părăsită (Jung, E.A. Poe, *La Ţigănci* ş.a.m.d.), vedeniile golemice, eterismul, levitaţia sexuală, geomanţia, vălul lui Isis, textul de nisip borgesian al lumii, dar mai ales relaţia de contrast cu anchetatorul Ovidiu Petra – ilustrează semifabulos teza : „lumea aceasta în care trăim s-a subţiat nespus de mult. E de ajuns o singură trăire mai intensă, o emoţie neobişnuită, un dor puternic pentru a realiza breşa. Sîntem de fapt atît de aproape să înţelegem marea taină a iluziei".

De aici, totul devine posibil în planul *fantasticului moralizant* ce defineşte, între altele, proza lui Dan Stanca. Un Bucureşti în care oamenii se aruncă de pe acoperişuri şi cad, lin, în picioare. Greutăţi de macara desprinzîndu-se, însă rămînînd să plutească în aer, contemplate de tineri „pe post de Kirilovi" *(Cer iertare,* pp. 88, resp. 52), ploi dulci, de juice, oameni plămădiţi din noroi, cutremure generate de-o privire a lui Eugen Ţurcanu sau oameni zburînd pe deasupra apelor, ca în *Apocalips amînat.*

Ingenios, în *Apocalips amînat* Dan Stanca aşază în cele două talgere ale balanţei Beneficul şi Maleficul, pe Leon Templea (în care poate fi citit, la rigoare, Vasile Lovinescu) şi pe Eugen Ţurcanu (da, chiar aşa, de ce să-i refuzăm torţionarului de la Piteşti statura de personaj metafizic, diabolic, desigur, la douăzeci de ani după executarea sa?), ca pe Cain şi Abel. Cei doi sînt intermediaţi de cinicul saltimbanc Radu Tudose (un soi de nepot al lui Pirgu şi rudă prin alianţă cu taximetristul lui Daniel Bănulescu din *Cei şapte regi ai oraşului Bucureşti*) şi înconjuraţi de omnipotenţa sceptică, ricanînd cu cinism obosit, a mahărului comunist August Teodorescu (un amestec de Gogu Rădulescu şi Dumitru Popescu), de tandra eleganţă condamnată a lui Emilian Roncea, mandarin al Sistemului, de melancolia eşecului literar (Alexandru Urmuz, scriitorul care visează pentru generaţia lui Dan Stanca „o sinteză uluitoare între romanul intelectualist iniţiat de nemţi şi prelungit de francezi prin Claude Simon, apoi noul val al prozatorilor ruşi, topind în această combinaţie fabulosul latino-american"), feminitatea superbă şi agresată (Livia Laur), ori naivă (Ileana Vasiliu) ş.a.m.d.

Din unghi psihologic, *Apocalips amînat* este cea mai complexă proză a lui Dan Stanca, unde teza moral-mistică rămîne, orice s-ar zice, în planul secund, în favoarea destinelor realizate intens şi pitoresc (fiecare semn profan îşi are, desigur, proiecţia în sacru, totul fiind, nu-i aşa, „camuflare"...).

Învăţătorul de rău

Lucru surprinzător la un autor întemeiat pe lirismul ideatic (şi care e de presupus că îşi iubeşte Personajul), eroul din *Muntele viu* este prea puţin ataşant, dacă nu cumva antipatic de-a dreptul. Horia Enescu are 40 de ani, este cercetător la Institutul de Istorie, trăieşte cu două femei („amîndouă babe, trecute mult de 40 de ani, fără pretenţii, fără mofturi, aşteptîndu-mă să le încalec") şi e pasionat de figura colonelului SS Otto Rahn: „preocuparea lui majoră era Graalul, secta catarilor, acea gnoză misterioasă care a izbucnit în jurul anului o mie şi care promitea să oprească timpul şi tot cursul decadenţei".

Vanitos la modul nietzschean, dar din disperare şi lehamite („să fiu canonizat după moarte şi, într-o catedrală catolică uriaşă să mi se înalţe o sculptură..." ; „urlu ca un cîine în ograda civilizaţiei şi urletul meu piere în acest cosmos de pîslă" ; „Paştele mă-sii de egalitate ! Democraţia neroadă şi infectă ne dă tuturor acelaşi buletin de vot. Creştinismul ne aşază pe top în faţa aceleiaşi cristelniţe, a aceluiaşi mormînt") el se observă „foarte atras de soţiile prietenilor, tînjeam să mă culc cu toate", şi face elogiul extremismului („extremiştii aveau o puritate pe care noi n-o înţelegem. Deşi par nişte criminali ordinari, nu pot fi astfel socotiţi, deoarece ucid dezinteresat sau interesul lor suprem e acela al coborîrii cerului pe pămînt"), nutrindu-şi visceralitatea cu elanuri metafizice şi ratarea cu sugestii de *Erlebnis* interbelic („ Tot legionarismul nostru a stat sub apăsarea

acestei fatalităţi : pierderea purităţii originare"). Un exaltat cu visuri anarho-dictatoriale, dar căruia nu îi lipseşte, la o adică, necesarul grăunte de autoironie („întotdeauna mi-a plăcut să fiu ascultat, să am la dispoziţie o pereche de urechiuşe ciulite la ce spun" ; „tocmai eu, băiatul premiant, care a intrat primul la facultate, un locatar respectat în blocul în care taică-miu a fost şeful comisiei de cenzori pînă a murit" etc.).

În acest moment îi apare-n cale Benedict, adolescentul sensibil, ultrareceptiv la vertijul demonizant al mentorului („treptat îl simţeam atras, venea încet ca o pradă în bătaia puştii, înţelegînd că este exact plămada de care aveam nevoie pentru a-mi pune în aplicare planurile delirante"), ce se va lăsa impregnat de energia justiţiară a îndrumătorului : „fără dumneavoastră nu aş fi fost nimic, aş fi fost o mică murdărie aruncată în haznaua timpului, în malaxorul istoriei". Înfiorat de acţiunea supremă, Benedict practică retenţia seminală („eu nu vreau să ejaculez. Îmi păstrez toată vlaga pentru a atinge stările superioare ale Fiinţei"), înghite de-a valma Sf. Augustin, San Juan de la Cruz, Meister Eckhart şi Bernard de Clairvaux, plănuieşte din exasperare patriotică, o organizaţie teroristă cu atentate săptămînale, incendiază un cinematograf în seara premierei unui film realist pînă la leznaţiune („nici o societate nu fusese mai detabuizată, aşa cum fusese societatea noastră. Nici italienii în perioada neorealismului nu sfîrtecaseră cu mai multă voluptate tot ce se putea sfîrteca, de la clerul catolic la bordelurile romane etc."), devine, cel puţin în ochii iubitei, un arhanghel al răzbunării supreme, pentru a

sfîrşi apoteotic: „mergea pe apă sau deasupra apei, părînd o coloană de lumină spiralată, învîrtejită în ultimele raze ale amurgului rece".

Geomanţia carpatină

Rapidei ascensiuni a lui Benedict pe *iter perfectionis* pînă la *preobrejania* finală îi corespunde alunecarea învăţătorului pînă la prăbuşirea în demenţă. Îngrozit de atracţia-i fatală faţă de tulburele adolescent, Horia Enescu se însoară, masochist, cu o bigotă urîtă, care-l condamnă aproape la impotenţă, însă patima pentru băiat îl doboară. După o îmbătare cu mistică şi patimi („i-am vorbit din ce în ce mai convingător despre catari, despre o stirpe zeiască a bărbaţilor de odinioară [...] din care au provenit şi Frederic de Hohenstaufen şi Frederic de Barbarosa [...] L-am luat în braţe şi l-am sărutat pe gît, am simţit primul impuls lasciv, am simţit dorinţa de posesiune perversă"), într-o scenă delirantă ajunge să pîngărească definitiv relaţia: „i-am arătat lui Benedict sexul meu erect, vînăt, chel, ca o rîmă oarbă, neruşinată [...] În clipa imediat următoare, uitîndu-mă la sexul meu, am înlemnit văzîndu-l transformat într-un şarpe solzos, care şuiera şi se răsucea în aer...".

Din păcate, ceea ce trebuia să rămînă aluziv, la confluenţa *Demonilor* cu *Moarte la Veneţia* să zicem, e spulberat de excesul tezist-explicativ: „...eu, mentorul care, aidoma lui Nae Ionescu ce îngenunchease în faţa Căpitanului şi a puterii sale vizibile, mă plecasem în faţa lui Benedict [...]

dorind să fiu doar stropul de spermă îndrăgostită ce ar fi străbătut ani-lumină numai să-şi găsească recipientul".

În context, ca afluenţi mai mici sau mai mari, întîlnim reflexe ale personajelor din *Apocalips amînat,* precum securistul Ion Burghelea (alături de care Horia Enescu trăieşte vedenia infernului, pp. 100-102), ziaristul Nestor Panduru, lansat în camarila lui Nicu Ceauşescu şi ajuns membru supleant în CC, sau fiica acestuia, Ruxandra, sacrificata, beatificata iubită a lui Benedict, oarecum pe post de Magdalenă căreia i se oferă Viziunea finală. O vedenie, trebuie spus, care strică totul: scena de pe Vf. Omu, de revelaţie şi transfigurare ş.a.m.d., în ciuda patosului intens colorat, geme în subtext de întreaga tradiţie aberantă a „liniei" Nicolae Densuşianu - T. Martinovici - Ion Ţugui - Pavel Coruţ. Tezismul sleieşte personajele.

Şi totuşi, morala trebuie citată: „Ticăloşi sîntem noi, ăştia de aici, răsăritenii, şireţi, alunecăm pe sub tăişul hangerului, simulăm că bem din paharul cu otravă, ne îngropăm aurul şi dăm bir o baniţă de tinichele, ştim ca nimeni alţii să înşelăm istoria. Ea nechează biruitoare pe deasupra noastră, fără să aibă habar că, sub tălpile ei, noi încălzim vatra eschatonului".

Romanul ciudat, frenetic, ambiguu al unei conştiinţe ultragiate şi misionare.

22, nr. 36/8-14 sept. 1998

Un roman complementar

Dan Stanca, *Ultimul om*, Editura Polirom, 240 pagini

L-am citit şi eram gata să cad la fandacsie: totul mi s-a părut *déjà vu* (*lu*)! Despre rostul, dar şi despre riscurile manierei - iată un titlu nimerit pentru o cronică. Atunci cînd ai de impus o teză morală, nu prea mai ţii cont de arcanele pur literare. Esteticul ţi se pare moft faţă de ardoarea eticului, nu-i aşa? Maniera, riscul autopastişei nu te mai interesează. Or, *Ultimul om* pare scris în relaţie de complementaritate cu *Muntele viu*, romanul lui Dan Stanca apărut tot la Polirom în 1998 şi despre care am scris în 22-ul din 8-14 sept. 1998. Romane ale iniţierii prin erezie, axate pe obsesia Graalului, pe camuflarea eliadescă a sacrului în profan, pe România ca pradă a Fiarei apocaliptice...

Muntele, acolo, grota (mai precis: subteranele Bucureştiului, de sub Casa Poporului), aici. Ştiind preferinţa lui Dan Stanca pentru René Guénon, cum să nu te duci direct la pagina 200 din *Simboluri ale ştiinţei sacre* (Humanitas, 1997) unde zice că „simbolul grotei este complementar cu cel al muntelui", fiind strîns legat de simbolismul Inimii?

Horia Enescu din *Muntele viu* e frate literar cu Oprişan de aici. Aproape sexagenar, ins cu „vocaţia abisului", temperament dostoievskian, „acel tip de intelectual pe care noi, biserica, avem datoria să-l atragem de partea noastră". Cu

puseuri de Übermensch şi aparenţe de om fără însuşiri, atins la dosar de familia cu serioase antecedente legionare, bărbat dezvirginat abia la 40 de ani şi terorizat de spectrul impotenţei, eroul nostru îşi vede fiul de 15 ani cum se sinucide prin defenestrare („n-a avut credinţă, n-a avut nimic, nu-i plăcea să facă sport, nu-i plăceau fetele, nu voia să se ducă la discotecă, citea cîte două cărţi pe zi" etc.), soţia înnebuneşte, iar el e pe punctul să cadă-n apostazie, cînd îi apare-n cale părintele Toader (exact ca junele Benedict în celălalt roman): „Să nu mai simt nimic, aceasta era deviza mea. Să fii mort şi să-i omori şi pe ceilalţi prin moartea ta, să fii ultima consecinţă a lui Cioran şi Beckett, să fii subterana subteranei, acolo unde nici cu mintea, dar nici cu trupul n-a coborît eroul dostoievskian, să fii strămoşul lupului de stepă, adică un monstru perfect lustruit, oligofren mîntuit prin propriile funcţii biologice, să fii, aşadar, opusul creierului activ şi să-ţi împingi corpul spre acea nesimţire de la care poate pleca, paradoxal, inocenţa... Cam în asemenea momente a apărut părintele Toader" – setosul unei noi religii.

De aici înainte, romanul mistic se ramifică fabulos, ansamblînd ideea Căderii („sînteţi foarte curajos!, părinte. Atunci cînd spuneţi că demonul se mîntuie prin om daţi de fapt o justificare răului. Cu alte cuvinte: trebuie să facem rău ca să salvăm răul, să-l tragem cu noi, în dinamica fiinţei noastre, pentru a-l elibera din cheagul în care stă izolat. Este o viziune eretică de un risc incalculabil /.../ Toate trupurile cad, se ridică, se învălmăşesc, se amestecă, dar undeva foarte sus e o mînă care le ţine") cu mistica negativă, moartea eului profan cu sacrificiul ritualic al

inocentului păcătos, ezoterismul şi mistica Rugului aprins de la Antim cu motivul rinocerizării oraşului (trama îşi asumă cu nonşalanţă antecedentul ionescian în lumea contaminată de virusul „vacii nebune"), Bucureştii devin imperiul demonic al sectei ciclopilor, o monoftalmie infernală dezvăluie omnipotenţa sinucigaşă a Omului Nou, înscris irepresibil în parabola căderii şi a demonilor refugiaţi în porci. „Oamenii nu se mai deosebesc unul de altul, par mai mulţi decît în realitate. Sînt cusuţi, împletiţi, nu ştii unde sfîrşeşte unul şi unde începe celălalt".

Noul Bérenger („Vreau să fiu ultimul om, înţelegi? Ultimul om care rezistă, care nu-şi transformă semenii, care nu e transformat. Trebuie să fie oameni care să reziste") va muri în transă, ca Horia Enescu, la Sud de Carpaţii Meridionali: „... şi dacă l-am văzut altfel nu se datora faptului că eu sînt de fapt vinovatul, hingherul, creatorul de fantasme, eşapamentul pe unde s-au scurs reziduurile unei lumi bolnave psihic, care periodic trebuie să-şi elimine masa nocivă de iluzii şi halucinaţii?".

Mottoul romanului e din *Fraţii Karamazov*.

Stranii romane, pline de sevă, scrise aluvionar, cu nerv şi fibră patetică, demonstraţii de etică viforoasă, de „haiduc al religiei", cum ar fi spus Blaga.

22, nr. 40/5-11 oct. 1999

Rezervaţia de suflete bizare

Domnul clipei, prefaţă de Dan Grădinaru, Editura Allfa, 220 pagini

Dan Stanca este realmente o figură insolită în cuprinsul prozei postceauşiste. A debutat editorial în 1990 şi a publicat pînă acum 12 volume (roman, proză scurtă, eseu) unul mai şocant decît altul. Forjat sufleteşte şi îndopat cultural cu tot ce va să zică spiritualitatea Tradiţiei hermetice în linia René Guénon – Julius Evola – Vasile Lovinescu, el şi-a concentrat energiile în acel punct esoteric şi însumător de contrarii, care este tema Graalului. Transfigurarea, alchimia şi simbolistica iniţiatică, palingeneza, motivul christic şi literatura Apocalipsei, tehnici yoghine, centre spirituale şi desăvîrşiri isihaste reprezintă fermentul ocult şi intens moralizator care plăsmuieşte realitatea romanelor sale (vezi mai ales *Apocalips amînat*, *Ultima biserică*, *Aripile Arhanghelului Mihail*, *Cer iertare*, *Muntele viu*, *Ritualul nopţii*, acesta din urmă fiind, într-un fel, continuat acum). Sînt romane cît se poate de realiste în cadre, tipologie şi naraţiune, dar centrate – de la un anumit punct (punct magic) înainte – pe relaţia misterului divin cu demonia „vîrstei de fier" în care, potrivit lui Guénon & Co., se află omenirea şi, desigur, cu precădere biata România. Sînt convins că Mircea Eliade şi I. Petru Culianu ar fi citit cu mare interes romanele lui Dan Stanca. Bucureştii lui trepidează teribil din pricina luptei lui Ormuzd

cu Ahriman. Este o lume a subteranelor hohotitoare (Dostoievski e citat nu o dată, aici), a maleficului invadator, o lume îndrăcită şi care se cere exorcizată. Iar exorcizarea se face adeseori tocmai prin supralicitarea Răului, prin asimilarea instrumentarului acestuia, prin travestirea angelicului în hidoşenii maladive, pestilenţiale, molipsitoare. Breşa în real a fantasticului, ruptura ontologică, zborul icaric, ascensiunea iniţiatică, paralel cu coborîrea în infern, apoi pulsiunile eretice şi fagocitarea satanică a corpului social de către sectarismul proteic-ispititor sînt elementele ce declanşează, în proza lui Dan Stanca, succesiunea actelor bizare: oameni care se evaporă pur şi simplu întru duh, cărora le dispar degete de la mîini în timpul somnului, oameni care zboară peste ape, levitaţii şi sinucideri ritualice, evrei eruditi ce-şi îngroapă cărţile zilnic, una cîte una, femei care aproape că-şi sufocă amanţii îndesîndu-le talpa în gură, ori care (ca în romanul de faţă, nepoata lui Mircea Vulcănescu) practică sexul oral din raţiuni respiratorii, după ce s-au împărtăşit din Sfîntul Potir – ce-i drept, penisurile astfel dorlotate sînt pedepsite prin... mineralizarea pe veci!, mariaje făcute din masochism ori mizofilie, securişti cu grad de arhangheli ai Întunericului, înzestraţi cu forţe magice ş.a.m.d. Acelaşi realism apocaliptic, moralizant şi – cum să-i spun? – fantasmagoric, în *Domnul clipei*, unde totul evoluează în siajul autocombustiei lui Andrei Hossu, un contestatar iniţiat în hiper-realitate. După 1996, prietenul acestuia, Sorin Fieraru, inginer şi teolog, îi reconstituie misterul existenţial şi, după felurite experienţe-limită, irezumabile, cu oameni din „secta marginalilor", definitiv livraţi

stranietăţii, ajunge la detonatorul întregului carusel de evenimente (Damian Luria, un soi de Ahasverus, personaj memorabil, vezi pp. 87-96, cu o viziune, la p. 96, adevărată perlă de stil). Morala acestei fabule pigmentate liric, dar şi satiric, e totuşi simplă: „Trebuie să ne apărăm. Vor ţîşni subteranele, gurile pămîntului vor începe să scuipe otravă. Toţi monştrii dinăuntru rod piatra şi vor ieşi la suprafaţă, fiindcă au nevoie de apă şi soare. [...] Aparţinem aceleiaşi familii. Noi, marginalii, dezmoşteniţii, avem datoria să ne cunoaştem unii pe ceilalţi şi să realizăm o fraternitate adevărată, prin care să biruim în ceruri". Pentru a birui în ceruri se pare că trebuie să fii înfrînt pe pămînt.

Ziarul de duminică, nr. 18/22 sept. 2000

România pe la 2030

Pasărea orbilor, Editura Albatros, 240 pagini

Recunosc sincer şi nu fără plăcere: nu esteticul în sine, ci umanul, parabola morală mă atrage în primul rînd la proza lui Dan Stanca. Nu atît stihialitatea încărcată cu straniu, în pagini de-o atmosferă vecină cu V. Voiculescu şi Eliade, cît relaţia bizară dintre, să zicem, zbor şi piatră ca figură a căderii, într-o vîrstă a bronzului, a ruginirii mentale, a pustiului sufletesc. Şi nu atît subtextul forfotind de Kali-yuga, Guénon şi Vasile Lovinescu, cît femininul labirintic, pasiunea

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

pentru psihologia contorsionată, relaţiile umane misterioase, ori, mai nou, oroarea în faţa globalismului şi a terorismului exercitat de tot ce ţine de sistemul *political correctness*. Mă atrage, zic, la Dan Stanca întîi de toate trăirea profund afectivă a ideilor, meditativul de tip incandescent, o continuă inflamare reflexivă, dacă acceptaţi formula. Fervoare şi tristeţe, ardenţă şi resemnare, elanuri de-o puritate cu totul anacronică (din nefericire), dublate invariabil (din fericire) de un soi de speranţă metafizică în ideea de renaştere spirituală – iată ecuaţia umanului din prozele sale, de la *Aripile arhanghelului Mihail* (1996) şi *Apocalips amînat* (1997) pînă la *Muntele viu* (1998) şi *Domnul clipei* (2000). De data aceasta, proiecţia nu se mai face înspre trecut, către erezia şi magiile de sorginte medievală, ori către rătăcirile dictatoriale din interbelicul bucureştean, ci în viitor, în România anilor 2030, cu sugestii de *Brave New World* şi ceva din aerul Fahrenheit-ului lui Truffaut. Blocuri gigantice şi parăzi ale homosexualilor pe bulevarde, „fiecare îşi face de cap, are cardul lui, computerul lui, nu priveşte nici în stînga, nici în dreapta", diferenţa dintre omul normal şi cel anormal dispare în „jocul democratic, toţi fiind trataţi cu aceeaşi unitate de măsură", iar ţiganii devin majoritari: „dacă în alte ţări au fost asimilaţi de populaţia majoritară, cazul negrilor din America, aici în Răsărit s-a întîmplat invers, ei ne-au asimilat pe noi. Nu ei ne copiază, ci noi îi copiem". În fine, după cutremurul de pe la 2020, cînd „vechiul bulevard Magheru a început să se legene ca o corabie pe valuri", şi după ce, la noua vizită a Papei, un aurolac, ţîşnit din subterane, rupe haina albă a Suveranului

Pontif, România pierde Transilvania la modul cel mai „cool" posibil. („Ce frăţietate? Regăţenii i-au considerat tot timpul pe ardeleni nişte îngîmfaţi şi eventuali separatişti, ardelenii i-au privit cu suspiciune, văzînd în temperamentul lor agitat cel mai bun ogor pentru înflorirea demagogiei şi a necinstei. Mai bine de o sută de ani ne-am dispreţuit..."). Pe acest fond se petrece ţesătura umană. Cuplul oarecum adamic al noii lumi... în destrămare este compus din Costi Velicu, 35 de ani, înalt, atletic, fiul unui maior de Securitate îndestulat în ceauşism, dar şi la zece ani după 1989, şi Miranda Franga Paulescu, 55 de ani, nepoata iudeofobului descoperitor al insulinei, convinsă că „lumea modernă reprezintă uriaşul triumf al protestantismului cu aureola sa strălucitoare: americanizarea", tot aşa cum comunismul a fost rodul unui activism de Faust-inginer, Răsăritul fiind vulva planetară fecundată de suliţa globalismului, cu alergie la tot ce va să zică rădăcină şi legătură a omului cu cerul. Pe fondul relaţiei celor doi se etalează şi se întrepătrunde povestea erotică a Silviei Paulescu, mama Mirandei (persoană elitară, apoi în chip natural reacţionară, cu lecturi esoterice şi convinsă că „sîngele adevăraţilor boieri e lumină", în vreme ce „comuniştii au acţionat ca forţă a întunericului") cu Saşa Sarov, un rus orfan, frumos şi antisemit, înfiat în anii războiului de un cuplu de evrei bolşevici, convins că s-a născut magic, dintr-o piatră fulgerată, precum Serafim de Sarov. În miezul cărţii se află, de-o parte, conflictul iniţierii cu „contrainiţierea", iar de cealaltă explozia sexuală în trei a cuplului Silvia-Saşa plus Miranda, prin care fiica rupe deliberat castitatea logodnei autoimpuse

de cei doi. Scena din capitolul X este, în acest sens, unică, din cîte-mi pot da seama, în proza noastră. Construit cam în pripă, lăsat cu aţele la vedere, romanul nu lasă să răsufle-n voie nici tema coincidenţei contrariilor (prietenia secretă dintre maiorul Gigi Velicu şi Saşa Sarov, ca şi cvasiincestul Saşa-Miranda), nici tema iniţierii propriu-zise (orbirea lui Saşa, rătăcirea lui Costi prin subteranele eului şi/sau ale Bucureştilor) şi nici, cum să-i zic, metafizica anticomunismului (în sensul celor de la p. 33). Poate că dacă Dan Stanca ar accepta să-şi amendeze ritmul editorial de-o carte pe an, luîndu-şi un răgaz serios pentru închegarea unei texturi epice de realism fabulos pe măsura temelor sale, opera lui ar căpăta acea forţă de impact copleşitoare pe care tipul său de reflecţie narativă, evident, îl merită.

Ziarul de duminică, nr. 20/31 mai 2002

Pietre pentru Nimeni

Drumul spre piatră, Editura Fundaţiei Pro, 284 pagini

Abia de-a trecut o lună de cînd recenzam aici *Pasărea orbilor*, romanul lui Dan Stanca apărut la Albatros (*Ziarul de duminică*, nr. 20/31 mai). Încheiam cu speranţa ca autorul „să-şi amendeze ritmul editorial de-o carte pe an, luîndu-şi un răgaz serios pentru închegarea unei texturi

epice de realism fabulos, pe măsura temelor sale". Cînd colo, hop, Dan Stanca ne turteşte mintea cu încă o fantasmagorie de aproape 300 de pagini, unde se învîrtejesc reacţiile împotriva guvernării globalizante cu solitudinea şi anacronismul „intelectualului inadaptabil", tema „epocii Prostituatei" cu figura Fecioarei ce mîntuie prin autosacrificiu lumea, dar şi profetizări-parabolizări amare pe seama pînzăriei sufocante a marii finanţe mondiale, în paralel cu motivul Graalului, mişcările sociale din Braşovul lui noiembrie 1987 şi marea amăgire din decembrie 1989, iubiri halucinatorii, pledoarii vecine cu demonii dostoievskieni şi „mica teorie" cioraniană a destinului valah, dar şi reverii lythomorfe cu iz apocaliptic ori soteriologic. În esenţă, totul este o cortină impunătoare, de catifea grea şi grena, pentru tristeţea purităţii învinse, a idealismului invariabil copleşit, umilit pînă la încremenire, într-o lume aparent condusă diabolic, din centre oculte, dar livrată, în fapt, lui Nimeni, noua zeitate a zădărniciei universale: „Cine este Stalinul acestor vremuri? Răspunsul: Nimeni. Cine conduce lumea? Nimeni. Nimeni pluteşte deasupra noastră ca Duhul Sfînt deasupra apelor şi ne lasă să ne corcim, să ne schimbăm sexul, bărbatul să ajungă femeie, sexul de cauciuc să fie mai important decît sexul de carne. [...] Lumea va pierde tot mai mult din consistenţă, viaţa se va ieftini, moartea se va banaliza, faptul divers va fi atotputernic, diversitate, divertisment, acestea vor fi coordonatele universului dominat de Nimeni", spune *Raisonneur*-ul. Triunghiul sufletesc pe care se întemeiază acţiunea şi meditaţia e compus din profesorul de filozofie Sabin Carp (47 de ani, fost degustător de

Marx, G. Lukacs, Althusser & Co., în prezent reacţionar, elitarist revoltat la modul camusian), Traian Maioreanu (cinicul pragmatic, bănuit de înalte securisme, poate „reprezentantul unei instituţii ramificate, supranaţionale", în orice caz, convins că „istoria aparţine şcolilor înalte de spionaj şi mistificare, călăilor travestiţi în profesori, pungaşilor deveniţi politicieni") şi Camelia Bucătaru („fecioara veşnică", *ieşind din timp cu yoghinii, cea care ridică icoana în faţa* soldaţilor în decembrie '89 şi este ucisă de un glonţ invizibil). Omul reflexiv, obsedat de laşitatea politică a intelectualilor sub dictatură, omul supus dubitaţiei permanente, este brusc zdruncinat, iniţiat prin flacăra rece, halucinantă, a iubirii de Sophia şi înscris pe „drumul către piatră" (lythomania este o constantă în romanele lui Dan Stanca, unde găseşti fascinaţia faţă de piatra unghiulară ce susţine Templul Lumii, piatra filozofală ca desăvîrşire a Marii Opere, motivul pietrelor căzute din cer şi devenite oameni, piatra ca suflet ancestral ori ca androginie, stînca vie şi stîlpul de piatră ca Omphalos, apoi Muntele, Grota, Vîrful, totul converge spre *relaţia făcută de Meister Eckhart între* Piatră şi Cunoaştere). Autoexilat de sila compatrioţilor, Sabin Carp deambulează ca un paria prin Bruxelles şi intră în grija şi sub influenţa lui Pierre Camdessus (fiul cunoscutului demnitar european!), un cinic absolut, care „racola răsăriteni debusolaţi": „Europa e una singură. Noi mai ţinem pe loc roata lumii, care scîrţîie lugubru"; „lumea nu mai are stăpîn, oamenii se distrug lent şi plăcut, fără să-şi dea seama". În acest surprinzător reflex peste decenii al faimoşilor „fluturi pe lampă" everascieni, lui Sabin Carp îi

este asociată o altă treime simbolică : Osman Ceadaev, fost extremist cecen care aruncase în aer blocuri moscovite, Wang Li, cel care îngenunchease în faţa tancurilor din piaţa Tien An Men, şi Teka Tulu, etiopianul devenit carnivor în detaşamente de exterminare... Figuri aduse întru expiere la şcoala eurocraţiei. Epic însă, aluatul se umflă bezmetic şi – lipsit de ingrediente, gust şi arome – te chinuie degeaba. În plus, cum şade bine la fantastic, se petrece la moment şi breşa în real : în cele din urmă, Idealul învinge prin boicotul istoriei, iar Sabin Carp se retrage în piatra medievalităţii cavalereşti, spre neputincioasa furie a lui Maioreanu. Finalul e grăitor : fostul demnitar al Externelor, ca un alt fel de Lefter Popescu, acum cerşetor în Bruxelles, arată spre omul-statuie Sabin Carp şi le spune belgienilor în româneşte : „Drumul spre piatră continuă în cer...".

Ziarul de duminică, nr. 24/28 iun. 2002

Ultima scufundare

Mircea Nedelciu, *Zodia scafandrului*, Editura Compania, 150 pagini

A spune despre Mircea Nedelciu că a fost un Meşter Manole al optzecismului (deopotrivă arhitect, liant şi victimă sacrificială) este, poate, o banalitate patetică. Dar asta nu face afirmaţia mai puţin adevărată. Anii săi de chinuri îndelung umilitoare şi moartea la nici 50 de ani au coincis exact cu anii de recăpătare a libertăţii de expresie, după '89, ceea ce pentru un scriitor este culmea soartei nedrepte. În urmă cu cîteva săptămîni, cînd am auzit că stă să apară un roman inedit de Nedelciu, am avut o reacţie ciudată, un amestec de teamă, bucurie şi presimţiri deocheate. Mi-am închipuit de-a valma cîteva posibilităţi: *Jurnalul de la Fundulea*, o carte de reflecţii socio-politice asupra lumii noastre post '89, împănată cu sarcasmul moralistului ulcerat; evocări şi portrete în *aqua forte* ale cenaclului Junimea, ori ale acelui biblio-bîrlog feeric, aproape legendar pentru noi toţi, care era depozitul de carte din subsolul Editurii Cartea Românească, patronat de treimea Nedelciu-Iaru-Dan Stanciu;

jurnalul bolii, cartea suferinţelor, un manual de supravieţuire demnă, scris cu vervă amară şi conştiinţa ireversibilului, un Blecher al generaţiei '80... Va fi reuşit el, mă întrebam, să ţină cumpăna între impulsul vindicativ, afluxul evocativ, demonul ludic, nobleţea tragică şi (totuşi) mizeria durerii fizice? Ei bine, aproape nimic din toate acestea. Început în 1988 („primele note pentru prezentul roman sînt contemporane cu primele semne ale bolii", notează el), lucrat pînă în 1992 şi revăzut pentru tipar în 1996, *Zodia scafandrului* este un extract de memorie fabulatorie. O suită de scufundări în copilărie, dublate de notaţii din prezentul scriiturii. Niciodată, ca aici, nu a fost Nedelciu mai aproape de lumea lui Marin Preda şi a suciţilor lui N. Velea, o ruralitate prizată cu acea crispată afecţiune anume îmbibată de ironie ca să nu cedeze prea mult tentaţiei compătimitoare şi excesului de pitoresc. Şi, slavă Domnului, umanismul a învins tehnicismul. Adio teorii sociologice, Paretto, Godard, scriitură fragmentară, palimpseste, textualism ş.a.m.d. Ceea ce străluceşte aici este cazuistica, ochiul fixat pe fizionomii, gesturi esenţiale şi destine depliate şi întrulocate la modul sec şi ironic, bonom, dar viu colorat şi mustind de aluzii. Romanul e centrat pe două personaje. De-o parte, Diogene Sava (un soi, dacă vrem, de nepot al lui Nicolae Moromete), copilul „diferit" (adică intelectual şi cu apetit urban) al familiei, student la Bucureşti, înzestrat cu „un complex de superioritate faţă de femei" şi cu „spaima de a te umili în dragoste", ajuns cercetător la un institut de istorie graţie influenţei fratelui său, colonel de Securitate şi livrat deplin unui donjuanism (misogin) fără limite. În final, la 35 de

ani, îşi găseşte perechea şi bate la uşa părinţilor: „Lelea Cruciţa, ieşită din polată cu o cratiţă de cartofi, trage un ţipăt scurt: «Dudule, mamă!»". De cealaltă parte, „tema autorului" (vezi mai ales p. 82), presat să intre în PCR la finele anilor '80, cu audienţe la Dulea, pigmentate de prezenţa unor Şerban Velescu şi Ofelia Manole, cu sfaturi de tot felul de la D.R. Popescu, Bălăiţă, Magdalena Bedrosian, Ulici ş.a., colaborarea (timpurie) cu ONT-ul, umilinţe, jocuri cu multiple strategii. Iar la mijloc, figura tatălui, Vasile Sava, cu vechea sa ranchiună „pă proşti şi pă ţigani", strania situaţie a fratelui Alexandru, declarat mort familiei ca să poată lucra sub acoperire în Securitate, figura de *raisonneur* politic a lui Zare Popescu (mai veche cunoştinţă a noastră), cu dense meditaţii despre vinovăţia generală în ceauşism (pp. 117, 126), dar şi Naşa Diţa, Nicoleta, doamna Neagu, Costea Bratu, Moş Velicu Tătaru, iniţieri sexuale, excese jandarmereşti în vremea colectivizării forţate, mansarde cu felaţii, silozul de la Fundulea, Institutul de protocronisme, primul televizor din sat, caravana cinematografică şi cîte altele. Pentru neofitul întru Nedelciu, *Zodia scafandrului* este cea mai potrivită cheie de intrare în lumea scriitorului.

Ziarul de duminică, nr. 30/15 dec. 2000

Stelian Ţurlea

O muţenie cît moartea

Martorul, Editura Albatros, 144 pagini

Neaşteptată apariţie ! Să-ţi fi făcut un nume în jurnalistica de politică externă (ca redactor, vreo două decenii, la revista *Lumea*, autor al unor cărţi precum *America celor trei asasinate*, 1982, *Dallas'63 - un dosar deschis*, 1985, *CIA - „Compania" cu uşile deschise*, 2000), în publicistica politică (*Revoluţia în oglindă*, 1999) sau pe teme socio-eco-geotactice (*O lume bolnavă*, 1987, *SOS ! Natura în pericol*, 1989, *Bomba drogurilor*, 1991) şi să scrii o carte ca *Martorul* este realmente o surpriză în sfera receptării.

În primăvara lui 1979, cînd Stelian Ţurlea va fi început să scrie acest roman, încheiat exact după 20 de ani, va fi fost, mai mult ca sigur, profund agresat de escaladarea tot mai urît-ameninţătore a ceauşismului. Sigur, povestea nefericitului Quasimodo de aici nu are în aparenţă nimic de-a face cu gheboşata, muta, estropiata, neputincioasa Românie, martoră fără glas la propria-i maculare, alterare, umilire,

distrugere. Iar dacă romanul ar fi apărut în anii '80, nu l-am fi putut percepe altfel decît în cheia parabolei politice, în modul în care citeam, să zicem, cutare „petrecere" din proza lui Horia Pătraşcu (la fel de filmică precum romanul de faţă) sau o secvenţă cruntă din proza lui Mihai Sin, cu autobuzul şoferului dictator şi grobian... etc.

„Sînt mic, urît, diform, ghebos. Sînt mut din naştere", îşi începe confesiunea Creatura din *Martorul*. Iar autoscopia continuă, aproape masochist: „Nu ştiu ce boală am, nu mai ştiu de mine şi vreau să mor. S-ar spune că nu am vîrstă. [...] Cred că sînt uşor sărit de treizeci de ani. [...] Cînd se plimbă oamenii, merg alături de ei, imitîndu-le chipurile grave. Îmi plac beţivii, cărora le urmăresc unduirile încete ale limbii printre buze şi dinţi. Îmi plac cozile la pîine, la carne, la lapte, mă alătur lor imediat, doar să-i mai aud vorbind. [...] Cînd eram mic, vînam pui de raţă şi-i sfărîmam cu ciocanul. [...] Invidia a ţîşnit în mine ca o transpiraţie. N-am făcut niciodată vreun efort să plac cuiva. Dar mila mă îngrozeşte...". Notaţii de virtuozitate a cruzimii, atracţia faţă de formele coşmareşti (şopîrle bicefale care „macină carnea unor pitici cu capetele cît corpul", vezi p. 23, „imagini pe care le urmăresc cu mare spaimă şi care mă fascinează"), convingeri de chirurgie morală („scormonind într-o rană, scoţi răul").

Ironizat sau ignorat, hulit sau agresat, după ce trece printr-o insolită experienţă de schimnic al cărei unic rezultat este popularea vechilor coşmaruri cu elemente livreşti, personajul este martorul unui viol în grup, dar a cărui victimă ajunge să moară carbonizată inclusiv din vina lui, a

compătimitorului. Chinul e de acum total: la neputinţa de a urla, de a cere ajutor şi de a depune mărturia acuzatoare, la coşmarul propriei neputinţe, se adaugă coşmarul vinovăţiei nevinovate (acesta, din păcate, rămîne nespeculat pe măsură în carte). În plus, totul se recomplică (intrînd în neverosimil) odată cu apariţia surorii gemene a victimei, care investighează pe cont propriu, identifică vinovaţii, bănuieşte rolul mutului, dar e la un pas de a deveni ea însăşi victima agresorilor...

Prezentînd romanul lui Stelian Ţurlea la Tîrgul de carte Gaudeamus, în 22 noiembrie, Nicolae Manolescu a subliniat faptul că, pînă la urmă, mărturia se petrece: nu oral, ci – iată – în scris. Adevărat, însă incredibil: natura personajului rămîne una inadecvată procedeului. Dar, în orice caz, cum spuneam, parabola contează. Precum şi faptul că, în condiţii normale, am fi putut avea, în *Martorul*, în anii '80, o atmosferă de psihologie confină *Parfumului* lui Süskind sau *Meteorilor* lui Tournier... Mai ştii? Oricum, avem un scenariu generos. Ce facem cu el?

Ziarul de duminică, nr. 28/30 nov. 2000

Curajul simplităţii

Iubire în decembrie '89, Editura Meronia 2002, 180 pagini

Timişoara, decembrie 1989, Bucureştii executării Ceauşeştilor, ai mitingurilor din ianuarie 1990, apoi un Paris erotic de aprilie, iar în final, mineriada din iunie 1990 şi spulberarea iluziei de libertate. Cam acestea ar fi coordonatele noului roman semnat de Stelian Ţurlea. Un roman pe cît de simplu „după vorbă, după port", pe atît de descumpănitor pentru receptarea noastră viciată de pîndirea spectaculosului, a elementului istoric deghizat în scandal gazetăresc, a politicului deghizat în psihopatologie şi a epicului ca substitut al conspiraţiei universale. Suferim încă de sindromul *Delirul*, adică de convingerea că tot ce nu poate să spună manualul de istorie trebuie să spună - pieziş, labirintic, morbid sau delicios de ambiguu - ficţiunea literară. Un roman cu eroi loviţi de maturitate printre gloanţele lui decembrie '89, dar lipsit de comploturi, de părinţi securişti, prieteni revelaţi ca terorişti şi spioni de toate gradele, culorile şi etniile? Un roman în care fata nu este violată de anchetatori şi nu se sinucide? În care băiatul nu este racolat de CIA, nu redescoperă reţeaua Caraman şi nu urmăreşte pe bicicletă ditamai camionul cu arabii care „trag din orice poziţie"? Ei bine, nu. Cu o seninătate dezarmantă, Stelian Ţurlea are curajul simplităţii, al epicului limpede, economicos,

despovărat de mania palimpsestului şi fixaţia contextualităţii exemplar-moralizante. Eroul nostru e un tînăr gazetar care vede moartea cu ochii în decembrie '89, fiind salvat de gloanţele rătăcite pe aleile din faţa Casei Scînteii graţie prezenţei şi sacrificiului Mutului, personaj central din *Martorul*, romanul anterior publicat de Stelian Ţurlea (şi comentat în acest colţ de pagină, vezi nr. 28 din 30 nov. 2000 al *Ziarului de duminică*). Don Juan în devenire, dar timid şi pufos la simţire, Popeye, cum îi spun prietenii (deja prezentat în *Pavană în peisaj marin*, 1988 – „Eu sînt cel făcut de rîs cu ani în urmă de scriitoraşul ăla, Stelian Ţurlea... Nu mă întrebaţi de ce m-am apucat de scris. Uite, aşa", declară Popeye, care citează şi romanul din 1997 al aceluiaşi autor, *Fă-ţi patul şi dormi*!) este confin cu Mladin-ul lui George Arion: o nonşalanţă cu ţepi, o siguranţă de sine mascînd fragilitatea, ezitările şi volutele unui eu aproape simultan simpatic şi antipatic, ataşant şi agasant. După ce ne delectează amar, pe cîteva pagini înregistrate din peisajul uman şi verbal al Revoluţiei şi al zvîrcolirilor din 12 şi 28 ianuarie 1990, cu puzderia de zvonuri, schimbări şi convingeri populare care de care mai abracadabrante, Popeye al nostru e trimis în primăvară la Paris, unde *Nouvel Obs*-ul tocmai ne dorlota cu alde *Roumanie, qui a menti ?*, „minciuna secolului" ş.a.m.d. Deambulînd ca liber visător pe malurile Senei o va reîntîlni pe Anamaria cea fugită cu groază şi furie justiţiară din România, la zece zile după eliberare, convinsă că „nu s-a schimbat nimic" şi că oamenii Securităţii „vor rămîne în pîine. Ştiu prea multe". Primul

bărbat din viaţa ei, rockerul Vladian, format în anii nebuni ai Phoenix-ului, fusese rănit la Timişoara, dar trupul dispăruse în acel criminal mister spitalicesc pe care nimeni nu doreşte să-l destrame (şi – să sperăm – nici să îl repete...). Două singurătăţi: cea a femeii ireversibil ultragiate, dăruindu-se din pustiu şi exasperare, şi cea a bărbatului fascinat că i se întîmplă o iubire adevărată, într-un context incredibil – se împletesc într-o îmbrăţişare lungă, mută, cu mirare extatică. În preajmă, decupînd în peisaj o ramă de nostalgii senzoriale şi artistice, personajul Madame, *concierge* care se iubise cu Henry de Montherlant, în pagini plăcut evocative, nimerită contrabalansare, oarecum, pentru amărăciunea Aneimaria faţă de aberaţiile răuvoitorilor Michel Castex şi Chantal de Rudder în privinţa aşa-zisei mascarade de la Timişoara („Mîine, poimîine, la un alt colocviu, va spune acelaşi lucru. E inadmisibilă subestimarea suferinţelor unor oameni. Sînt lucruri pe care n-ai cum să le admiţi, dacă nu le-ai trăit"), ori pentru sugestiva scenă (p. 141) a complicităţii dintre gardian şi deţinut, în seara de dinaintea căderii Ceauşeştilor. „Vino înapoi în ţară cu mine", îi cere Popeye tinerei femei copleşite irecuperabil de coşmarul morţii lui Vladian. „Nu pot. Nu pot." În final, lovit de bîtele minerilor, în iunie 1990, gazetarul îndrăgostit „simte cum îl cuprinde sfîrşeala. Parcă ar fi în ţara minunilor. Vraja de pînă atunci e înlocuită cu altă vrajă. Simte nevoia să rîdă. Izbucneşte în hohote care se pierd într-o explozie de lumină". Final incert şi care depinde de voinţa viitoare a autorului. Vor povesti pe mai departe Popeye şi Anamaria basmul românesc prin

sau dincolo de Europa, sau rămînem aici, definitiv captivi în capcana mulţimilor bine dirijate? Autorul decide.

Ziarul de duminică, nr. 11/22 mart. 2002

Nu o carte. O lume

Ştefan Agopian, *Fric*, Editura Polirom, 162 pagini

„Fragmentul din romanul *Fric* nu este doar un fragment dintr-o carte, ci dintr-o lume", scrie Petru Creţia. Aceasta mi se pare a fi judecata esenţială în cazul lui Ştefan Agopian. Adorat de o elită livrată deopotrivă rafinamentului estetic manierist şi boemei oniro-bahice, Ştefan Agopian a fost dintru început foarte greu clasabil. Adică unic. Capodopera sa, *Manualul întîmplărilor* (1984), o miniatură de geniu, luxuriant înconjurată de trei turnuri de apărare fără pereche în literatura noastră – romanele *Tache de Catifea*, 1981, *Tobit*, 1983, *Sara*, 1987 –, definesc o lume barocă, de străluciri morbide, *meraviglia* şi *agudezza*, cu vedenii şi sonorităţi de-o cruzime paradoxală. Totul e pe dos aici: lumea de jos, a pîntecului triumfalic, face spectacolul raţiunii ludice, carnalitatea excită în palpitul ei esteticul, viziunea macabră capătă efecte groteşti şi, în general, toată lumea aceasta ţăcănită, pofticioasă, gîlgîind de viaţă şi sexualitate... este moartă de mult. Este moartă de mult şi este visată acum, nu de Dumnezeu, cum zicea Unamuno (cu al

său superb imperativ „visează-ne, Doamne"), ci de armeanul Zadic, de Fric ş.a.m.d., care îşi localizează pe la 1700 şi ceva splendorile halucinatorii, mereu în răspăr cu timpul şi spaţiile. „În 1701 Fric se numea Melkon Zardarian, era profesor de logică în Trapezunt, nu bea, nu fuma, ştia toate limbile pământului şi nu-i plăceau nici prietenii, nici femeile. Nimeni nu-l văzuse dormind şi nu vorbea decît dacă era nevoie. - Nu dormi şi nu mănînci, frate, privirea îţi este rece şi sufletul mort. Nimeni nu te iubeşte şi tu nu iubeşti pe nimeni. Fric îl privea pe mai-marele său : Cerul, dacă te uiţi în sus, este la fel." Iată *sound*-ul, unicitatea. Sau : „Ea se ridică, soarele îi cade de pe creştet sub tălpile goale şi creţe. Fric este mort, el zace şi pute şi ziua de vineri roade din trupul lui adormit. Orjen, asistată de două capre, i-a vîrît maţele la loc lui Fric, a venit cu ac şi aţă şi i-a cusut burta în care maţele clefăiau. Fric n-a vorbit şi nu s-a clintit din locul în care murise. Şi totuşi, atunci cînd i-a acoperit privirea cu degetele ei subţiri şi roz, el a căscat gura şi din plămînii lui a ieşit un horcăit de om mort de mult, care spune : Mulţumesc". Sigur, nu multă lume cititoare agreează acest minimalism barochizant. Pentru unii, Agopian este un oniric drăgălaş cu son biblic, un liric pictural degrabă integrabil în formula realismului magic, a fabulosului arhaizant, a miraculosului etc. Pentru ei, sigur că Fric nu este „decît" un pumn de firimituri de la vechile, copleşitoarele ospeţe pe nume Sara, Tobit, Tache. Numai că nu schimbarea e de aşteptat în perimetrul atît de şocant insolit care este lumea lui Agopian, ci acea bună continuitate în manieră, care face siguranţa şi confortul cititorului. Încă o dată :

Agopian este o lume cu sunet absolut aparte, astfel încît nu cantitatea sau numărul volumelor contează în cazul său, ci viziunea. Viziunile, uneori de cîteva rînduri. Portretele atent caligrafiate aici, cu negru şi carmin - Orjen, micuţa vrăjitoare cu părul roşu, rabinul Aaron Juda Hartman, priapicul călugăr şi sinucigaşul Fric, voyeurul Giacomo Minotto, feeric-masturbanta Maria Dragases, marquezianul căpitan Evemon Notarades -, se supun legii lumii de jos, prin care definea Bahtin esenţa carnavalului rabelaisian şi care este legea agopianică. Comparaţi scena de sex de la pagina 51 şi descripţia masturbării de la pagina 34 cu oricare secvenţă echivalentă din *Sexus*-ul lui Miller şi veţi înţelege numaidecît că materia agopianică ţine de hohotul unei lumi proiectate în orgasm thanatic şi nu de mărunta, lubrica foială a alienării prin ejacularea insaţiabilă. „Soarele e ca o lămîie necoaptă. Cu pulpele larg desfăcute, Maria Dragases aşteaptă după-amiaza, degetele mîngîie sexul păros, el se desface din buzele-i roşii şi creţe fremătînd ca o algă, aerul lipicios pătrunde prin tuburi călduţe în creierul ei, se încolăceşte acolo, ea cască şi-şi strînge picioarele, se întoarce cu curul la noi, sfîrcurile se lungesc, par să amuşine lumea, sînt tuburi prin care lumea se face cum e: o grădină şi o casă şi la poalele lumii un bărbat mort simţind toate acestea". Cît despre abundenţa cuvintelor crude ale sexului, expuse în pagină în deplina-le nuditate, ele sînt o dulce, diafană copilărie pe lîngă constelaţia citatului *Sexus*, admirabil adus în româneşte de Antoaneta Ralian. Toate cele ale pîntecului - rîgîieli, vînturi în duhoarea cărora se scaldă, oleacă mizofil, personajul, capre neruşinate etc. - nu sînt decît creuzetul

colcăitor al spiritului mort şi veşnic, supradinamismul încremenirilor. Dar fiindcă, pentru mine, cartea lui Agopian se încheie la pagina 96 (restul este, cred, comerţ ieftin, nemotivat) închei tot cu Petru Creţia : „Cît despre personaje, sînt şi ele adevărate ca visele, obscene ca multe dintre nălucirile lor, într-un fel îndepărtat angelice, ca fruntea rece şi foarte îndepărtată a defunctului Fric, cel menit învierii prin Eros".

Ziarul de duminică, nr. 22/13 iun. 2003

Aşteptînd proiectilul

Horia Pătraşcu, *Tancul*, Editura Allfa, 214 pagini

Printre atîţia copii „fierţi în mămăligă", printre tineri prozatori furioşi, cinici, dezabuzaţi, de veghe-n lanul de canabis, privind la găşti cu mînie, printre hăuri, rockuri şi băgăuri, e de la sine înţeles că tancul lui Horia Pătraşcu face figură de dihanie antediluviană. Şi totuşi, cît de reconfortantă, cît de suplă, de miezoasă şi delectabilă! Cam nedreaptă situarea lui Horia Pătraşcu la bursa literară. Dacă pentru generaţia Ioanei Baetica şi a Ioanei Bradea presupun că numele lui Horia Pătraşcu nu există, în schimb pentru generaţia lui Cărtărescu, Stelian Tănase şi Ioan Groşan, numele său este legat cu o exclusivitate aproape dureroasă de scenariul la *Reconstituirea*, fulminantul film regizat de Lucian Pintilie în 1970. Lucru drept, desigur, dar numai pînă la un punct. Anume acolo unde începe, cu două mîini, să fălfîie nedreptatea. O dată pentru că *Reconstituirea* a rămas aproape sută la sută în blazonul lui Lucian Pintilie, cu toate că scenariul reprezentase mult mai mult decît tradiţionalul „suport regizoral". A doua, fiindcă Horia

Pătraşcu, dincolo de destinul irecuperabil fisurat şi otrăvit la numai treizeci de ani, şi-a văzut, rînd pe rînd, producţiile strivite de enormele aşteptări fatalmente generate de „mitul fondator" al carierei sale. (Altminteri, Pătraşcu – născut în 1938 la Caransebeş – a debutat în 1956 în *Viaţa Românească*, prezentat de Al. Oprea, iar editorial în 1964, cu povestirile din *Întunericul şi profesoara.*) Oricîte reuşite ulterioare vor fi însemnat romanul *Cabana*, 1983, ori prozele din *Petrecerea*, 1982 şi *Pentru un călător cu trenul*, 1986, oricîte eforturi va fi făcut critica literară pentru a-l resitua pe autor („este indiscutabil că Horia Pătraşcu are simţul tragicului şi ştie să-l descopere în banalităţile cotidianului", concluziona Eugen Simion în 1986), cert este că romancierul atît de impetuos impus abia mai răsuflă sub eticheta de fost reporter şi cronicar de film la *Flacăra...* Falsa vinovăţie, speculată dramatic în registrul farsei, inocenţa juvenilă a radicalismului (deturnat sacrificial-absurd) şi condiţia existenţei ca revelaţie prin victimizare par a fi temele centrale în scrisul lui Horia Pătraşcu. Un scris care cultivă ambiguitatea, parabolicul stupefiant, sugestiile multiple din jocul ironiei cu tragismul, al burlescului cu situaţia fără ieşire, avînd o priză la real care-l recomandă drept bun, generos părinte pentru scrisul de azi al lui Lucian Dan Teodorovici, Dan Lungu, Cătălin Mihuleac, Radu Paraschivescu & Co. *Tancul* este o parabolă năstruşnică, o feerie stranie, dureros acaparantă şi, cum să-i zic, bezmetic-suprarealistă a României în NATO. Lumea lui Păcală şi Tîndală, atîta vreme înghesuită-n turbinca lui Ivan, acolo unde numai guleaiul şi oblovismul pot întrece prostia agresivă, lumea

satului (atenţie) Păltiniş din comuna Paltin, „la o aruncătură de băţ de Bucureşti", această lume deci se trezeşte într-o bună dimineaţă cu ditamai tancul în curtea cîrciumei lui Lae, centrul comunităţii, vezi bine. *Meraviglia*? Închipuiţi-vă următorul amestec : senzaţia lui Gregor Samsa faţă de starea kafkiană de gîndac, plus turbionul provocat de venirea Revizorului gogolian şi reapariţia piticului de grădină în viaţa tatălui junei fabuloase pe nume Amélie – şi veţi ghici gustul acestei glume cvasisinistre ce reia, oarecum parodic, motivul OZN-ului aterizat pe toloacă din literatura de odinioară a revistelor tip *Krokodil*. Savuroasă reacţie în lanţ, în numele străvechii morale a fabulei româneşti : „Mare-i grădina lui Dumnezeu". Tancul joacă rolul pomului cunoaşterii şi a păcatului. (Asta, după ce se vede c-a spulberat coloana mitică a comunei : stejarul lui Boieru, axis-ul acestei lumi de burlescă rînduială). Lae şi Despina compun cuplul „adamic" de la inocenţă şi ispitire pînă la revelarea reciprocă, extaz erotic şi extincţie. Iar în grotesca grădină edenic-mioritică, unde tocmai acum se fac pregătiri de nuntă, apar personajele-oglindă şi marionetele. Sergentul de poliţie Apăvăloaiei („începu să izbească la nimereală cu vîrful pantofilor şenilele tancului : fir-aţi ai dracului de terorişti ! "), părintele Petrian („se botează robul lui Dumnezeu...ăăă...da' cum l-aţi botezat pe fecior, Aculine ?... RAMBO părinte..."), namila sexagenară Trandafir Busuioc, „omul care aduce buteliile" („mă doare-n pix de bonurile primăriei... vă-n tanc să vă fut"), primarul Ilie Toader, generalul Bolboceanu, omul cu elicopterul şi viloaia, apoi profesorul Olaru („comunismul reprezintă eşecul unei speranţe"), cel care recită cu foc

„Românie, Românie/ Dragă-mi eşti tu mie/ Futu-te-n cîmpie" – şi, în fine, realizaţi din plin, ţiganii Blazius şi Barosanul, pe post de gropari/bufoni shakespeareni („ia mai dă-l în morţii mă-sii de mort!"). Chiolhanul final, urmat de apocalipsa feerică, spulberarea cimitirului sub proiectil şi căderea-n abis, într-o ambiguitate frisonantă, transformă ludicul dens glazurat al parabolei naţionale cu arome de *Ţiganiadă* într-un posibil coşmar. Oare să legăm „figura" tancului NATO de tema eminesciană a lui „şi cum vin cu drum de fier, toate păsările pier"? Cuminte, autorul alege să tacă melancolic şi ne lasă pe cont propriu să ne închipuim de-a binelea epilogul.

Ziarul de duminică, nr. 47/26 nov. 2004

Epica gonflabilă

Gheorghe Crăciun, *Pupa russa*, Editura Humanitas

Acum vreo trei luni, cînd am scris aici, pornind de la o carte a lui Călin Vlasie despre falimentul literar (repet: *literar*) al generaţiei '80 (paralel cu multele, substanţialele ei împliniri extraliterare) am primit cu plăcere, tot în *ZD*, replica gingaşă, plină de convingerea în contradictoriu a lui Constantin Stan. „Nu, spunea el, generaţia e departe de a-şi fi dat măsura creativităţii, Gheorghe Crăciun fiind unul dintre numele de vîrf estetic citate întru ilustrarea ideii."

În ce mă priveşte, convins de mult că Gheorghe Crăciun este numai şi numai un campion al ingineriilor textuale, un teoretician redutabil, experimentalist şi practician rece al tehnicilor narative, nu-l vedeam ieşit din estetismele de palimpsest cu orgolii radupetresciene, din aplicaţiunile savante făcute în labirintul turnului de fildeş, pentru a coborî în desfrîul grotesc al realismului autohtoniei ceauşiste, în deriziunea stalinismului rural, experimentat pe plaiuri transilvane, în caricatura tragică a sufletului nostru cel de toate

dictaturile. Or, în ciuda rezervelor pe care le am față de unul sau altul dintre excesele de construcție ale romanului, *Pupa russa*, este nu doar, pînă la ora de față, cartea anului, dar și unul dintre primele – cîte să zic? – zece romane de forță apărute post '89, stînd perfect lîngă *Adio, Europa*, *Orbitor* și *Amantul colivăresei*, lîngă *Recviem pentru nebuni și bestii*, *Cei șapte regi ai orașului București* și *Voința de putere*, lîngă *Aripile arhanghelului Mihail*, *Playback*, *Balamuc* sau *Muzici și faze*, fiecare cu lumea lui, dar toate pentru nădejdea noastră dintotdeauna, precum că nu sîntem dotați „doar" pentru *short stories*...

„În sfîrșit, exclama Monica Lovinescu la 28 august 1994, *Frumoasa fără corp*, romanul lui Gheorghe Crăciun din 1993. E scris între 1987 și 1991 și, în afara unei referințe la Europa liberă, nu conține nimic din contextul politic. S-ar spune că problematica și atmosfera sînt aceleași ca prin 1920 și ceva cînd își scria Mircea Eliade «scrisorile către un provincial» (ratări din pricini geografice). Nu știu care e pricina. A intrat sindromul cenzurii atît de tare în ei, încît au ajuns să se convingă, cu bună-credință, că orice referință la experiența totalitară e inestetică?" (*Jurnal*, 1994-1995, Humanitas, 2004, p. 57). Întrebare esențială, care „taie" și întregul capitol al *Jurnalului* lui Radu Petrescu față de literatura „de rezistență" la obsedantul deceniu. Chiar dacă așteptările, regretele și recomandările Monicăi Lovinescu erau perfect și amarnic îndreptățite, impulsul lor procustian nedreptățea profund autorul, generația și diversitatea metodelor de gherilă & evaziune. Îl nedreptățeau pe autor fiindcă miza lui, dacă nu morală în orice caz estetică

este cu totul în altă parte. Şi nedreptăţeau generaţia pentru că, în tot ce a dat mai substanţial – de la *Aer cu diamante*, *Desant*, *Nostalgia*, *Caravana cinematografică* şi *Luxul melancoliei*, la *Aventuri într-o curte interioară*, *Manualul întîmplărilor*, *Cîntece de trecut strada* sau *Familia Popescu* – optzecismul a filtrat otrăvurile totalitare pînă în măduva oaselor, pînă la autoextincţie, ca să zic aşa.

La 28 septembrie acelaşi an, aflată la Bucureşti, Monica Lovinescu primeşte vizita unui grup de optzecişti, printre care Gheorghe Crăciun: „...îmi mărturiseşte dificultatea de a ieşi din experimentalism şi de a aborda experienţa suferită sub comunism", pentru ca două luni mai tîrziu, primind de la Călin Vlasie primul număr din revista *Paralela 45*, Monica Lovinescu să noteze: „Nu mai înţeleg nimic. Acelaşi Gheorghe Crăciun care la Bucureşti spunea că se află la ananghie deoarece nu ştie cum să ia cotitura care-l va duce spre scrierea celor trăite şi suferite, deci conştient că textualismele trebuie depăşite, face un elogiu delirant al scrierilor generaţiei, prevăzîndu-i victoria după «lupta finală» cu orice alt curent literar. Mă face să mă întreb dacă această generaţie merită într-adevăr enorma şansă a dispariţiei cenzurii. Dacă libertatea nu slujeşte decît pentru a scrie mai departe aşa cum o făceai şi fără ea, atunci la ce bun?".

Ei bine, eu cred că defectele de construcţie din *Pupa russa* provin tocmai din efectul – lăudabil – al autorului de a se plia pe atari aşteptări. De la voinţa lui deliberată de a face o baie de realism, de contextualizare strict „politică". Aşteptări, repet, altminteri îndreptăţite din perspectiva lor,

neavenite şi, oricum, inutile din unghiul înzestrării prozatorului. Maestru al „corporalităţii scriiturii", al „auctorialităţii autoreflexive" prin „refuncţionalizarea realului" (vezi monografia *Gheorghe Crăciun*, realizată de Mihaela Ursa, la Editura Aula), părintele *Pupei russa* s-a forţat s-o facă pe Leontina - personaj fabulos în sine - un arc de boltă parabolic, o imagine spectrală a României de la anii Canalului la conspiraţiile mai mult sau mai puţin securistice, de la împiedicat-sîngeroasa răsturnare din decembrie 1989. Or, ceea ce i-a mers de minune lui Mircea Daneliuc în suita destinelor feminine din *Marilena şi cîteva voluptăţi* devine la Gheorghe Crăciun prolixitate agresantă, virtuozitate exersată în gol. Inserturile parodic-explicative redate cu italice la paginile 15, 53, 72, 87, 105, 252, 331 (mai puţin 161), de-o crîncenă expresivitate în etalarea derizoriu-monstruosului propagandistic din naţional-comunism, rămîn disonante faţă de armonia întregului. O armonie devastatoare, cum vom vedea.

**

În ce măsură îţi este permis a citi în fiinţa şi destinul Leontinei Guran soarta României de la 1950 la 1989? O întrebare poate grotescă pentru unii, dar cît se poate de legitimă pentru alţii. Oricum textul le îngăduie, cu ludică perversitate, pe amîndouă. Pînă la un punct, dar foarte puţin, foşnindu-şi solzii prin grădina cu androgini cărtărescieni şi în apropierea exuviilor Simonei Popescu, reptila narativă a lui Gheorghe Crăciun ne amăgeşte cu metafizica

lui animus-anima : „Tina cu jumătatea ei masculină numită Leon nu exista pe atunci. Leon a început să se nască în trupul ei de fetiţă plăpîndă la nici două zile după întîmplare. [...] Ascuns în carnea-i aspră, crispată, băiatul Leon, o jumătate din numele ei, s-a simţit străbătut de un fior de revoltă. [...] Tina simte că Leon e acea parte din corp şi din creier de care ea se teme. Se teme de miezul închis într-o mie de straturi de rumeguş celular şi de ceară ribonucleică al băiatului Leon" (vezi şi p. 237). Autorul intervine la pagina 61 şi subliniază : „ar trebui să redevii băiatul care ai fost şi din băiatul care ai fost să se nască fetiţa care n-ai fost niciodată. Eşti singur şi ţi-e frică, eşti un bărbat matur şi caraghios. E dimineaţă. Te gîndeşti mai departe la romanul acesta".

Însă fîlfîitul metafizic se spulberă numaidecît, pentru că – autorul ne mărturiseşte – declicul iniţial în *Pupa russa* n-a pornit din inefabil, ci dimpotrivă, din cel mai crunt sordid al lumii de jos. Intrat în WC-ul femeilor dintr-o gară (vezi contextul la p. 227 ş.urm.) el încremeneşte văzînd scrise/ desenate pe pereţi „aproape aceleaşi inscripţii, oferte, promisiuni" din cabina bărbaţilor, „aceeaşi dorinţă de a o face în toate felurile şi în toate locurile, prin toate orificiile, aceleaşi obscenităţi mîzgălite de mîini feminine. Cum puteau arăta aceste mîini ? [...] Am înţeles acolo, în gara din vara aceea, că-n jurul meu totul se reducea la aceeaşi obsesie şi că singura diferenţă ţinea de situarea sexului : înăuntru sau în afară. Plus frecările de rigoare. Ceva din idealismul meu feminin s-a prăbuşit atunci. [...] Simt nevoia să spun că femeia nu e prin definiţie o fiinţă pasivă şi gingaşă, cum ne

place nouă, bărbaţilor, să credem. Obscenitatea stă în chip firesc la baza acestei purităţi, aşa cum alcoolul cel mai curat se naşte din fructele terciuite, dospite în borşul scîrbos din vasul alambicului. Puritatea naturii feminine, ca şi sfinţenia pustnicilor, se înalţă pe un strat originar de murdărie şi animalitate. [...] Mă gîndeam la o carte atît de necruţătoare şi de directă, încît să mi se facă ruşine de toată lumea, mai ales de femeile care m-au cunoscut ca pe un bărbat tandru şi pudic". Iată cartea.

Acolo, în mizeria acelei revelaţii cu iz de păcat originar, au dospit duhorile fetide, dar excitante ce compun viaţa Leontinei, cu orgii lubrice, impulsuri nimfomane şi prostituare în lanţ. Neiubită de părinţi („zidarul Ion şi ţăranca Maria n-au avut timp s-o iubească"), dispreţuindu-şi mama şi urîndu-şi tatăl, sălbăticită senzual la 14 ani de un unchi libidinos („paralizată de bucuria care se năştea atunci în tine, buzele lui sorbindu-ţi scoica înfiorată şi smocul scurt de păr năclăit de gura lui fremătătoare"), neacceptîndu-şi, din plictis, peste un an, dezvirginarea, viaţa Leontinei nu-i decît o suită de posedări care-o deposedează total de sine, de sens, de familie, de tot ce va să zică rostul de a fi. (Cam ca România în istorie, ar şopti obsedat „boicotul" blagian din noi). Definitiv captiv în arcanele unei sexualităţi fabuloase, destinul Leontinei capătă deopotrivă proiecţii cosmice şi dimensiuni ubueşti, de Halima perversă. Cu o preşcolaritate agresată de la brîu în jos („acolo, în grădina casei voastre, unde neobrăzatul de Valer, vărul tău, îţi trage brusc chiloţii şi priveşte ca-n somn cuta întunecată a sexului tău de fetiţă fără sîni"), juna Leontina se va topi în braţele profesorului

de sport Horaţiu Mălinaş (pp. 57, 113), se va supune cu brio cumplitului bizutaj lesbian din podul internatului sighişorean al Bertei (fiinţa de o hidoşenie monumentală, cu scene care ar întoarce-o-n mormînt pe biata Anişoara Odeanu în al cărei *Cămin de domnişoare* se făceau concursuri de sîni măsuraţi cu cupa de şampanie), subminată constant de dubletul masculin care o chinuie de poftă în faţa Matildei (pp. 77, 88). Galeria erectilă merge de la caricatura de Daumier pînă la aluri de Paşadia. La un capăt Mircea Neamţu, „mare şi gras, un fel de moluscă tînără, da' îi plăceau bărbaţii de care i se putea face milă". La celălalt capăt, doctorul Hristu Darvari, care „te înghite bucată cu bucată", vrăjit de „zumzetul electric al dorinţei", cel care-i oferă şansa maternităţii, şansa „pîntecului în care se zbătea deja fiinţa metamorfotică a Bertei". Iar între extreme, Tavi Lohan, antrenorul de baschet, avocatul Daniel Raicu, activistul Dorin Mareş (memorabilă scena sexului de partid de la p. 198, de comparat cu noua lui situare după 1989, la p. 373), geologul „brutal şi tandru" Codrin Cîrstocea, hipopotamul Anghel Carp de la Culte, cu mirosul lui de „motorină solidificată, de cădelniţă, haine purtate prin pivniţe, clopotniţe, cimitire, depozite, şuri, hrube şi beciuri de puşcărie", apoi alcoolicul Corci Ambruş, profesorul de română Dan Iacomir, „marcat de cifoză, cu dantura precară şi slab ca un ţipar", dar care o atrage prin „pupilele de un albastru noptatic", de taiga siberiană, racolat de Securitate tocmai din raţiuni de Leontina. Ei, aici, cu Securitatea începe chestiunea mai delicată.

***

Nu ştiu dacă am făcut inventarul complet al bondarilor prinşi în insectarul Leontinei, al întregului bîzîit erotoman de aici, însă prea puţin importă numărul. La urma urmei, ca la *mantys religiosa*, nu posesivul masculin contează, ci statutul de victimă... imperială al receptacolului feminin. „Ştiam că trebuie să plămădesc această femeie, spune autorul, din amintiri murdare şi visuri cu miros de cloramină pentru a scăpa o dată pentru totdeauna de ticăloşiile mele de bărbat şi de toate neputinţele şi neîmplinirile mele de ins duplicitar." Destul e că femininul încărcat aici cu esenţe de Puruşa, covîrşitor la început, se dezumflă lamentabil pe parcurs tocmai din pricina voinţei de supralicitare a romancierului. Pe măsură ce i se aplică toată cohorta de mizerii, umilinţe, compromisuri şi agresiuni la care a fost supusă fibra românească sub dictatură, Leontina ajunge oarecum echivalentul unei păpuşi gonflabile. Preşcolar hachiţos, cu tatăl devenit puşcăriaş din nevinovăţia copilei, apoi UTC-istă din blazare cinică („n-ai de ales, Tina dragă, îi spune tatăl, poate că asta e şansa ta, trebuie să te faci frate cu dracu, lumea merge înainte" etc.), intrată din calcul în marele aparat de partid („temperamentul ei ambiţios era făcut pentru a sta în faţă"), nepoata aprigului Anastase Ruzmănică (vezi scena dur-simbolică de acuplare la înmormîntare, p. 220 ş.urm.) se impregnează de Sistem, practică prostituarea pînă la autoanulare, în iluzia că, erotizînd, se sustrage presiunii mecanismului, pierde la mustaţă şansa expatrierii şi intră, vezi bine, în vizorul căpitanului Paraschiv, cel

care-i demonstrează că, natural, se ştie totul despre ea ş.a.m.d. „În cele din urmă semnase. Căpitanul zîmbea. Îşi mîngîia plictisit un obraz. Era un bărbat atrăgător, cu zîmbet cald, suspect de prezentabil. Era convinsă că se va descurca. Şi că va reuşi să-i păcălească."

Odată cu apariţia căpitanului, a Securităţii, a senatorului Brădet cu misiune de pregătit perestroika valahă, a filatorului raportor de la pagina 275, odată cu abureala conspirativă din decembrie 1989, drumul la Cugir şi uciderea, în final, a eroinei, toată hipnoza panvulvară de pînă acum cade greu şi putred în obsesiile de duzină ale pleşiţismului. Poate că, mai ştii, asta va fi fost un calcul anume al autorului, umilirea supremă a Tinei prin Leon. În ce mă priveşte, cred mai degrabă că, fascinat, absorbit de personaj, Gheorghe Crăciun a scăpat-o la un moment dat din mînă pe Leontina n-a mai ştiut ce să-i facă psihanalitic, erotic-thanatic, şi-n loc de un cinstit final de *Ana Karenina* a preferat un joc din gama *John le Carré* plus *Quo vadis*-ul lui Mihai Sin.

Oricum ar fi, *Pupa russa* este un roman cu stil şi secvenţe de maestru. Întregul calup, unic în proza noastră, al Hildei cu echipa ei de mînze în forfot (capitolele „Imago", „In taberna quando sumus", dar şi „Prorsus"), strălucitoarea performanţă parodico-prozodică a proletcultismului de la 285 ş.urm. (neegalată decît de frenezia estetizant-senzorială de la p. 177), apoi rafinamentul detaliilor comportamentale, în special în zona corporalităţii infinitezimale (vezi de ex. pp. 50-51, toată scena Dorinei de la 100 ş.urm., ori simpla descripţie a mersului Tinei de la pagina 155, cu „valul cinetic al pasului, fremătarea torsului topită în cercul subţire

al mijlocului, unda originară a mişcării reverbera în cupa pelviană, fesele ei se arcuiau, se legănau, se înălţau, pulpele vibrau curentate la întîlnirea cu genunchii..." etc.), scena de sex cu Dorin Mareş (p.198 ş.urm.) sau viaţa de asudată concupiscenţă a birourilor de partid (541 ş.urm.) te lasă nu o dată fără suflare, te fac iute să uiţi şi să ierţi excesele de la paginile 213-215, de la 255 ş.urm., 291 ş.urm., 305-307, 317-319.

Hulpava Hilde: „... te atingea cu degetele ei electrice, te cuprindea în braţe cu mormăitul ei lesbian, cu horcăitul ei dulce, Brunhilde, camerista medievală a halucinaţiilor tale carnale, pedofila, gingaşa, enorma supraveghetoare cu gesturi de pisică egipteană, monstrul cu cap de guşter şi sîni de matroană romană îşi desface aripile largi ale halatului şi te cuprinde hulpav în căldura lor parfumată, gata de mistuirea completă".

Şi istoria, la fel de lacomă şi fără cruţare: „În Republica Socialistă România a venit vara. Oamenii muncii se duc la Amara. Noul plan cincinal dă din coadă. Holda va geme de roadă. Ziarul nou apărut străluceşte de curăţenie şi de cuvinte înălţătoare. Din uzine se scurg tractoare. Bunuri de larg consum pornesc la drum. E din nou dimineaţă. Asta da viaţă! Fusta colectivistei rîde la soare. Nu sînt motive de-ngrijorare. [...] Televizorul fişîie fericit. Nimeni nu stă cu cracii în sus. E mult de produs...".

În sfîrşit, păcat, numai cu titlul: între păpuşa gonflabilă a Occidentului şi exuviile matrioşcilor care-mi evocă severa formulă a lui Virgil Ierunca („România a ajuns o gubernie"), prefer europeana, flaubertiana formulă: „Leontina

sînt eu. Eu ştiu că în carnea fiecărei femei singure se află ascuns un băiat, un bărbat, un domn Leon care se teme de moarte. Hai Tina, nu mai plînge în gînd şi spune dacă poţi : tu ai iubit vreodată pe cineva ? Sau tu eşti doar o biată fiinţă de mucava ? ... ".

Ziarul de duminică, nr 37/17 sept., 38/24 sept., 39/01 oct. 2004

Realismul apocaliptic şi deriziunea. Umorul bonom sau monstruos. Viziunea crudă. Cinismul

Nutzi, un personaj pentru orice constituţie

Nutzi, Spaima Constituţii, Jurnal de bordel, text stabilit şi adnotat de Ioan Groşan, ilustraţii de Octav Mardale, Editura Seara, 140 pagini

Circumstanţe atenuante

Vară. Topenie. 35 de grade la umbră. (De fapt, la 22 de milioane de grade *cîţi sîntem*, vorba generalului Vlad, n-ar trebui să ne mai pese.) Astăzi pînă şi sînul mi-este mai lăsat. Despre cartea Alinei Mungiu, *Românii după '89. Istoria unei înţelegeri*, mi-e peste poate să scriu : m-a rotisat în aşa fel încît, dacă lucrurile stau într-adevăr şi complet-amente aşa, atunci nu ne mai rămîne de ales decît între streang şi săpun ; îmi refuz, cu ceva regret, această nouă postură masochistă. În cartea lui Alex Mihai Stoenescu cu Toma d'Aquino ezit încă să-mi cufund bănuielile, iar *Lupul şi Catedrala*, romanul lui I.D. Sîrbu în sfîrşit apărut, îşi cere mai multe nopţi de răcoare decît sînt capabil a-i dărui la ora de faţă.

Drept care am luat-o cu mine cinci zile la Costineşti pe Nutzi, spaima... ştim noi cui, dar şi a Constituţii, după zisa părintelui ei, Ioan Groşan.

Vînos, caustic şi ambiguu, arhiparodic din decenţă postmodernă, echinoxist ludic pe linia Vartic, epicureu cu nostalgii de suflet rus, dus pe la Sukşin şi Abuladze (grotescul metafizic, umorul negru, disperarea în travesti burlesc, gogolianismul exasperat şi farsa drăcească), Ioan Groşan este autorul acelui volum excepţional pe nume *Caravana cinematografică* (1985), dar şi genitorele picareştilor intertextuali Metodiu şi Iovănuţ din dulce-subversivul serial tipărit în *Amfiteatrul* anilor '80: *O sută de ani de zile la porţile Orientului* (apărut în volum în 1992), care multe frunţi a încreţit/descreţit, după caz, pe atunci. Ţineţi minte stilul? „Intuiam un lucru. Anume, ce minunat, ce înălţător este pînă la urmă să te umileşti. Să te tîrăşti pur şi simplu în faţa mai-marilor tăi, să fii un vierme, o maşină de încuviinţat, să fii mereu îndoit cu trupul şi cu mintea [...] să-ţi placă să mergi de-a buşilea şi-n faţă şi mai ales îndărăt – toate acestea, nu ştiu dacă mă puteţi urmări şi înţelege, îţi dau o divină satisfacţie, o calmă euforie."

Care cititor al *Academiei Caţavencu* (iar eu sînt unul feroce, nu sar nici o literă din fiecare apariţiune, de la frontispiciu pînă la sportul de pe 8) nu cunoaşte colţul lui Nutzi, sus în stînga pe-a şasea, sub ardelenescul generic: „Datini, obiceiuri şi apucări faine pe la noi"! În acest necruţător alambic de otrăvuri delicioase şi uriaşă risipă de inteligenţă, fantezie, cruzime de catifea şi scorpionică bonomie, care este *Academia Caţavencu*, jurnalul de bordel al

lui Nutzi este partea cea mai sensibilă. Altfel spus: colţul de dat cu oftatul. Cele mai serioase realităţi - politice, economice, sociale - ale săptămînii trec pufos, cuminţit, prin Nutzi, fie că e vorba de firea juvenilă sau de mierea presenilă. Cum să nu scrii despre Nutzi ca despre o sacră morală de fabulă omniscientă şi omnipotentă, elanul vestalic întru care toate contrariile se fac armonie! În camera ei, între braţele ei (ca să nu merg mai departe) nu există politică, sărăcie, frică, nici trecut, nici viitor. Nici întristare, nici suspin. Leagăn şi sicriu deopotrivă. Nutzi e mistica în stare (cel mai adesea) nudă. Nudă ca şi noi, în faţa (sau la spatele) ei. Sfîntă nuditate pradă orişicui plăteşte: cum să nu vezi în ea toată existenţa noastră în condicuţa istoriei!

O viaţă în slujba împăcării

Elisabeta (Nutzi) Aciobăniţei s-a născut la 7 noiembrie 1953. „Fusese concepută exact cu nouă luni mai înainte, în noaptea de 5 spre 6 martie, în bucuria anunţării morţii lui Stalin." Maramureşean (n. 3 oct. 1954 în comuna Satulung, jud. Maramureş), Ioan Groşan binevoieşte să-şi extragă personajul dintr-o „familie nevoiaşă, din suburbiile Botoşanilor", adică de pe unde hărţile cu răspîndirea sifilisului (mai tîrziu: a fesenismului), în România începutului de secol, indicau procentajul cel mai mare.

De epilat s-a epilat prima oară la 22 octombrie 1962, cînd „Ion Dodu Bălan împlineşte 33 de ani", iar John F. Kennedy

anunţa că America nu va tolera existenţa rachetelor sovietice la numai 150 de km de coastele Floridei. Fecioria şi-o pierde în seara zilei de 21 august 1968, la cîteva ore după ce ruşii intraseră-n Praga: „Adolescenţa mea s-a-ntîmplat în timpul cînd Ceauşescu, cum mi-a explicat mie prietenul Nelu de la Poliţia Capitalei, liberalizase multe chestii. [...] Adolescenţa asta prin care am trecut ca Ion Iliescu prin faţa lui Bill Clinton, extrem de rapid, s-a încheiat în 21 august 1968, cînd ruşii au intrat în Cehoslovacia, unde era Dubcek, iar Stelu, instructorul UTC, a intrat în magazia şcolii, unde eram eu. Peste numai trei ani, imediat după Tezele din iulie '71, deveneam ceea ce sînt".

O viaţă sub semnul *toleranţei*, al împăcării între popoare şi picioare, în respectul drepturilor omului (nu doar ale bărbatului) şi al tuturor cerinţelor democraţiei: libertate, egalitate, fraternitate, contra cost, fireşte, pentru că toţi trebuie să trăim. „În meseria noastră am cunoscut şi evrei, şi unguri, şi ţigani şi cu toţii ne-am avut ca fraţii. Nu tu Ardeal, nu tu pogrom, nu tu holocaust [...]. În acest context singura soluţie pentru o Românie liniştită ca soarele sfînt de pe cer ar fi bordelurile. Noi ştim cum să luăm fiecare om, de la adolescentul în călduri, pînă la maturul deţinut politic".

În plus, deşi eternă şi universală, meseria lui Nutzi are caracteristici locale şi temporale foarte accentuate: „Noi, femeile romînce, am stat în calea popoarelor migratoare, am primit la sînul nostru, fără crîcnire, toată panarama de goţi tîmpiţi, de huni urît mirositori, de gepizi slăbănogi, de avari zgîrciţi, de cumani întîrziaţi, de slavi beţi, de tătari flămînzi, de turci labagii, de unguri autonomi, de ruşi

ceceni şi de *médecins sans frontières* impotenţi, am apărat Europa".

La 42 de ani, coaptă sub Congresul al IX-lea şi trecută eroic prin variatele *emploi*-uri din decembrie '89 („a fost pe baricadă la Inter, a fost prinsă, dusă la Jilava şi apoi eliberată, a păzit Televiziunea, a prins terorişti şi i-a eliberat din lipsă de probe, a controlat maşini la baraje, a ascuns cîteva zile doi securişti prieteni care, fiind buni profesionişti, nu bătuseră şi nu urmăriseră niciodată pe nimeni, făcîndu-şi doar datoria către patrie, nu către partid etc. etc."), Nutzi e muşcată de nostalgii pe care le alintă cu duioşie maternă: „Uneori îmi aduc aminte de satul natal, de minunatele plaiuri ale Borzeştilor, unde-mi povestea străbunica ce frumos era în tinereţea ei, cînd năvăleau turcii şi îi dădeau halva, apoi bunica, cînd au năvălit nemţii şi îi dădeau ciocolată, apoi mama, cînd au venit ruşii şi îi dădeau să bea. Eu n-am mai apucat decît cînd au venit ceapiştii şi ne-au dat la şcoală"; „Mi-am adus aminte de casa părintească, de stîlpul hornului unde s-a dat o dată la mine, beat, tata, de prichiciul vetrei cel humuit unde m-am jucat prima oară de-a mijoarca cu văru' Costel, de curtea noastră cea îndestulată unde fugăream găina cu trei picioare, care făcea pui vii, a mătuşii Măriuca, de Siretul cel frumos curgător, unde m-a văzut antrenorul de canotaj şi m-a adus la lot la Snagov şi-apoi la lot la Melody... În general, eu nu sînt lirică, dar, cînd îmi văd ţara, mă-nfundă plînsul".

Nutzi îşi pune marile întrebări metafizice („Cine sîntem? Încotro ne îndreptăm? Cînd se va retrage Armata a 14-a din Republica Moldova?") şi, profund ostilă chimioterapiei,

preferă leacurile naturale („ca să-mi revin, citesc *Vocea Românieí* şi, inexplicabil, mă umflă brusc rîsul: sînt totuşi femeie şi nimic din ce e tîmpit nu mi-e străin"). În fine, dacă e foarte actuală din unghiul toleranţei, ea este o oglindă la fel de fidelă a puseului naţionalist care-ncearcă globul. Prin ea ne vorbeşte întreaga istorie a fatalismului românesc: „Cîteodată, într-o rînă, lîngă vreun ciumete adormit, observ cu un ochi cum încet, încet, vin zorile. Atunci mă gîndesc la ţara mea. O văd foarte clar: ţara mea pare născută noaptea. Ca toate fiinţele născute noaptea, are destin puternic şi spaţiu de manevră mic. Dar am eu oare dreptul să-mi judec astfel ţara? mă gîndesc cu spaimă şi-l trezesc pe ciumetele de alături. El se ridică-n capul oaselor, priveşte lumina ţării noastre care vine prin geam şi mă-ntreabă: «Cîtu-i şeasu?». Şi-atunci îmi dau seama nu numai că lumina ţării noastre vine de la Răsărit, ci şi că rămîne acolo".

În orice caz, crede şi ea în vorba Ginei de la Inter: „Fie sexu' cît de rău/ tot mai bun e-n patu' tău".

Terenul tuturor şi-al nimănui

Să nu credeţi că dacă are prieteni în Poliţie, la SRI, DIE, SIE şi toate celelalte, că dacă o lasă rece apartenenţa politică, profesională sau rasială a partenerilor, ea nu ştie să cîntărească exact condiţia fiecăruia. Practicînd, sexual, toate poziţiile, politic ea este într-o permanentă, dar calmă, opoziţie. Pe cît de vigilentă, pe-atît de acomodantă. Cînd e luată-n

delegaţia guvernamentală în Brazilia, iar „Băieţii" înlocuiesc lenjeria „Tricodava" cu lenjerie... Samsung, Nutzi inventariază rapid lumea bună din avion („Lola de la Vox Maris, care se dădea ziaristă de la *Vocea României*, Gina Foraj de la Athénée Palace, care se dădea investitor, Mimi Total care lucrează la Ortadogu şi se dădea maşinistă TV" etc.) şi pune foarte just problema d.p.d.v. al eficienţei afacerilor naţionale: „din 16 investitori contactaţi, n-a rămas la convorbiri decît unul, care era chior şi nici nu-i din Brazilia, ci din Guyana, îl cheamă Weisman şi s-a născut la Rădăuţi". Ea, care-şi aduce aminte că „sub Ceauşescu aveam vreo 24 de puncte erogene pe tot corpul", a ajuns să facă dragoste cu „un investitor bulgar" care-şi uită la ea „geanta diplomat cu răsaduri de vinete" ! Deşi acum, în democraţia originală, din cele 24 de puncte erogene i-au mai rămas doar vreo 5-6 („Probabil, spune ea, că sub dictatură corpul secreta mai multă foliculină, ca să se apere şi el cum poate de agresiunea ideologică"), Nutzi refuză perversiunile în grup („În general nu agreez *sexy-party*-urile. Eu sînt o apărătoare şi-o practicantă a valorilor individualismului, iar partuzele, deşi par a avea un aer democratic, îmi evocă acţiunile de muncă patriotică din şcoala profesională") şi respinge ferm perversiunea geopolitică: „A fost cît p-aci să mă-ndrăgostesc de un ungur: era frumos, mustăcios, înalt cît cuprinde, avea valută, Impex SRL, părea echidistant, ştia cîteva perversiuni normale, da' mi-a cerut brusc, într-o noapte, autonomie sentimentală. La meseria mea m-am gîndit că nu se face o asemenea promisiune, fiindcă autonomie sentimentală i-aş

da, da' ce fac cu aia fizică, fără de care nu mai sînt stăpînă pe trupul meu unitar şi naţional. Aşa că l-am expediat".

Iată de ce Nutzi poate să figureze cu cinste în manualul de literatură română la capitolul „personaje feminine" alături de Vitoria Lipan, Mara, Doamna Chiajna, Ana Roşculeţ, Saşa Comăneşteanu, Adela, Matilda lu' Petrini ori Sultănica. Deşi este o personalitate invariabil accentuată de alţii, ea domină prin supunere şi se conservă tocmai prin alterare.

Întocmai ca România. Fiindcă în acest jurnal de bordel, care te face să rîzi numai... pînă la un punct (prea puţin erogen, de altfel), găsim şi pasaje de-a dreptul paralizante pentru organul ludic, de genul celui cu care – ne place, nu ne place – vom încheia rîndurile de faţă: „M-am uitat azi dimineaţă, îndelung, cu tristeţe, în faţa oglinzii, la corpul meu: sînii încep să mi se lase, clavicula mi-a ieşit imperceptibil, dar vizibil, în faţă, talia a prins un cordon micuţ, încă graţios, de colesterol, pielea atît de fină, mîndria mea de pe şolduri, se umple cu un soi de minuscule buburuze, iar peste unghia cea mare de la piciorul drept s-a ivit un fel de supraunghie dintr-un material cornos. Ce mai, un corp românesc! Cînd voi intra în Europa, voi fi o hoaşcă!".

22, nr. 31/2-8 august 1995

Hora impostorilor

Petre Barbu, *Ultima tresărire a submarinului legionar*, Editura Nemira, 240 pagini

Tropăind în aşteptare

Pentru acei cititori (tot mai puţini, vă asigur), care încă aşteaptă apariţia Marelui Roman al Suferinţei noastre în ceauşism, fiecare an post '89 a însemnat o decepţie mereu crescîndă. Nu avem marea Saga, nu avem „cronica de familie", nu avem un Llosa şi un Kundera, cum „n-am avut un Havel", nu avem un „peşte în apă" şi nici insuportabila „légèreté" a fiinţei, nici o „dimineaţă pierdută" a deceniilor ceauşiste! Cu toate că avem romanele cu sertare şi chei prin care *ceauşismul* a făcut (în spiritul lui martie '65 şi iulie '71) miniprocesul *dejismului*, iar oltenismul a incriminat bolşevismul; cu toate că avem romanele-parabolă-a-Puterii, *à la* Márquez, Roa Bastos & Co., prin care, în fond, mai mult se justifică şi chiar se glorifică dictatura, prin pitoresc, fabulos şi tradiţia levantină a locului, decît să

i se demonteze hidoşenia ; cu toate că, la rigoare, se poate face o antologie sarcastică a figurilor Omului Nou, cu texte de la T. Mazilu, Velea şi Băieşu, pînă la Bedros Horasangian ; cu toate că, la o adică, literatura optzecistă îţi rezumă în cîteva pagini formidabile, gen *Marea amărăciune*, *Caravana cinematografică* (Ioan Groşan), *Budila Expres* (Alexandru Muşina), *Aventuri într-o curte interioară* (Mircea Nedelciu), tot grotescul lugubru şi tragismul alienant al deriziunii finale din anii '80 ; cu toate că, judecînd după fragmentele publicate în ziare în ultimii ani din jurnalele Danei Dumitriu şi Tiei Şerbănescu ori după romanul lui Titus Popovici, descoperit de Alex Ştefănescu în arhiva scriitorului (o defulare cu venin pe caricatura Nomenclaturii, precum la Dumitru Popescu sau în Licăretele din „lumea de cîştigat" pe care a pierdut-o Eugen Barbu), s-ar părea că de un *tablou final* vom avea totuşi parte ; cu toate acestea, zic, vorba e că nu avem Cartea epocii de aur a dictaturii.

Nu e vremea pierdută, mă grăbesc să precizez, pentru că, în absenţa istoriei propriu-zise, a *adevărului documentat*, singură, structura *sufletească*, are nevoie de cel puţin un deceniu de aluvionări şi decantări succesive, spre a se... ridica la înţelegerea a ceea ce a umilit-o definitiv şi irecuperabil. Şi nu este nicidecum vina prozatorilor, tot aşa cum absenţa unei istorii (lovinesciene) a literaturii contemporane nu trebuie să ne stîrnească patosul acuzator exclusiv la adresa criticilor şi istoricilor literari. Se cuvine adoptată şi în acest caz deviza nemuritorului Leonida : „cu încetul se face oţetul".

Tot ce putem face însă pentru moment este ca, tropăind (conform datinei din străbuni) în aşteptarea Monumentului, să nu trecem neobservate multele, variatele şi reuşitele vederi parţiale ale acestuia. Iar cartea lui Petre Barbu este una dintre ele.

„Firescul corupt al unei existenţe corupte"

Cine este Petre Barbu (octogenar sau adolescent, inginer, ofiţer sau cofetar, debutant sau... etc. ?) editorul nu vrea să ne spună. Ne aruncă direct în text, vezi Doamne ca să-nvăţăm să înotăm singuri. Ce-i drept, chiar primele rînduri ale cărţii ne indică un tînăr ironic şi cu poftă narativă : „Vara anului 1986 a fost tulburată în oraşul nostru de zvonul potrivit căruia Marian Ghiţă, directorul Casei de Cultură, descoperise în cursul cercetărilor sale arheologice un obiect de mare valoare pentru istoria naţională. Vestea a declanşat o stare de agitaţie în rîndul cetăţenilor. Cîţiva dintre ei, în lipsa unor informaţii oficiale, n-au mai rezistat şi, după defilarea de la 23 August, au năvălit în Casa de Cultură hotărîţi să cumpere fără cartelă zahăr şi ulei de floarea-soarelui".

Şi totuşi, mă întreb ca Ipingescu, o fi acelaşi Petre Barbu care scrie la *Capital* anchete sobre, serios documentate? Aşa este. Ba încă aud că scrie şi teatru, ceea ce mă flatează la presimţire, fiindcă taman *calitatea situaţiilor comice* i-o apreciasem cel mai mult. Mai scormonesc apoi prin raftul cu proză '90 şi peste ce dau? Peste volumul de debut al lui

Petre Barbu, *Tricoul portocaliu fără număr de concurs*, Editura Cartea Românească, 1993. Proze scurte oarecum în linia Nedelciu-Cristian Teodorescu-Horasangian, realism cotidian interesat de psihologia colectivă, pentru care filmografia epocii ne indică în chip obligatoriu revederea mentală a cel puţin trei „dovezi" : *Proba de microfon*, *Concurs*, *Pas în doi*.

De pe coperta aceluiaşi volum din 1993 aflăm că Petre Barbu s-a născut în iulie 1962 la Galaţi, oraş în care absolvă Facultatea de Mecanică şi că a publicat în anii '81 proză la *Amfiteatru*, *Echinox*, *Convorbiri literare*. Dintr-o dată lucrurile se luminează, nu atît fiindcă în cartea din 1993 este cuprinsă (chiar) povestea de debut a Naratorului din cartea de acum (*Rochia albă cu buline verzi*) sau fiindcă aflăm că Petre Barbu a luat premiul de proză al revistei *Amfiteatru* pe 1986, exact anul în care începe naraţiunea din *Ultima tresărire a submarinului legionar*, cît din pricina diagnosticului foarte exact pus de Ioan Buduca. Un diagnostic perfect valabil şi în cazul romanului de faţă : „Satanismul căderii în derizoriu este îmblînzit în textele sale de umorul unei toleranţe care ştie că viaţa omului obişnuit nu se hrăneşte cu ideologie. Personajele lui Petre Barbu se mişcă în firescul corupt al unei existenţe corupte, dar nu-şi pierd sufletul. Această atenţie la infinitezimalul afectiv care învinge monştrii utopiei ideologice face ca scriitura acestor proze să poată fi citită, acum, mai degrabă în corespondenţă cu textele unui Milan Kundera, decît în conivenţă cu textualismul acelor ani".

Ce se întîmplă

Nu e uşor să rezumi romanul : la vîrf se ajunge concomitent pe ambii versanţi, prezentul este mereu intersectat de cele trecute, unele personaje par la început doar comice în ţăcăneala lor, pentru ca, spre final, cînd nebunia se (cam) generalizează, să-şi arate colţii cu pericol, unele scene se citesc parcă în oglindă ş.a.m.d.

Didactic vorbind, *Ultima tresărire* este un roman al căutării adevărului : ancheta unui ziarist de la o gazetă centrală, în 1997 (Lucian Zvorişteanu), despre dispariţia unui stomatolog (Cezar Flonta) dintr-un oraş de provincie, la 1986, de unde sarabanda revelaţiilor, dureroase, absurde, incredibile. Mda, o să ricaneze numaidecît bătrînii, anchetă, adevăr, *questa*, Buzura, D.R. Popescu şi cîţi alţii ! N-are-a face, pentru că aici intriga este aproape un pretext, un suport pentru evoluţia personajelor şi morala fabulei. Lasă că, numai graţie suspansului care se (bine) instalează în pagină cam pe la jumătatea cărţii, eşti obligat să ţii bine în mînă firul răsucit al cărţii, semn că prozatorul ştie totuşi ce va să zică „iepica", însă merchezul lui Petre Barbu acesta este : ocolul savuros al umanului aflat în derivă către demenţă (vezi cuplul fanariot-funambulesc Marian Ghiţă-Anton Arghirescu), al cinismului „tatulician", oportunist, laş, pervers, amoral (jurnalistul Radu Ciolfan), al demnităţii macerate de frică şi neputinţă (Sergiu Gherase). Am numit figurile memorabile din carte.

Mai complicat spus, *Ultima tresărire* este triumful burlesc al răului sub dictatura compromisului, a complicităţii şi, în

final, a nebuniei generale. Cîţiva intelectuali de provincie (un arheolog tracoman, un june prozator imberb, năuc şi masturbant, o cochetă, un intelectual problematizant, un dentist lubric, atoateprofitor şi ratat, un ziarist politruc, jegos fără scrupule, plus bufonul de rigoare al „Curţii", semianalfabet şi agresiv la o adică) formează la 1986 un soi de cenaclu botezat Colocviile '79, după numărul la care se găsea Casa de Cultură pe strada principală a urbei. („Vocabularul nostru se îmbogăţea vizibil şi ne felicitam reciproc pentru progresele înregistrate. Ne simţeam în stare să ne înfruntăm cu cei mai mari gînditori ai lumii. La un moment dat, a existat chiar o competiţie în ceea ce priveşte numărul de cărţi pe care îl puteam devora într-o săptămînă. Concursul a fost cîştigat de Anton Arghilescu, care a citit *Nişte ţărani* de Dinu Săraru şi *Pumnul şi palma* de Dumitru Popescu.")

Şarja autorului e suculentă (vezi pp. 70-80), Petre Barbu are ochi satiric gogolian, dar şi atracţie către fantasticul oarecum bulgakovian, realul e cînd gros ca talpa de cizmă, cînd inefabil, gata să decoleze (şi să deconeze, prin gurile aiurite ale personajelor), iar lumea de aici nu e departe de bîlciul cu psihoze din *Adio, Europa* a lui I.D. Sîrbu.

Ca la un semn, cînd totul intrase în sărbătoreasca inerţie specifică locului, grupul primeşte botezul cu noroi: gazeta lui Ciolfan înscenează un proces romanului *Un om norocos* de Octavian Paler (ne amintim, nu-i aşa?), colocvialii ajungînd, astfel, pe post de acuzatori publici, fără să aibă habar, fireşte.

Dacă firul degradării generale de la 1986 la 1989 este răsucit de anonimul june strungar şi prozator în cheie autoironică, de dincoace - adică dinspre 1997 către 1986 - ascensiunea e făcută, în bună tradiţie camilpetresciană, de ziaristul Lucian Zvorişteanu, omul legat de urbea buclucaşă prin nebănuit de multe lucruri dureroase din trecutul soţiei sale, dar şi din trecutul său, manevrat întru autoanulare. De aici vor urma revelaţiile în serie tulburătoare, lecţii de cinism versatil-mercantil primite de tînărul gazetar de la versatul Ciolfan, cel vorbitor în clişee păunesciene şi PRM-iste (vezi pp. 182-186), şocul afectiv produs de dezvăluirile din trecutul Ioanei (cît de real? te întrebi, în contextul minciunii generalizate), dar mai ales şocul profesional, de-a dreptul ucigător: Lucian află că, ani de-a rîndul, Tiberiu Danciu, actualul său redactor-şef, a semnat cu numele lui (Zvorişteanu) diverse articole la comandă în gazeta de provincie, pe ponturi vîndute de Ciolfan, unele legate, prin denaturare şi fals, inclusiv de cazul Flonta. Aici se cască prăpastia şi rîsul împietreşte.

Hora imposturilor

Mă rog, nu atît intriga în sine importă, cît sensul ei moral, ce rezidă în înnebunitoarea, practic, impostură a *epocii*, cu falşi autori de false articole în falsele gazete ale unei realităţi oricum falsificate, cu falşi vorbitori în false şedinţe, de demascare/acuzare, cu arheologi pentru care istoria este un carnaval, o şandrama de iarmaroc şi cu povestiri pe care

autorii nu le trimit vreodată la un concurs de proză, dar care sînt premiate acolo etc.

Dincolo de exerciţiile de stilistică onirică (inclusiv coşmarescă) la care autorul se dedă cu vădită voluptate (vezi pp. 64, 41, 153, 177, 200, 132, 135), de comicul uneori halucinant în care se scaldă figuri precum Arghirescu (pp. 195 ş.urm.), dar în special Marian Ghiţă (pp. 144-145, cu nebunia pseudoistoriei finalizate în racolare, apoi pp. 150, 165), de situaţiile incitante (pp. 88, 104, ideea colocvialilor de a pune pe hîrtie la 1986 ce crede fiecare că se va întîmpla peste zece ani), de psihoza Securităţii, excelent ipostaziată în episodul „bibliotecăresc" al lui Sergiu (pp. 128 ş.urm.), esenţial este sensul ultim al fabulei: cum să afli adevărul într-o lume axată pe *qui pro quo*, adică tocmai pe dezaxare, şi unde Fiecare e Nimeni?

În final, ca să vă faceţi o idee „pe concret", trei citate, fiecare cu un rost anume, desigur.

„La 12 ani am descoperit cine sînt. Părinţii mei erau Traian şi Decebal. Îmi amintesc, domnule ziarist, că la acea vîrstă am plîns cu hohote la filmul *Columna* realizat de talentatul regizor Sergiu Nicolaescu [...] Eram în clasa a şaptea cînd profesorul de istorie m-a numit şeful cercului de ateism ştiinţific. În şedinţele clubului am învăţat că, din cauza credinţei în Dumnezeu, oamenii au declanşat războaie sîngeroase. Viaţa de Apoi nu e decît un pretext ca cei bogaţi să-i exploateze pe cei săraci [...] S-a prezentat drept căpitan de securitate şi a început să îmi vorbească blînd, ca un tată care-şi sfătuieşte fiul să mănînce tot din farfurie: Noi cunoaştem pasiunea ta pentru istorie [...] Am scris ce ştiam

despre colegul meu şi am încheiat declaraţia cu ideea că trăim în România..."

„După două zile, o comisie formată din doisprezece ofiţeri a sosit de la Bucureşti şi a anchetat timp de o săptămînă cauzele sinistrului şi condiţiile în care dispăruse ziaristul Lucian Zvorişteanu. Investigaţiile au condus la concluzia că incendiul fusese pus la cale de un grup de ţigani unguri. Agresorii n-au fost prinşi nici pînă astăzi..."

„Arată-mi un ziarist român cu douăzeci de ani de meserie care n-a mîncat rahat! Asta a fost slujba noastră de atunci, mîncători de rahat. Acum sîntem liberi. Minciunile se vînd mai bine decît adevărul. Ascultă-mă pe mine, Lucică! O să te loveşti în meseria asta blestemată de atîtea minciuni, încît o să ajungi să te întrebi dacă nu cumva toată viaţa ta e o minciună."

22, nr. 19/12-18 mai 1998

Desant '98 şi maestrul fără margarete

Daniel Bănulescu, *Cei şapte regi ai oraşului Bucureşti*, Editura Nemira, 414 pagini

Să nu ne pripim. Şi totuşi...

Multe, din fericire foarte multe ne despart de iarna 1983-1984, cînd la Cartea Românească apărea şocanta „antologie de proză scurtă scrisă de autori tineri", *Desant '83*, unde, sub pălăria cu largi boruri de partid a lui Ov.S. Crohmălniceanu, se etalau pagini de coroziv realism cotidian, textualism, viziuni oniropsihice şi alte tratamente fabulatorii, de la Mircea Cărtărescu, Mircea Nedelciu şi Cristian Teodorescu, pînă la Hanibal Stănciulescu, Gheorghe Crăciun şi I.B. Lefter. Era, ce-i drept, un adevărat desant literar menit să fisureze ierarhiile pietrificate, să disloce prejudecăţi, să provoace furiile neosemănătorismului antinaţional, să aducă, pe scurt, cu o vorbă veche: un aer nou în lagărul literar.

Nu cred că mai e nevoie să enumerăm deosebirile de context literar, politic, social şi moral dintre 1983 şi 1998.

Nici în apetisanta relaţie optzecism/nouăzecism nu este loc să intrăm acum. Dar dacă am simţit nevoia acestei simetrii desantice înseamnă că acumulările s-au făcut şi că, fie deliberat-editorial, fie întîmplător-omeneşte, saltul într-un alt nod colectiv ce-şi reclamă valorizarea s-a petrecut fără doar şi poate.

Cînd spun *Desant '98* am în vedere un grup de tineri prozatori corelabili prin aria de inspiraţie (Bucureştiul, „apocaliptic" şi ipostazele „omului nou" făurit de monstruoasa inginerie socială a comunismului, fiara zilelor noastre), prin voinţa retrospectivă fără cruţare şi cu jubilaţie argotică, prin pitorescul cvasipatologic al observaţiei, prin puseul caustic, grotesc, hîd, dar şi cu inserţii metafizice, la o adică. Sînt, deocamdată, inseriabili aici Radu Aldulescu, Caius Dobrescu, Dan Stanca, Daniel Bănulescu, Petre Barbu, Jolán Benedek, Ion Manolescu, Tudor Călin Zarojanu, Cornel G. Popa sau recent debutantul Vlad T. Popescu (*Vrăjitoarele grase nu sînt arse pe rug*, Editura Univers Enciclopedic, roman a cărui postfaţă, semnată de Dan-Silviu Boerescu, se intitulează chiar „Un oraş sub asediul demonilor").

Mă rog, ceva-ceva am mai scris pe tema aceasta, cînd am recenzat aici *Aripile Arhanghelului Mihail*, de Dan Stanca. Subiectul se anunţă important şi voi reveni săptămînile viitoare, scriind despre Aldulescu, Caius Dobrescu, Ion Manolescu, Dan Stanca. De pildă, un punct greu în discuţie este unitatea în diversitate: în ce măsură ideea de grup conferă valoare sau alterează talentul individual prin supunerea la noul canon estetic. Sau: în ce măsură are

drept de exclusivitate *direcţia epică* de a împinge spre margini abaterile? Mai cu seamă că atare abateri de la tehnica şi temele de grup pot fi excepţionale, aşa cum era cazul inegalabilului şi neinseriabilului Ştefan Agopian, la mijlocul anilor optzeci, ori cum se arată cazul lui Alex Mihai Stoenescu în cuprinsul nouăzecist...

Paranteză

Dacă tot l-am pomenit pe Dan-Silviu Boerescu, e de spus că el este „tatăl" (critic) al nouăzecismului (cu spatele asigurat, cel puţin la începuturi, de Laurenţiu Ulici), pentru care a făcut mai mult chiar decît au apucat să facă pentru optzecism Radu G. Ţeposu, M. Mihăieş, I.B. Lefter, I. Buduca, I. Holban sau Cristian Moraru. S-a bătut pentru nouăzecism la fel ca Ulici pentru şaptezecism, ca Grigurcu pentru linia poetică a colecţiei „Hyperion" concoctată editorial de Mircea Ciobanu la Cartea Românească ori ca N. Manolescu, E. Simion, M. Iorgulescu, Ion Pop şi M. Mincu pentru atît de răsfăţatul şaizecism...

Să citäm din postfaţa lui Boerescu la *Vrăjitoarele* lui Vlad T. Popescu: „Bucureştiul nu pare a fi deloc cruţat în ultima vreme de tinerii prozatori. Romanele unor Dan Stanca sau Daniel Bănulescu îl descriu într-o atmosferă pre-apocaliptică, în care Diavolul face legea şi se impune de o manieră dramatică, sau, în al doilea caz, de o subtilă ironie tragică. Independent de sugestiile bulgakoviene ale celor doi romancieri, cărora li se mai pot adăuga, dintr-o

perspectivă post-post-modernistă, chiar fractalică, *Orbitor* de Mircea Cărtărescu şi *Alexandru* de Ion Manolescu, Vlad T. Popescu construieşte un scenariu al predestinării oraşului sub forţa de atracţie a unei istorii negre".

Tot Dan-Silviu Boerescu scrie postfaţa romanului care face obiectul cronicii de faţă. Avem în *Cei şapte regi ai oraşului Bucureşti*, spune Boerescu, „o replică la Bulgakov" a unui „fondator al senzaţionalei triade nouăzeciste, alături de Cristian Popescu şi Ioan Es. Pop. [...] Diavolul nu prea mai are ce să corupă în această lume ticăloşită de gena balcanică moştenită (şi extraordinar redată plastic în carte) şi de totalitarismul slav căpătat. [...] Lumea atemporală a românismului larvar este seducătoare, chiar fascinantă. Perversiunea lui Daniel Bănulescu este, în fapt, şi o inversiune, pentru că subtextele sale nu sînt pamflete de tip Patapievici, ci – mai degrabă – poeme ale unei mari singurătăţi colective, starea de românitate".

Asta este: poemul burlesc al unei mari singurătăţi suspendate într-un malefic de bîlci, starea de românitate.

Am închis paranteza

Dar deschidem alta.

Mai întîi şi mai întîi, Daniel Bănulescu se vrea un dur, un *macho* fioros, dar cu naturel simţitor. Coleric orgolios, clocotind de vitalitate şi afişînd o virilitate pentru care boema (mai mult sau mai puţin alcoolică) e cîmp heraldic şi aprigă nevoie de solidaritate. Daniel Bănulescu trage cu

voluptate la hirişia villonescă şi rabelaisiană, la filtrele poeticeşti dătătoare de ludice halucinaţiuni, de la grogul lui Poe şi absintul lui Baudelaire, pînă la votca lui Esenin. „În centrul universului său poetic – scria Nicolae Manolescu pe coperta a patra a volumului de poeme *Te voi iubi pîn' la sfîrşitul patului*, de Daniel Bănulescu (C.R., 1993) – stă sexul bărbatului, acoperit cu plapuma nebuniei lui. Metamorfoza limbajului urmăreşte nebunia sexuală, nebunia socială, nebunia nesecată a lumii, pentru a scrie istoria unei realităţi de neînţeles. Toate actele poetice stau sub semnul invenţiei, bizareriei, agresivităţii."

Iată cîteva mostre din acel volum cu vagi vecinităţi argheziene sau M.R.P.-iste (*„C-ai un umăr isteţ şi mişloc numai cute şi rotunjoare/ Cînd l-aude izbit de cearceaf şi dansînd neica moare"*), însă raliabil, în fond, la Ion Stratan, Florin Iaru şi Mariana Marin: *„Îmi explici că dacă nu ţi l-aş mai mîngîia/ Trupul tău ar face pungi de sînge// Îmi ceri să te-ajut/ Îmi treci prin-nainte unul cîte unul argumentele şi picioarele tale/ Au un gust ciudat/ Eu însumi stau sub o fereastră dată cu geam/ Pe care aş putea s-o mestec cu pumnul"*, *„Am căutat întotdeauna genul de carte care ţi-a fost scoasă/ dintre volumele celor doi sîni/ Cu disperare formele tale senzuale cuvinte cu care mă trezesc noaptea pe gură / Aşa fumam liniştiţi şi vărsam cafea ca o foaie de indigo între trupurile noastre/.../ Ca o carte din biblioteca ta de lenjerie intimă mă simt/ Diferitele poziţii în care ai putea să citeşti lucruri cuvioase/ Fără ca trupul să se poată împotrivi şi să scriu/ Şi să-mi scrii"*. Tristeţi acide, oboseli agresive, impulsuri autodevorante.

În 1994, tot la Nemira, Daniel Bănulescu a publicat un savuros volum de proză, *Te pup în fund, Conducător iubit !*, rolul unei fantezii endemice, cu pagini de sarcasm satiric şi funambulesc, lansînd un personaj remarcabil (IF-ul) în linia marilor figuri ale Curţii cu miracole, un amestec de haiduc şi James Bond, de Lică-fante-de-Obor, Terente şi Zahei, demon şi dandy, şuţ, coţcar şi Crai, nu de Curtea Veche, ci de Casa Poporului : „În cîteva zile fărîmase patruj' de apartamente, dormea unde poftea muşchiul lui, în două luni Miliţia îl căuta nu ca să-l lege, ci ca să-i dea de lucru pe la ambasade. «*Tălică nu pricepi* - se mironoseau lent-coloneii -, *dar dacă nu aduci teancul ăla de date, ca mîine începe războiul şi poimîne se desfiinţează şi şcoala de partid.*» Tălică pricepea. IF-ul era băiat parfum. Oprea cîte un amărît pe stradă şi îi umplea teşchereaua de sute ! - Tataie - îi şoptea apucatul - acum tu te duci şi-ţi cumperi un lucru cum doreşte plăcerea ta. O vară şi o toamnă luase în grijă un azil de bătrîni. Spărgea şi aducea. Pe la miezul nopţii cobora pe frînghie la ăia care înţepeniseră de bătrîneţe : Tătucă, eşti cam paradit matale, dar piciorul ăsta de lemn ţi-a rămas încă tînăr...". Ş.a.m.d.

Boschetarii din Colentina, schizii lui Marco (*„în opinia năzuroasei noastre Securităţi, schizii erau o adunătură de tinere lepre"*, o societate aproape secretă, unde se medita transcendental şi se asculta *„muzică occidentală pînă cînd se dădeau cu capul de pereţi"*), securiştii antrenînd de zor *„echipe de vinovaţi"*, femei sucite şi muncite de contrarii drăceşti (*„trecuse vijelios prin dulceaţa doctrinelor liberale, prin fursecul comunist, cofetăria social-democrată şi foetajele*

naţional-ţărăniste [...] *Pe Clipsy o frisonau seara ideologiile aşa-zise de dreapta, în timp ce dimineţile şi le dăruia cîte unei înflăcărări stîngist-anarhiste"*), zonele de lumpen burlesc, muşcător şi înduioşător, iar peste tot şi toate un Ceauşescu de carnaval derizoriu şi dezabuzat, iată notele acelui volum.

Aflăm acum că *Te pup în fund, Conducător iubit !*, era doar primul volet dintr-o trilogie (*Bătălia de la Armaghedon*), urmarea fiind *Cei şapte regi ai oraşului Bucureşti* (în pregătire, romanul *Piele pentru piele. Viaţă pentru viaţă*, titlu provizoriu). Se vede treaba că, speriat ca nu cumva să nu i se înmoaie duritatea prin savori lenevoase, poetul s-a opintit întru eposul cu fabulos naşparliu... Na, că m-am contaminat la limbaj...

Dezamăgirea unei mize ratate

Din păcate, pe cît de frumos şi de promiţător începe romanul, pe atîta de dezamăgitoare este înaintarea întru el, tocmai din pricina inflamării aşteptărilor. Burţi uriaşe, umflate de narcisismul argotic al autorului, lăbărţări nepermise şi neavenite faţă de miza pusă în joc, meandre după care firul apei nu mai ştie unde să se ducă, toate dezorientează ireversibil lectura şi descentrează definitiv acţiunea. În sfîrşit, pe cît de zglobii, piperate sau catifelate la pipăit cu ochii sînt fragmentele, scenele şi – cu deosebire – personajele, pe atît de incoerent şi derutant este ansamblul. Înclin să cred că multe secvenţe preexistau ideii romanului. Ele îşi conservă,

prin urmare, autonomia, iar înserierea nu se petrece funcţional, ci prin simplă lipitură.

Prea sînt, adică, bine conturate *în sine* episodul celor patru bagaje literare (pp. 28-40), cuplul aproape shakespearian Bruţă-Chiose (pp. 42-67), bufoni, boschetari, gropari fără craniul lui Yorik, scena de amor în trei (Genel cu Gabriela, plus... spectrul lui Mircea Eliade, în lunga intertextuare cu *La ţigănci*), destinul junelui supranumit Pink Floyd (pp. 207-273, o clară poveste lipită-n poveste, cu halucinantul cuplu de octogenare), figura lui Doru Cişmea-Sinistratul (el însuşi o „nuvelă") corelată cu reapariţia IF-ului din *Te pup în fund...* şi a colonelului Gabrea (pp. 286 ş.urm.), pentru ca ele să-şi mai poată permite *luxul omogenităţii*, adică pentru a se mai cupla eficient şi consistent la ceea ce trebuia să fie axul şi miza romanului: bîntuirea Bucureştilor de către Diavolul în căutare de chei pentru dibuirea averii. Un *roman al oraşului* văzut din unghi malefic şi grotesc.

Altminteri, zeci de pagini dinspre începutul cărţii (68-110) stau sub vigoarea argotic-sexuală-afaceristă a lui Ţaca Genel (un corespondent al Korovievului bulgakovian), taximetristul care îl călăuzeşte pe Diavol prin urbea Dîmboviţei (acţiunea se petrece în aprilie 1988), precedate fiind de savuroasa sarabandă a celor patru geamantane antropomorfe ale Satanei (Fiorosul Marcel, Relu Înmiresmatul, Dulcele Doru şi Gabi cel Norocos, personaje „cu cheie" pentru familiarii prozatorului) şi urmate de lunga scaldă verbală a boschetarilor, de atmosfera salonului de magie şi bordel („Cabinet de Desăvîrşire Psihică") al ghicitoarei Maria C.

Nicolici, după care începe defilarea secvenţială a figurilor celor şapte regi (totul fiind complicat biblico-apocaliptic, pe fond suprarealist şi autoreferenţial), başca puzderia afluenţilor: cînd ţi-era acţiunea mai dragă şi ţi se părea că întrevezi tot mai limpede replica la *Maestrul şi Margareta*, haţ, digresiunea: ba despre Cenaclul de Luni, văzut în context generaţionist („fătălăii de optzecişti", „şaizeciştii - unii erau coioşi", „şaptezeciştii - puţini şi beţivi" etc. p. 32, ş.urm.), ba despre Adrian Păunescu (p. 79), Cristian Popescu (pp. 85-90), cenaclul *Universitas* (devenit „centrul ocult al Bucureştilor") condus de Mircea Martin (p. 297, p. 318 ş.a.), ba itinerarii bucureştene pre limbă mateină şi cu niscai parfumuri de Radu Cosaşu şi Mircea Cărtărescu, chipuri de balamuc, vile misterioase pe strada Stoian Militaru ş.a.m.d. În schimb, ceea ce ar fi trebuit să fie o scenă-cheie, punct nodal în acţiune - zborul Diavolului peste capitală - este expediat într-o pagină.

Ce-i drept, adevăratul spectacol al cărţii rezidă în limbaj. Mai precis, în *dezmăţul descriptiv* şi pestriţa luxurianţă lexicală a dialogurilor. Este cumplit de greu să alegi ceva spre exemplificare, şi totuşi: „Era confecţionat dintr-o superbă piele întoarsă. Rezervat şi şters, arbora un facies de bagaj înspăimîntat. Purta printre semeni o expresie schimonosită, contrazisă pe loc de dexteritatea cu care captură trei din cele patru furnici ce i se rătăciseră printre cutele anticlinalelor. De ferocitatea calmă cu care le propulsă în văzduh". Sau: „Împrejurul gogîltanului, răsăriţi din locurile ascunse de sodomizare, aranjîndu-şi din mers centurioanele roiau, prefăcîndu-se a-l chibiţa, restul liftelor, mohorîţi,

fumegoşi şi acriţi, pîrnaia cerului, scursura bolţilor, slujitori demoniaci şi cocliţi, neleneşi la a-şi ciuli urechea şi a cuprinde strigătele, urletele care, tîrîndu-se pe burtă, evadau făcînd temenele pe sub tivul perdelelor şi împuţeau locul". Ca să nu mai spun că avem aici un regal al comparaţiilor, pagina abundă în chestii precum: „se înmuiase ca o perdea scăpată de pe vergele, risipindu-se într-o dungă pe canapea, cu cîrpele şi vata de zahăr a coafurii în neorînduială".

Dan-Silviu Boerescu mărturiseşte în postfaţă că, în 1994, exaltînd calităţile poetului în dauna pariului de romancier, prietenul Daniel Bănulescu, nu i-a mai vorbit *„vreo şase luni"*... Cum eu nu-l cunosc pe autor, îmi îngădui să aştept cu încredere ultimul volet al trilogiei, fie el şi fără dedicaţie.

22, nr. 20/19-25 mai 1998

Proza „de urît şi mizerie"

Radu Aldulescu, *Istoria eroilor unui ţinut de verdeaţă şi răcoare*, Editura Nemira, 250 pagini

Un misterios viril

Radu Aldulescu este cel mai puternic scriitor debutat după 1989 în proza românească. Ce-i aia „puternic" ? o să întrebaţi. Poate că termenul „viril" ar fi mai sugestiv, cînd te gîndeşti la coordonatele atît de amplu instinctuale ale Personajului narator, un sangvin pătimaş, dar cu fibră lirică pînă la dramatism şi puseuri de autodistrucţie. Un amestec de nomadism impenitent şi constant rebel, dar cu nostalgia calmului domestic închegat. Sau, poftim, dacă este să ne lăsăm contaminaţi o secundă de limbajul autorului (adevărată performanţă în ce priveşte expunerea nudă în pagină a întregului arsenal de porcării ce compun lumea verbală a Omului-de-jos, din suburbiile Bucureştiului comunist), vom folosi formula : cel mai coios prozator de la noi după 1989.

Cînd am citit, în 1994, *Amantul colivăresei* (453 pp., tot la Nemira), am rămas uluit, ca mulţi alţii, de forţa narativă

derivată din pitorescul crud al psihologiilor şi picarescul situaţiilor. „Ăsta-i om de peste 40 de ani şi cu o experienţă de viaţă total deosebită de-a optzeciştilor!", am exclamat cu fervoare. Nimic livresc şi nimic *la modă*, nimic preluat urechistic, ci trăit prin sînge şi sudoare, totul rupt din sine şi colcăind de realitate. O realitate adeseori sordidă, cu adînci zone de promiscuitate, cu personaje mustoase, întinse greu, crud şi sigur pe felia de viaţă. Nici un artificiu textualist, nici un moft de ludice intertextuări postmoderne ş.a.m.d.

Cine este deci autorul, de unde vine şi unde a stat pînă acuma? ne întrebam cu toţii. Perfidă (şi stupidă în orgoliul ei de falsă „naşă"), editura nu ne spunea pe copertă nimic despre identitatea scriitorului (n-o face nici acum!), iar faptul că romanul (sumă crîncenă de argouri, sumă de vicii şi prăbuşiri sub semnul fatalităţii de mediu, al destinului malign-derizoriu şi al ironiei negre) era dedicat tocmai Adrianei Bittel (o sumă de fineţuri şi subtilităţi fragile) nu făcea decît să ne sporească ameţeala.

Prea impunea *Amantul colivăresei* un prozator deplin format, pentru a nu-l bănui de serioase antecedente literare. Într-adevăr, tot întrebînd, am aflat că romanul din 1994 era a treia sau chiar a patra carte publicată de Radu Aldulescu, toate după 1989. Eu unul nu le-am văzut; aud că vor fi apărut la editurile Eminescu sau Albatros, unde anumite secvenţe din romanul de acum ne arată că Aldulescu va fi făcut antecameră îndelung în anii '80: „Măi băiatule", îi spune patern Retoiu, directorul editurii („o caricatură a activistului de teren, zdravăn şi stacojiu şi cu ceafa groasă.

E rotofei şi atît de mignon, încît lesne s-ar putea ascunde sub fusta cazematei spătoase care este doamna Bruescu"), „măi băiete, e prea multă mizerie în povestea asta a ta, prea multă tristeţe, prea multă violenţă. Înţeleg bine dorinţa de autentic, dar cădem în extrema cealaltă".

Nu o dată m-a intrigat misterul ţesut în jurul lui Radu Aldulescu. Un coleg de la Institutul G. Călinescu, însărcinat să-i afle CV-ul pentru un articol de dicţionar, a înţeles de la Nemira că Aldulescu nu e, pur şi simplu, de găsit. „Nu are telefon, nu şi-a lăsat nici o adresă, numai cînd vrea el să ne caute ne găseşte.„ Nemediatizat (nu cred să-i fi văzut vreodată chipul la TV sau prin ziare), fără să-i vezi numele pe vreun afiş de lansare de carte, la Tîrg ori la sindrofiile culturale, necontactat pentru interviuri sau anchete literare etc., Radu Aldulescu pare fie răsfăţatul captiv al unui dibaci agent literar, care îi cultivă deliberat misterul biografic, fie (mai degrabă, cred) o natură boem-rebelă, prea asprită de toate cele şi cu un „ce" mizantropic accentuat pentru a accepta să slujească meschinele zeităţi butaforice ale *mass media*.

Nu e mai puţin adevărat că – lucru firesc, *pînă la urmă*, pentru orice valoare adevărată – dacă nu se duce el spre succes, vine succesul la el: zilele trecute am citit în ziare că Lucian Pintilie tocmai face un film (*Terminus Paradis*) cu un scenariu bicefal – Răsvan Popescu şi Radu Aldulescu. (Judecînd după numele personajelor, Mite şi Norica, este vorba chiar de *Amantul colivăresei*.) Q.e.d. Te pomeneşti că data viitoare, cînd vom scrie despre el, va fi deja pe la Cannes...

De la Mite şi Bajnorică, la Relu şi Andrei

Proza lui Radu Aldulescu, personajele şi viaţa lor au deopotrivă ceva din vechii tineri furioşi ai prozei americane, care străbat în lung şi-n lat America, trăgînd după ei sărăcie, frondă, sexualitate, libertate, cultul delimitării şi al whisky-ului într-o ameţitoare rotire de eşecuri şi ceva din rusul vagant care, de la anarhiştii secolului trecut pînă la Gorki şi Sukşin, bîntuie stepa cu fantasmele lui socio-mesianic-alcoolice. Doi învinşi aprioric şi care îşi consumă, frenetic ori flegmatic, declasarea, îşi trăiesc intens fatalitatea şi îşi extrag forţa tocmai din succesiunea căderilor.

Istotria eroilor unui ţinut de verdeaţă şi răcoare este construit pe aceleaşi tipare cu *Amantul colivăresei*: cuplul „picaresc" mînat, pe de o parte, de un dor de ducă irepresibil şi, de cealaltă parte, de condiţia predestinat precară, corozivă, în chip *natural ilegală* şi care constrînge la violenţă şi fărădelege. În *Amantul colivăresei*, pe firile îngemănate ale lui Mite (Dumitru) Cafanu şi Giani Bajnorică se lipeau destine şi se determinau întîmplări invariabil macerante: iubirea Colivăresei, văduva de 36 de ani, cu băietanul de 12 („nu, te rog, îl imploră glasul ei, iar el resimte tot zbuciumul ei, spaima de moarte cu care-l doreşte şi mîinile i se-ntorc peste şolduri şi din nou peste fesele ei semeţe şi întristate de această lume făcută de cîini pentru cîini"), lesbiene voyeuriste şi sex în grup în camere de hotel, miliţieni excesivi şi topiţi în recitaluri de cruzime („lovituri cu osul frunţii, puternice şi rare, de două ori, de trei ori, în

nas, în gură, în bărbie [...] sări imediat cu picioarele pe pieptul lui şi din nou sări pe balta de sînge care era capul lui şi începu să şuteze sistematic în urechi, în gură, în pîntece, în piept"), copii care îşi surprind mama încuiată în casă cu meditatorul şi tatăl în tandreţe cu servitoarea, defilări de „dezmoşteniţi ai soartei", cluburi de box de la mahala, unde sîngele-i legea şi verbul „a fi" joacă-n ring cu „a urî", „a lovi", „a ucide", orfani „crescuţi solid, agili şi descurcăreţi", muncind pe ruptelea la cărămidărie, la Porcăria din Pantelimon sau la demolarea Aşezămintelor Brîncoveneşti („am scos uşile din balamale şi tocurile ferestrelor după ce am spart geamurile, am smuls din ziduri pervazele şi uşorii şi pe urmă am jupuit pogoane de faianţă ce putea fi folosită, ca şi nouă, din care o parte am reuşit s-o vindem, ferindu-ne de cei care-şi luau dreptul la lumina zilei, dat fiind că sarcina lor era să vegheze ca tot ce iese pe poarta spitalului să ia drumul depozitelor ICRAL-ului"), plus afluirea finală a tuturor întru dezagregarea oraşului, vechea Morgă, Dudeştii, de-a lungul Căuzaşilor, nu fără mătuşi cirozate, ziarişti dejişti cu statutul de Padro Padrone, terasamente rupte, maidane cu gunoaie etc. etc. – tot atîtea trasee ale existenţei-întru-descompunere.

Nu alta va fi existenţa (istoria) eroilor ţinutului „de verdeaţă şi răcoare", un Bucureşti (o Românie) ca un cavou, cu lăutari şi nuntiri sîngeroase.

Urîtul şi mizeria

Aurel (Relu) Golea are 35 de ani şi locuieşte, în Bucureştii lui 1989, într-un demisol din Bariera Vergului, unde face pe fochistul clădirii pentru a-şi putea scrie „romanele vieţii : vor fi cu totul treizeci şi şase de cărţi, conţinînd fiecare între două sute cincizeci şi şase sute cincizeci de pagini". Vorba aceea : viaţa mea e un roman ! Urmînd parcă îndemnul lui T. Mazilu către Radu Cosaşu („descrie-ţi mătuşile, Relule"), în primele pagini ale cărţii autorul ne expune figurile celor trei mătuşi poreclite Năsoasa, Tarantoaca şi Motănica, laolaltă cu moartea crîncenă a mamei, înjunghierea unchiului Tilu şi lupta feroce pentru moştenirea locului de veci.

După moartea mamei „începusem probabil să semăn cu un şobolan şi mă cotropea posomărala de funcţionar de cursă lungă a tatălui meu. A fost desigur un noroc că m-am întîlnit atunci cu Andrei Ilieş". Andrei fusese student două semestre la Medicină, lucrase la IMGB cu Relu, iar acum era dascăl la biserică, înghiţit de preocupări teologale şi angajat la Unitatea de Prefabricate şi Confecţii Metalice a Cooperativei Glina. Este, adică, omul lui moş Victor la bătut tuburi pentru fîntîni, cu ciment furat de la „Granitul", şi sudor de garduri, grilaje şi armături. Dacă Relu este un falofor încruntat, cu hărtănit blazon de Don Quijote fără căpătîi („pînă om muri de-atîta urît şi mizerie", spune el), Andrei este un miştocar cu dichis, omul neastîmpărului, al iniţiativei şi schimbării. „SIDA e adusă la mare de occidentali,

explică părinţelul Andrei, iar radiaţiile vin de la ruşi şi localizează cancerul în diferite organe ale omului. Demonia apuseană şi demonia răsăriteană ne atacă încrucişat. Mai cu seamă însă pe fondul unei fericiri intense organismul devine vulnerabil. Dar tot aşa se întîmplă şi invers" – iată o mostră pentru ambiguitatea fermecătoare şi periculoasă a personajului.

Pungaş bătrîn şi zgîrcit, moş Victor este însurat cu Leontina, „a doua pereche de ochi a soţului. Zdreanţa aia de halat şi mutra întunecată şi ponosită de veghe asupra avutului te-ar fi dus cu gîndul la un soi de vrăjitoare ori mumă a pădurii". Fiul lor, Viorel, şofer la aceeaşi Unitate, este un dandy lacom şi homosexual, dar umblă după el cu Ortansa Pantazi, fătuca pe care alde Relu o posedă la iuţeală şi pe tăcute în atelier, printre sacii de ciment. Asta numai aşa, fiindcă fata tot trecuse pe-acolo... Între Relu şi Andrei, ca un al treilea Crai al curţii maidanelor şi sudalmelor, stă Laur, fiul mătuşii Motănica şi al ţiganului Gilbert de la Caracal, va să zică văr cu Relu, un spurcat, hoţ şi nărăvit la toate alea şi cu vocabularul întemeiat exclusiv pe cele cîteva găuri ale organismului.

Sărăcie, muncă, rom, şeful de post de la Glina, plutonierul Cosmescu, alte şi alte sticle, certurile patronului cu fiul său, patru bani, ce mai: trebuia spartă buba.

Hoţia, fuga şi păcatul incontinenţei narative

Odată ce Andrei coace, aproape dostoievskian, planul de a-l fura pe moş Victor şi de a plăti o călăuză din Timişoara

ca să-i treacă, pe el şi pe Relu, graniţa la sîrbi, acţiunea intră în velocitate. Primul şoc, după încheierea afacerii, e că „eroii" dau peste cadavrul moşului, care fusese omorît de fiu-său, cum vom afla mai tîrziu. Al doilea şoc: Laur, dispărut cu „afaceri" o vreme, reapare, lefter fireşte, chiar în seara cu pricina şi se alătură, vrînd-nevrînd, prin şantaj, celor doi conspiratori, de unde tot soiul de încurcături. Al treilea şoc: la Timişoara, călăuza, un anume Pepino, e plecat din oraş, drept care, de foc şi pară şi plictis înfometat, se încinge un amor nebun, cu chefuri infecte şi-n feerică abjecţie între Relu şi Steluţa, nevasta lui Pepino, o ţigancă mută şi aproape nimfomană, apoi între Steluţa şi Laur... care fug cu banii de se-alege praful de toată fuga-n Iugoslavia.

Între timp, Timişoara-i „friptă" de decembrie '89 şi – dincolo de fuga disperată a eroilor noştri printre cadavre, asasini nevăzuţi, rafale şi bubuituri – autorul ne prilejuieşte o scenă memorabilă: pe Bega vine plutind cărţoiul *Omagiu* lui Ceauşescu, al cărui sumar de vreo sută de nume şi titluri ne este redat integral şi pe îndelete. Andrei dispare-n vălmăşag (vom afla că a trecut graniţa, totuşi), Relu se întoarce în Bucureşti, la romanele şi demisolul lui.

Aici ar fi fost, cred, bunul sfîrşit al cărţii, numai că pacostea lui Radu Aldulescu e că are enorm de povestit. Suferă, altfel spus, de incontinenţă narativă. (Şi în *Amantul colivăresei* deschiderea de compas din începutul romanului, cu ziaristul dejist Grigore Cafanu, avea să fie părăsită iute.) La Bucureşti, Relu dă de Ortansa lui Viorel, revoluţionară, aproape frigidă şi colaboratoare la *Dreptatea*. Relu devine colaborator la *Baricada*, Ortansa cade-nsărcinată şi-l naşte

pe Gabriel (*N.B.*, romanul este dedicat „fiilor mei, Martin şi Gabriel"), Relu îşi vede publicate romanele (fostul director al editurii este acum „acţionar multimilionar al celui mai puternic trust de presă din acest ţinut de verdeaţă şi răcoare", iar vechea doamnă Bruescu, redactorul editurii, despre care se spunea: „vai de soarta cui o fute-o, scotocind pînă-l iau toate transpiraţiile prin desişul ăsta de cărnuri", devine în 1990 „preşedinta unei fundaţii de cultură naţională subzistînd din fonduri guvernamentale"). Relu evadează la Constanţa, unde – surpriză – dă de Laur, care se însurase cu Neluţa, după ce „făcuse Germania, Turcia, Austria", scăpase de Steluţa şi vindea nămol pe plajă... Şi nu e totul: Relu primeşte premiul de debut al Uniunii Scriitorilor, găseşte vreme de nostalgii după eroii din *Amantul Colivăresei* („să fi fost vreo zece ani de cînd găsisem în noptiera dintre paturi două livrete militare şi două buletine pe numele Cafanu Dimitrie şi Bajnorică Giani"), Laur dispare din nou, iar Relu rămîne... cu Neluţa. „Nu eşti deloc bătrîn, îi spune fata. Eşti vînjos şi frumos! Îmi place căpăţîna aia a ta de taur cînd mi se-ndeasă între ţîţe!"

Nu, zău, e peste poate. În exces, calităţile riscă să devină defecte. Şi tot n-am terminat: Laur reapare, la braţ cu un homosexual american. Îi binecuvîntează pe Relu şi Nela şi pleacă-n State. Ultimul gînd al cărţii: „iarăşi trebuie să fug". Şi, cum orice am face şi am crede noi, viaţa merge mai departe – cu toate cele ale ei – inclusiv în ţinutul de verdeaţă, fără întristare şi suspin, care devine pămîntul nostru, rezultă că trebuie să ne punem deja pe aşteptat noul „roman al vieţii lui Radu Aldulescu".

Să nu cumva să credeţi că am ras în partea a doua a cronicii exact ceea ce am lăudat în prima. Nu, este numai o impresie grăbită. Adevărul e că proza lui Radu Aldulescu este *copleşitoare* în ambele sensuri ale cuvîntului, cel bun (de vigoare, substanţă şi culoare) şi cel obositor, de avalanşă fabulatorie.

Tare-aş fi vrut să ştiu ce sfat i-ar fi dat Teodor Mazilu...

22, nr. 22/2-8 iunie 1998

Mircea Daneliuc

Pisicile lui Daneliuc

Mircea Daneliuc, *Pisica ruptă*, Editura Univers, 346 pagini

Definirea prin negaţie

Nu mai ştiu cum se numeşte vechiul procedeu retoric al definirii prin negaţie : nu se ştie ce este un lucru, dar se ştie precis ce *nu* este el. Ai zice că, tot aşa, există oameni care se autodefinesc în chip esenţial nu atît prin ceea ce construiesc, cît prin ceea ce desfiinţează. Prin negare, prin atac, prin luptă şi dezintegrarea celuilalt. (Atenţie : vorbesc despre oamenii de valoare şi nu despre demolatorii de profesie, semidocţii invidioşi, săpători, misogini şi nihilişti numai atunci cînd nu le pică lor ceva.) La acest fel de autodefinire şi autoimpunere prin acizi asistăm în cazul lui Paul Goma, de exemplu, în mod flagrant, dar şi - mai subtil - la Alexandru George : aşezarea (nu ştiu cît spontană şi cît deliberată) împotriva curentului general de opinie. Impulsul

cu pricina a fost în bună măsură definitor pentru o psihologie retractilă, precum I.D. Sîrbu, dar şi pentru o natură complexată şi compensată jandarmereşte, precum Eugen Barbu. (Un caz aparte ar fi aici Arghezi, strălucind deopotrivă în encomion şi injurie, în linguşire, odă şi blestem, în pamfletul crîncen şi imnica diafană.)

Evident, lucrurile abia de acum încolo se complică.

Nu am vrut decît să schiţez o ramă pentru a încadra, fie şi numai pentru o clipă, teribila energie colerică a lui Mircea Daneliuc, aşa cum se defineşte ea, prin virulentă negare, în *Pisica ruptă*, o carte-scrîşnet, o defulare, o suită de şarje compensatorii, locuirea ghimpoasă a unei memorii populate exclusiv cu tăişuri. Nimic rotund, nimic împăcat, nimic moale aici. Totul este inflamat (chiar şi cinismul rece), urzicat sau sulfuros, într-o nelinişte cînd apăsătoare şi plină de ameninţări, cînd direct explozivă. Cartea unei tristeţi invariabil agresive, adeseori aplecată peste prăpastia isteriei. Cartea unei ratări parţiale, însă niciodată ridicată la rangul conştiinţei autodistructive. Cartea unui orgoliu războinic, mereu în stare de luptă şi pentru care toate micile şi marile bucurii nu sînt decît prilejuri de reîncărcare cu venin a bateriilor. Un fel de jurnal de front (lupta cu cenzura), un lamento vehement şi o pledoarie *pro domo*.

În orice caz, nu un roman

Nu-mi dau seama de ce autorul (sau editorul?) a optat pentru „roman". Dacă ne gîndim la vechea prejudecată

comercial-editorială, este cazul să notăm că, astăzi, la noi, mult mai vandabil este calificativul „memorii" sau „jurnal", decît „roman". Mă rog, s-o luăm ca pe un detaliu.

Pisica ruptă este o suită de amintiri agresive din trecutul imediat. O supapă pentru degajarea presiunii. Confesiunea unui eu rebel prin structură, însă „devenit huligan" prin forţa drăcească a împrejurărilor.

Cititorul tînăr (la care Mircea Daneliuc se şi gîndeşte numaidecît, de vreme ce chiar în a doua pagină a cărţii se adresează celor „veniţi după Marea Păcăleală din '89") se va întreba pe bună dreptate de ce oare unul dintre primii trei-patru mari regizori de film ai noştri, autorul atîtor *bombe* (în toate accepţiile cuvîntului) de la *Proba de microfon* la *Iacob* şi *Patul conjugal*, de la *Ediţie specială*, *Cursa* şi *Glissando* la *Senatorul melcilor*, un regizor selecţionat la festivalurile de la Cannes şi Veneţia etc. etc. (inclusiv în 1989) – de ce deci tocmai un artist cu un atare palmares îşi citeşte trecutul ca pe un manual de frustrări, ca pe o carte a ratărilor.

Mirarea tînărului cititor devine ricanare sticloasă în cazul celor mai în vîrstă, pentru care şi Daneliuc a fost, nu-i aşa, un beneficiar al ceauşismului, cei care lansează cu perfidie de opt ani încoace sloganele omnimaculării („toţi am cerşit", „cu toţii am mîncat rahat", „toţi mint, toţi fură" etc.) ca autodisculpare şi perpetuu îndemn la oportunism, uitînd că există o foarte exactă – şi documentabilă – *ierarhie* a culpei şi ruşinii.

Adevărul e că, în materie de film (milioane de spectatori), coerciţia a fost infinit mai cruntă decît la scriitori (public de

cîteva mii) şi în teatru (public de zeci de mii, ca să nu mai socotim teatrul TV), ceea ce a determinat din partea autorilor o tenace echilibristică pe sîrma abilităţilor tactice, direct proporţională cu strîngerea oficială a şurubului. De aici şi *caracterul absolut* al relaţiilor de tip mafiot în cinematografie, spre deosebire de literatură, unde valoarea (fatalmente subversivă, în regim dictatorial) se putea strecura, ici, colo, în funcţie de oraş, de editură, de nivelul tirajului şi deci al cenzurii, de conflictele existente pe diferitele paliere ale puterii ş.a.m.d.

În urmă cu două săptămîni, comparam aici *Jurnalul* lui Alice Voinescu cu *Jurnalul* lui Mihail Sebastian. Sper să nu mi se ia în nume de rău şi să fiu acuzat de „similarită" dacă acum voi asocia *Pisica ruptă* cu *Jurnalul* lui Mircea Zaciu. În ciuda multor deosebiri, asupra cărora e de prisos a insista, *finalitatea* celor două demersuri este aceeaşi : lupta de gherilă psihologică a artistului cu forţa şi perfidia malaxorului ideologic. Cineastul, aici, omul de litere, acolo, dar cu Dumitru Popescu stăpînind deasupra, alături de Suzana Gâdea, Dulea şi ceilalţi. La Zaciu - şedinţele Consiliului Uniunii Scriitorilor sau întîlnirile reprezentanţilor breslei cu Ceauşescu. La Daneliuc - trist-celebrele *vizionări*, unde fiecare oftat, încruntat, căscat sau şoptire din partea „comisiei ideologice" se transforma în mustrare, tăietură, refilmare, adăugire sau poprire, adică „oprirea difuzării în reţea". În sfîrşit, ceea ce însemna *Dicţionarul Scriitorilor Români* în *Jurnalul* lui Mircea Zaciu (adică opreliştea finală, umilirea, absurdul, dar şi sfîrşitul fricii) va să zică *Glissando* în *Pisica ruptă*. Este de ajuns să citim în paralel scena *vizionării*

lui *Glissando* (pp. 178-181, 190-200) şi întîlnirile scriitorilor cu aparatul de partid din *Jurnalul* lui Zaciu, ca să înţelegem numaidecît complementaritatea celor două perspective.

Pisica din casă şi cea de pe acoperiş

Nu pe autoscopie cade accentul aici, de vreme ce nu există nici un grăunte de îndoială privind propria valoare, opţiunile în plan uman şi artistic, sau atitudinile sociale. Este suficient să-i afli circumstanţele intrării la Regie (pp. 172 ş.urm.), eşecul dintîi („soseam de la Iaşi. Am fost un celebru actor amator, renumit în tot cartierul, veneam să mă consacru la Institut. Ticăloşii m-au picat din prima"), al doilea, al treilea eşec, ca să-i percepi natura de luptător invariabil la pîndă („aşa cum ai jurat – Rastignac, să posezi Bucureştii, cînd ai ieşit lunecînd prin scuipaţii Gării de Nord") şi cu cuţitul în dinţi: „Cinci examene de admitere ca să pot exista, ca să pot intra în sfîrşit în şcoala aceea unde se împart diplome şi doctorate de artişti, pentru că tata, săracul, nu cunoştea pe *nimeni*. Şaisprezece scenarii ca să fiu înghiţit!

Şaisprezece, ca să încuviinţaţi, adică să-mi îndesaţi în gură batista aia stacojie cît steagul Partidului, căluşul roşu plin de muci, iar eu să urlu de fericire că mai pot respira pe-o singură nară! Să se întîmple minunea şi să desfaceţi picioarele ca să mă strecor şi eu, neobservat, fără zgomot, să gust cu recunoştinţă secreţiile şi scursurile idealului permis, prostia, turnătoriile, temenelele şi gloriile de trei zile. Anii mei pe care mi i-aţi furat...".

Anii furaţi. De aici începe totul, de la cele pierdute şi nu de la cele cîştigate. Pentru că nimeni nu va putea răspunde vreodată ce ar fi devenit talentul *în condiţii normale*; nu doar talentul lui Daneliuc, dar al tuturor valorilor noastre intelectuale din ultimii cincizeci de ani. Sigur, politrucul Gudurău vine şi susură şerpeşte: „dar nu v-aţi realizat, dragă? Nu vă lăudaţi voi că sînteţi egali în doxă cu occidentalii, n-aţi scos cărţi, n-aţi făcut filme? Adevărat, v-am mai ras la plecări în Occident, v-am tăiat pagini, v-am amînat cărţile, v-am impus una, alta, dar per ansamblu v-aţi format şi afirmat, nu-i aşa?".

În plus, adaugă mieros politrucul Gudurău, *„ce dracu' aţi produs după 1989, odată ce, nu-i aşa, v-aţi dobîndit libertatea? Trei lulele, trei surcele"*. Cum, oare, să-i explici Gudurăului că, odată *castrat*, nu prea mai ai ce *face*? Şi că, odată *deturnat* la 24 de ani, pierzînd startul şi competiţia reală, tot restul e butaforie?

Din acest unghi este de analizat clocotul furios din cartea lui Daneliuc, altfel spus: sălbatica pîndă a celor două pisici, dacă pot să spun aşa: pisica internă şi cea externă. Adică sfidarea puterii şi, respectiv, înfruntarea Occidentului.

„A venit ceasul să rup pisica" (p. 20) îşi spune cînd i se cenzurează *Croaziera*. „Cînd a ajuns *Proba de microfon* la viză, Secretar era Ilie Rădulescu. Ştiam ce urmează, pîndeam să rup pisica. Dar, spre uluirea tuturor, omul a avut fantezia să-l lase să treacă." (p. 104). Şi înainte de *Glissando*: „Acuma muşchii partinici vroiau altceva. Vroiau capul lui Enache. Nu bănuiam la ce-or să mă împingă toate astea. Că venise în sfîrşit clipa să rup pisica, simţeam" (p. 190). Şi,

în fine, după *Glissando*: „Pe măsură ce vorbeai, ai început să te simţi din ce în ce mai confortabil. Era ca o bucurie ce gîlgîia în sînge. Ai atacat politrucii şi cenzura, ai pomenit de Tudoran. Ai spus că-ţi depui carnetul de partid în semn de protest. Asta era de fapt toată pisica" (vezi mai ales p. 214).

De cealaltă parte: „cineva acolo, sus, te iubeşte; ăsta-i Marele Timp al Ruperii Marii Pisici", exclamă Daneliuc cînd este selectat la Cannes, pentru ca, odată umilit de sărăcia mijloacelor şi ciocnit de lobbysmul occidental („Dorm în maşină, mă spăl în closet, mă mănîncă ţînţarii, AM RUPT PISICA, încerc să rezist, ăştia vin cu neveste de preşedinţi şi patria mă trimite în lume izmană pe călător"), năucit de precaritatea vieţii în exil („români fugiţi. Mă uitam la ei cum se trotilează cu Premiat, pentru că tot vin românesc cumpărau, mai ieftin") şi de cinismul ipocritei suferinţe occidentale („domnul ăsta bine îmbrăcat, cu *Figaro*-ul în faţă, care-şi soarbe cappucinoul, dacă i-ai cere părerea despre ţiganiada românească te-ar umple de sfaturi despre toleranţă şi concordie, te-ar trage de urechi cu drepturile minoritare", vezi p. 167) – ajunge să conchidă acid: „sînt două feluri de a face film: *aici* şi *acolo*! Treizeci de ani am sporovăit despre cenzura comunistă şi tot n-au habar cu ce se mănîncă. Ce contezi tu cu gîfîiala ta? Mizeria e că poftiri la masă se mai fac, dar mulţi mănîncă la bucătărie".

Ar fi, prin urmare, o nepermisă greşeală faţă de carte dacă ne-am lăsa orbiţi de puhoiul invectivelor la adresa lui X sau Y, făcîndu-ne că nu observăm, îndărătul imprecaţiilor, marea tristeţe şi frustrare a unui legitim orgoliu

artistic: „Abia în momentele astea simţi că eşti de-aici şi cari în spate, ca un melc blestemat, toţi turcii, ruşii, ceauşiştii, ţiganii, toţi minerii şi hoţii. Există, la maluri de fluvii, copaci cu rădăcinile spălate de ape, gheare albicioase dramatizînd sictirul cu care-ţi plimbi privirea peste inutilitatea lor decorativă. E locul unde o voinţă indiferentă la noroc le-a aruncat sămînţa".

Jocul cu andreaua

Nu am de gînd să intru în picanteria autorului şi să „arbitrez" conflictele sale cu „mafia cinematografică românească". Codificarea onomastică e minimă, de altfel, şi nu-ţi trebuie decît o minimă familiarizare cu domeniul ca să-i vezi pe Sergiu Nicolaescu (Colonnescu, „misiune, grad, paşaport special pentru toate ţările şi toate împrejurările"), D. Fernoagă (Mitică Zănoagă), Ion Bucheru (Puberu), Piţa şi Veroiu (Piţurcă şi Coroiu, unul „prost ca un lemn, unde simte puterea se aşază în patru labe", celălalt „face un cinema de acum cincizeci de ani"), Andrei Blaier (Flaişer, cu „pornirea naturală spre supuşenie"), Vasile Nicolescu (Maiorescu, „de o viclenie veninoasă şi o răutate rară"), Octavian Paler (Maler), P. Sălcudeanu (Fermoaru), Tora (Cora) Vasilescu, dar mai ales obsedantul Tudor Caranfil (Carafilio di Puta, lugubru descris la p. 160). Mai apar Ecaterina Oproiu (p. 131), Malvina Urşianu (p. 150), S. Brucan (p. 188)... Ca în descîntece, *Pisica ruptă* funcţionează pe post de scaloian

buchisit cu andreaua, un fel de exorcizare a memoriei ultragiate.

Însă realmente incitante sînt scenele cu ierarhia de partid: vizionarea lui *Glissando*, de care am pomenit, apoi Suzana Gâdea cu strugurii în birou (p. 208), vizita de lucru a lui Dulea, la ACIN (p. 65 ş.urm.): absolut surprinzătoare absenţa lui Dulea în carte!, întîlnirea cu Iliescu la o sindrofie cu autografe, la Cotroceni (pp. 134), relatarea indirectă a deciziei Elenei Ceauşescu de a „da drumul" lui *Glissando* (p. 244). Memorabile sînt şi vizita la Ilie Alexandru, Ewing-ul ialomiţean (pp. 49 ş.urm.), figura lui Dumitru Popescu („avea sadismul panicii, plăcerea maladivă de-a o stîrni" (vezi pp. 13, 115, 181), întîlnirea conspirativă cu Dorin Tudoran (p. 219), dar mai ales *jocul cu puterea*, aşa cum este ipostaziată aceasta în persoana lui Ion Traian Ştefănescu, Petru Enache şi Dinu Săraru. Este un capitol aparte, ocultat în mai toată lumea artistică şi totuşi esenţial pentru cine vrea să înţeleagă mizeria complicităţilor necesare, perfidia adaptării în climatul totalitar. Cu un Petru Enache pledînd, după scandalul cu *Glissando*, pentru *Iacob* („nu-mi credeam urechilor. Mineri? Abia fusese greva aia în Valea Jiului. Nici azi nu ştiu de ce a făcut asta, ce l-a împins"), un Dinu Săraru care-l cheamă pe Daneliuc, după trei ani de popreală, să monteze o piesă la Teatrul Mic (p. 87), care „mă ia şi mă duce la Miu Dobrescu" (p. 104) şi care-i ţine spatele pentru *Vînătoare de vulpi* („nu era o fericire să lucrezi cu el, oscilînd între furtuni magnetice şi căderi în care se declara muribund. Ţăran impulsiv, reuşea imediat să fie şi mîrlan") şi cu un Ion Traian Ştefănescu scos din birourile microfonate

şi mergînd „unul lîngă altul cu gulerele ridicate. Ca doi spioni dintr-un film rusesc" (aranjase o vizionare a lui *Glissando* cu Nicu Ceauşescu, vezi p. 206) - se poate începe o *istorie piezişă* a artistului în ceauşism.

Daneliuc ne oferă şi un foarte posibil motto al acesteia: „la urma urmei, pînă unde poţi împinge compromisul cu ei? Apleci spinarea, îi scîrbeşti repede. Doi genunchi îndoiţi nu stîrnesc mila. N-o faci, or să te deteste fără iertare, pentru că se simt sfidaţi".

22, nr. 8/24 februarie-2 martie 1998

Gelozie cu ghivent

Mircea Daneliuc, *Apa din cizme*, roman, Editura Univers, 330 pagini

În 1998, Mircea Daneliuc, nume de prim-plan al regiei româneşti de film, debuta în proză, la Editura Univers, cu *Pisica ruptă*, roman confesiv-autobiografic, mustind de calităţile terapeutice şi vindicative ale satirei incisive. Amestecate cu observaţii morale şi de sociologie a compromisului în ceauşism, feluritele contacte cu cenzura, întîmplările cu artişti, politruci, festivaluri, incursiunile rapide în mediul universitar ş.a.m.d. etalau o stilistică sagace şi picantă, dar nu indicau propriu-zis naşterea unui romancier. Un an mai tîrziu însă, Mircea Daneliuc ne descumpănea cu un roman

în toată puterea, *Marilena şi cîteva voluptăţi*, publicat tot la Univers. Înscrisă în paradigma - atît de pitorească şi estetic-moralizatoare - a feminităţii ca blazon etno-spiritual (de la Saşa Comăneşteanu şi Vitoria Lipan pînă la Matilda Petrini şi Vica Delcă), suma Marilenelor lui Daneliuc povestea, practic, în subtext, istoria României de vreun secol şi ceva încoace. Rupturi, eşecuri, dăruiri, frustrări, bovarisme. Spălîndu-şi în acizii cinismului mizantropia şi înfrîngerile, Daneliuc îşi cultivă frenetic poza de „macho" copleşitor prin sarcasm şi virilitate umilitoare, paralel cu absorbţia nesăţioasă de tipologii viciate iremediabil de deriziune, prin medii ciudate, incitante. Citit în cheie argotică, drept o savuros-etajată comedie a limbajului, *Marilena şi cîteva voluptăţi* transformă, gogolian, grotescul într-o parabolă a destrămării sufleteşti generale. Încă un an, încă un roman, axat de această dată pe suferinţele şi răzbunările Bărbatului. Roman al geloziei mai mult sau mai puţin aberante şi îndreptăţite, pigmentată cu decizii absurde şi finalitate masochistă, *Apa din cizme* îl are în prim-plan pe Iustin Raeţchi, 40 şi ceva de ani, rocker de succes, solist de vreo două decenii al grupului „Nemesis", însurat cu o Angelă iubitoare, dar „geloasă la sînge", tatăl unui adolescent musculos, plezirist şi cascador. După cîţiva ani de zdravăn adulter cu o altă Angelă, „mirosind a cozonac cu stafide", dar plecată în Occident ca „doamnă beneluxă cu posibilităţi", Iustin clachează, stă două săptămîni la dezalcoolizare şi plonjează devastator în relaţia cu Puşa Ionescu, divă la 20 de ani, pozînd pentru *Playboy* într-un lanţ erotic suav şi plin de surprize. Repede, la pagina 26, intrăm exploziv în focurile

unei gelozii rabiate, masochist motivată, cum spuneam, de decizia lui Iustin de-a organiza şi asista („voyeur" ad-hoc din proprie voinţă !) la o dezlănţuită partidă de sex între Puşa şi Şoni, cel mai bun prieten şi sponsor al omului nostru („înalt, subţire, noros. Avea toyotă, avea gagici, avea bani."). Ei bine, ceea ce se putea rezuma la proza notaţiei disolutive a conflictelor de andropauză şi gelozie, prin furia argotică a unui monolog interior dublat de ironia relatărilor la persoana a treia (am uitat să vă spun că şi Angela, soţia, îl va înşela pe Iustin cu Zladko Rusev, e drept, semiaccidental, în cursul unei deplasări la Sofia, iar Zladko îi va edita un CD rockerului român, în vreme ce acesta i se va confesa din plin bulgarului...) se descentrează ameţitor de la pagina 226 încolo şi devine proza delirantă a unei fantezii conspirative, cu Bucureştii împînziţi de mafia chinezească, izbucnirea unei alte revoluţii, la eclipsa din 1999 (cu Iustin şi Şoni pe post de Caramitru şi Dinescu, vezi p. 227), cu securişti gen Creţu, tipe fatale şi salvatoare, precum Buldănej Ninosu, cu noua incendiere a BCU etc., într-un, vorba ceea, „buldănej" cu triade asiate, Putin & Co., redaţi într-un limbaj afin cu lumea romanelor lui Daniel Bănulescu sau Radu Aldulescu. Şi execuţia din final, *á la* Tîrgovişte, de rămîi trăsnit şi-ţi vine să dai filmul înapoi. Asociată cu motivul „lumii pe dos", tema geloziei pustiitoare sare din individual şi bate spre parabola istoriei.

Ziarul de duminică, nr. 12/11 aug. 2000

Cărţile din carte

Mircea Daneliuc, *Petru şi Pavel*, Editura Paralela 45

E teribil ce jubilaţie narativă, ce sete de-a (se) povesti are Mircea Daneliuc! Dacă n-ar fi marea frustrare de-a fi pierdut un cineast de calibru greu, ar trebui să ne bucurăm de cîştigarea unui prozator înzestrat cu tot ce trebuie pentru succes. În 1997, cînd, excedat de neputinţa financiară de-a mai face film, debuta în roman, am crezut că *Pisica ruptă* va rămîne un simplu episod amar şi compensator-sarcastic, într-o biografie artistică dominată de *Cursa*, *Glissando*, *Iacob* şi *Proba de microfon*. Defularea umilinţelor, hărţuirile cenzurii, duplicitatea cinică, grotescul şedinţelor de vizionare, adică tot ce încă era zgură existenţială în *Pisica ruptă* avea să lase curînd locul unei forţe epice de netăgăduit. În 1999, *Marilena şi cîteva voluptăţi* oferea imaginea copleşitoare a unei Românii povestite indirect pe durata unui secol şi mai bine prin cîteva tulburătoare destine feminine. Dacă mi-ar fi stat în putinţă, aş fi făcut, în 2000, din *Marilena* la TVR cam ce a însemnat serialul *Lumini şi umbre* pentru publicul care am fost în anii '80. Un an mai tîrziu, în *Apa din cizme*, calităţile deja explodează ca defecte. Monologarea aluvionară a virilităţii, care-şi deghizează în sarcasm vulnerabilitatea, pasionalitatea, gelozia şi nesaţiul afectiv, cedează nepermis în faţa delirului ficţional: o

fantezie conspirativă cu Bucureştii împînziţi de mafia chineză, o altă revoluţie decembristă ş.a.m.d. Prompt sesizat, pericolul autopastişei dispare odată cu *Strigoi fără ţară* (2001), romanul dezrădăcinării forţate a unei familii de basarabeni cu destine de Siberiadă. Ca şi în *Apa din cizme*, în *mise en abîme*-ul din *Petru şi Pavel* se varsă cel puţin trei romane, unul mai ofertant decît altul, dar care se-ncalecă derutant şi obositor. Unul este romanul scriitorului Petru Şesan, în Bucureştii ultimului deceniu ceauşist (deşi la p. 57 reiese că Uniunea Scriitorilor era tot în casa Toma Stelian, de unde se zărea ambasada sovietică) : colcăiala compromisurilor breslei cu puterea, delaţiunea generală, făţărnicia, invidiile, hotărîrea de-a „rupe pisica" în lupta cu cenzura, intrarea în vizorul Securităţii, întocmirea dosarului de urmărire informativă, plantarea microfonului în baie, scandalul MTS, audienţe colective la Ceauşescu, interogatorii în sediul de pe Batiştei („tot ce mi s-a părut exploatabil livresc era ghemul de frică pe care-l aveam în viscere"), cazul Babu Ursu, interdicţia de semnătură (drept pentru care Şesan se apucă să manufactureze pantofi, precum Daneliuc pulovere la finele anilor '80), pentru ca în anii '90 să candideze la preşedinţie sau la parlament, să-şi vadă dosarul de la CNSAS (memorabilă pagina 345), unde numele de cod al lui Petru este... Pavel. Al doilea este romanul insolitului triunghi conjugal : hărţuită de-o psihologie labil-contorsionistă, de culpe reale sau fantasmatice (de adulter şi colaborare cu Securitatea), Jeni, soţia lui Petru, cel mai complex personaj de aici, îşi împinge cu furie, inconştienţă şi oroare fiica din prima căsătorie, încă minoră, în patul şi braţele soţului

răvăşit de patimi şi himere. Înduioşător, admirabil de laconic şi cît se poate de anacronic în pudoarea-i narativă, Daneliuc îşi privează cititorii voyeuri de nebunia scenelor tari, presupuse de-o atare relaţie erotică. Al treilea este romanul halucinant al Magdei, fiica pseudo-incestuoasă, Lolită pînă la un punct, plecată după 1989 să lucreze în Iugoslavia, sechestrată şi violată în grup de nişte pădurari bestiali, eliberată de cel mai tînăr dintre aceştia, măritată apoi cu un boxer de semiuşoară, cu care face un copil, ce mai, imaginea eşecului lamentabil. De parcă n-ar fi fost de ajuns, totul se complică la puterea a doua odată cu intrarea, mai întîi, în piesa de teatru a lui Petru Şesan despre *Meşterul Manole Zăvorîtul*, parabolă a dictaturii, apoi în romanul pe care-l continuă după 1989 („...că n-are nimeni operă de sertar... Du-te, mă, fuck you! De unde ştii tu că n-am, asta ce-i? ! ?"), alternînd motivul dublului cu dosarul de la Securitate, sihăstria cu tema păcatului, temele biblice cu trădarea de frate, tema gemelarităţii paradoxale victimă-călău („sînteţi opera mea. Ne-am legat. Unde era opera ta fără opera mea?" îl întreabă, bizar revendicativ, turnătorul), *recte* figura călugărului Emanuil, informatorul condiţionat, ins liric, sadic, dostoievskian deplorabil: „Nu te-au închis, nu te-au torturat. Nu-i o minune dumnezeiască? Din cauza mea nu s-a atins nimeni de tine, le-am spus că mai vreau să aud ce scrii, altfel o sfîrşeai ca şi Borda [Gheorghe Ursu, n.n.]. Am fost îngerul tău păzitor. Eu v-am păzit de departe, mi s-a dat acest har, aţi fost cea mai mare lucrare a mea. Sîntem legaţi mai mult decît îţi închipui". Ros de îndoieli (cu cine şi cît l-a trădat Jeni, cît

este vinovat de dezastrul Magdei, ce forme ar fi trebuit să capete rezistenţa sa pasivă sub dictatură ş.a.m.d.), Petru îşi umple golul interior cu scris: „Pot scrie în mine oricît. Rostirea în inimă e însuşi Scrisul... Lasă-mă, Doamne, să scriu". „Ai dat, Doamne, şi ai luat" îşi rezumă Petru, în postură de Iov, destinul. „Zilele mele sînt acelea care la Tine se scriu: scrie-mă, Doamne". E singura speranţă de la un Dumnezeu necineast, pentru care hîrtia continuă să fie mult mai ieftină decît ecranul.

Ziarul de duminică, nr. 36/10 sept. 2004

Singurătăţi cu fantasme

Mircea Ghiţulescu, *Wiener Walzer*, Editura Albatros, 256 pagini

Ciudate şi păcătoase sînt etichetele în literatură! Mai ales pentru autorii, în chip egal, împărţiţi (dăruiţi) mai multor zone de creaţie. Dar şi mai abitir pentru cei care practică aproape simultan reveria solitară şi autoexpunerea oficială a teatrologului şi cronicarului de spectacole. Sînt convins, de pildă, că, pentru majoritatea breslei scriitoriceşti, Mircea Ghiţulescu este în primul rînd autorul *Panoramei literaturii dramatice contemporane. 1944-1984* şi abia apoi, foarte departe, autorul romanului *Omul de nisip* (1982) şi *Oglinda lui Narcis* (1986). La care istoricii literari vor tresări şi vor afirma iute că Mircea Ghiţulescu a scris acea utilă şi stimulatoare carte despre *Alecsandri şi dublul său* (1980), prozele sale fiind, nu-i aşa, un fel de hobby.

Caz tipic în care gazetăria, dar în special contextul „inserţiei social-profesionale" a autorului au bifurcat o vocaţie exprimată – cel puţin la origini – preponderent epic. Mircea Ghiţulescu (n. 1945), absolvent al Filologiei clujene

în 1969, a condus Teatrul de păpuşi din Cluj (1978-1980 şi 1990), a fost directorul Direcţiei generale a teatrelor din Ministerul Culturii în epoca Pleşu (1990-1992, mîna dreaptă a secretarului de stat Ion Vartic), apoi director adjunct al Teatrului Naţional din Cluj (1992-1993), fiind şi autor de piese radiofonice (1975-1985), transmise la Cluj şi Tîrgu-Mureş, premiat de ATM în 1980 etc. etc. Să te mai miri că familia prozatorului preferă să-l treacă automat la... secţia de teatru?

Omul şi dublul său

Obişnuit să-l văd, să-l bîrfesc şi să-l judec pe Mircea Ghiţulescu, ani de-a rîndul, din unghi teatrologic (campionul clujean - concurat doar de Ion Cocora şi Doina Modola - al juriilor de specialitate, prezent la toate festivalurile, familiarizat cu toate cancanurile şi arcanele breslei patronate fără fisură de Valentin Silvestru, cronicar constant de spectacole la *Steaua*, unde a fost redactor din 1981 în 1989), am fost, recunosc, şocat acum doi, trei ani cînd am dat peste romanele sale. Mai ales că (încă o prejudecată contrariată!), în afară de vioiciunea dialogală, de substanţa şi culoarea replicilor, n-am dat de nici un „însemn al dramaticităţii". Mircea Ghiţulescu scrie o proză de notaţie intimă, dominată de monologul interior al bărbatului singur, aflat în permanentă căutare de iubire şi înţelegere, de comuniune şi autocunoaştere, dar căruia totul îi iese aiurea. Un tip căznit, parcă damnat prematur, o psihologie sucită, contorsionată,

pe cît de retractilă în fapt, pe atîta de viril-agresivă în fond. Şi care adoră stările de graniţă, la limita onirismului. Singurătate cu fantasme.

Laurenţiu Ulici (*Literatura română contemporană*, pp. 400 ş.urm.) remarca interesul prozatorului faţă de „efectele formative, cu sens pozitiv sau negativ, ale impactului istoriei sociale asupra unor fiinţe cu marcate dispoziţii spre exces în receptarea complicată a împrejurărilor vieţii personale. Mircea Ghiţulescu scrie o proză de observaţie comportamentistă, împletită, în tradiţie cezarpetresciană, cu excursuri reflexive pe temei oniric. Între realismul situaţiilor epice şi proiectele imaginare (prin vis ori prin reverie) se stabileşte mereu un raport de complementaritate, o comunicare justificativă pentru acţiunile personajelor".

În ce-l priveşte, Ştefan Borbély, în capitolul Mircea Ghiţulescu din *Dicţionarul Scriitorilor Români*, vede în prozele de început ale autorului „nişte ecuaţii intelectuale atent cizelate, bazate pe degradarea conştientă şi transpunerea voită în plan minor, cotidian, a unor mituri îndeobşte cunoscute". Pentru Ştefan Borbély, *Omul de nisip* „se înscrie cu subtilitate în descendenţa romanului «idolului de provincie» inaugurat de N. Breban cu *Bunavestire* şi continuat de M. Sin cu *Ierarhii*", iar *Oglinda lui Narcis* este „odiseea profană a unui «inocent» confruntat cu eroziunea (şi deriziunea) timpului în care i-a fost dat să trăiască".

Legăturile ce se cer numaidecît făcute sînt între Augustin – protagonistul din *Wiener Walzer* –, Sever Popescu din *Omul de nisip* şi Narcis Andreescu din *Oglinda lui Narcis*. În primul caz, autocunoaşterea prin sondarea destinului celuilalt

(enigmaticul Ion Herb), iniţierea în viaţă şi istorie prin revelarea bizarului, a misterului poliedric, adesea grotesc în aparenţe, însă dramatic, alienant, în esenţă. Relaţia de ucenic/învăţător dintre Sever şi Herb (destinul trăit în oglindă) este oarecum reiterată în cazul celei dintre Narcis şi tatăl său adoptiv, Jacotă, accentul fiind pus, acuma, pe ideea de vinovăţie şi predestinare. Cît trăieşti prin tine şi cît prin ceilalţi?

Obsesia eşecului însoţeşte permanent, ca o umbră, evoluţia Personajului atras de limită, de alunecarea în inconştienţă şi ros de frustări. „Interesant şi în bună măsură inedit" în *Oglinda lui Narcis* era tocmai „sentimentul de frustrare de care sînt stăpînite mai toate personajele", observa L. Ulici. „O frustrare de iubire, cu manifestări vindicative la Jacotă, o frustrare de împlinire, exprimată printr-un joc clovnesc de dezinvoltură şi apatie la Narcis, una de orizont existenţial, travestită în aşteptarea răbdătoare a justiţiei imanente la Berechet, o alta de încredere la lucid-încrezătorul profesor Ioachim."

Toate aceste forme ale frustrării, indeciziei şi alunecării vor fi continuate în *Wiener Walzer.*

Alunecînd

„Toate par făcute nu pentru mirare, ci pentru stupefacţie", ar fi de extras un motto potrivit acestei poveşti. Sau, pentru a-l cuprinde pe Augustin: „Dar dumneata pe ce lume trăieşti? – tare aş vrea să ştiu şi eu... zîmbi Augustin încercînd să obţină un dram de bunăvoinţă".

Alambicată, singurătatea năucă a lui Augustin şi povestea lui de iubire cu Cezara îşi strecoară simplitatea prin retortele parabolei politice (recluziune şi dictatură), prin tema oraşului demonizat, prin motivul intermediarului fariseic (Norman), dar şi prin scurte secvenţe rurale, de psihologie frustă şi impresionantă (Ieronim Boţ). În fundal nu mai dăm, de această dată, de Narcis ori Ulise, ci de strania (inexplicabila, de fapt) sugestie a Cezarei eminesciene, fostă... Victoriţa, fata mijlocie a lui Ieronim Boţ, cea care-şi schimbase numele „ca să-l umilească, citind cărţi peste măsură şi privindu-l în ochi cu adversitate cînd se întorcea acasă pe două cărări, ca şi cum la zece ani ai ei era în stare să judece fără părtinire de ce bea omul un pahar în plus".

Augustin are treizeci de ani şi este rodul păcatului împărtăşit de tînăra doamnă Roza (soţia prea vîrstnicului maior Godeanu) cu ordonanţa soţului, rotofeiul Willi. În prezent, ne aflăm către finele anilor optzeci, undeva la marginea Bucureştilor: „Vremurile erau grele; ultimii ani fuseseră plini de lipsuri, sărăcia prinsese lustru, mizeria avea strălucire şi oamenii se resemnaseră cu această nobleţe proletară".

Anii au trecut, ordonanţa a plecat demult acasă, în Austria, lăsînd amintire un flaut aproape fetişizat de Augustin, iar acum doamna Roza îşi trimite fiul la Viena, la „unchiul Willi", Albertstrasse, trei. Cu expresul *Wiener Walzer*. Odată urcaţi în trenul cu aburi de vedenie expresionistă şi oglindiri premonitorii ca la moara lui Călifar, realitatea începe, uşor, uşor, să gliseze, frizînd ieşirea din timp şi prefigurarea destinului. Realitatea va oscila permanent între

banalul crud şi proiecţia onirică. Augustin este martorul unei crime, se încarcă de vinovăţie şi de obsesia urmăritorilor (tema culpabilizării merge bine cu fibra de masochism a tînărului), sare din tren şi ajunge – solitară siluetă *à la* Chirico – într-un ţinut cvasibuzzatian. Un oraş controlat de spectrul omniscient şi omnipotent al Generalului (asta i-ar fi plăcut lui Eugen Uricaru), cel care instrumentează un soi de mecanică a groazei peste ţinutul exanguu.

Pretorienii Generalului sînt conduşi de plutonierul Chereches. „O obşte sleită de mizerie şi ameninţată, pe deasupra, de misterioase invazii, era mult mai uşor de condus, iar greşelile administraţiei mai uşor de trecut cu vederea dacă oamenii erau absorbiţi de supravieţuire în orice condiţii. [...] Lumea îşi petrecea o mare parte din timp pe stradă şi în Piaţa Centrală, pîndind toate mişcările, interpretînd toate semnele, spionîndu-se unii pe alţii şi, cu toţii, clădirea Primăriei. Frica devenise un fel de uniformă."

Amăgit de Cezara, ocolindu-şi eşecul afectiv prin patul Gretei, manevrat cu dichis de Norman (ludicul drăcesc), Augustin plănuieşte evadarea („vei pleca cu o maşină care va străpunge în viteză barajul"), dar e strivit de şoapta cumplită a lui Chereches („să nu îndrăzneşti ce ţi-ai pus în gînd. Niciodată! "), de panica ideii de vinovăţie şi a ieşirii din coşmar („hotărîrea de a părăsi oraşul îl transformase în răufăcător înainte de a face vreun rău").

Finalul îi aparţine, firesţe, Generalului, scena memorabilă a Micului Inchizitor, ca să-i zic aşa: „Generalul surîse sarcastic: «Nu ştiţi, bieţii de voi, că de aici, din apartamentul meu de la etajul al unsprezecelea urmăresc tot

ce se petrece în această clădire care este opera mea, că gîndurile mele pătrund prin planşeele dintre etaje şi văd în fiecare cotlon [...] că vă urmăresc cu atenţia încordată [...] Rolul meu este să ştiu cu o clipă înainte cum se naşte fărădelegea în cutele creierului ţiganului de la parter, trădarea la pişicherul de Norman de la etajul unu, cum se înfoaie poftele în măruntaiele Gretei de la etajul trei». [...] Augustin porni cu soarele în ochi pe urmele cîinelui. La cîţiva metri, simte un junghi ascuţit în tîmple, apoi o arsură şi se prăbuşeşte pe spate. Îşi trece degetele peste obraz şi le retrage însîngerate [...] Rămîne cu ochii deschişi, fără a mai avea timp să se bucure de şansa unică de a duce cu sine ultima imagine a lumii de deasupra pămîntului" - sînt ultimele rînduri ale cărţii.

Tipuri şi secvenţe

Lucrat, probabil, în salturi, început în 1987 (deci cu ochii la Cenzură) şi terminat în 1990 (deci cînd se „purtau" evadarea, teroarea Securităţii şi moartea, în final, a protagonistului), *Wiener Walzer* are... vagoane de toată mîna, de la cele de lux, la cele de marfă. Excesiv segmentat, textul este unitar doar din unghiul personajului axial. În rest, planurile alunecă uneori într-o reciprocă obstaculare. Decupate din context, capitolele cu moş Ieronim (care i-ar fi plăcut lui D.R. Popescu) compun (potenţial) un admirabil roman al senectuţii, inclusiv al erosului rural (vezi fibra de magie, mai precis : de sexualitate feeric-morbidă şi oarecum

marqueziană de la p. 167, cu bătrîna murind ca o fecioară în noaptea nunţii). Plină de miez este şi relaţia Cezarei cu Ieronim, tatăl, pe vechea temă naturalist-sămănătoristă a fetei de la ţară plecate la oraş, într-un soi de dezrădăcinare bovarică, dar agresivă şi răzbunătoare (vezi memorabila scenă a scrisorii bătrînului, de la p. 130).

Alături de Ieronim, mai ales Chereches reţine atenţia. Ai zice că, pitoresc în cruzime şi hipnotic prin infuzarea ideii de vinovăţie, Răul insuflă o energie anume peisajului destinat bietului Augustin, captivul fantasmelor. O atare pregnanţă o au paginile răzbunării adulterului, cînd maiorul Godeanu îşi pune ordonanţa să înlocuiască bălegarul frămîntat pentru grădină - cu fecale umane (pp. 8 ş.urm.). Sau scena crimei din tren (pp. 24-31) cu un Chereches de infern („se întoarce cu agilitate de reptilă spre Augustin şi îl sfredeleşte cu privirea. Are figura umflată ca un cantalup, un triunghi cu unghiurile rotunjite, o figură pe care nu o uiţi niciodată, înspăimîntătoare şi demnă de milă în acelaşi timp"), acelaşi plutonier înfiorător şi abject, care-l sărută apăsat pe gură pe Augustin, scîrbindu-l pînă la demenţă (pp. 226 ş.urm.) pentru a-şi face şi mai convingător sloganul: „Să nu îndrăzneşti. Niciodată!".

Cît despre talentul de fizionomist al autorului, este de ajuns a se citi pagina 13 - clasica tipologie a compartimentului de tren - cu fata în veston bărbătesc cu dungi late, umeri înalţi şi pantaloni pînă la glezne, ţăranul voinic, cu un nasture descheiat la pantaloni, femeia „nici ţărancă, nici orăşeancă, cu bărbia dublă şi sîni dolofani sub cojocelul garnisit cu blană de oaie şi frumos înflorat, care intrase în

vorbă cu subţirica din faţa ei, despre o îndelungată spitalizare, subiect ce părea să stîrnească şi interesul celor două liceene care izbucneau în rîs amîndouă deodată, la intervale, ai fi zis, cronometrate" ş.a.m.d. Ei bine, tocmai acest talent de observator „psihosocial" şi-l neglijează Mircea Ghiţulescu. Umorul crud, şarja sarcastică, de care, slavă Domnului, este în stare, la o adică. Şi poate că, părăsind o vreme epica eului sucit şi greu adaptabil, în favoarea cazuisticii spectaculare, cu priză directă la prezentul diurn, Mircea Ghiţulescu ne va surprinde şi mai mult.

22, nr. 20/18-24 mai 1999

Mizofilia unei vieţi destrămate

Felicia Mihali, *Ţara Brînzei*, Editura Image, 216 pagini

Cum nu toată ziua-bună ziua ne putem bucura de un debut în roman şi cum autoarea are privilegiul de-a fi prezentată pe coperta a patra de Cornel Nistorescu, mi-am pus cu grijă de-o parte cartea pentru săptămîna de vacanţă la ţară. Nu regret nici pe departe, însă nepotriveala a fost ceva de toată comicăria. Veţi vedea la urmă de ce.

Răsfăţ mediatic pentru un talent cu ţepi

Felicia Mihali a împlinit la 20 august 32 de ani. În 1995 a terminat filologia la Bucureşti (secţia chineză-olandeză), fiind prima femeie care a făcut, se zice pe copertă, turul României pe jos (2.500 km în 1986) şi turul Europei pe bicicletă (12.000 km în şase luni, în 1989 : bine că a primit vizele !). E clar că n-avem de-a face cu o gospodină telenovelistă, cu vreun şoarece de bibliotecă ori cu o mamă

eroină. Şi unde să lucreze ca gazetar, dacă nu la *Evenimentul zilei*?

Dintr-un supliment de sfîrşit de săptămînă al ziarului condus de Cornel Nistorescu (nr. 26/2-8 iul. crt.) aflăm că Felicia Mihali „nu are milă faţă de cei care o trădează. Cînd a aflat că soţul ei o înşală, în două săptămîni a fost divorţată" (în carte, este vorba de două luni). Are o fiică, Adela (în roman este un băieţel, Daniel), faţă de care „se simte vinovată pentru anii petrecuţi în internatul de la Şcoala Centrală". Marea plăcere este „să-şi petreacă sîmbetele în redacţie, cînd şi-a scris cea mai mare parte din carte, cu picioarele pe birou şi tastatura în braţe". În 1993 a divorţat de soţul ei, Ilie Mihali, cu care s-a recăsătorit în 1995, divorţînd definitiv după doi ani. În 1998, „a schimbat partenerul, un inginer". În fine, deşi este „de o zgîrcenie proverbială", îi place „să pună pe ea cam toată garderoba, două fuste şi trei tricouri unul peste altul, pieptăraşe, ilice, iar la gît - un morman de lanţuri...".

„Nu cred să fi citit vreodată o carte atît de rea cu miracolul copilăriei", declară Cornel Nistorescu. „Cu o răceală care te îngheaţă şi te sperie, dar, în acelaşi timp, fascinează, ea îşi despoaie amintirile de iluzie şi satul apăsător din Bărăgan de toate floricelele cu care l-au împăunat sămănătorii moderni. *Ţara Brînzei* e un roman feminin care te scoate din condurii visului şi te plesneşte în plină figură cu o lume pe care scriitoarea o aduce la adevărata ei dimensiune. Pentru cei care suferă de nostalgie după satul românesc, cartea Feliciei Mihali este un tratament

scurt, dureros şi care vindecă fără dubii, fără a oferi nici o contrareţetă pentru fericire". (Dar ce te faci cu nevindecabilii? şopteşte adoratorul de *country side* din mine.)

Ţara Brînzei are pe copertă un Sorin Ilfoveanu, o are ca redactor editorial pe Diana Bolcu (ex-Univers) şi apare graţie mecenatului actriţei Daniela Nane. În *România literară*, nr. 32/11-17 aug. crt., Alex Ştefănescu scrie sub titlul „Un talent de 24 de carate" : „Cel mai spectaculos debut în proză înregistrat în ultima vreme. [...] Are, ca scriitoare, gesturile decise şi expeditive ale celor care prind şerpi. Este vorba despre un dezgust profund şi de o iremediabilă lipsă de iluzii. În acelaşi timp însă este vorba de o vitalitate ieşită din comun, pentru că numai cineva cu o asemenea vitalitate se ocupă de observarea avidă a lumii, aşa cum face tînăra scriitoare. Imagini ale decrepitudinii, sunete dizarmonice, mirosuri dezagreabile – nimic nu-i scapă acestei martore incomode".

Cartea este dedicată „bunicii mele, Stanca, şi fiicei mele, Adela". Nu mamei, nu tatălui, ceea ce spune mult.

Să vedem ce şi cum

Ţara Brînzei e romanul unei căderi psihice. Sau „fişa clinică" a unei decăderi fizice şi a unei derute morale. Confesiunea unei vieţi destrămate inutil şi marcate de mizofilie, de cinism şi sexualism din plictis ori disperare. Şi cu incursiuni fabulatorii în ereditatea erotică şi prea puţin fericită a familiei. O familie „lîngă care nimeni nu poate fi fericit",

cum îi reproșează fostul soț, Mihai, cel pe care eroina noastră îl părăsește imediat ce află că a înșelat-o.

Drept pentru care femeia își ia copilul de mînă și pleacă la casa părintească, „undeva între Roșiori de Vede și Drăgănești Olt, cam la 160 km de București". Semnificativ, numai două cărți își ia în exil: *Robinson Crusoe* și *Vineri sau Limburile Pacificului*. (Apropo de Michel Tournier, mult mai aproape ne aflăm aici de exploziile atroce ale simțurilor și de cruzimile rafinate din *Meteorii*. Mai trebuie un Céline sau măcar o Smaranda Cosmin de anțărț, ca să ne facem zilele negre pe de-a-ntregul. Și – negreșit – *Parfumul* lui Patrick Süskind, intim legat de mania olfactivă a personajului Feliciei Mihali.)

În fumul de pucioasă al exilului său rural, cale de șase luni, femeia se va alinta cu viziuni despre iubirile bunicilor, se va aliena cu voluptate în satul aproape depopulat, oscilînd între inaniție și abulie, se va desfrîna *à la* Lady Chatterley cu acel Ilie destinat ei încă din copilărie, ins jovial și aproape priapic, după care va rămîne gravidă. Va avorta cu ajutorul unui fost coleg de școală primară, George Popescu, cu care va face dragoste, cînd riguros, cînd plicticos, dar care-i va căra zeci și zeci de cărți, pe care femeia le devorează mai ceva ca o *mantys religiosa*, după care va rămîne iarăși însărcinată... Alt avort, urmat de prăbușirea casei („pămîntul dezghiocat de pe stîlpii de lemn mă învelise ca într-un mormînt"), zilele de spital și un final de să-ți iei lumea-n cap: „Ce puteam să fac mai mult? La treizeci de ani, făcusem prima și probabil ultima încercare conștientă de schimbare. Eșuasem. Poate nu total. Dar chiar dacă

făcusem vreo cucerire, nu voi putea să o folosesc. Dacă aflasem ceva despre mine, la ce bun? Mă umplusem inutil de tristeţe, pentru că orice demers în calea prăbuşirii noastre era zadarnic. Ca şi ceilalţi, nu eram dispusă să învăţ. Orice experienţă mă lăsa în cele din urmă rece, iar lumea mă va obliga să fiu cu adevărat proastă. De acum, nimic nu-mi va opri căderea".

Iubeşte-ţi rănile şi ratarea

Cu o conştiinţă damnată („de ce mă înfiora atît de neplăcut atingerea trecutului? De parcă făcusem o crimă şi-n fiecare zi eram obligată să o reconstitui"), fără părinţi şi fără vocaţie maternă, singuratica feminitate se refugiază „în casa bunicilor" (fireşte, la antipodul bietului Ionel Teodoreanu!), situîndu-şi reveriile la răscrucea dintre dispreţul faţă de mamă şi venerarea bunicilor: „Generaţia părinţilor mei, născută după anii '40, fusese generaţia nylonului, a supra-elasticului, a rozului şi vernilului, a tenişilor chinezeşti, a salopetelor, a pufoaicelor vătuite, a baticelor cu fir sclipitor, a zugrăvelilor tărcate, a persanelor siriene, a răpirilor din sarai. Eu mă înrudeam cu bunicii mei, aristocraţii satului, care dormeau noaptea în cămeşoaie imense de albită, cusute cu arnici pe poale. Amîndoi erau curaţi, chiar dacă nu se spălau o săptămînă. Transpiraţia lor nu era dizgraţioasă, duhnitoare. Transpirau ca sfinţii. Cred că sudoarea acră apăruse odată cu CAP-urile, cu transportul în remorci, pantaloni pe sub fuste şi căciuli sub batic, cu bărbaţii ce

purtau căciuli ruseşti şi beau alcool ieftin cu etanol". În timp ce „în ultima parte a vieţii, mama avusese cîţiva amanţi" (în plus, „mama nu-şi curăţa niciodată călcîiele" !), „eram în toate aidoma tatălui meu", iar bunica şi străbunica fuseseră invariabil frumuseţi trupeşti şi pilde morale.

Cele două zeităţi ale acestei feminităţi sucite, caustice şi alterate de mizofilie, mizantropie şi masochism sînt sexualitatea mecanic-disperată şi dezmăţul olfactiv. Aici se şi află, de bună seamă, zonele artistic-picante ale naraţiunii.

„Ştiam să miros lumea. Îmi plăceau numai mirosurile uşoare, indefinibile: toate florile de pomi şi de viţă de vie, mătasea porumbului, gutuile coapte, mirosul lui Daniel cînd era mic, părul nespălat de cîteva zile, ciorbele acrite cu borş, fumul de frunze – toamna, carnea afumată – iarna, florile de pe morminte, pîinea nedospită, vinul roşu taninos, peştele prăjit, pepenele galben, perele, strugurii uscaţi, zahărul candel, dovleacul şi sfecla coapte, halviţa, porumbul fiert, plăcinta cu ceapă, susanul, salata de roşii verzi, varza murată, prăjiturile însiropate. Iubeam gustul greu, saturat, care-ţi solicită deodată toată gura, toţi mugurii limbii, muşcăturile care conţin în ele dulcele, săratul, iutele, pipăratul, aromatul. Mirosurile oraşului erau vulgare, vomitive. [...] Băgam nasul în aşternut şi, rînd pe rînd, pe harta creierului meu se aprindeau beculeţe: urină şi sex de la pijamaua neschimbată la timp, sebumul părului nespălat, transpiraţia acră de la subsuoară. Mai adînc, recunoşteam mirosul de stofă ţinută la loc închis al păturilor, după care urma cel al saltelei în care recunoşteam mucegaiul, fierul şi rumeguşul... În facultate învăţasem să miros frigul..." ş.a.m.d.

De cealaltă parte, scena de pîndă sexuală fără atingere de la pagina 51, dar şi succesiunea de acuplări în maşină, cu picioarele pe parbriz etc., de la pagina 92. Diafana sexualitate vegetală de la pagina 19, cu trandafirul în călduri, „umplînd aerul cu feromonii săi", ca în cutare pagină cărtăresciană, dar şi dizgraţioasele „flotări" ale bărbatului de la pagina 76. Înduioşătoarea dragoste fizică de la treisprezece ani („ne-am băgat amîndoi într-un sac de iută şi ne-am întins pe pămînt. Asta a fost tot"), eşecul transpirat de la pagina 133, dar şi lanţul ameţitor cu Ilie... „La un neam atît de puţin evoluat, instinctul de reproducere rămăsese mai puternic decît cel de conservare."

În final, balansul între fantasme („vroiam să fiu iubită de patriarhii biblici, de pletosul Samson", vezi p. 135) şi începutul de parodontoză resimţit ca propriul apocalips („îmi simţeam deja descompunerea prin intermediul gurii mele, prin care începusem să gust din putreziciunea cărnii. Mica deschizătură nu mai era nici loc de hrană şi nici de sărut, ci o gură de canal prin care ieşea miasma acizilor, a sucurilor în descompunere").

Iluzii ? De ce ?

Ei bine, cum vă spuneam la început, imaginaţi-vă că eu am citit *Ţara Brînzei* tocmai în paradisul unui sat dintre dealuri, pe lîngă Hurezi, într-o livadă grea de prune aromate şi pere zemoase, printre mesteceni, tolănit în lucernă... Mă rog, păşunism sadea, de care însă nu am nicidecum a mă ruşina,

de vreme ce mi-a devenit de mult a doua natură. Aici intervine şi tema de reflecţie, propusă de finalul cronicii lui Alex Ştefănescu.

„Pe cît o admirăm pe prozatoare pentru talentul său, conchide cronicarul *României literare*, pe atît de mult începem să o antipatizăm constatînd că ea se poartă ca o fiinţă extraterestră care a venit pe pămînt în inspecţie. Ca şi cum n-ar fi şi ea răspunzătoare de modul în care se trăieşte pe această planetă, Felicia Mihali contestă totul, cu un dispreţ aprioric. Ea crede în mod greşit că performanţa, în literatură, este să distrugi iluzii, cînd, în realitate, marii scriitori creează *noi iluzii*, mai convingătoare decît cele existente."

În ciuda exagerării vădite, mărturisesc că verdictul rămîne incitant. El ţine foarte mult de contextul etnopsihic şi social care a matriţat şi romanul Feliciei Mihali, ca şi, desigur, valul de mizerabilism ce caracterizează cea mai bună parte a prozei noastre din ultimii ani. Ce frumuseţi să mai extragi dintr-o succesiune de „bube, mucigaiuri şi noroi", pe fondul inutilităţii şi depresiei generale, al lipsei de orizont şi speranţă? Dar de ce să sporeşti mizeria, exaltînd-o estetic? Şi aşa mai departe, din întrebare în întrebare. Dar literatura trebuie să dea răspunsuri sau să pună întrebări? Şi cine este mai eficientă: iluzia vindecării sau cauterizarea? Narcoza amăgirii sau răceala – binefăcătoare – a bisturiului?

O dilemă veche la noi şi care nu cred că se va soluţiona vreodată. Oricum, nu ştiu dacă şi cînd şi ce roman va mai scrie Felicia Mihali. Înclin să cred că, odată vărsată magma propriului trecut, gazetarul din ea se va dărui fie

memorialisticii de călătorie, fie subiectelor zilei, fie literaturii „de graniţă". În orice caz, *provocarea* se acceptă pe deplin.

22, nr. 36/7-13 septembrie 1999

Un talent cu primejdie

Cornel Ivanciuc, *Cartea cuceririlor*, Editura Cartea Românească, 142 pagini

Pe Cornel Ivanciuc, cititorii *Academiei Cataveneu* s-au obişnuit de opt ani să-l confunde cu *Biroul de Investigaţii* din pagina a treia a hărţuitoarei gazete. În spiritul casei – adică ultravioi, cinic pînă la Dumnezeu, scrutător şi îmbîrligător, cu delicii de sadică retorică a condamnării picante, sau, dimpotrivă, cu obosită resemnare, în faţa evidentei supremaţii a fărădelegii în scumpa noastră patrie –, cînd parşiv aluziv, cînd harponînd îndrăcit cu documente arzătoare, cacialmale sau baloane de încercare, masa de carne putredă sau stratosfera Mişculaţiunii Naţionale, Cornel Ivanciuc mai deţine un atu cu deochi: s-a „specializat" în serviciile secrete. (Ca temă predilectă de investigaţie gazetărească, mă grăbesc să precizez.)

Forma de relief

Departe, slavă Domnului, de veleitarismul dus pînă la grotesc al unui Vladimir Alexe (care cultivă dizgraţios elementele de scandal din viaţa spionajelor, spulberînd adeseori în derizoriu subiecte de sumbră importanţă şi lucrînd documentul potrivit cerinţelor clientului plătitor), Cornel Ivanciuc se ţine la orgolioasă distanţă şi de împătimiţii foarte serioşi ai „genului" post '89, precum Marius Oprea şi Claudiu Secaşiu, ori Cristian Troncotă, în istoria mioritică a subiectului. În ciuda severei documentaţii şi a preciselor vivisecţii investigative, l-am bănuit nu o dată că-şi literaturizează cu voluptate şi sarcasm experienţialist anchetele. Că adoră, ca prozator, malversaţiunile care-i slujesc de combustibil pentru euforia demascărilor mitraliate.

Aici intervine primejdia. La *Academia Caţavencu*, ironia nu sleieşte, nu demontează obiectul atacat, ci îl resuscită, îl umflă tocmai din plăcerea de a-l lovi mai tare şi din cît mai multe unghiuri. Satira nu veştejeşte, ci înfloreşte megaloscopic toţi mugurii şobolănelii, tocmai de dragul caricaturii, al parodiei, al artei pentru artă, al sarabandei lexicale şi asociative, ce caracterizează carnavalul general. Hohotind, seriozitatea face prăpăd. Nebunia e că, în final, splendoarea stilistică, jubilaţia genială şi fervoarea componistică a paginii ajung să cauţioneze răul, să înveşmînte-n sărbătoare mizeria, să-i topească prin umor mecanismul, să facă, adică, din denunţarea fărădelegii simplu pretext de virtuozitate satirică. „Vedeţi cît e de rău şi cît de uriaşă-i şobolăneala?",

pare să ne întrebe, juisînd estetic, *Academia Caţavencu*, riscînd să ne stîrnească nu, cum ar fi normal, dorinţa punitivă, ci, dimpotrivă, apetitul pentru monstruozitatea în veci nepedepsită.

Cum la noi răul e supremul energizant, fraudele sînt fabuloase, reţelele omniprezente şi atotacaparante, astfel încît ai zice că infracţiunea ne-a intrat în codul genetic, investigaţiile şi „dările în gît" ale respectivului Birou de la *Caţavencu* au căpătat cu vremea un soi ciudat de farmec alienant, de predestinare la maleficiu, de farsă tragică mai reală decît realul, ceva de feerie sadică, de luxoasă fatalitate a mafiotlîcului. Graţie talentului gazetăresc, marile afaceri negre, ingineriile financiare devastatoare, mizeria morală, falimentările în lanţ, corupţia generală ş.a.m.d. sînt mîngîiate stilistic, precum privirea lui Caragiale alunecînd părinteşte peste fizionomiile personajelor sale cele mai hîde, exclamînd cu blîndeţe: „Uite-i ce drăguţi sînt!".

De aici urmează că, tot graţie talentului, adevărul riscă să pară ceva banal sau – şi mai rău – o invenţie stupidă, în vreme ce minciuna oferă spectacolul de succes garantat. Realitatea riscă să pară o diversiune, iar diversiunea să se încarce cu valenţele adevărului. Fantasmagoria convinge şi face să deraieze contingentul, în timp ce fapticul nud face jalnică figuraţie pe platourile serviciilor de scenarii pentru realitatea virtuală. Este exact ce se întîmplă în cele mai suculente proze din *Cartea cuceririlor: Secretul scării lui Iacov* şi *Gloanţele lui Van Moos*.

Agopian de la Marmaţia

Pe coperta a patra, Ioana Pârvulescu pune bine ştampila: *Cartea cuceririlor* este „rudă de sînge literar cu *Manualul întîmplărilor* de Ştefan Agopian". Aşa este, în ceea ce priveşte atmosfera de realism oniric, frăgezime auroral a viziunilor şi, mai ales, glisarea continuă, levitaţia senzurilor. („Cartea lui cu sertăraşe este o parabolă a relaţiei tale, cititorule, cu mica ta istorie şi marile ei războaie sau cu marea istorie şi micile ei tertipuri.") Minus picarescul şi dialogalul nichitastănescian, elemente totuşi esenţiale în *Manualul întîmplărilor*. Oricum, sînt convins că Ştefan Agopian, coleg de redacţie cu Ivanciuc, va fi citit cu plăcere de precursor cartea de faţă.

Nu e mai puţin adevărat că, atunci cînd e vorba, la români, de isteria securistică şi de mania conspiraţiei masonic-universale, Ivanciuc are o coastă de drac în plus. Aici, el e mult mai departe de agopianica adoraţiune a plictisului contemplativ, a extazului alcoolic şi a fixării într-o atemporalitate inefabilă şi mult mai aproape de tipul psihoistoric care îl preocupă pe, să zicem, Alex Mihai Stoenescu.

În fine, Laurenţiu Ulici („Sarcasmul adevărului", în *Curentul*, 21 iul. crt.) mai avansează o variantă: „modelul unui astfel de discurs epic, bogat în expresii ale ambiguităţii din recuzita fantasticului literar, ar putea fi proza americanului Ray Bradbury, la care povestirile lui Cornel Ivanciuc trimit şi prin unda de satiră împinsă pînă la sarcasm. [...] Impresia - puternică, la sfîrşitul lecturii - de parabolă

sarcastică se datorează, în subsidiar, acestei treceri bruşte din planul aparent pur al imaginarului în planul documentarului istoric. [...] Un sarcasm metodic al privirii auctoriale, menit să sublinieze marele sarcasm al adevărului care livrează derizoriului aureola unui eveniment sau a altuia".

La origine, cele patru texte (*Pătru din Stele*, *Gloanţele lui Van Moos*, *Secretul scării lui Iacov*, *Răscoala piticilor de grădină*) curg din primul, adică din acelaşi ulcior: Marmaţia natală a prozatorului. (Ivanciuc s-a născut, în 1956, la Sighetul Marmaţiei şi a debutat cu proză scurtă în *Ramuri*, 1986.) Un ţinut fabulos, creuzet etnic forfotind de nostalgii aristocrate şi reverii istorice, un spaţiu accentuat exotic pentru regăţenii sastisiţi care sîntem. Urmînd fidel tradiţia prozei rural-evocative a toposului copilăriei, Ivanciuc ne copleşeşte cu minunile graiului maramureşean ininteligibil, în transcriere fonetică (sînt teribile paginile blestemelor bocitoare, 47-49), cu hora personajelor aiuritoare (Vasile Ona şi Ziorea de Ziuă, Pătru din Stele, Wilhelmina Başti zisă Baba Vîntului, baba Iurcoaie, măritată cîndva cu Mironul Zîmbroslăziilor, Yoel Maxia, rabinul Fogel şi ultimii hasidimi din Marmaţia – Resch, Binder, Herbil şi Mendel, apoi Krekor Parabellum, născut Grigore Ona, fost inspector la Scotland Yard, ori Sidonia Beszdek, fostă mare curtezană „imperială", zisă Scoica Ucigaşă etc.) şi cu pasaje de aprigă senzualitate (*à la* Màrquez), precum: „noaptea miroase a magiun ars şi, sub cerul negru, de valtrap ţintuit cu bumbi de aur, Todor o mestecă întruna şi coapsele Mărdălinei fierb...", „stă cu dosul proţăpit în buza ieslei şi cu ştromeleagul

învîrtoşat în zări şi cînd trupul Mărdălinei se apropie cu picioarele larg desfăcute, el o ară apăsat, apoi îi face vînt înapoi şi o ia iarăşi de la capăt [...] făptura ei seamănă acum cu împreunarea dintre o pară aproape coaptă şi o pasăre de purpură uşor strangulată...".

Negustătorul de iluzii

În ciuda tehnicii aluvionare, a dezorientării deliberate, prin suspansul creat de viteza insolitului asociativ, *Gloanţele lui Van Moos* se păstrează în limitele parodiei fantazării paranoice asupra istoriei, ca într-un Dalí trecut prin peisajele lui Mel Gibson din *Mad Max*: totul se leagă, conspirativ, de la începuturile lumii şi pînă astăzi, gloanţe ce rătăcesc ani de-a rîndul prin lume, leagă ritualuri naziste cu fixaţii bolşevice, anarhii congenitale evoluînd în constelaţii simbolice, cu lykantropia de care s-a ocupat Eliade, confrerii de războinici, magi şi furii sacre, de la Cuchulainn la Churchill şi Armata Republicană Irlandeză, de la Männerbünde şi cástele indo-europene de războinici, la Hitler ş.a.m.d., cu trimiteri parşive la rituri celtice şi la teoriile lui Pavel Coruţ, prin *shambhala* şi Fowles (*Logodnica locotenentului francez*) sau la cutare roman de senzaţie privind paranormalul cultivat de unele vîrfuri hitleriste.

Secretul scării lui Iacov duce însă echivocul parodic înspre culmile ambiguităţii sarcastice, acolo unde caricatura e de fapt esenţa lucrului, iar fantasmele indică adevărata realitate. Aici funcţionează primejdia de care vorbeam ceva

mai înainte: cînd parodia se face cu fervori îndrăcite şi cu mînă de maestru, elementul parodiat, chit că suprareal şi supradimensionat cu ostentaţie – devine... admirabil, ca fruct oprit, şi deci infinit mai seducător (şi mai credibil) decît biata realitate domestică.

Secretul scării lui Iacov vizează o obsesie veche a românilor: dialectica serviciilor secrete, jocul complementarităţii cu negarea reciprocă. Mai precis: alternanţa securităţii naţionaliste (protodacismul izolaţionist) cu securimea internaţionalistă. A mafiei interne cu masoneria transnaţională. Şi încă mai precis, în termenii fabulaţiei parodice: „tradiţia susţine că primii noştri domnitori munteni au descălecat, de la bun început, în două secte teozofice: cea a pămîntenilor, derivată din cea pitagoriciană, zisă şi egipteană, şi cea a templierilor, care separă şi învrăjbesc generaţiile viitoare". Lupta dintre templieri şi pămînteni, cu elemente în linia Nicolae Densuşianu-Vasile Lovinescu, cu Mircea cel Bătrîn – cavaler de Malta, biserici trilobate, Ioniţă Asan templier şi Basarab I ca pămîntean etc. – e dusă pînă la decembrie 1989, cînd Serviciile s-au călcat reciproc pe bătături: „Noi reprezentăm ultimul vestigiu al acelui spirit reînviat după noaptea fanariotă, odată cu Eteria lui Tudor Vladimirescu. [...] Felul în care se schimbă ştafeta este cea mai adîncă taină a învăţăturii noastre".

Sînt cuvintele lui Iacov, şeful Securităţii masonice, marele „fiu al doctrinei", către cei şase agenţi ai săi din *Corpul G-28* al fostului *Comitet Central*, şi anume: Crizante Măturătorul (cititor de secrete în gunoaiele menajere ale palatului), Sicoe Uşierul (care amuşină orice gînd conspirativ),

Nămete (care poate să distingă o umbră bună de una rea „după cum se prelinge ea pe uşă"), Caravasile (care culege gîndurile de pe tacîmurile uitate pe masă), Spînoae, cititor de gînduri de la distanţă, plus Vancea, frizerul, cititor în ceara din urechi. Totul se face parcă în umbra acelei celebre Urechi agopianice ieşite din peretele *Manualului întîmplărilor*, cu delaţiunea eliptică, dar atotcuprinzătoare. Însuşi mecanismul inventat aici – un selector de sunete întipărite în... cerumenul din urechile supuşilor, cu toţii potenţiali conspiratori, întru detectarea „foşnetului inconfundabil al unei iminente zavere" – înaripează hohotitor arhiauzul pînă la rangul de excelenţă în Academia de Vigilenţă.

Faţă de *Secretul scării lui Iacov* şi *Gloanţele lui Van Moos*, ultima bucată, *Răscoala piticilor de grădină*, este o palidă, sleită autopastişă.

Nu ştiu ce va mai face scriitorul Ivanciuc, ros de morbul gazetăresc al *Biroului de Investigaţii*. Dezvăluind şi îmbîrligînd deopotrivă, substanţa fabulatorului riscă să se dilueze pînă la starea de sfîrîiac. Poate un roman cu chei şi sertare, să crăpăm ca mîţele lui Creangă jucîndu-ne cu motoceii ? ! ? Mi-e teamă că e-n stare de orice.

22, nr. 38/21-27 septembrie 1999

România liftului blocat

Petru Cimpoeşu, *Simion liftnicul. Roman cu îngeri şi moldoveni*, Editura Compania, 290 pagini

În *Istoria tragică & grotescă* a întunecatului deceniu literar nouă, Radu G. Ţeposu îl fixa pe Petru Cimpoeşu la capitolul „Mitologia derizoriului" : „excepţional în a despica dintr-o lovitură realitatea, Petru Cimpoeşu e şi un desăvîrşit radiograf al stărilor confuze, al comportamentului latent, în care ochiul percepe degrabă semnele crizei, ale degringoladei". Prin limpezime şi concizie, prin claritatea cazuisticii, despodobirea stilistică în folosul satirei şi prin lăsarea la vedere a firelor păpuşăriei, *Simion liftnicul* îi face un mare bine autorului, la bursa literară, deservind însă *Povestea Marelui Brigand*, romanul tipărit anul trecut la Editura Dacia. Tot ceea ce făcea acolo fantezismul (fermecătoare amestecuri narative, aluzivul suculent, schimbări aiuritoare de atitudine, ludicul constant al ambiguităţii prin care cotidianul cel mai banal şi mizer îşi creează breşe de irealitate şi mister psihologic, ca într-o succesiune de basme cu fibră bulgakoviană) avea, într-adevăr, un risc enorm : prolixitatea.

Plăcerea etajărilor luxuriante, cultivarea labirintului. Adică exact ceea ce croiala impecabilă a satirei şi transparenţa temei din *Simion liftnicul* evită cu strălucire. Sînt sigur că, dacă Valeriu Cristea ar fi apucat să citească *Povestea Marelui Brigand*, şi-ar fi văzut întruchipată speranţa exprimată în 1992 : „dintre tinerii prozatori, mai puţin cunoscutul şi mai puţin răsfăţatul Petru Cimpoeşu mi se pare unul dintre cei mai interesanţi, capabili poate chiar, cîndva, de marea performanţă". Oricum, Petru Cimpoeşu (n. 1952 la Vaslui, absolvent în 1976 al Facultăţii de forajul sondelor de la Institutul de petrol şi gaze din Ploieşti, debut în 1981 la *Ateneu*, urmat de volumul *Amintiri din provincie*, 1983) a ţîşnit din nou în prim-plan după interesul stîrnit de romanul *Firesc*, în 1985. Infinit simplificat, deci (uneori pînă la etalarea schemelor, pînă la tiparele rîsului gogoliano-cehovian, sub care, la rigoare, se pot descifra tipologii din *commedia dell'arte* sau comicul plautin), *Simion liftnicul* ne oferă miniatura României în tranziţie. Năuceală, deriziune şi apetit pentru fantasmagoric. Nu caricatură, nu şarjă grotescă, nu satiră tezistă, nici umor negru, ci un comic bonom, cu surîs afectuos, comprehensiv, confin cu umorul unor Petre Barbu, Cătălin Mihuleac, Cornel George Popa, Tudor Călin Zarojanu. Vecinătatea este însă, indiscutabil, umorul nebun (şi desăvîrşit profesional) al grupului „Vouă", păstorit textual de Tudor Octavian, autor, acesta, mult mai caustic, cinic şi ricanant, decît moldoveanul nostru „angelic". Blocul administratorului Lăţea, personajul lui Marius Florea Vizante, cu insectarul său uman, pe cît de redus numeric, pe atît de cuprinzător tipologic din unghiul esenţei psihosociale

a masei carpato-danubiene contemporane, este aidoma blocului în care bigotul ghiduş-vizionar Simion, îngreţoşat de păcatele omenirii şi privat de posibilitatea de-a se face stîlpnic, frustrat şi de faptul că, locuind la parter, n-a folosit niciodată liftul, decide să se facă nu stîlpnic, ci liftnic. Să rămînă blocat în lift, între etaje, zile de-a rîndul. „Mă rog lui Dumnezeu pentru toţi locatarii blocului acestuia, oraşului acestuia, ai tuturor oraşelor şi satelor ţării acesteia, precum şi pentru toţi oamenii în general". Cum ar veni, un ascensor spre... eşafodul imaginarului colectiv. Blocul cu opt etaje de pe strada Oilor (fostă Euler) din Bacău, ca loc parabolic al omenirii, în care, deşi liftul nu funcţionează de cîteva zile, nimeni nu reclamă defecţiunea. Aceasta este, cum se zice la teatru, situaţia dramatică în jurul căreia se polarizează tensiunile, tipologia, relaţiile de umor în cascadă: infidelităţi conjugale şi mici împătimiri adulterine, partidul pensionarilor căutînd să promoveze... tineri, gospodine telemaniace, elevi erotici, fenomenul Caritas, paranormalele lui Ion Ţugui etc. etc. Domnul „Ion-şeful-de-scară", pensionat la 55 de ani, conspirativ, bănuit a fi ex-Secu, jucînd şah cu domnul Bartolomeu şi plănuind să ia în dezbatere la adunarea generală a locatarilor cazul Patapievici: blasfem sau patriotism exagerat? Doamna Pelaghia de la II, în amor cu vecinul de vîrstă mijlocie, domnul Toma de la IV, un fanatic al BBC (ca şi domnul Eftimie), însurat cu Filofteia, femeia bărbată. Profesoara Zenovia Sempronian, iniţiată în exerciţii de yoga tantrică şi Kama Sutra de către Nicostrat-zăvorîtul, urmăriţi de tristul voyeur, elev într-a VI-a, Temistocle. Anghel, scăpat de nevastă, dansînd frenetic cu domnişoara

Meletina. Bietul profesor Eftimie, văduv, păcălit de eleva Ciobanu Lenuţa că a lăsat-o gravidă, în realitate un şantaj emoţional menit a spori şansele fetei la concursul de Miss Preuniversitaria. Doamnele Alis şi Evlampia... Dar peste toţi, Simion, sfîntul de la parter, căruia i se tot arată îngeri eminescieni şi nichitastănescieni, cu credinţă poetică, teorii savuroase, precum „Sîrma la români" (p. 239 ş.urm.) şi replici memorabile de genul: „Iubesc foamea". În rest, domnul Toma are dreptate: „pîinea oamenilor o face Dumnezeu, dar de împărţit bănuiesc că o împarte dracul".

Ziarul de duminică, nr. 30/27 iul. 2001

Zahei văzătorul

Octav Bozîntan, *Hanul păcătoşilor*, Editura Muzeului Literaturii Române, 316 pagini

Remarcabil debut epic, în linia romanului argotic din postceauşism (Radu Aldulescu, Daniel Bănulescu, Dumitru Ungureanu), în seria literaturii spaţiului carceral (Arghezi sau acel V. Voiculescu din *Zahei orbul*), a puşcăriei ca lume-junglă şi infern în miniatură. Dacă n-ar fi fost prefaţa semnată de Alexandru Condeescu, ne-am fi putut îndoi de identitatea autorului (la urma urmei, alde Ioan Groşan era cîndva taman bun pentru farse de-o atare strălucire). Mai întîi, pentru că - obicei păcătos ! - editorul nu ne dă nici o indicaţie precisă despre biografia acestui scriitor cu nume desprins parcă din literatura cu „bandiţi" a anilor '50. Apoi, tocmai din cauza profesionalismului scriiturii : concizie şi suculenţă a portretisticii, frazare sigură, contururi precise de atmosferă, ritm, dialog, mă rog, meserie. Iată ce zice Alexandru Condeescu : „Carte de ficţiune inspirată dintr-o realitate trăită pe viu, *Hanul păcătoşilor* explorează captivant şi veridic universul damnat al închisorilor de drept

comun dinainte de decembrie '89. [...] Octav Bozîntan, fost student al nostru la jurnalistică, aflat la primul său roman publicat, este un nume încă necunoscut. Cartea de faţă îl impune ca o certă promisiune a noului val de prozatori cu vînă narativă, întorşi, după experimentele textuale ale anilor '80, la plăcerea directă a povestirii, care a dat dintotdeauna farmecul primordial romanului. [...] Octav Bozîntan desenează cu dezinvoltură şi curaj portretul unei umanităţi chinuite, cînd mizerabile, cînd demne de milă, creionîndu-şi personajele cu talent narativ şi descriptiv (nu lipsit de unele derapaje poetizante sau rocambolesc-senzaţionale)". Silviu Ulmeanu, zis (în închisoare) Prinţul, este nepotul unui avocat venerat de toată „Curtea Miracolelor" mahalalei, umblă - acum - „în Mercedes, cu şofer îmbrăcat în vulpe argintie", a făcut trei ani de facultate la Metalurgie, dar şi doi la Arte Plastice, este la fel de performant în partidele de sex şi băutură, precum în cele de box, este redutabil la bicepşi precum la inteligenţă, însă viaţa, sufletul şi reflexele îi vor rămîne dureros de experte în „abecedarul detenţiei". Bătăi şi umilinţe de tot felul în arestul poliţiei, tradiţionala serie de chinuri prin care se face „bizutajul" (adică botezul focului în orice comunitate claustrată) printre cele optzeci de paturi ale dormitorului puşcăriei, vegheat de o ierarhie de oţel, prevăzută cu legi de sînge şi fier, cu automutilări ingenioase, ispite homosexuale, cu caracudă, turnători, provocatori şi „patriarhi ai pedepselor", cu capete despicate, pîntece crăpate şi antebraţe crestate, cu gardieni sălbatici, corupţi sau complici, cu sărutări nebune la Vorbitor, cu celularul din subsol, hîrdăul de după uşă şi zece luni cu

lanţuri la glezne... „Deja nu mă mai temeam de nimic. Cînd omul rupe barierele fricii, devine periculos, pentru că nu există forţă care să i se poată opune". De-a lungul unui traseu ce merge de la dezvirginarea unei minore într-un cavou, pînă la decretul de amnistiere („pînă la zece ani, la toată lumea, celorlalţi le reduce la jumătate") şi la premiul obţinut, acum, de fostul puşcăriaş la concursul de eseistică organizat la Bucureşti de Radio France International, mai trecem prin pitorescul psiho-comportamental al unor figuri pe nume Motanu, Dante, Gogodică, Mascoală şi Mandarinul, prin bididii/bulangii şi subteranele mizer-fabuloase ale Bucureştilor, prin deţinuţi care-i spionau deopotrivă pe caralii şi pe ocnaşi, prin spelunci, gabori, sifoane, fraieri, băieţi, cărămizi şi cîte alte jalnice „frumuseţi" ale domeniului! Pe scurt: avem de aşteptat următorul roman. Ca şi în alte cazuri de debutanţi în roman din ultimii ani, de la Aldulescu, Adrian Oţoiu şi Ion Manolescu, la Dima Bicleanu şi Ovidiu Verdeş, nu-i totul vărsarea în primul estuar: e de văzut urmarea filonului. Stofă este, iar de croială a avut grijă viaţa. De acum, totul depinde de cheful şi puterile croitorului.

Ziarul de duminică, nr. 48/30 nov. 2001

Femeile din femeie

Cecilia Ştefănescu, *Legături bolnăvicioase*, Editura Paralela 45, 126 pagini

În definitiv, mai ştii ? Poate-o avea dreptate biata literatură română, junǎ şi în eternă tranziţie, cînd se lamentează că, la mai bine de un deceniu de postcomunism, nu avem şi noi o Lolită, nişte *nuits fauves* sau *îngeri în America*, un *Sexus*, un roman tare cu lesbiene şi voyeuri, o serie necrofilă cu bebeluşi abuzaţi, poeme bestiofile, ori măcar o demenţă atroce la „37 de grade şi ceva, dimineaţa"... Ce să faci cu acei cîţiva „craci răşchiraţi" din cutare proză eminesciană, cu zbîc-ul lui Creangă, pîlnia lui Stamate, groapa lui Barbu, Nadina lui Rebreanu, şatra lui Stancu, patul lui Procust, căministele Anişoarei Odeanu şi castraveţii lui Bogza ? ! Noroc, azi, cu provocările Rodicăi Draghincescu, opţiunile eseistice ale Ruxandrei Cesereanu ori scenice ale Alinei Nelega... Astfel încît, răsfoind pe loc romanul de debut al Ceciliei Ştefănescu şi dînd peste două studente la filologia bucureşteană care fac „schimb încrucişat de haine, procedeu prin care căldura şi mirosul corpului uneia treceau în stăpînirea

celeilalte", fumînd „ţigări cu iarbă", cu „mîna strecurîndu-se obosită în chiloţi, printre picioare şi cu degetele îşi făcea loc prin deschizătură, pipăindu-mă ca pentru a-şi încălzi degetele" şi mutîndu-se împreună, pline de „cearcăne în vărsăturile de dimineaţă, în injecţiile ei de anemică" ş.a.m.d., mi-am zis: bun, iată că s-au împlinit în secolul 21 şi lesbienele timide ale doamnei Bengescu. E drept că „între noi nu erau sex sau fantezii terminate în masturbare şi orgasm, pentru că firele care ne legau nu duceau decît spre sărutările inocente şi spaima de trupuri răsfirate pe cearceaf...". Văzînd elanul lui Gheorghe Crăciun de pe coperta a patra („o carte cumplit de sinceră şi nesfîrşit de cinică. Murdară şi frumoasă. Amară şi viscerală. Absurdă, ameninţătoare, dezabuzată, colcăind de frustrări şi fantasme, care sfidează prejudecăţile şi gunoiul de sub covor al fricilor noastre... Unul dintre cele mai bune romane de mici dimensiuni din toată literatura română"), am luat cartea la puricat, în ideea de a lega feminitatea narativă autohtonă din ultimele decenii pe un fir, de la *Serenada* Sânzianei Pop, la *Îngereasa* Adinei Kenereş, către *Exuviile* Simonei Popescu. Atunci a apărut cronica Simonei Sora (noua revelaţie a *Dilemei*, un amestec de rafinament, sensibilitate şi francheţe unic, acum, în comentariul nostru literar) din care citez: „Cartea Ceciliei Ştefănescu este povestirea alertă şi ironică a unei obsesii erotice şi narcisiace trăite de o naratoare abulică, dezabuzată şi vulnerabilă. [...] În *Legături bolnăvicioase* (dar, ca prin farmec, deloc periculoase) amorul la distanţă devine sex periodic, camera de cămin studenţesc e înlocuită cu vagabondajul unui pseudo-Ulise, iar explicaţia

atracţiei irezistibile pentru femei e găsită într-o misterioasă şi meteorică apariţie din prima copilărie – Kiki, dublul naratoarei, o nimfetă corupătoare cu sfîrcuri în formă de inimioară. Tocmai în apariţia dublului acesta «travestit», în labirintizarea onirică şi diurnă a Bucureştilor, în căutarea disperată a unui «fluture frumos» stă cărtărescianismul asumat al romanului cu care debutează Cecilia Ştefănescu. [...] O naratoare ajunsă cititoare de profesie, care i-a scăpat de sub control autoarei şi pe care aceasta din urmă o va ucide (în mod necesar) în finalul cărţii" (*Dilema*, 484, 21-27 iunie crt.). Nu am apucat să-mi reiau lectura, că a venit recenzia Cristinei Ioncică din *România literară* nr. 25-26 din 2 iulie: „Principala poveste de dragoste a romanului este, spuneam, una între femei. Greu de spus între lesbiene sau între bisexuale, pentru că mecanismul atracţiei între femei şi *life style*-ul aferent par a-i scăpa printre degete autoarei. [...] Jocurile sexuale nu duc niciodată la consumarea explicită a actului. Pe de altă parte, scenele de amor hetero sînt cît se poate de credibile. [...] Toate acestea dau poveştii aerul de joc al inteligenţei lipsit de fundament, al artificiului care pierde undeva viaţa". Bine instigat, am amînat cu ciudă noul Revel de la Humanitas, memoriile lui Neagu Djuvara şi *Securitatea* lui Marius Oprea şi am continuat „legăturile bolnăvicioase". Tocmai cînd fixasem contururile eroinei (copil rebel, fetiţă-băieţoi cu porniri autodistructive şi finalizări fratern-incestuoase, adolescenţă de rocker cu fantasme exhibiţioniste, mania dulciurilor, marijuana, masturbare, pe scurt: „făceam parte din acea sectă a autodevoratoarelor"), a ţîşnit şi recenzia lovită în plin de empatie, a lui

Ştefan Agopian, în *Academia Caţavencu*, nr. 26/2-8 iulie. Citez şi subscriu : „Cecilia Ştefănescu îşi anunţă tema încă din titlu : descrierea unei boli. Boală care mi se pare a fi o nevroză narcisiacă în care eul se sparge în subeuri la presiunea libidoului. Citită prin prisma unei nevroze, cartea pare a descrie lungul drum al unei adolescente pe cărările încă «nebătătorite» ale pulsiunilor sexuale narcisiste. Deci nu lesbianism, ci autoerotism obţinut prin dedublare. [...] Este un început ! Mult peste media prozei noastre de astăzi. Dar după asta ? Aştept ca prozatoarea să nască şi altceva decît un eu adolescentin şi uşor lasciv. Sper că nu se va îneca, precum o prozatoare din secolul trecut, într-un rîu aproape secat". Asta e !

Ziarul de duminică, nr. 31/16 aug. 2002

Lucian Dan Teodorovici

Fabulă cu clovni

Lucian Dan Teodorovici, *Circul nostru vă prezintă*, Editura Polirom, 204 pagini

Trebuie să admit că, dacă n-ar fi fost prefaţată de Liviu Antonesei, aş fi ajuns mult mai greu să citesc a treia carte semnată de Lucian Dan Teodorovici. Celelalte două au fost publicate în 1999 şi 2000 la edituri mai puţin cunoscute: *Cu puţin timp înaintea coborîrii extratereştrilor printre noi,* la Editura Outopos din Iaşi, iar *Lumea văzută printr-o gaură de mărimea unei ţigări marijuana*, la Fundaţia „C. Brîncuşi" din Tg. Jiu. Odată intrat la Polirom, tînărul (28 de ani) secretar general de redacţie de la *Timpul* se impune atenţiei în cuprinsul, din fericire tot mai larg, al prozei reflexive de amară ironie, de dramatism cvasigrotesc, de pitoresc social şi psihologic în cadrele unei umanităţi definitiv alienate, ce defineşte românitatea în postceauşism. Daniel Bănulescu şi Radu Aldulescu, Petru Cimpoeşu, Petre Barbu, Caius Dobrescu, Cătălin Mihuleac sau Dan Lungu sînt neapărat de citat în context. În plus, Lucian Dan

Teodorovici, care a scris şi teatru, avînd un dar vizibil al situaţiei dramatice, este vecin la godotism cu Matei Vişniec : ceva din Vladimir şi Estragon este lesne detectabil în miniatura picarescă prin care deambulează cei doi eroi, atît de ahotnici de suicid, de aici. Subscriu numaidecît la următoarele observaţii din prefaţa lui Liviu Antonesei : „Shakespeare descoperise că lumea e un teatru, că noi sîntem actorii ei. Lumea lui Teodorovici este însă un circ, personajele sale sînt clovni, într-un sens foarte precis toţi sîntem clovni. [...] Noi, personajele lumii circului, nu-l mai aşteptăm pe Godot, noi aşteptăm sinuciderea ca soluţie de a ieşi din impas. Personajele principale sînt nişte adevăraţi profesionişti ai sinuciderii. Cel care poate fi numit Eu reiterează în fiecare dimineaţă scenariul salvator, cocoţat pe pervazul ferestrei de la etajul cinci. Stă cocoţat şi aşteaptă. Ce? Impulsul care nu vine. [...] Totuşi cartea lui Lucian Dan Teodorovici are un defect. Se termină după nici două sute de pagini şi rămîi cu setea pe buze. Cum şi celălalt roman era cam la fel de scurt, cred că ar trebui să bage de seamă că există şi cititori gurmanzi". O umanitate dezabuzată, cu inşi cretini şi femei epileptice care cad în biserică, un peisaj cu *loseri* jalnici şi curve de doi bani, cu blocuri şi vecini de un burlesc agresiv, plus mizeria Triajului ieşean, totul adunat în persoana de existenţialism parodiat a Naratorului („ca întotdeauna, şi astăzi vreau să mă sinucid"), în care – dacă vrei – simţi vag greaţa sartriană, „serviciile" inutile ale lui Clamance din *Căderea* camusiană, umbra Solitarului ionescian ş.a.m.d., trecuţi prin demonia de carnaval a liniei Gogol-Sologub-Bulgakov. Convins, parcă, la rîndu-i, că

sinuciderea este singura problemă cu adevărat filozofică, omul nostru îşi joacă sisific moartea zilnică la modul clovnesc, părăsind balustrada finală în favoarea unei reviste porno, pe temeiurile căreia se masturbează, surprins fiind în respectiva postură de vecina care-i face curat şi care, astfel, din milostenie şi menopauză, îi devine amantă. Invadat totuşi de pofta de-a muri şi lipsit de anvergura fanteziei d'annunziene a dizolvării personale într-o baie de acizi, omul nostru cutreieră străzile şi bordelurile ieşene în căutarea unei prostituate de la care să capete boala mortală. Prilej cu care dă peste un farseur pitoresc şi sinucigaş, ritmic „spînzurat" într-un divertisment eminamente absurd, dar care funcţionează perfect ca... raţiune de a fi. Între timp: tîrfa adusă acasă în ideea absenţei părinţilor, dar care se dovedesc cum nu se poate mai prezenţi, cîrciuma cu prăbuşiri umane şi violenţe de iad, spitalul cu diagnostice stupefiante („Ai naibii nebuni! Doi urlă de bucurie, ca proştii, uitîndu-se cum moare unul în faţa lor. Al treilea, mortul, îi ascultă pe cei doi veselindu-se, se supără, se revoltă, se scoală şi vrea să plece..."), vecina cu nouă pisici, bătrînul care-şi face nevoile în lift, octogenarii care-şi reproşează adulterele din tinereţe, pompierul care face pe orbul cu baston alb ca să se distreze, copilul care face ca maşina salvării, cuplul care joacă şeptic pe post de preludiu erotic, moartea ca farsă, sinuciderea colectivă transformată în beţie crîncenă, atracţia exercitată de Martorii lui Iehova asupra adolescentului de 16 ani, sfînta bătaie din sediul poliţiei, matahala de la carceră care pronunţă inversat toate cuvintele, administratora blocului care se autoinvită la o cafea („Am înţeles că

vă plac femeile mature, experimentate")... Dacă ar fi să extrag o morală pentru toată această fabulă cvasifelliniană, ar fi rîndurile cu care începe capitolul opt: „Un nebun se plimbă pe stradă trăgînd după el o funie. Cineva se apropie de el şi-l întreabă uimit: Dom'le, de ce naiba tragi funia asta după tine? Nebunul dă din umeri, apoi îi răspunde, dovedind o logică de necombătut: Am încercat s-o împing, dar se îndoaie!". Cam aşa e şi cu ţărişoara de balamuc a personajului nostru.

Ziarul de duminică, nr. 19/23 mai 2003

Oameni cu şi fără rost

Lucian Dan Teodorovici, *Atunci i-am ars două palme*, Editura Polirom, 232 pagini, prefaţă de Luminiţa Marcu.

Lucian Dan Teodorovici (n. 1975 la Rădăuţi) rămîne, cred, cea mai consistentă apariţie din noua constelaţie narativă produsă & impusă de Polirom. I-am comentat cu plăcere aici (vezi nr. 19/23 mai 2003) acel volum de trist-cuceritoare bufonade sufleteşti, situate uneori pe buza absurdului, care era *Circul nostru vă prezintă*... Un volum definitor pentru perspectiva cehoviano-gogoliană în care se înscrie o bună parte a prozei de ultimă oră. Partea mai puţin zgomotoasă şi mai cu miez, aflată la antipodul producătorilor

de zgomote şi efecte de eşapament iscate de sub caroseriile porno ale „îngerilor în America". Mai întîi, Lucian Dan Teodorovici se centrează bine între ispita sociologizării excesive şi gratuitatea pitorescului invadant din sumedenia autoficţionărilor copilăriei, care domină acum piaţa. Nu se lasă niciodată pe de-a-ntregul absorbit de scanarea psihocomportamentală a necăjitului areal străbătut, dar nici copleşit de retrospecţiile adolescenţei, unde psihologia de gaşcă agresivă şi frenezia argotică vizează autopostularea eului la modul totalitar. Stă, adică, foarte bine între Dan Lungu şi Sorin Stoica, pe de-o parte, Ovidiu Verdeş, T.O. Bobe, Cezar-Paul Bădescu sau Cosmin Manolache, de cealaltă. În al doilea rînd, Lucian Dan Teodorovici lucrează cu un bun, subtil amestec stilistic şi afectiv: ironia şi melancolia, bonomia ce dizolvă tentaţia cinismului, plăcerea jocului (inclusiv în retorica genului dramatic) şi evitarea satirei sarcastice, priza la absurdul existenţial, paralel cu comicul rafinat ce palpită aproape sub fiecare situaţie şi fizionomie, toate acestea stimulînd nu doar lectura, ca plăcere, dar şi reflecţia pe marginea ei. Poţi să vezi nişte simple exerciţii de Amedeu ionescian în *Patru povestiri care compun o proză*, ca şi în suita aproape grotesc din *Gumă de mestecat*, după cum ai libertatea să-l citeşti pe preotul din *Gîndacii* cu gîndul la ceaslovul de prins muşte al lui Nică din Humuleşti, însă în faţa mizeriei demente a incestului din *Ştefca*, ori a nenorocului idiotizant şi funest din *Moise, cerşetorul*, elanul către stilistica jubilativă cedează şi lasă locul deriziunii năucitoare, cu gust de cenuşă. Culmea acestei stări de aberaţie năucitoare se află în ionescianul cuplu din *Un om*

obişnuit („ce crezi despre moarte?" – întrebarea soţului bîntuit de febrele sinuciderii ce se vor stinge... într-o sticlă de votcă l-ar fi încîntat pe T. Mazilu). Astfel de frînturi se găsesc şi în secţiunea *Fursecuri*. Oricum, în ce mă priveşte, am rămas aproape de calupul evocativ-autobiografic intitulat *Să ne ierte Pistruiatul*. Scrise în urmă cu cîţiva ani, „la comanda poetului Michael Astner", pentru un proiect numit *Cartea roz a comunismului*, în contextul istoriilor orale culese de Irina Nicolau, Zoltán Rostás, Smaranda Vultur, Sorin Stoica ş.a., în linia volumelor de tip *Martor* editate de Muzeul Ţăranului Român ori la Paideia, în strînsă vecinătate cu *O lume dispărută* (cele două volume alcătuite de careul Cernat-Stanomir-Mitchievici-Ion Manolescu), paginile lui Lucian Dan Teodorovici ne teleportează înspre „ucraineana aproximativă" a bunicilor din Dorneştii situaţi între Rădăuţi şi Siret, în casa unde negustorii veniţi de prin Cernăuţi, Kameneţ-Podolsk sau chiar Kiev traficau, precum sîrbii în Banat şi ungurii în secuime, aparatură şi pijamale, cafea, ţigări, cosmeticale, papuci şi baticuri, cu puii de români asediind la finele ceauşismului trenurile ruseşti şi poloneze staţionate în gara Vicşani-Vadu Siret, spre a primi bomboane de la străini, cu bunicul ascultător de Radio Europa liberă şi venit să dea „procenţii la CAP", cu seducătorul Moş Francu, recitatorul pe bani, omul care spunea *Somnoroase păsărele* pentru 15 bani, triplînd însă preţul pentru a-i delecta pe puştani cu catrenul: „Nu pentru c-ai eliberat popoarele/ Te-au ridicat atît de sus/ Ci pentru că îţi put picioarele/ Tu-ţi mă-ta-n cur de soldat rus"... Lui Lucian Dan Teodorovici nu-i trebuie mai mult de două-trei tuşe ca

să ne facă să înţelegem esenţa comunismului românesc în mediul rural, prin anii '70-'80: „Procentul înseamnă roadele cîmpului cînd sînt puse în saci. Pentru că lor le dăm saci plini. Dar nu le dăm prea mulţi, deoarece aici ne dovedim noi deştepţi şi îi păcălim. Aşa îi păcălim: mergem cu căruţa la încărcat ce a rodit cîmpul. Ne suim cu căruţa pe un cîntar maaare-maaare. Dar nenea care e păzitorul cîntarului nu ştie că, sub o prelată, noi avem cîteva şine greele-greele de tren. Aşa că el habar n-are de ce cîntăreşte căruţa atîta. Sau poate are habar, dar, vorba bunicului, închide ochii. Omul închide ochii, noi cîntărim căruţa şi cu acele şine de tren, apoi aruncăm şinele şi umplem căruţa cu grîu, cu cartofi, cu sfeclă...". De unde se vede încă o dată că realitatea nudă bate ficţiunea îmbrăcată. Să nu uit: *Cartea roz a comunismului* a apărut nu demult la Editura Versus, unde, sub coordonarea lui Gabriel H. Decuble, găsim texte de Michael Astner, Mariana Codruţ, Radu Pavel Gheo, Dan Lungu, Paul Tatomir ş.a.

Ziarul de duminică, nr. 18/16 iul. 2003

Avem canadiană nouă ?

Florin Oncescu, *Întoarcerea*, Editura Ramuri, 154 pagini

Citind istoriile lui Florin Oncescu, cu exilaţi români la Montreal, mi-am adus brusc aminte de acel nătîng cîntecel din copilărie, prin care triumfa o anume senzaţie de confort, de ocrotire: „Plouă, plouă, ce ne pasă nouă, că avem canadiană nouă?". Oare actualii noştri emigraţi în Canada or duce cu ei mai puţin sentiment românesc al ratării decît au dus bunicii şi părinţii noştri în SUA, la Paris ori la München, de la 1900 pînă la 1989? Să nu mă întrebaţi dacă există un sentiment românesc – mai degrabă decît unul pur şi simplu omenesc – al ratării, al eşecului, fiindcă simt o aprigă ispită de a răspunde afirmativ. Prea am auzit des în mediile noastre „diasporene" exclamaţia „n-a fost să fie", prea i-am văzut deprimaţi, hăituiţi, alcoolizaţi, obsedaţi de *green card* şi *le droit de travail*, prea des telefonează în ţară cu laitmotivul „aici totul funcţionează perfect, dar mi-e dor de haosul şi circul de la noi", prea sînt mulţi cei care – chemaţi cu vreun rost acasă – ar veni în fugă, altminteri

consideră întoarcerea o înfrîngere cu gust de cenuşă, inadmisibil de recunoscut; în fine, prea sînt frecvente angoasa depărtării, singurătatea acidă, indecizia revenirii şi dorul de nimicnicia bucureşteană, pentru a nu conchide că perfidul eurofuncţionar are dreptate cînd afişează sloganul: *East or West, Home's Best*. Exact asta rezultă din povestirile „canadiene" ale lui Florin Oncescu. Deşi născut în 1960 la Constanţa şi absolvent al Facultăţii de Aeronave din Bucureşti în 1985, scriitoriceşte, Florin Oncescu, este legat de Craiova. A debutat cu proză în 1987 la *Ramuri* şi a publicat toate cele trei volume la Craiova (celelalte două sînt *Dispoziţie depresivă*, 1994, şi *La umbra unui enciclopedist*, 1999). A lucrat un timp la Humanitas, pe urmă am auzit că a emigrat la Montreal ca redactor la *Luceafărul românesc*, o gazetă condusă de un domn Fornade (cu nu ştim ce grade), iar acum rezultă că s-a angajat în branşă, inginer în industria de aviaţie, printre cei 10-12 români din cei o sută de angajaţi de la Bombassault, dacă am dedus corect din texte. Texte care beneficiază din plin de ironia pufoasă, comprehensivă, a autorului, ins mucalit, bonom, încăpător la suflet şi tolerant cît cuprinde. Încerc să-mi imaginez ce ar fi făcut străvechiul, cinicul, hîdul nostru fluture pe lampă Everac în faţa acestui insectar de aşteptări iritate, frustrări, amăgiri, ratări etc. – şi mă îngrozesc. Nu, pentru Florin Oncescu exilatul român în Canada chiar şi-a luat... canadiană nouă, chiar se consideră împlinit, chit că uneori o face cu exasperare. Nu chiar fericit (că n-o fi tîmpit!), însă în siguranţă, chit că marota vizei şi stafia şomajului îi cutreieră binişor şi constant zilele, nopţile. Lent, cu înţeleaptă cuprindere, ca

nişte pagini de catifea, volumul depliază destine, psihologii şi fizionomii mai mult incitante decît pitoreşti, interesante psihosocial şi nu literar, totul fără pic de ranchiună, fără şarje groteşti, fără nimic satiric sau resentimentar, fără complexe compensate, chiar şi cînd, ca personaj agresat, autorul ar fi avut motive s-o facă. Micile contracte de-o „lună-două, despărţite de lungi perioade de vînare de slujbe, de vînare de vînt" ale lui Radu, 55 de ani, fost redactor la o editură bucureşteană, venit la Montreal în 1990. Marcel şi a sa „slujbă de vînzător ambulant de parfumuri". Traian, specialistul în computere şi care lucrează acum „cu doi libanezi, la o companie de făcut curăţenie în magazine". Vicenţiu şi al său studio cu vedere spre cimitirul din parcul Mont-Royal. Sorin (pînă la un punct, alter ego-ul autorului) şi „visurile căutătorului de slujbe". Ştefan, care „în ţară nu mai are pe nimeni", agasat de nevastă, se mută singur („dovedea egală pricepere la asezonat friptura şi la reglat biciclete") cu motanul Fane. Relu „a avut o aventură de trei zile cu o franţuzoaică întîlnită în metrou. Georgeta a prins de veste şi a căutat să se răzbune. L-a invitat la ea pe Petre, un moldovean cunoscut la o petrecere între români". Sorin „a aflat că Petre fusese cîndva elev la o şcoală de popi din Moldova, de unde fusese exmatriculat din cauza unei fete". Iar Petre „plănuia să-şi aducă familia în Canada şi să cumpere pămînt, pentru o fermă". Nik, amatorul de bancuri, visînd să se pensioneze în Québec şi să migreze vara în Florida. Cuplul român-evreu Gelu-Moshe („Moshe îl ignoră pe Gelu, iar Gelu îl detestă pe Moshe"). Cristina cu poveştile de la slujba ei, cu Fred, managerul homosexual,

Karen, tînără fostă mormonă, alcoolica Fifita ş.a.m.d. Iar ca refren: „să mă întorc în România fără nici un ban nu-i o soluţie"; „vrea să se întoarcă singur în România, degeaba-i spun că acolo e prăpăd"; „adevărul e că nouă nu ne e bine nicăieri"; „voiam să uit de Bucureşti, să uit de escroci"; „dacă mă întorc acum, e ca şi cînd aş fi plecat degeaba". Să nu-i compătimim, să nu-i fericim, să nu-i plîngem. Să ne regretăm cuminţi unii pe alţii.

Ziarul de duminică, nr. 26/11 iul. 2003

Vidul de Iaşi

Cătălin Mihuleac, *Noapte bună, tîmpitule*, Editura Cronica, 144 pagini

Cătălin Mihuleac este un hîtru blînd şi autoironic, ispitit de satira urzicantă, răzbunătoare, dar prea încărcat de hedonism sau melancolii şi prea dedat la narcisiace ghiduşii stilistice pentru a da frîu liber acizilor. O maliţie bonomă în scrutarea înconjurătorului social şi o ataşantă compătimire de sine traversează povestirile din cea de-a cincea carte a prozatorului ieşean debutat de Alex Ştefănescu în 1996 (*Garsonieră memorială confort trei*, volum urmat de romanul *Dispariţia oraşului Iaşi*, recenzat în nr. 4/25-31 ian. 2000 al ziarului *Ziarul de duminică*, plus încă două cărţi de povestiri, *Titlu neprecizat*, 1999 şi *Bar de stepă*, 2001). Ludicul mucalit sare în ochi încă înainte de a deschide volumul : pe coperta a patra, unde se dau îndeobşte laudele seniorilor, Mihuleac publică un fragment dintr-un text urîcios, scris cu nu se ştie ce ocazie, de „dr. Constantin Simirad, primar, ambasador, conf. univ., scriitor, om politic român", din care aflăm că „nici o etnie nu l-ar accepta cu dragă

inimă pe acest individ". Mihuleac, zice primarul ambasador, este un resentimentar „cu privire de vulpe încolţită, doi ochi mici în fundul capului, sub o frunte de maimuţă involuată. Pirpiriu şi sfrijit, duhnind veşnic a trăscău de proastă calitate, Cătălin nu este agreat de nimeni. [...] Chiar de-o fi ucrainean de origine, cu siguranţă că era un exemplar ratat". De regulă păgubos, eul narator de aici îşi exhibă ratările cu o plăcere deloc resemnată. Din *Autostop* afli că n-a avut parte niciodată de o partidă de sex pe bancheta maşinii personale, de unde tenacitatea de a culege, pe rînd, douăzeci şi trei de autostopiste „blonde ca o holdă strategică de grîu". După cele douăzeci şi trei de eşecuri şi treisprezece amenzi pentru parcare interzisă, îşi dăruieşte Fordul... viitorului socru, care va avea, la rîndu-i, douăzeci şi trei de accidente. În *Impozit*, bietul Mihnea Cart este călcat inopinat de inspectorul de la Fisc şi admonestat pentru părăsirea a douăzeci şi opt de femei care-l iubiseră, va să zică tot atîtea beneficii nedeclarate. Or, asta „e mult mai rău ca puşcăria". Fiind silit să vireze retroactiv la stat şapte părăsiri, Mihnea s-a trezit pe cap cu şapte dintre fostele sale iubite. Miniharemul îl delabrează pe bietul mascul, femeile „amintindu-i de dreptul lor elementar la un orgasm pe zi". În buna tradiţie a umorului negru suprarealist, a avangardei, absurdului ş.a.m.d., combinatele de creştere a porcinelor devin „combinate de îngrăşare a fotbalinelor" dat fiind că, la noi, „carnea de fotbalist în viu ajunsese mult mai scumpă, de mii de ori mai scumpă decît carnea de porc", fostele stripteuze, acum „retrase pe la căşile lor", dau naştere unor fetiţe cu tocuri în picioruşe, direct cu tocuri, în vreme ce –

bătut vîrtos de praf – covorul profesorului de drept penal, Savu, dă la iveală, perfid, nu doar urmele multelor plase încărcate de şpăgi şi alte foloase necuvenite, ci şi „paşii lipăinzi a cinci tinere, prin simplă deducţie, studente", plus paşii altor două „mai lipăinde parcă decît precedentele, venind de la duş, s-ar fi zis pe bună dreptate...". Vezi bine, că în Piatra Neamţ există un tînăr care recepţionează posturi de radio într-o plombă de măsea, iar fotbaliştii din campionatul autohton ajung să nu mai facă, la sfîrşitul meciurilor, schimb de tricouri, ci schimb de neveste. Tot aşa, vedem cum Ministerul culturii mioritice patronează o mănăstire unde „se scoate talentul din om" („cîtă vreme Iftimie citeşte rugăciunea, posedatul de talent spumegă fraze de neînţeles... un puhoi de cuvinte şi salivă e la gura lui. Spre final, talentatul scoate nişte răgete nepămîntene. Încleştarea e fenomenală") în timp ce statuia lui Mihai Viteazu „capătă năravuri de ostaş sovietic", adică „serveşte regulat votcă siberiană", fumează mahorcă puturoasă ş.a.m.d. Cît despre excelentul titlu al cărţii, el provine dintr-o situaţie de cuplu – replică la Eftimiţa & Leonida, finalul fiind acesta: „S-a făcut tîrziu. Noapte bună, tîmpitule! Un bărbat adevărat se pricepe să ajungă epavă. – Noapte bună, tîmpitule! Altă dată nu mai gîndi pe creierul gol. Domnişoarei nu-i spui nimic? – Noapte bună, tîmpito! Într-o zi, o să-ţi arăt Yalta pe hartă!". În sfîrşit, dacă *Turism montan* este – acceptabil – o tablă de materii precum *Moşii* caragialieni, cu puternic (şi legitim) substrat ecologist, în schimb exerciţiul din *Filtru total* e prea ieftin pentru o aşa dotare inventivă („...cititorii Dorin Popa şi Ahurei Cristi circulau la volanul unor Breban

şi Buzura... Au fost ridicate certificatele de înmatriculare ale unui număr total de 23 teze de doctorat, care depăşiseră viteza legală de deplasare cu 25-27 de Patapievici la suta de pagini..." etc.). Cred că e timpul ca Mihuleac să se ia serios... în serios. Să recitească, dacă vrea, Ilf şi Petrov, Gogol şi Bulgakov, dar să construiască viziuni supraetajate, părăsind pentru o vreme miniaturismul. Nu de alta, dar între timp şi primarul a plecat ambasador...

Ziarul de duminică, nr. 6/13 feb. 2004

Gît golaş de România

Dan Lungu, *Raiul găinilor. Fals roman de zvonuri şi mistere*, Editura Polirom, 198 pagini

Abia dacă a trecut o jumătate de an de cînd scriam (în *Ziarul de duminică*, nr. 49/19 dec. 2003) despre Dan Lungu şi „povestirile vieţii" româneşti de azi, aşa cum le hrănesc nostalgiile foştilor prolet-inculţi, declaraţi în ceauşism drept „clasa politică conducătoare". Iată că sociologul ieşean, autorul acelei incisive *Chete la flegmă* din 1999, revine pe urmele Florentinei Ichim, n. 1959, şapte clase, şcoala UCECOM, ale lui Vasile Ariton, n. 1943, inginer la TEPRO, şi Petre Jurescu, n. 1959, formator în anii '80, hamal după 1989, îmbogăţindu-le literar cu arborescenţe de *Macondo* burlesc, *axis mundi* rupt de lume, caroserie fără motor, lumea sufletelor moarte din nimic, din lene, plictis, dulce dezagregare. Românie în mic, Strada Salcîmilor stă suspendată ca Isarlîkul barbian deasupra gropii cu gunoaie a tranziţiei, cam ca orăşelul acela inventat de Stephen King, locuit exclusiv de strigoi. Strigoii ceauşismului trataţi cu umor bulgakovian într-o „metaforă epică în totul comparabilă

cu aceea cinematografică propusă de Emir Kusturica în memorabila viziune a subteranei din *Underground*", cum notează Mircea Iorgulescu în prefaţă. Şi tot el : „Dan Lungu reia două teme foarte productive în proza românească a secolului XX, a periferiei şi a locului unde nu se întîmplă nimic [...] lumea din *Raiul găinilor* e una derizorie, scufundată în mediocritate, diformă pînă la monstruos. De aici, din monstruozitatea derizoriului, din atrocitatea nimicului se naşte neliniştea. Sub o aparenţă blajină şi împăcat molcomă, lumea romanului e de fapt terifiantă. Trăieşte mecanic, prin automatisme care-i asigură un fel de funcţionare dementă, asemenea unuia dintre personaje, o femeie care împleteşte încontinuu pulovere fără să-şi privească mîinile". Zeităţile locale sînt Colonelul pensionat şi cîrciuma „La tractorul şifonat". Cel dintîi facilitează alchimia răului din subconştientul colectiv : bovarism, invidie, dorul de răzbunare piezişă. Comunitatea e-n extaz cînd încep să apară fisuri în zidul vilei Colonelului. Un secret îi unea pe toţi, „un secret ce constituia şi mica lor răzbunare : pămîntul pe care se înălţa clădirea era cît se poate de fragil". Zestrea fabuloasă a Colonelului este „covorul fermecat" pe care i l-a înmînat personal Ceauşescu de Ziua Armatei „pentru merite deosebite" şi în care te scufunzi pînă la glezne. Cît despre cîrciumă, ca sfînt topos literar (socializare, divan judecătoresc şi de înţelepciuni bahice, provocare, defulare, *homo sapiens* la şpriţ, *homo ludens* la pagubă), ea este singura şansă de osmoză a contrariilor, cea care împacă vremelnic familiile ireconciliabile ale locului, Geambaşii şi Stegarii. La cîrciumă se dezbat dilemele esenţiale ale parohiei,

precum „cine este proprietarul embrionului nelegitim" din romanul de amor al Milicăi. La cîrciumă se umflă pînzele mitomaniei (vezi vizita lui nea Mitu la Ceauşescu, adică la Balamuc), unde se sintetizează opiniile istorice ale Agorei în privinţa marelui mister de odinioară al intruziunii Centrului în pîntecul Periferiei: „la începutul anilor '80, o maşină purtînd însemnele municipalităţii descarcă două tuburi imense de beton. Atunci şoferul a rostit fraza aducătoare de coşmaruri: «Cred că este vorba de sistematizare». Hleanda, nebuna uliţei, grea de insigne şi decoraţii colecţionate de prin gunoaie (de la însemnele pionereşti şi sindicaliste pînă la Daciada şi F.D.U.S.), groapa comună cu mirificile tuburi de sprayuri colorate, nostalgia Caritasului la care au pierdut toţi, căsătoria lui Tavi Socoliuc cu Vera, urmată de asfaltarea parţială a străzii, de unde şi divizarea comunităţii – jumătate neagră, jumătate roşiatică – o invazie apocaliptică de rîme în grădini şi altele asemenea, constituie fundalul care propulsează centrul de greutate al viziunii, capitolele VI şi VII. În primul, dom' Petrică face inventarul celor cît se poate de firesc sustrase de la stat, în anii comunismului. Echivalarea hoţiei de la colectiv cu supravieţuirea individuală: „grătarele pentru noroiul de la pantofi proveneau de la I.U.P.S. Şuruburile, piuliţele, cablurile şi prizele, ca şi fosfaţii pentru albit rufe şi vopseaua erau de la Electrocontact, cărămizile de la muncitorii care le descărcau în gară, carnea macră, pitită în cizme de cauciuc sau înfăşurată cu pricepere în jurul bustului, era scoasă de la abatorul Răchiţi..." etc. (vezi p. 110 ş.urm.) Urmează viziunea bogat bazată pe votcă a lui Relu Covalciuc, cu găinile uriaşe născute din spuma

mării concomitent cu apariţia de Zeus-Cocoş, a fostului secretar de partid pe întreprindere „ţipînd la mine că n-am conspectat nu ştiu ce plenară". Găini albe, lucioase, „cam la cinci chile bucata. Într-o jumătate de oră s-a umplut plaja de găini. Cît te ţineau ochii, numai şi numai găini. Ale tale sînt toate, Relu Covalciuc, îmi spune prima voce. Hai la treabă, ce stai? Găinile creşteau din apă, mari, tot mai mari, de parcă le umfla cineva cu pompa. Vezi, tovarăşe Covalciuc, vezi? m-a dojenit vocea, părinteşte. Găina sovietică e mai mare decît cea americană. De ce nu ne-ai crezut pe cuvînt? [...] Vă daţi seama cu ce grijă am dormit. Eu sînt ca animalele, simt tot. Eu cred că degeaba ne dăm rotunzi acum. Într-o zi, comunismul tot o să se întoarcă...". Tot mai credeţi că-i joacă?

Ziarul de duminică, nr. 20/21 mai 2004

Femeie cu omuleţ

Doina Ruşti, *Omuleţul roşu,* Editura Vremea XXI

Dacă nu ar fi fost tenacitatea întru *self promotion* şi calităţile de advertising ale Doinei Ruşti, păcătosul obicei editorial de ocultare a biografiei autorului ne-ar fi lăsat în ceaţă. Hai să admitem că vîrsta prozatoarei n-ar fi un element chiar esenţial, cu toate că un roman al singurătăţii feminine – rece, tensionată, vulnerabilă, retractilă, înzestrată cu orgoliul ratării afective şi populîndu-şi resemnarea cu fantasme internetice – înseamnă ceva la 25 de ani şi altceva la 45.

Dar faptul că Editura Vremea nu specifică nicăieri că *Omuleţul roşu* nu este o carte de debut şi că Doina Ruşti – lector la Universitatea Media Bucureşti – a publicat, în afară de manuale de limba şi literatura română la Teora şi Niculescu, un *Dicţionar de simboluri din opera lui Mircea Eliade* (Editura Coresi, 1997), un *Dicţionar de simboluri din literatura română* (Editura Univers Enciclopedic, 2002), o *Enciclopedie a culturii umaniste pentru oameni grăbiţi* ş.a. – este ceva cu totul inexplicabil. Şi contraproductiv. Să

mai notăm că la Tritonic, Doina Ruşti a publicat în seria *Comunicare. Media* un studiu despre mesajul subliminal în comunicarea actuală.

„I-am scris şi eu lui Dumnezeu un bilet: trimite-mi, Doamne, un bărbat pe care să-l iubesc şi care să mă iubească", iată un posibil motto al romanului, deşi tonul său e cam depărtişor de autoironia, cînd pufoasă, cînd ţepoasă, a autoarei. Personaj destul de puţin ataşant, o feminitate cam colţuroasă, care-şi apără tăios, cu inteligenţă casantă, solitudinea uşor narcisiacă, dar deloc bovarică, Laura Losa are 43 de ani, „a avut o copilărie tristă, cu înmormîntări, parastase, procese, injustiţii", orfană de mică, tatăl ucis în circumstanţe crude (vezi pp. 287, 296), rîde rareori („pentru că mi se pare penibil. De cele mai multe ori zîmbesc atunci cînd oamenii rîd în hohote"), a absolvit Filologia clasică – latină, greacă veche – şi l-a iubit cu ardoare pe Victor. „Întîlnirea cu bărbatul Victor a consolidat o stare pe care Laura o cultivase din copilărie. Este vorba despre aşteptarea ei nădăjduitoare şi despre încrederea că într-o zi va avea parte de o întîmplare excepţională. Înfrîngerea pe care a suferit-o a făcut-o să-şi reverse toată rezerva de iubire asupra ei însăşi, într-un soi de autocompătimire sfîşietoare", rezumă un personaj „internetic" într-o manieră uşor şarjată. Repartizată ca profesor de şcoală în Buzău, „a locuit prin mai multe apartamente comune, alături de ingineri, muncitori, funcţionari, n-a avut viaţă personală şi a învăţat cum să supravieţuiască la comun. A avut o perioadă de nouă ani în care şi-a întărit caracterul". În sfîrşit, acuma, vezi bine că doctorul decretează: „Scumpa mea doamnă,

aveţi de-a face cu oamenii din ce în ce mai puţin. Vă petreceţi timpul uitîndu-vă la televizor ori în faţa unui computer. Existenţa dumneavoastră de izolare şi nefericire a generat acest sentiment. El poate fi plăcut şi învăluitor, cum ziceţi dumneavoastră, dar cu timpul se transformă, este chinuitor şi distructiv. Raţional, situaţia nu vi se pare normală nici dumneavoastră : omul acesta, amantul din vis, nu v-a făcut nici o declaraţie, nu a rostit niciodată cuvîntul «iubire»".

Cine-i „amantul din vis" ? Este un Andrei mai tînăr cu vreo 20 de ani (nu cred că e neapărată nevoie să tresărim cu gîndul la Ingrid Bergman în *Vă place Brahms !*) stabilit în SUA, găsit pe Internet şi „întrupat" cînd într-un halou angelic pe ecranul computerului, cînd ca omuleţ purtat pe umeri, precum animăluţele fetiş-totem-bufon-zeităţi ambigue, arţăgos-înţelepte, ale regilor de odinioară.

„Mă întîlnesc uneori cu un înger de lumină, să nu care cumva să rîzi, sînt absolut normală, nu e nimic inventat, într-o noapte am văzut pe imprimanta computerului un fel de înger, pe care l-ai văzut şi tu azi, deasupra teancului de cărţi din hol, ştii - lumina aia de-ai zis că e stranie. [...] Ce-ar fi fost de povestit? Că o femeie matură, fără slujbă şi fără căpătîi, face corespondenţă cu un bărbat tînăr. Asta era partea uşoară. Abia de aici venea greul : toate stările prin care treceam, întîlnirile din lumina albă, apariţia ta şi, în fine, chestiunea dureroasă şi de nepovestit, secretul teribil şi cauza cauzelor".

Unii comentatori ai *Omuleţului roşu* au favorizat lectura în cheia „lumilor virtuale", a Cyberlandiei, hackerilor etc.

Eu prefer lectura clasică, în cheia singurătăţii feminine atinse de aripa rece a eşecului sentimental. O feminitate obsedată de actuala vogă – obraznică, grotescă, impetuoasă, mercantilă – a „lolitelor" şi îngreţoşată de tot ce ţine de masculinitatea vetero-mizeră. E semnificativă, aici, frecvenţa contextelor: „pielea pătată, de bărbat bătrîn, în mod sigur urît mirositor" (p. 12); „afişele anunţau actori bătrîni, spectacole didactice" (p. 15); „mascul mare şi prăbuşit, mă uitam la el şi-mi venea să vomit" (p. 21); „bătrîn pipernicit, infatuat şi în mod sigur impotent" (p. 40); „doctorul Rufă, băiat ofilit, specia bou sinistru" (p. 55); „ziarişti fără bani, ofiliţi de invidie, nemîncaţi, tricouri nespălate, gaşcă de rateuri" (p. 121); „bărbat transpirat şi urît mirositor" (p. 158) ş.am.d. Tot lectura clasică favorizează figura Laurei şi în relaţiile ei cu Lucian, Raluca, Rufă sau mentorul cenaclier Castratu, relaţii care, de la un punct încolo, descurajează elanurile autoscopice şi descentrează fondul confesiunii către burlescul satiric.

Ziarul de duminică, nr. 14/8 apr. 2004

Jocuri de-a măcelul şi o iubire cît lumea

Tudor Călin Zarojanu, *Sfîrşitul lumii*, Polirom, 2005, 344 pagini

În anii nouăzeci, cînd citeam cu înfiorare prozele lui Radu Aldulescu, Daniel Bănulescu, Dan Stanca, Felicia Mihali, Caius Dobrescu, am propus formula „realism apocaliptic". Mă temeam, în fond, pe atunci, că – sulfuroşi ca infernul, scăldaţi în sarcasm, amoralitate şi cinism, ori înrămaţi în parabole obsedate de Kali Yuga, morţi ritualice ş.a.m.d. – Bucureştii vor sucomba literar într-o morbideţă de carnaval fetid. Şi că tot ceea ce compunea blazonul de climă temperată al prozei noastre, structural refractară diabolicului protestant, era în comă, avînd nevoie de resuscitare artificială.

Iată însă că – din disperare ? din întîmplare ? nu contează – respiraţia gură la gură a fost îndeajuns de benefică şi anii 2000 ne-au dovedit, slavă Domnului, din plin, că Petre Barbu şi Petre Cimpoeşu nu sînt singuri şi că în

curtea cu miracole domestice a prozei hître, de instinct satirizant cu tandră ironie, ambiguităţi pufoase, reverii cehoviene şi ludic gogolian evoluează, cu diferit ecartament al aripilor narative, Dan Lungu şi Lucian Dan Teodorovici, Cătălin Mihuleac, Cornel Ivanciuc şi Cornel George Popa, Florin Lăzărescu, T.O. Bobe şi Radu Paraschivescu, într-o vreme care încă mai încolţeşte cărţile unor vechi specialişti ai ironiei supraetajate, precum Horia Pătraşcu şi Tudor Octavian.

Înainte de a vă delecta cu *Sfîrşitul lumii* (ca strănepoţi mioritici, devine că întru Apocalipsă ne simţim fericiţi & împăcaţi precum calcanii pe fundul mării !) recunoaşteţi că nici dumneavoastră nu-l ştiaţi pe Tudor Călin Zarojanu altfel decît îl ştiam şi eu, adică un bun gazetar cultural. Rubrica lui „Underground", din *Ziarul de duminică*, suplimentul cultural de vinerea al *Ziarului financiar*, puzderia de articole, reportaje, note din *Flacăra* lui G. Arion sau din *Zig Zag*-ul lui Alex Ştefănescu sînt produsele unei combustii inteligente, cît se poate de etic întreţinute, cultivînd cu încîntare fabula – adică detaliul social pitoresc, caricatura bonomă, pigmentul viciat din comportamentul comunităţii, hohotul absurd din fiziologia străzii ş.a.m.d. –, dar niciodată în deficitul moralei acesteia.

Om de poantă fină, politicos, dar maliţios, cu un ce *mocqueur* în zîmbet, gestică şi atitudini, Zarojanu este pufos la fire, dar iute, şfichiuitor la o adică. Muschetarul ironiei sale – aşa l-aş boteza, dac-ar veni vorba la modul livresc. Subţire, afabil, elastic, ataşant, graţios, el îşi drapează labirintica ţepoasă interioară într-o perdea de franjuri

surîzătoare. Deşi aparent introvertit, sceptic, resemnat, cu un aer visător, de relativist hedonist cu amărăciune şi cearcăn boem, Zarojanu este obsedat de real, este permanent agresat de patologia bucureşteană a tranziţiei şi este dominat în fapt de o clocotitoare voinţă melioristă, civic-educativă. În fond, un idealist conştient de „anacronismul" credinţelor sale şi care, în consecinţă, postmodern, îşi relativizează singur, autopersiflant, pornirile şi „misia".

Ironia tandră, niciodată acidă şi dizolvantă, ba încă atinsă uneori de melancolie, face bună pereche cu tendinţa aceasta de autodistanţare prin parodicul ce dizolvă numai-decît ispita vanităţii şi puseurile obrăzniciei textuale. Temperament flegmatic, Zarojanu are dese înverşunări împotriva prostiei, a netrebniciei, a complacerii cvasigenerale în minciună şi mizerie morală, însă textele, pledoariile sale directe sau piezişe, nu adoptă niciodată tactica biciuirii pamfletare, ci numai strategiile persiflării.

Acest dublu impuls relativizant – ironie plus autopersiflare – îi caracterizează şi romanul.

Să te laude Umberto Eco

Un roman care-şi permite încă de la primele pagini să se ia în răspăr. „TV Promotion – spot 30 sec. Lărgirea planului de filmare : pe platou se află o tonetă la care se vinde romanul *Sfîrşitul lumii* de Tudor Călin Zarojanu. Alpiniştii se apropie, iau cîte o carte şi Alpinistul 1 spune : Asta-i culmea ! *Sfîrşitul lumii*, aici ! " Un roman care... „a fost

lansat în sfîrşit ieri, la Observatorul Astronomic Bucureşti [...] în faţa Observatorului era organizat un miting pro-*Sfîrşitul lumii...*".

Un roman care îşi conţine deja primele evaluări ale criticii de întîmpinare. Nicolae Manolescu, în *România literară* : „N-am încetat nici o clipă să regret, vreme de opt ani, că viaţa m-a mînat spre o cu totul altă ocupaţie principală decît aceea pentru care credeam - şi cred - că am fost sortit. Dacă am continuat totuşi să fac politică în loc de critică literară, este - aşa cum am mai spus-o - pentru că în România nu există o clasă politică, alta decît cea a foştilor activişti PCR. [...] Dar chiar dacă voi continua să acord politicii aceeaşi preocupare, nu pot sta deoparte de evenimentele literare. Unul dintre acestea este recenta apariţie a romanului *Sfîrşitul lumii*, de Tudor Călin Zarojanu. Este, îndrăznesc să afirm, o carte care va marca istoria literaturii, o carte scrisă aşa cum nu s-a mai scris, sfidînd şi aruncînd în aer toate încadrările cu care eram obişnuiţi să lucrăm pînă acum. *Sfîrşitul lumii* nu este, aşa cum ar putea părea, un roman-colaj, nici unul postmodernist sau textualist - este *altceva*. Şi nu este o carte horror, deşi la sfîrşitul lecturii eşti cu adevărat îngrozit".

Dan-Silviu Boerescu, în *Luceafărul* : „...îndrăznesc să spun că, în materie de experimente literare, *s-a văzut totul*. Caligrame, textualism, inginerie textuală, colaj, postmodernism - totul a fost încercat. [...] Există, din păcate, şi excepţii regretabile, scriitori care par să nu le fi spus nimeni în ce an ne aflăm şi încotro se îndreaptă arta pe care susţin că o slujesc. Un astfel de caz este cel al lui Tudor Călin

Zarojanu, care a publicat de curînd o carte pompos intitulată *Sfîrşitul lumii*, pe care, cu toată bunăvoinţa, nu putem s-o calificăm decît ca o inepţie. În cel mai bun caz, ar putea fi vorba de un delir. Considerînd, probabil, că ne impresionează, autorul – altfel un scriitor nu foarte rău, care a publicat anterior cîteva volume lizibile – amalgamează fără nici o noimă articole de jurnal cu însemnări personale, probleme de matematică (sic !) şi foarte multe altele, printre care presupusele cronici ale aşa-zisului roman al cărui subiect principal – dacă se poate vorbi de subiect într-un asemenea ghiveci – ar fi Apocalipsa. Nu intenţionez să neg faptul că există în carte cîteva fragmente scrise cu nerv, care reuşesc să te prindă în atmosfera tensionată a unor dezastre, naturale sau artificiale, descrise credibil. [...] Recunosc însă că m-a descumpănit foarte tare decizia unei edituri serioase de-a publica o asemenea maculatură".

Polirom – aceasta este editura „serioasă".

Mai departe, dacă tot am ajuns la Polirom, iată un extras din cronica lui Cătălin Mihuleac, mai tînărul confrate gazetar şi prozator. Romanul *Sfîrşitul lumii*, susţine Mihuleac în *Monitorul de Iaşi*, „nu este o carte, ci un *puzzle*. Senzaţia pe care o ai, citind-o, este aceea că ar trebui să te apuci – poate chiar decupînd, la modul propriu, paginile – să reaşezi fragmentele de text în aşa fel încît să ai, în final, satisfacţia unui tablou coerent. Nu e vorba de prea mult utilizata tehnică a jocurilor de planuri cronologice şi spaţiale, ci de ceva mai subtil. [...] Şi totuşi, impresia mea este că nu asta a fost miza lui Zarojanu. Dacă ar fi fost doar atît, atunci m-aş simţi obligat să precizez că ideea de carte-joc nu îi

aparţine lui, ci lui Mircea Nedelciu. Există însă ceva mai important, ceva care - odată - se numea *mesaj*. Mesajul cărţii lui Tudor Călin Zarojanu este că... Ei ! dar nu vă pot răpi plăcerea să-l descoperiţi singuri ! ".

În sfîrşit, poate abuzînd de răbdarea dumneavoastră, îmi îngădui să reproduc un fragment din discursul lui Umberto Eco, în aula Academiei Române, rostit cu prilejul acordării Premiului Academiei romanului semnat de Tudor Călin Zarojanu : „...La începutul anilor '80, profesorul Solomon Marcus - căruia îi datorez, între multe altele, şi plăcerea de a mă afla azi aici - îmi vorbise în treacăt despre unul dintre foştii lui studenţi, matematician-informatician-scriitor, care avusese năstruşnica idee de a înfiinţa un cenaclu de literatură în Facultatea de Matematică. [...] Domnule Preşedinte, doamnelor şi domnilor, vă felicit pentru alegerea făcută. Aceasta *este* o carte neobişnuită şi, după ce o vom fi citit cu toţii, va trebui să stăm puţin de vorbă despre ce urmează...".

Veţi fi înţeles că toate aceste intervenţii mai mult sau mai puţin parodice sînt inserturi autoironice ale autorului în corpul romanului. Efect de distanţare, procedeu tipic postmodern, vor decreta teoreticienii. Cum noi sîntem lectori practici, să purcedem însă la citit.

Că n-o fi sfîrşitul lumii !

Ironia învăluie onctuos, încetişor, dar sigur (şi perfid ?), totul încă de la primele paragrafe : „Pentru majoritatea

oamenilor, ziua nu avea nici o semnificaţie specială. [...] Tot în acea zi, la New York se întîlneau reprezentanţii celor 1.714 asociaţii de homosexuali, juridic recunoscute pe cinci continente, într-o ultimă şi disperată încercare de-a impune amendarea Rezoluţiei 1955 a ONU, prin care acestei minorităţi sexuale - care, în treacăt fie spus, evolua încet, dar sigur către majoritate - i se interzicea dreptul de-a face prozelitism instituţionalizat. [...] Pe arii întregi din suprafaţa Pămîntului domnea încă acea bine cunoscută stare de lehamite care urmează sărbătorilor de iarnă, acţiune soldată pentru destui cu întrebări de tipul : De ce mama dracului mai încep eu un afurisit de an nou ? ! ?".

Început jurnalistic, umor aluziv, dublat la final de tonalităţi băieşo-maziliene : „DA. Sfîrşitul lumii e foarte aproape, Apocalipsa bate la uşă, primele trompete se aud deja - dacă nu iubeşti. Dacă nu iubeşti mistuitor, dureros pînă la strigăt, dincolo de orice limită, deasupra oricărui calcul, sfidînd strategiile, scuipînd pe înţelepciune, strivind ezitările. [...] Sfîrşitul lumii e oricum deja aici, dar dacă iubeşti nu contează. E, dacă vrei, o problemă de miză : dragostea e singurul lucru mai important decît Apocalipsa".

Într-adevăr, chiar rostită de Octavian Cotescu, faimoasa formulă „Iubirea e un lucru foarte mare" nu rămîne mai puţin adevărată. Cum să spun... shakespearian de adevărată ! De-asta se sfia Mihuleac să ne dezvăluie mesajul cărţii, *acest* mesaj al iubirii care „pe toate le iartă, le învăluie" ş.a.m.d. Un „ş.a.m.d." dictat de ironia corozivă a postmodernităţii, care are oroare de şerbetizări, de peltelele sentimentalismului de telenovelă, nu-i aşa ?

Ei bine, deşi ironic, deşi autopersiflant, Zarojanu ştie să infuzeze în filigranul paginii tocmai acest mesaj, de a cărui valabilitate ne putem îndoi, desigur. (Dar nu prea mult.) Ironia însă traversează totul şi permeabilizează straturile textuale, de la familiarizarea cu dezastrul („...părea o zi ca oricare alta. Viaţa îşi urma cursul firesc, în limitele consacrate : 114.530 crime, 38.412 vernisaje, 1.008.712 violuri, 15.222 premiere teatrale, 543.002 falimente, 107 vindecări miraculoase...”), prin figura şi limbajul de specialitate al redactorului-şef („Voi ce pula mea faceţi cu bulangiu' ăla cu procesu' lu' peşte ?”) şi prin, fireşte, întreaga nebunie apocaliptică a planetei.

E limpede că romanul se dezvoltă precum uriaşul mecanism aluvionar ionescian din *Jocul de-a măcelul*, iar aici fantezia autorului debordează cu o jubilaţie deopotrivă diabolică şi exorcizantă, de la incendiul din Ţara de Foc cea fără pompieri la stopul cerebral al mamiferelor din Cairo şi inundarea a fix 55% din suprafaţa Germaniei, de la cutremurul care termină Bucureştii, decupînd pe Ana Ipătescu o falie ca la San Diego, la spulberarea Somaliei, cu fluvii de sînge în Kenya şi Mozambic, cu răbufnirea vulcanului Etna, ale cărui bucăţi ajung la Roma, în vreme ce numai „în primele două luni ale anului, peste 11.000 de români şi-au pus capăt zilelor, iar alţi 8.000 au avut tentative eşuate de suicid” („s-au înregistrat cazuri de indivizi care s-au sinucis băgîndu-şi capul într-un cuptor cu microunde, în maşina de spălat sau încuindu-se în frigider, perforîndu-şi abdomenul cu o freză, injectîndu-şi Coca-Cola, care s-au aruncat în ciment umed, fiind pietrificaţi acolo...”). „În clipa în care

ultimele picături de apă din Mediterana se scurgeau în măruntaiele Pământului, prin falia care rupsese Africa în două, prima navă magenta se prăvălea în picaj deasupra Lisabonei. Atacul Străinilor avea să dureze fix cinci minute, desfăşurat pe axa Lisabona-Budapesta, ocolind Parisul, dar lovind în plin Madridul, Roma şi tot sudul continentului", decimînd o treime din populaţia Europei. Şi asta în timp ce Bisericile catolică, ortodoxă, protestantă, anglicană, baptistă etc. deveneau una singură, Biserica Creştină, la Geneva se pusese punct tuturor focarelor de război de pe planetă, iar în Estonia se descoperise, în fine, vaccinul anti-SIDA...

Acumularea în trombă a dezastrelor, calamităţilor, plăgilor, erupţiilor vulcanice etc. se face deopotrivă frisonant şi hohotitor, aşa cum îi şade bine unei moralizări indirecte, încadrabilă – de pildă – în definiţia cioraniană a progresului ca *l'élan vers le pire*. OZN-urile cu Aliens devastatori aterizează desfoliindu-se muzical pe ritmul fetelor din The Corrs (*What Can I Do to Make You Love Me ?*), în Norvegia se dezlănţuie „isteria sindicală naţională", la Ostende începe Festivalul mondial al fenomenelor paranormale, o sută zece mii de femei libiene acceptă implanturile cu „material genetic aparţinînd altor naţii", fiindcă „dispariţia unui popor este o perspectivă înspăimîntătoare".

În tot cazul, secvenţa Bucureştilor, cu „insula dintre Universitate şi Piaţa Victoriei" rămîne chinuitor de memorabilă, oricît de picante ar fi cadrele „dementei electronice" („roboţii din fabricile de maşini s-au pus pe asamblat mici monştri de metal..."), ale erupţiei closetelor din Travermunde şi mai ales declanşarea orgiei sexuale planetare, cu sloganul

„Love now". O „recuperare istorică", aceasta din urmă, „pentru trilioanele de împrejurări în care am fi putut (şi ar fi trebuit) s-o facem, dar ne-am abţinut din varii motive".

Iar dacă ţinem cu tot dinadinsul să extragem morala fabulei, ei bine, poftim, pe tot parcursul cataclismului planetar care a durat fix o lună „nu s-a înregistrat, la nivel mondial, nici o infracţiune" !

Un cuplu adamic într-o lume pe dos

O lectură critică sclifosită v-ar vorbi despre cele trei teme ale *Sfîrşitului lumii* : tema catastrofică, în tradiţia milenarismului şi speculînd moralizator blestematul nesaţiu de apocaliptic al mass media lumii moderne ; tema erosului compensator, ipostaziat cvasiadamic în relaţia Liviu-Carmen ; şi tema autorului, textuat, acesta din urmă, ici şi colo printre nodurile naraţiunii, fie direct, fie oblic, adică în relaţie cu Liviu : „Şase fracturi, între 5 şi 14 ani. [...] Un an la Spiru, trei la Viteazu. Clasă specială de mate. Nici o pasiune pentru mate. Pregătiri pentru Actorie..." şi tot aşa, căsătoria, defularea în scris... „Şi zece locuri de muncă în optsprezece ani", inclusiv *Flacăra* şi *Cotidianul*.

Am putea complica şi mai mult lucrurile odată cu ideea cărţii care se scrie pe măsură ce este citită, un soi de *mise en abîme*, sau cu interacţiunea dintre narator, închipuirea textuală şi dezlănţuirea lumii obiective pe fond de lume virtuală. „Ştiam ce face, bîigui Carmen. Dar nu pot să cred că... De fapt, ce Dumnezeu mai e de crezut şi de înţeles ?

Aş vrea să-l găsesc, să vorbesc cu el, să-i spun... Cred că pot opri toate astea... [...] Nu înţelegi că s-a terminat ?... Nu înţelegi că e prea tîrziu ?... Liviu nu mai există !... Cartea... Cartea se scrie singură... Femeia se întoarse încet spre calculator. Pe monitorul rămas intact defilau fraze după fraze, în vreme ce o mînă nevăzută apăsa literele una după alta."

În sfîrşit, aceeaşi lectură „fiţoasă" s-ar întreba dacă episodul corsarilor lui Paracelsus este parazitar în context sau nu.

În ce mă priveşte, am preferat tonul unor secvenţe precum aceasta : „Liviu trăia. A trăi - iată un lucru extraordinar. Să te mişti, să respiri, să priveşti cerul. Să n-ai cancer, să n-ai SIDA, să nu fii impotent. Să bei o bere, să auzi un banc bun, să te întîlneşti cu un prieten. Să fii viu. Nu-i de lepădat".

De bună seamă că simţi în subtext ironia, autopersiflarea, dar asta nu subminează, ci, dimpotrivă, întăreşte sfînta banalitate a străvechii filozofii care a insuflat şi forţa ionesciană din *Regele moare*. Cîţi prozatori mai au curajul să scrie astfel, fără frică şi prihană, fără teama de ridicol, de tezism şi malinterpretare ?

Liviu rămîne cu Carmen şi vor trăi amîndoi fericiţi pînă la adînci bătrîneţi. *Pereat mundus*, ce-are a face ?

Ego-grafia ca provocare. Triumf narcisiac sau nevroză ? Autoscopia exuberantă şi melancolia neputinţei ficţionale. Romanul de gaşcă & sictir

La alt aer, alte diamante

Sorin Gherguţ, Svetlana Cârstean, Răzvan Rădulescu, Mihai Ignat, Cezar Paul-Bădescu, T.O. Bobe, *Tablou de familie*, Editura Leka-Brîncuş, 198 pagini

Trecut-au anii...

Mai precis, 13 ani de la „istoricele" antologii *Aer cu diamante* şi *Cinci* (Editura Litera, redactor Passionaria Stoicescu-Ivanov) prin care lunedismul ludico-intertextualist (subversiv prin americanisme şi blazarea corozivă cu care aspira şi poetiza realul) al generaţiei '80 dădea buzna în lădoiul plin de molii metaforice al şaizecismului, stînjenind şi cumineenia livresc-metafizică a şaptezecismului. Mircea Cărtărescu, T.T. Coşovei, Florin Iaru, Ion Stratan şi, respectiv, Romulus Bucur, Bogdan Ghiu, I.B. Lefter, Mariana Marin, Alexandru Muşina tulburau (şi astfel) ierarhiile, beneficiind de prefeţele lui Nicolae Manolescu şi ilustraţiile lui Tudor Jebeleanu. *Aer cu diamante* primea bun de tipar la 21 dec. 1981, *Cinci* - la 20 iul. 1982, iar faimosul *Desant '83* („antologie de

proză scurtă scrisă de autori tineri", Editura Cartea Românească, lector Magdalena Bedrosian) - la 9 nov. 1983.

Astfel, fisura devenise breşă, iar breşa spărtură de-a binelea. Drept pentru care aveau să urmeze şase ani de braconaj, adică de pescuit exclusiv la copcă.

Ei bine, acum avem în locul Cenaclului de Luni - cenaclul Litere de la filologia bucureşteană şi în locul prefeţei lui Nicolae Manolescu - prefaţa lui Mircea Cărtărescu (*Şase pre-texte pentru un volum colectiv*). Nu fără o secretă jubilaţie, cred, Cărtărescu joacă perfect rolul mentorului: crochiul fizic al pacientului degajă semnificaţii estetice, tonul ghidului e, pe cît de şăgalnic-îngăduitor, pe atît de atent dozat în verdicte etc. Paralelismele sar în ochi şi sînt savuroase. Cîteva exemple: „Rezervat, afabil, timid în societate, Cărtărescu e de fapt un obsedat al lumii lui magice, miraculoase, îl trădează privirea teribil de fixă", scria în 1982 N. Manolescu; „Coleric, agitat, mustind de idei, el pare întotdeauna stînjenit de realitate ca de o cămaşă prea strîmtă", scrie acum Cărtărescu despre Răzvan Rădulescu; „Ion Stratan are o mustaţă de palicar şi un zîmbet de fecioară", scria Manolescu; Sorin Gherguţ, scrie Cărtărescu, seamănă „cu un leu bărbierit, un leu roşcovan din seria celor care pot fi găsiţi în ouăle *Kinder*" ş.a.m.d.

Toate cele ale continuităţii sînt la locul lor. După '60, '70 şi '80 ar fi timpul '90-ismului. Care însă nu există, nu se încheagă aşa cum ştiam noi de pe vremea '80-iştilor. Unii spun că-i o jale. Alţii susţin contrariul. În orice caz, dacă a existat '90-ism, el s-a numit Cristian Popescu - foarte mult şi atît. Încolo, are dreptate Cărtărescu: „ultima

generaţie «naţională» care a pus capăt marelui (şi iluzoriului) scenariu al istoriei noastre, dar care a şi deschis perspectiva istoriilor «locale», a fost generaţia '80. Însăşi ideea de generaţie, ca instrument de luptă ideologică în domeniul literar, s-a epuizat în anii '80 (este, de altfel, şi adevăratul motiv pentru care nu se încheagă ceva ce s-ar putea numi «generaţia '90»). Istoria verticală şi cu ambiţii naţionale s-a încheiat, generaţia mea a fost o «veselă apocalipsă» care a făcut ţăndări istoricismul progresiv al formelor literare".

Fuga după filiaţii

Nimic mai simplu – dar şi mai riscant – decît să-i striveşti pe cei şase componenţi ai acestui „tablou de familie" – Sorin Gherguţ, Svetlana Cârstean, Răzvan Rădulescu, Mihai Ignat, Cezar Paul-Bădescu, T.O. Bobe – sub etichete precum „cărtărescianism", „epigonism optzecist" etc., detectînd, de pildă, în poezia lui Sorin Gherguţ mitul copilăriei din *Faruri, vitrine, fotografii* pentru a-l opune, să zicem, „violentului ruralism infantil" de la debutul unor Ileana Mălăncioiu sau Ioan Alexandru. Ori de a trimite decupajele lui Cezar Paul-Bădescu – cu pseudo-medelenici puştani de 7-10 ani descoperind lumea printre blocuri, rubedenii toropite şi profesori – către personajele ce umplu cu splendori visătoare „juventus"-ul Simonei Popescu. Sau de a lega gogolianismul (mustind de... cehovianism) din proza lui Răzvan Rădulescu – de ironia lui Groşan şi omenetul atît de pestriţ din prozele scurte horasangiene. Etc.

Tot aşa, ambiţia de a extrage (sau de a forţa) un numitor comun din acest tablou - adevărat, „de familie" -, o anume „priză la real", o „poetică generaţionistă" ş.a.m.d. - e sortită eşecului. Dezvoltată în libertate, creaţia celor şase s-a eliberat de program, de forfota *underground* şi sfidează ideea de „manifest", de „platformă" comună întru ascensiune literară. Numai lupii bătrîni şi năpîrliţi mai suspină după vremea vînatului în haită, visînd în taină la întruparea acelui slogan teribil lansat în *Academia Caţavencu*, acum cîţiva ani: *„Dă, Doamne, o dictatură, / Să facem literatură!"*.

Note comune există, fără îndoială: ispita derizoriului, o oarecare dezabuzare în perceperea realului, cultivarea detaşării de gravitatea subiectelor prin ironia tandră, cu tuşe de absurd şi pigment coroziv, dar mai ales prin ceea ce s-ar putea numi sindromul „Timpuri noi" (formaţia lui Artan): viaţa copleşită euforic şi inconştient de regele-kitsch, inversiune esenţială de roluri, unde - conform refrenului scandat de Pleşca - „drumul spre lumină/ trece prin uzină". Fără a pedala zgomotos de parodic precum lunediştii, cei şase de-aici par să vadă lumea prin filtrul acelui rece hohot conţinut în *country life*-ul atît de „per-fect" al părintelui „Tanţei".

Scrisorile lui T.O. Bobe („Goi ne-nfăţişăm acuma, Eliza, la hîrtie. Răspunde la scrisoare de poţi. Tu, băbătie nerușinat de crudă, cu zîmbetu-nghețat pe buzele celeste săltate la pătrat, ştii bine că-n junie, la fel ca şi acum, te-am adorat în stihuri, te-am adunat din drum, te-am curăţit de pravul din care-ai apărut cum Vènera din spuma de mădular în

rut"), neliniştitoarea „floare de menghină" şi refrenele proletare ale Svetlanei Cârstean, punctate sadic de oblomovismul auctorial („Bună dimineaţa, muncitori! Sirenele vă cheamă. Paşii voştri se aud grăbiţi prin umezeala rece a dimineţii /.../ Mă înstrăinasem pînă şi de menghina mea care aştepta stingheră şi ca întotdeauna consolată într-un colţ al căsuţei noastre suspendate şi cu ferestre nesfîrşite /... / Cînd apele te alungă din patul tău şi rămîi numai cu perna mare în braţe, o zăreşti plutind şi o strigi pe nume. Tot atunci, în zare, vezi venind spre tine o mulţime de saltele verzui. Pe ele, oameni care-ţi fac cu mîna") şi tumbele de clovnerie amar-lexicală ale lui Sorin Gherguţ („am pijamaua mea sînt pacient/ moartea mă priveşte atent /.../ sînt zile-n care nu-s decît un ghişeu/ doar o gaură-n geam/ la care singur însumi mă reclam/ mă pîrăsc mie pe mine eu") – stau cel mai bine în vitrina cu alienări a prezentului nostru burlesc. *Cîntecele de trecut strada* ale lui Florin Iaru, exilul dinescian pe o boabă de piper, infans-ul megaloscopic din *Visul* cărtărescian, dar şi bufonadele de vocabular nichitiene – şi cîte altele – stau, încă o dată-mi vine s-o spun, sub feeria crudă conturată de atît de emblematicul (pentru ziua de azi) refren al grupului „Timpuri noi": „Ooooo, totul e minunaaaat...".

Ce avem, aşadar

Dar să redevin serios în haina cronicărească şi să spun că (dincolo de plăcuta senzaţie de confort a lecturii acestui

volum strălucind de inteligenţă) lucrul cel mai captivant este remarcabila cantitate de virtualităţi a stilurilor. Fiecare dintre cei şase poate face la fel de bine poezie sau proză, scenariu de film, eseu, jurnalistică sau piese de teatru. Ei încă scriu pur şi simplu *din plăcere*. Nu au, adică, apăsata conştiinţă a profesionalismului ; nu se luptă cu existentul, ci există prin jocul textelor ; nu prea au ce face cu ceea ce-i înconjoară, dar nici înăuntru - în cogitaţiunea narcisiacă - nu le e prea cald.

(De altminteri, explozia noastră jurnalistică post '89, alături de nesaţiul istorico-documentar şi confesiv, au redat realitatea nudă realităţii, au desprins masca sociologică de pe obrazul literaturii, fără să poată să repopuleze ficţiunea cu trăiri intense, originale şi luxuriante. Literarul e sleit, gazetăria este omnivoră la modul atroce. Atunci cînd trăieşti în plin suprarealism, ce şocuri să-ţi mai poată produce esteticul ?)

Astfel încît cele şase cărţi de vizită depuse aici conţin nu atît blazoane identitare, cît profiluri de potenţialitate.

Şase rame într-un tablou

Sorin Gherguţ ştie că (se) trăieşte într-o „lume-n care poemele sînt teste şi grile/ în care o variantă-i s-aprinzi nişte fitile/ şi cealaltă variantă e ca să fii păstor/ de iezi, într-o grădină, la capetele lor". Eul scălîmb mimează poza rimbaldiană şi puţin mizofilă, fără exces ludic, dar şi fără disperare : „ieşi dreptate din lanţuri şi du-mă/ ieşi dreptate şi izbeşte-mă cu călcîiul de humă/ dă-mă jos/ bagă-mă dinte

cu os/ în ţărînă/ dar lasă-mi muşchii afară, lasă-mi buza la soare, întinde-mi o mînă". Are simţul şocului şi-l simt dotat pentru eseul iconoclast.

Svetlana Cârstean are afinităţi cu unii expresionişti de pe la 1920 şi o răceală pentru care experienţa de viaţă va constitui un impas, spulberîndu-i, adică, încrederea în ficţiune.

Proza lui Răzvan Rădulescu (vorba lui: „aveţi fantezie, ştiţi să creaţi tensiune acolo unde nu e") nu cîştigă prin miză, ci prin ritmul tensionat, cu un suspans definit ca... inexplicabil. La drept vorbind, el este singurul *meseriaş* propriu-zis din acest volum. Are o excelentă, sagace şi complexă vedere a umanului, creează situaţii, cultivă ambiguitatea – totul vădeşte un romancier de forţă, în vreme ce despre toţi ceilalţi nu-ţi vine să bagi mîna-n foc cum că mîine nu vor putea face altceva decît literatură.

La polul opus, poezia lui Mihai Ignat – precum cea de-acum 15 ani a lui Ion Bogdan Lefter – indică, prin artificialitate şi glacial, vocaţia teoreticianului dotat mai degrabă pentru eseistica răutăcioasă, pentru polemismul în redingotă şi cu monoclu.

Lui Cezar Paul-Bădescu îi va fi foarte greu să depăşească „etapa Dănuţ". Oricum, nu pentru roman, ci pentru poemul în proză vădeşte calităţi, pentru textele scurte şi cu finaluri-surpriză, unde accentele psihanalitic-mizofile, de cruzime a inocenţei (vezi povestea cu găinaţul de la p. 126, delfinul putrezit de la p. 141, tăiatul găinii de la p. 157 sau finalul de la 168) împodobesc şocant „introspecţia".

În sfîrşit, ludicul viril din textura lui T.O. Bobe, precis în sarcasm, laconic şi suculent, e tot ce poate fi (odată ce

vîrsta debutului va fi depăşită) mai plin de promisiuni pentru – ei, da – proza de idei. Atunci cînd pofta de pastişă va ceda în faţa furiei autoexpresive.

Pariaţi, aşadar. La noi pînă şi pierderea-i cîştig.

22, nr. 45/8-14 noiembrie 1995

Un detaliu cît lumea

Jolán Benedek, *Sufleţelul Iustinei*, Editura Nemira, 224 pagini

Un premiu pentru debut

La finele lui 1995, se prevestea un 1996 atacat de două comandouri de proză română contemporană: unul la RAO, unde Alex Mihai Stoenescu anunţa o serie de zece volume, şi un şir de „nemiroţi", debutanţi în roman şi proză scurtă, ceea ce, împreună cu cele 1 500 de pagini ale *Jurnalului* lui Paul Goma, ar fi înclinat serios balanţa Nemirei dinspre traduceri către originale.

Bilanţ: din cei zece de la RAO au apărut doar trei (I.M. Cochinescu, Cristian Teodorescu, Damian Necula), *Jurnalul* lui Goma a fost amînat pentru 1997, iar dintre premiaţii concursului de debut pe 1995 au apărut doar doi, Jolán Benedek şi Dan Miron.

Paranteză ţepoasă cu nostalgii

Pe cît de uşor şi de invadant îşi fac loc pe la zecile de edituri „familiale" veleitarismul veros şi grafomania pernicioasă, pe atît de greu ajung la cititori cărţile noilor talente (minunată iniţiativa revistei *Echinox* de a fi alcătuit un dicţionar exhaustiv al debuturilor post '89, într-un număr dublu, apărut anul trecut!). Unde sînt anii '60, cînd de sus de tot, taman din vîrful piramidei, se dăduse ordin pentru naşterea unei noi literaturi care să-ngroape ideologic stalinismul, înlocuind stahanovismul epic, lirica prolet(in)cultă şi dramaturgia lozincardă cu psihologismul experimentalist, mythosul naţional şi farsa tragică? Pe atunci, debutantul intra direct în atenţia Uniunii, a gazetelor, a TV, toată lumea era avidă de nume noi, generaţia nouă îşi avea criticii proprii, care deja publicau în 1970 cărţi despre literatura afirmată după 1965. Pe atunci, o carte nouă putea face obiectul unor numere întregi din *România literară* sau *Tribuna*, pe cînd în 1978 se strîmba din nas cînd un optzecist era lăudat în trei gazete într-o lună. Motoarele mediatice aveau să-şi încetinească turaţia, după 1971-1975, cînd abia un copil teribil ca Mircea Dinescu mai putea rivaliza cu zece la sută din faima cucerită atît de brusc programatic de Nichita Stănescu. Iar lucrurile aveau să meargă tot mai prost, cu excepţia parantezei de după defecţiunea Pacepa, 1978-1982, cînd a izbucnit generaţia '80, rapid devenită poligon de încercare pentru mai toate armele ideologiei, ale puterii vizibile sau oculte.

De ce am început prin a invoca nostalgic-invidios condiţiile debutului de odinioară? Pentru că am sperat ca debutanţii de după 1989 să fie primiţi cu toate braţele mediatice deschise. Dimpotrivă, aproape peste tot numele noi sînt primite glacial, cu opacitate sau indiferenţă, cu mefienţă sau dispreţ. Culmea: chiar cei preocupaţi de impunerea noilor nume o fac punînd mereu un bemol la cheie. Nu aşteptam cine ştie ce războmbăitoare campanie mediatică pentru cei doi debutanţi pe '95 ai Nemirei, dar măcar fotografiile lor pe coperta a patra, plus nota biografică de rigoare – şi tot ar fi fost ceva. De ce să faci detectivistică riscantă, cînd totul se poate rezolva atît de simplu? Care a fost componenţa juriului? A fost un juriu ad-hoc, compus din personalul editurii sau unul format din personalităţi din afara ei? Ce vîrstă şi ce studii are Jolán Benedek? Dar nu cumva e vreun pseudonim (cartea fiind „suspect" de bine scrisă)? S-a născut la Braşov, precum personajul său? Ş.a.m.d.

Să nu mi se spună că slujesc determinismul marxist şi că textul e totul, iar contextul biografic al autorului e-un moft! Are şi geografia literară rostul ei şi e de discutat serios pe tema asta, chit că acum douăzeci de ani era apanajul exclusiv al lui Artur Silvestri. Dacă aş fi ştiut sigur că Jolán Benedek e din Braşov, m-aş fi lansat impetuos într-o aventură pe linia Braşov-Bucureşti: aş fi comparat feminitatea şaizecistă, ipostaziată în *Serenada la trompetă* a Sânzianei Pop, cu feminitatea nouăzecistă ipostaziată în *Juventus*-ul Simonei Popescu. Acelaşi spaţiu, alte fervori. Sau invers. Mă rog, comparaţia trebuie lăsată pentru altă ocazie...

Un destin... himenal

Din rîndurile înscrise de Dan Petrescu, redactorul cărţii, pe coperta ultimă aflăm că Jolán Benedek – vorbitoare nativă de maghiară – este şi „absolventă de germană". De liceu, sau (şi) de facultate? Mister. Oricum, important este că autoarea vine vizibil dinspre anume teme şi tehnici ale prozei optzeciste, pe care – salutar! – le înmoaie prin ironie necăjit-jucăuşă, ca şi prin luciditatea autodistanţării.

Subiectul se poate rezuma uşor. Iustina Papp are douăzeci de ani şi, în aşteptarea unui eventual examen la facultate (pentru care deţine toate atuurile), lucrează într-un atelier de ţesut covoare manual. Aici se îndrăgosteşte violent de şeful fabricii, un Don Juan cu Mercedes (alintat „Bossuleţul"), căruia i se oferă pe tavă, dar care, din pricina himenului ultrarezistent al fetei, nu reuşeşte s-o dezvirgineze. După eşec, Bossul se însoară bine mersi cu o femeie-n toată firea, Iustina e curtată, mai mult sau mai puţin agresiv (şi invariabil fără şanse), de doi studenţi filologi, cu năbădăi de prisos, pentru ca în final, lovitură de teatru: un superb june german (leit la chip şi alură cu Bossuleţul!) îi înlesneşte obţinerea unei burse de patru ani la Heidelberg, cerîndu-i oarecum în schimb (cît se poate de firesc şi de practic, cu tot şarmul posibil) ca, spre a evita alte eşecuri sexuale, să apeleze la dezvirginarea chirurgicală. Asta-i tot.

Happy-end cu bisturiu. Viaţa ca un himen (păcătos de) infrangibil.

Iustina şi tema romanului

Dincolo de hazlia ingeniozitate a subiectului, nu acesta în sine importă decisiv, ci montura lucrurilor, înrămarea fabulei într-o morală prea bine şi constant persiflată pentru a n-o considera... cît se poate de serioasă. O morală sprijinită fermecător pe colocvialitatea ultrasinceră a naraţiunii (personajul i se adresează cititorului dintru început familiar, hîtru, ataşat şi aproape interactiv!) şi pe cîteva certe calităţi auctoriale: stofa de valoare a ironiei, ascuţitul simţ psiho-social, umorul cald şi generos, frazarea sacadată, laconică, precisă.

Scris alert şi decis, cu nimic din cinismul coroziv şi chiar sulfuros al prozei feminine '80 (Maria Mailat, Smaranda Cosmin – poate cu afinităţi şi în zona realismului artist şi sentimental ironic, de tip Adina Kenereş), *Sufleţelul Iustinei* combină realismul faptic, monologul interior şi notaţia socială cu tema romanului ce se scrie simultan cu acţiunea. Este inutil să insistăm pe firul Gide-Eliade-Camil-autenticismul generaţiei '27, pînă la textualismul generaţiei '80. Convenţia este aproape ostentativ etalată, pentru ca textul să nu fie luat cumva ca pretext.

Iustina („uitaţi-vă la mine: am 20 de ani, sînt înaltă, 1,74, sînt slabă, am picioare lungi, şi dacă nu m-am dus la nici un concurs de frumuseţe, n-am făcut-o pentru că mie mi-e scîrbă de concursurile alea. Arăt bine întinsă-n pat. Îmi dau jos sutienul. Ce mă interesează pe mine că Nedelciu şi Ţîrlea gesticulează pe ecran?") este îmbibată de fiori

erotici („Mă gîndesc la Bossu. Oare el cum miroase? Pielea lui, părul lui, gîtul? Mi-l imaginam dezbrăcat, cum îi adulmec pieptul, gîtul, n-are cum să fie neplăcut, atît de mult îl iubesc. Nimeni nu iubeşte aşa ca Iusti"; „Jinduiesc, tînjesc, mă doare tot corpul, mă enervează hainele, parcă s-au unit împotriva mea, s-au hotărît să mă excite la maximum"), are serioase antecedente de estetică a senzualităţii („la şcoală şi chiar şi-n liceu, fiecare băiat îmi plăcea. Fiecare avea ceva deosebit; odată, cînd ne făceau injecţii, credeam că înnebunesc cînd am văzut braţul gol al unuia din clasă: era efectiv perfect"), suferă la modul vînjos, comic şi agrest totodată („care-i statutul meu? Ce sînt eu? Mai sînt eu virgină? Cine mama dracului m-a înnebunit pe mine? Cum mai sînt eu virgină dacă am făcut dragoste cu Bossul? Acum, degeaba ai himenul intact, dacă ai făcut-o, nu?"), iar declaraţia ei de dragoste, laconică şi înduioşător de şocantă, sună ca un diagnostic ludic al exasperării: „Ştii, se întîmplă ceva ciudat cu mine de cînd te-am văzut. Eu cred că m-ai înnebunit un pic. Adică nu, mi-ai sucit total minţile. Îmi place foarte mult. Mi-e foarte greu să spun, înţelegi? Te doresc foarte mult. Aş vrea să facem dragoste".

Iustina este un personaj *memorabil*, cu care se intră numaidecît în dialog simpatetic: deja o calitate esenţială a talentului epic, nu-i aşa? În acelaşi timp însă, Jolán Benedek ştie să ţească *inter-text* nu doar aluzii la „desenul din covor" al lui Nicolae Manolescu, ci o întreagă armătură a naraţiei autoreferenţiale. Şi asta în acelaşi stil de caldă autoironie, de edificare prin distanţare.

Să nu ne sperie limbajul contondent („Păi ce, Papp Iustina n-are nume de prozator? Nu pe dracu'! Pe bune, ar trebui să scriu. Să ştie toţi ce s-a întîmplat cu Iustina în viaţa asta nenorocită. Să belească toţi nişte ochi cît cepele. Eu trăiesc intens, ce mama dracului"). El este doar masca, prost lipită, a senzaţiei profunde şi a decenţei travestite – din exces – în cruditate prin ricoşeu. Sfătuitorilor sceptici şi afectat superiori, cum este Kinga, prietena eroinei, care dau să-i spulbere intenţia („ai auzit tu de Noul Roman? De textualism, ai citit tu Gérard Genette, Julia Kristeva, Marthe Robert, ai auzit tu în viaţa ta de Şcoala Formală Rusă, ai tu habar de ştiinţa textului, ai citit tu, nenorocito, *Introducere în arhitext*? Nu ştii nimic, şi-mi vii cu faze de-astea, că scrii romane), Iustina le răspunde frust, ultimativ: „O să scriu despre mine"; „Eu scriu un roman! Despre sufleţelul meu!".

Iar în final: „Cred că ştiu şi ce vreau să fac la Heidelberg, voi citi mult, voi învăţa şi-mi voi scrie romanul. Sau, cine ştie, voi renunţa, poate voi face ca Nedelciu, o să fac experimente cu texte, cuvinte, scrieri care se scriu singure, îmi pare rău că nu i-am citit nici o carte, nu-i nimic, îl voi citi la Heidelberg, precis voi găsi în biblioteca din Heidelberg romanele lui, păi cum, Nedelciu e celebru. [...] Mîine dimineaţă rezolv. Precis mă va ustura tăietura, va curge sînge. Dar o să rezist. Ce ustensile va folosi doctorul? Mă gîndesc la sula cu care băgam în ultima zi nodurile în covor, era ruginită, doar vîrful ascuţit strălucea, de parcă acolo era toată forţa magică a acelui instrument. [...] Voi sta relaxată, cît se poate de relaxată, poate doar cînd voi simţi

pişcătura, poate atunci mă voi gîndi, ce dracu', odată poate o să fie şi bine".

Peisaj uman cu pigment erotic

Cu toate că textul e scris „dictatorial" la persoana întîi, cartea nu este doar romanul Iustinei. Mai întîi, sînt decupate din realul feminităţii ultragiate şi stătute o serie de fizionomii, cum să spun, compătimitor de pitoreşti în singurătatea lor de carne şi injurie, precum Fana, frumuseţi inteligente, dar atinse de presimţirea ratării afective (Kinga), colcăiri şi tristeţi foliculare, ori de conjugalitate mecanică (Marlena, Nicoleta, Ileana, Vali - „femeile astea nu sînt sănătoase dacă nu povestesc ce noapte au avut"). Scena femeilor dansînd între ele de 8 martie (pp. 39 ş.urm.), ca într-un film rusesc de perestroika, scena beţiei studenţeşti post '89, energii filologice debusolate, cu agresiuni animalice şi informaticieni găunoşi (pp. 144 ş.urm.), visul Iustinei (pp. 52-53), ca şi, mai ales, scena sexuală - de un comic furibund şi antologic - a Iustinei cu Bossuleţul (pp. 104-112) dovedesc talentul autoarei în ironia crudă a realismului derizoriu.

Gata cu laudele. Vorba e: va mai fi în stare Jolán Benedek să repete performanţa debutului? Va fi în stare să iasă din chingile - fie triste, fie fermecătoare - ale persoanei întîi? Şi ce subiecte i se vor mai îmbia sub bisturiu? Abia de la a doua carte încolo vom putea vorbi de o *certitudine*.

22, nr. 3/21-27 ianuarie 1997

Un „boţ de humă" din Bucureşti

Mircea Cărtărescu, *Orbitor* Editura Humanitas, 348 pagini

Cine-ar fi crezut, în urmă cu aproape douăzeci de ani, cînd Mircea Cărtărescu turmenta la modul cel mai anglo-saxon tradiţionalista noastră piaţă literară cu poezia sa ca un *moog synthetiser*, că postmodernul, beatnicul liric va deveni un prozator de forţă? Adevărat, unul de pură esenţă eminesciană, arhitect de vedenii angelice sau coşmareşti, un fabulos talent în naraţiunea de tip halucinatoriu, dar nu fără priză la real, ba încă la cotidianul cel mai hîd şi pestriţ. Cine-ar fi putut să desluşească sub cultul citadinismului tehno-invadator, sub apăsările obiectuale ale realismului sarcastic şi dincolo de ingineria textuală cu strictă concreteţe a poemului ca maşinărie de mimat limbaje, mode, stări şi atitudini culturale, să desluşească deci romantica solitudine wertheriană („cobor în mine şi descopăr lumea"), eminesciana sete după liniştea dinaintea Facerii, fascinaţia baudelairiană faţă de cercul haşişinilor (fie şi fără experienţa mescalinei), laolaltă cu toată mitologia romantică, barocă, parnasiană şi

hermetică prin care Textul devine athanor alchimic sau tatuaj iniţiatic întru cele nevăzute şi fără de vîrstă? Cum să-ţi fi permis a citi în cheie orfică istoria unui... robot înamorat? Cum să-l descoperi pe marele aspirator de scrieri sacre, epopei şi texte magice în funambulul ce dansa pe sîrma limbajelor printre „faruri, vitrine, fotografii"? Cum să-i acorzi tocmai Numărului Unu al „generaţiei în blugi" creditul erudiţiei romantice şi vizionarismului în tiparele eminescianităţii absolute? Cine era dispus pe atunci să răzuiască palimpsestul şi să vadă sub ricanări venerarea Tradiţiei, sub parodie – foamea de originar, şi sub uriaşa proliferare a profanului – eliadescul sacru atît de perfect camuflat?

Te puteai gîndi la ultraîmbibatul de rock şi blues ca la un maniac al cronicarilor şi al lui Cantemir? Te puteai gîndi la Mircea Cărtărescu precum la un pasionat al *Cezarei* eminesciene, cînd îi citeai versuri de genul: „'80 spre '81, ce iarnă! / o năclăire de cafele, brichete, dire straits, cenacluri, pahare/ sclipesc geamuri în piaţa de la bucur obor, iar şoseaua colentina e galbenă"? Puteai crede că micuţa lui geografie pueril-sentimentală, de la Şoseaua Ştefan cel Mare în Piaţa Rosetti, va căpăta condiţia de omphalos planetar pentru esenţa esenţelor, divinul copil alchimic? Ai fi îndrăznit să întrevezi „eul romantic şi visul" îndărătul bogatei referenţialităţi ludico-pop şi al „vitrinelor de metalo-casnice", descifrîndu-i pe E.A. Poe în Dylan Thomas (şi Bob), pe Novalis şi vălul zeiţei Isis printre Beatles, Queen şi Iron Butterfly, pe Shakespeare şi Dante în Kerouak şi Ginsberg şi pe acel Mircea Cărtărescu intertextualist de T.S. Eliot şi E.E. Cummings ca pe un adorator al lui Ernesto Sábato?

Delirînd cu compasul

Sigur, acum, cînd te uiţi din aval în amonte, totul se luminează: între Oraşul trăit poetic acum două decenii în maniera *beat generation*, subteranele Orbilor lui Sábato (*Despre eroi şi morminte*) şi Bucureştiul ca templu orfic şi circ fellinian simultan, păianjenul textual ţese o unică pînză. Sigur că, oricîtă îndărătnicie ar pune istoricul literar în a-l *asocia* veşnic pe Mircea Cărtărescu cu cutare şi cutare atitudine sociopoematică definitorie pentru generaţia '80 (în special cu T.T. Coşovei şi Florin Iaru, dar şi cu Al. Muşina, Mariana Marin, I. Stratan, Magdalena Ghica) întru o cît mai umilitoare macerare colectivă, el nu va reuşi nici măcar să clintească acest monument al epicului oniric format din *Visul* (*Nostalgia*), *Travesti* şi *Orbitor*.

În fine, la fel de sigur e că, înainte de a se dovedi cel mai mare povestitor de vise din proza românească, Mircea Cărtărescu a fost autorul acelei capodopere poetice pe nume *Levantul*, unde splendoarea mimetismului aproape că întrece-n strălucire originalele, de la Dosoftei şi Conachi la Bacovia, de la Bolintineanu, Heliade şi Macedonski, la Arghezi şi Ion Barbu. Sintetizatorul şi stroboscopul fac religia literaturii postmoderne, astfel încît *Levantul* încheia triumfalnic un secol de lirism pentru a deschide naraţiunii apetituri de *mantys religiosa*. *Levantul* era demonstraţia de virtuozitate a unui amor cu năbădăi pentru poezia unui *utopos* de dulce bîlci şi opera „la alb" a unei lucidităţi monstruoase.

Obsedat de *concordia discors*, de androginie, Unitate şi Origo, însă practicînd delirul la rece şi (pînă la saţietate) ipostazierea barocă, Mircea Cărtărescu este un Narcis paradoxal dublat de Proteu : cu cît se metamorfozează, cu atît îşi regăseşte sinele ; cu cît se joacă, se alterează/alterizează şi se colorează în fel şi chip, cu atît substanţa i se conservă mai puternică, mai pură. Nu degeaba oscilează esenţa lui între creier şi sex ca sinteză de contrarii („Capul corespunde sexului. În orgasmul minţii şi-n silogismele fecundităţii, în sperma creierului şi-n memoria ovarelor ne apare, sub două chipuri diferite, angelic şi demonic, masculin şi feminin, năpraznicul cosmos, bijuteria însîngerată în care trăim").

Aici delirul se exprimă hiperlucid, amorful se expune cu atenţie de ceasornicar în conture matematice, extazele sînt armonios estetizate, haosul senzorial e lucrat geometric, iar luxurianţa psihopatologiei, opulenţa maladivului şi mania neurologică se trasează cu compasul şi se anatomizează megaloscopic. Iată un singur exemplu, dintre zeci, ales la întîmplare : „Fiecare fiinţă din lunga procesiune era însemnată printr-o infirmitate monstruoasă : limbi de bou zdrelite, ieşindu-le printre dinţii strîmbi, vulve cu prelungiri ca mustăţile de crap, cranii uriaşe, translucide, umplute cu un lichid ivoriu. [...] În spinare i se suise un mare fluture. [...] Îşi imaginã momentul cînd trompa răsucită-n spirală se va desface ca un ac curb şi i se va înfige în occiput, troznind uşor prin epidermă, sfredelind cu vîrful lui retezat oblic tare ca diamantul, straturile osoase ale ţestei, troznind în duramater şi piamater, înaintînd uşor, uns, ca-n gelatină, prin lobul occipital şi oprindu-se în centrul creierului, în

mijlocul inelului limbic, la egală distanţă de fornix, corpii mamilari, hipocamp şi amigdală. Sidefat, bătînd uşor în roz, cu coaja moale şi pulsîndă, coborît de-a lungul trompei ovipozitoare şi încastrat acolo, între fulgii de zăpadă ai corpului axonilor şi labirintele nebuneşti ale sinapselor. [...] Purtat pe braţe de estropiaţi, tînărul zeu însămînţat e aşezat uşor în scobitura mormîntului, şi un capac greu, prismatic, se închide peste el".

Insert cu autocitare

Recenzînd *Visul* (vezi „În grădina marelui păianjen", în *Transilvania*, nr. 2/1990), observ acuma că m-am oprit foarte mult asupra ambiguităţii funciare a viziunilor, ca şi, de altminteri, a fiinţei auctoriale („egocentric, în cel mai bun şi profitabil sens al cuvîntului, Cărtărescu îşi trăieşte fiinţa cu oscilantul tremur al acului de balanţă între *animus* şi *anima*, sorbind extatic din filtrul hipnotic al uneia cu paiul translucid şi seducător al celuilalt"). În *Orbitor*, ambivalenţele se menţin, însă mult mai ferm strunite în eşafodajul demonstrativ axat, acesta, pe triada Naştere-Moarte ritualică (iniţiatică)-Ascensiune, pe motivul (fundamental aici) *regressus ad uterum* şi pe voinţa de autoproiectare cosmosimbolică a eului, ca şi a tot ce-l înconjoară. Totul e resorbit *au ralenti* către începuturi („e-o sete care-l soarbe"): „nu sînt decît un şir imens de păpuşi ruseşti înmormîntate una-ntr-alta, fiecare gravidă cu cea dinaintea ei, dar născîndu-se totuşi din ea, emanînd din ea ca o aură". Şi,

firește, morala fabulei: „căci nimic nu este hazard în lumea aceasta de paranoia şi vis" - teoria predestinării, despre care Orbii lui Sábato, ca şi Ştiutorii din *Orbitor* au multe de spus.

Deschiderile pe orizontală oferite în *Visul* de statutul gemelarității şi al ambigeniei se închid acum, în favoarea sondărilor informației genetice individuale (capitolul dedicat neamului Badislavilor e-o minunăție de proză sud-americană) cu antenele sacralității imemoriale (a se citi în paralel cu *Naşteri mistice* de Eliade, cu studiile lui Jung şi Kereny despre „copilul divin" ş.a.). Ce spuneam însă despre „porosul infoliu" care este Mircea Cărtărescu, îmbibat de aluzii şi citate culturale, rămîne perfect valabil şi acum, căci plutim printre viziunile lui Athanasius Kircher, Arcimboldo, Baltrusaitis, Blake, printre Freud, budism, Jean Paul, Roger Caillois, manuale de fiziopatologie şi neurologie, cu Nerval, Michel Tournier, Baudouin, Gilbert Durand, Buñuel şi Baudelaire - inutil să mai citezi -, iar psihanaliza gîlgîie de fericire (androginia, mediul castrator, subteranele, mitul vulvei universale, soteriologia, energia mediumnică, inițiatica de varii tipuri, impulsurile sado-masochiste ale feminității bestiale sau mîntuitoare, inelul, substitutele erotice, dar în primul rînd Fluturele, omniprezent, semnul morții ritualice, al zborului esenței din materie ş.a.m.d.) într-o carte în care teoria fractalilor, cosmologia şi alchimia întîlnesc senzualitatea (pe cît de angelică în fond, pe atît de morbidă în fapt) montată în tipare biblice (vezi Cartea, viziunile profetice, cîmpul cu oase prinzînd viață, lupta lui Iacob de la Peniel, infuzia de elemente christice etc.).

Nu există deci structură narativă aici fără un subtext referenţial, fie că-i vorba de psihanaliză, mitologie sau exegeză biblică, fie de dialogul cu alte universuri (ori scene) epice. Fiecare lector găseşte, prin urmare, în *Orbitor* ceea ce-i place şi ceea ce ştie. Mie, de pildă, mi-a plăcut să compar mental satul Tîntava cu *Macondo*-ul lui Márquez (vezi pp. 38-56, la fel de năucitoare ca şi atmosfera din *Un veac de singurătate*), subteranele bucureştene cu, desigur, subteranele Orbilor din Sábato. Lupta monştrilor de la pagina 46 trimite la şerpii şi moloşii din *Falezele* lui Jünger, fătul şi moaşa de la pagina 50 trimit la *Parfumul* lui Süskind, teribila scenă a cavoului (pp. 110-116) învie horror-ul romantic gotic, după cum revolta strigoilor, gustul pentru morbidul grotesc şi revărsările de macabru sînt vecine cu lumea lui Stephen King din *Salem's lot*, nu fără ironia citării indirecte, bineînţeles. Ironia cultivă, de altminteri, tot felul de afinităţi surprinzătoare: a se vedea scena sexuală a Esterei propagandiste, femeia cu orgasm lozincard anticomunist de la pagina 149 şi care te trimite direct către cutare episod din *Logica* lui Radu Cosaşu! Asta, ca să nu mai vorbim de enorma zestre cinematografică de aici: Mircea Cărtărescu este un vizual prin excelenţă de infernuri şi purgatorii, iar imageria lui, imperiul său fabulos de vedenii nu are precedent în proza noastră. Oricînd poţi decupa ceva fellinian sau tarkovskian la el, ceva gen Alan Parker, Buñuel sau, mă rog, ce doreşte fiecare.

Romanul psihedelic

„Zbieretul de păianjen şi de femeie aprindea sinapsele şi axonii nucleului medial geniculat şi curgea-n jos, pe căile eferente, spre colicusul inferior, codificat în frecvenţa unui curent electric sărind prin tuburile suple din nod în nod ale lui Ranvier, coborînd în nucleul ventral cohlear şi, filtrat prin complexele olivare superioare din trunchiul cerebral, umplînd apeductul nervului cohlear. Ţipătul electric străbătea stînca masivă a craniului, umplea grote şi fisuri stranii, stalactite şi pătrundea în cele din urmă în scoica răsucită-a urechii interne."

Aţi mai citit aşa ceva? Într-o carte dăruită motivului calderonian „viaţa e vis" şi unde acel „visează-ne, Doamne" al lui Unamuno (omenirea nu există, noi sîntem doar visul zeului care doarme de la începuturile lumii etc.) coincide cu ideea existenţei ca scriere a umanului de către divin, într-o astfel de carte deci microscopiile neurofile şi anatomismul exacerbat cu barocă morbideţe acordă atribute psihedelice scriiturii. „Sîntem larve ale unei fiinţe astrale", se scrie aici. „Insecta adultă a cărei larvă e viaţa mea", repetă povestitorul. Hermes şi Afrodita îşi dau mîna cu practicile tantrice şi erudiţia în psihopatologie, transformînd corpul epic într-un craniu uriaş, precum într-o cunoscută montare a scenografiilor expresioniste.

Descentrat, excesiv împovărat de simbologie şi prolix pînă la Dumnezeu (inflaţia de splendori stilistice riscă să ucidă – prin manierismul atroce – toată plăcerea lecturii),

Orbitor poate fi citit ca fişă clinică a unei nevroze obsesionale, ca scriitura unei eminescianităţi totalitare (sîntem în spaţiul dintre „unde eşti copilărie" şi „unde-s şirurile clare din viaţa-mi") desfăşurată maniacal-absolutist în caverna cerebrală (vezi pp. 12, 214, 232 ş.a.) sau ca traiectul unei *renovatio*, în consecinţa *Naşterilor mistice*: „nostalgia unei *renovatio* iniţiatice apare sporadic din străfundurile omului modern nereligios, spune Eliade; ea reprezintă expresia modernă a eternei nostalgii a omului de a descoperi un sens pozitiv morţii, accesul la un mod de a fi nesupus acţiunii devastatoare a Timpului".

Nu e mai puţin adevărat că delirantul lanţ înfăşurat împrejurul motivului fluturelui (vezi pp. 23, 32, 52, 66, 68, 132, 193, 201 ş.a.), culminînd cu naşterea din liftul suspendat şi cu, la final, scena fixării electrozilor pe tîmple (pp. 306-312), ca şi toate celelalte falduri cosmosimbolice dimprejurul eului sînt întretăiate de o zonă neaşteptată în cazul lui Mircea Cărtărescu: zona *neorealismului* ipostaziat fie cu tandreţe, fie la modul grotesc. Prea puţin speculată aici, ea poate să devină în volumele următoare (*Orbitor* este numai „aripa stîngă" a Fluturelui!) copleşitoare. De la spaţii precum cele de la paginile 103 ş.urm. şi pînă la figuri interesante ca Mioara Mironescu, Babuc Badislav, Ionel Stănilă, Esthera Hirsch, nea Zambilă-Ciocan, ca să nu mai vorbim de imaginea părinţilor (Maria şi Costel) şi, desigur, de Maseur, se întinde o plasă de semnificaţii tipice *realismului oniric*, dacă pot să zic aşa. Aici începe pariul scriitorului cu sine pentru volumul următor: rămîne la forţa demenţială de atracţie a unor scene de genul celei de la Spitalul de

Urgenţă (pp. 261-268) sau trece la atît de derutanta chestiune a Securităţii, care, practic, descentrează spre final întregul edificiu? (Mi-a fost teamă să intru într-o comparaţie cu *Pendulul* lui Eco, Orbii lui Sábato etc., neştiind cît e joc şi cît e propunere serioasă la autorul nostru: perspectivele sînt monstruos de alambicate, aşa că e de aşteptat volumul doi.) Cu alte cuvinte, ne revedem în anul 2000.

22, nr. 23/10-16 iulie 1997

Sorbitor

Simona Popescu, *Exuvii,* Editura Nemira, 282 pagini

Evantaiul nouăzecilor

Nu se putea ca pînzăria noastră de conflicte intergeneraţii de după '89 să ocolească literatura, curtea cu miracole în care gerontofobia şi gerontocraţia, practicate invariabil în grup se luptă cu ferocitate, de secole, spre a-şi aservi cît mai deplin tot ce va să zică valoare individuală. Încă din primele luni ale lui 1990 aveau să se decupeze cu pregnanţă în presă două sensuri ale „nouăzecismului", în funcţie de felul de a simţi relaţia cu optzecismul : rupere, continuitate fecundă sau mimetism ? Inovaţie sau epigonism ? Sînt nouăzeciştii emuli palizi ori sînt meniţi să demoleze „vechile idealuri" optzeciste ?

Nu mai ţin minte detaliile, dar ştiu că *s-a dat* serios cu seria Cristian Popescu în seria Mircea Cărtărescu. S-au inventat varii campanii editoriale/electorale întru reciprocă desfiinţare. Deja se formaseră (tradiţia obligă !) două

„echipe", rezumabile, la vîrful „doctrinar", ca să spun aşa, la Simona Popescu *versus* Dan-Silviu Boerescu.

Debutul editorial al Simonei Popescu s-a produs chiar în martie 1990: *Xilofonul şi alte poeme* (Editura Litera) a impus numaidecît un poet inteligent, excelent arhitect de concepte şi stări ambivalente, desfăşurate cu fervori cvasiglaciale pe etajele epice ale eului narcisic. Un an mai tîrziu, pe fondul aceleiaşi polemici ce răvăşise iarăşi dosarul stufos al optzecismului (cît a fost asociere spontană şi cît calcul deliberat, de inginerie socioliterară? Există, oare, un numitor comun al atîtor - totuşi - direcţii ale fenomenului? Care poate fi acel numitor: lunedismul textualist, realismul derizoriu şi subversiv, aliat cu livrescul anglo-american al experienţei? ş.a.m.d.), Simona Popescu avea să apară în volum laolaltă cu alţi trei congeneri braşoveni (Caius Dobrescu, Andrei Bodiu, Marius Oprea; volumul *Pauză de respiraţie*, Editura Litera) mutînd, s-ar zice, *accentul geografic* - şi, implicit, estetic - al noii literaturi.

În fine, în 1994, Simona Popescu publică la Editura Cartea Românească al doilea volum de poeme, *Juventus*, care îi fixează „poezia de criză", cum o numea Livius Ciocîrlie, adică *locuirea* copilăriei şi adolescenţei ca spaţiu edenic şi ritual de refuz al devenirii. Între timp, cum era şi firesc, polemica privind epigonismul optzecist al nouăzecismului s-a stins, individualităţile s-au coagulat, din nefericire Cristian Popescu a devenit *reper* de istorie literară şi s-a văzut, o dată mai mult, că valoarea sfidează - violent, tandru, voit sau doar prin forţa lucrurilor - orice încercare de înregimentare. Ioan Es. Pop şi Florin Iaru, să zicem, îşi

împart foarte normal haimatul literar, Caius Dobrescu a trecut cu brio la roman, ca Mircea Cărtărescu, de altfel, stînd bine alături de Radu Aldulescu, Petre Barbu sau Dan Stanca, iar etichetele războinice ale criticii („optzecismul lui Manolescu, Martin şi Crohmălniceanu" *versus* „nouăzecismul lui Ulici şi Boerescu", „echinoxism *versus* lunedism şi luceferism" etc.) nu mai păstrează nimic din forţa – distructivă, dar şi stimulativă într-un fel – de altădată.

Dacă am simţit nevoia acestei rapide rememorări asociative a fost exclusiv din deformaţia profesională a istoricului literar, altminteri colectivista epocă a tabelelor mendeleeviene (grupări, promoţii, şcoli etc.) e de sperat că va fi apus.

„Eu sînt ce nu mai sînt"

„Eu sînt ce nu mai sînt/ şi ce nu sînt încă/ eu sînt un animal în schimbare", spunea Simona Popescu în *Xilofonul*, rotunjindu-şi astfel în amintire eul precum coconul de mătase. Reveria ca regresiune. Scrisul ca exorcizare a prezentului şi recompunere a fiinţei esenţiale. Iar, explicit, în *Juventus*: „Aş fi vrut să scriu despre vîrstele de-atîtea feluri prin care-am trecut pînă acum, fără să-mi dau seama, despre cele ce ne-apropie sau ne despart de ceea ce sîntem; despre neputinţa de-a vorbi despre tine însuţi ca despre o fiinţă unitară, despre oroarea că-n orice timp prezent nu eşti de fapt decît un intermediar, un precursor; despre dezgustătoarea idee că vei ajunge odată să fii propria ta bunică,

mătuşă şi tanti, supravieţuind copiilor şi gloatei de tineri ce-ai fost; despre umilinţa de a nu şti cine eşti şi ce vei fi şi despre groaza că ai putea şti ce eşti şi ce vei fi pînă cînd îţi e dat a trăi".

Deja în *Epilogul* aceluiaşi volum se croiau *Exuviile*: „Se făcea că/ derulam înainte şi înapoi/ o bandă imaginară/ priveam secţionări divizări coagulări, arabescuri ciudate rozete ameţitoare/ ca-n caleidoscopul meu vechi de carton/ apoi cineva îmi arăta într-un colţ/ un tablou negru în care/ sta ascunsă hologramă/ secretă/ şi-o voce distonată parcă-mi spunea/ «Ţi-e frică?» /.../ Şi-apoi nu mai ştiu.../ aş fi vrut să mă mişc/ dar se făcuse/ foarte/ foarte tîrziu". Astfel încît, acum, eul se lasă cu hipnotică voluptate resorbit în sine, se ţese precum păianjenul cărtărescian şi îşi coboară vîrstele, an de an, solz cu solz, exuviu cu exuviu: „Colecţionez exuvii. O dată la şapte ani celulele tale se schimbă, la fiecare şapte ani se termină cu tine, eşti retezat. Din nou la început. Într-un corp altul-acelaşi. Doar creierul, general bătrîn dînd comenzi unor trupe recente, creierului vechi, doar el, fidel, el te recunoaşte. Creierul înfometat, mistuind, hăpăind, înghiţind de toate în centrifuga lui devoratoare. Un creier care-a iubit – se pare – corpurile vechi, odată ce-şi aminteşte atîtea despre ele. Un creier fără nostalgii, căci nu-i nimic pierdut (o ştie el prea bine)".

La lansarea cărţii, cînd Dan Petrescu, redactorul editurii, a specificat tipologia volumului („literatura amintirilor din copilărie, în linia Ion Creangă, Ionel Teodoreanu"), Simona Popescu a scuturat cu înverşunare din cap a negaţie. Adevărul este că ambele poziţii – cea crunt reducţionistă şi cea

larg comparatistă – au justificări egale. Sigur că, pentru un rece istoric al motivelor, *Exuvii*, ca şi *Orbitorul* cărtărescian, va să zică savoarea evocativă a copilăriei: în tipare mitic-arhetipale la Cărtărescu, estetizant în autoscopie – la Simona Popescu. Numai că aducerea în discuţie a lui Creangă şi Ionel Teodoreanu nu mai spune nimic, acum, odată ce *Alice în Ţara Minunilor* a trecut prin hermeneutica lui Gilles Deleuze, odată ce Freud şi Jung au pogorît pe nimfeta lui Nabokov, iar proiecţia eului investigîndu-şi amintirile a trecut de mult de toate graniţele psihanalizei, antropologiei, deconstrucţiei ş.a.m.d. De la micuţul Nică din Humuleşti pînă la copilul alchimic „din" Jung-Kereny e-o cale de... cu totul altă lume, iar, în ciuda similarităţii punctului de plecare, finalitatea copilăriei ca trecut/prezent perpetuu din *Exuvii* şi ca extract de „fiinţă primordială" către cea de a doua ipostază se îndreaptă şi se cuvine abordată.

La ce bun psihanaliza ?

Prin urmare, pare a spune Personajul, dacă Dumnezeu se revelează în formula *ego sum qui sum*, micul zeu din noi poate spune, potrivit Simonei, că ESTE ceea ce A FOST: copilul, începutul nesfîrşit, adevărul dintîi şi niciodată minţit prin devenire. Nu, copilăria nu e „paradisul pierdut", scrie ea: „nici paradis şi nici pierdut, pentru că uite-l, nu în urma ta, ci mai degrabă-n faţă".

„Supraeul tău e un copil. Puternic, impasibil, feroce." E prea la îndemînă psihanaliza, ca să nu fie inutilă aici. La

ce bun să te lansezi în a lipi vechi etichete cu scopul de a furlandisi ştiinţific frumuseţea pură? Nu *psihologicul* (fie el şi abisal), ci *esteticul* importă în cazul de faţă. La ce bun, adică, să trînteşti un *regressus ad uterum* pe mania copilului de-a se închide în lada patului, în beci şi în pod (vezi cap. „Văgăunile")? La ce bun să cauţi cu tot dinadinsul în blagiana senzualitate a scufundării în copaia de aluat („poţi să-ţi dai acum sandalele jos şi rochiţa subţire şi, doar în chiloţi, să te întinzi în copaia de lemn noduroasă, să torni peste tine tărîţe uscate şi uşoare, cu care-ţi place să-ţi freci pielea pînă începe să se înroşească") simulacrul cutărui ritual de fecunditate prenupţială? Mai totul poate fi aici suculent subiect de psihanaliză: ipostazele lui Narcis de genul magiei gustului autodevorator („îmi sugeam ca un autovampir dereglat stropii de sînge apăruţi pe suprafaţa pielii de la julituri"), impulsurile de dominare a fratelui mai mic, dar şi de reciprocă electrizare (vezi p. 48), fascinaţia interdicţiei (vezi privitul în baie prin gaura cheii, p. 188), voluptatea vîrtejului, a ameţirii, tot atîtea semne ale voinţei de insolitare şi delimitare de real (căderea în sus, privind la nori, p. 10, „jocurile mele preferate erau cele care îmi provocau frică şi ameţeală", „am căutat cărţile ameţitoare, cele care-ţi produc un gol în stomac, o foame animalică, cele care te prind în plasa lor de goluri dense"), ca şi, în fine, vîrtejul alunecării în sine, tipic eului narcisic: „Închid ochii şi-mi imaginez cum arăt eu pe dinăuntru [...] simţi cum aluneci în tine, ca un val rostogolit, prăbuşit în el însuşi".

Dar mai ales trăsăturile eului sucit, ca să zic aşa: copilul care colorează nu formele din carte destinate umplerii, ci

spaţiul gol dintre ele (p. 23); admirarea „florilor ignorate, care nu se vînd în piaţă şi pe care nu le poţi oferi nimănui, cele ale cartofului sau fasolei şi mazărei"; refuzul de a-i întreba pe cei maturi sensul cuvintelor necunoscute („şi capul meu, ca o geamandură dubitativă, se legăna aiurea"); voinţa armonizării contrariilor („viscerele creierului", „pielea cerebrală"); plăcerea de-a se trăi ca o „multiplicitate de incompatibile" („mă simt un fel de matrioşkă, un fel de mamă uriaşă, o mamă-copil, care ţine în creierul ei masculin, ca matrioşka în burtă, o grămadă de homunculi"; p. 17), neapărat de asociat cu poemul *Matrioşka* din *Juventus*). Şi de bună seamă: „În copilărie nu vroiam să povestesc nimic, nu vroiam să vorbesc, să particip la jocurile colective. Nu vroiam să particip, în general".

Nimic, aşadar, din copilul Rimbaud, fascinat de duhorile latrinei, nimic din fabulosul lui *je est un autre*, nimic din *le moi est haïssable* ş.a.m.d. Pe scurt: n-avem ce face aici cu Freud, Blanchot, Ricœur, Deleuze pur şi simplu fiindcă, dacă o avem ca zeu totalitar pe Mnemosyne, în schimb lipsesc marile forţe Eros şi Thanatos! (Doritorul de detalii să caute la p. 166 în *Diferenţă şi repetiţie*, de Gilles Deleuze, Editura Babel, 1995.)

Absenţele şi încîntarea

Nici un fir de erotism, nici o umbră de atracţie a morbidului şi sordidului, necum perversitate în retrospecţiile infantului exuvic! Sîntem exact la antipodul lui Tournier, de pildă, şi

al lui Süskind „parfumatul". Nu. Eul *Exuviilor* – un eu eminamente aseptic, sticlos, glacial, de o pudoare absolută, un eu ludic chiar în ameţire, cu ceva geometric în reverii şi cu destul pigment caustic în aluatul melancoliei – e structural opus carnalităţii aburoase şi luxurianţei fetide. „Smalţuri şi camee" – îţi vine să spui, dacă tot e să ne gîndim la postromantismul parnasian. Nici un gram de eros explicit, nici urmă de expresie thanatică, totul mizează pe combustia *inocenţei* ca energie esenţială. „Cînd sînt în prezenţa unui bărbat m-apucă lehamitea la gîndul că el s-ar putea uita la mine doar ca la o femeie. Cînd dau peste bărbaţi egali în inocenţă cu mine, devin prietena lor, buna, sora şi confidenta." Nu tu complexul Ofeliei, nu antigone, nu tu electre, nu tu *mantys religiosa*... Autopersiflare pînă şi a elanurilor poetice juvenile (vezi pp. 58 ş.urm.). În locul clasicei amintiri despre magia cărţilor interzise, despre fantasmele „anatomice" etc., avem aici *Istoria dantelei* (vezi p. 65), o istorie a păpuşilor, o istorie a bijuteriilor etc.

Cu alte cuvinte, *eul exuvic* nu-şi etalează nici o „rană constitutivă" şi nici o „traumă originară", de unde ar începe să colcăie complexele, obsesiile, răul. Dacă însă amatorul de puberalităţi maladive, vîscozităţi nimfatice şi „cogito avortat" nu are ce căuta în *Exuvii*, în schimb lectorul kalokagathic, preţuitor de frumuseţi senine şi aflat în plin *stadiu estetic* va savura capitolele „Cuiburi de hîrtie" şi „Cartea de bucate", se va lăsa copleşit de aluviunile substantivale şi adjectivale (pp. 45, 239, respectiv 70, cel de la p. 37 fiind de o artificialitate vădită), va palpita la actul narcisic şi al oglindirii de la p. 109, ca la un cadru din Novalis ori

Eminescu, şi va gusta pe îndelete scena singurătăţii răscolitoare de dulapuri de la pp. 154 ş.urm. Paginile dedicate fascinaţiei exercitate de „Cartea de bucate" (Bosch, Bruegel şi Rabelais-ul lui Bahtin în lumea cruzimii absolute, printre „lave de creme şi şerbeturi", cu „amestecul de tandreţe şi agresivitate, de poezie şi bestialitate, de sadism şi delicateţe, de arhaic şi decadenţă, de cruzime primitivă şi rafinament") sînt antologice. Ele prefigurează, îmi place să cred, o carte viitoare, unde Simona Popescu să-şi depăşească autocenzurile şi să iasă deschis la eseul literar. Eu unul *aici* cred că-i întrevăd marea vocaţie, într-un soi de *Pseudo-kyneghetikos* borgesian şi lewiscarollian cît cuprinde, care să-i valorifice şi pasiunea pentru literatura avangardei.

Un trecut sorbitor, îmbibat cu erudiţie ludică – iată un posibil elixir pentru viitorul exuviu.

22, nr. 10/10-16 martie 1998

Să vezi şi să nu crezi

Ion Manolescu, *Alexandru*, Editura Univers, 200 pagini

Antecedente speriate

Am dat tîrcoale vreo cîteva săptămîni romanului lui Ion Manolescu, fără curajul de a-l deschide. De cînd mă ştiu mi-a fost frică de cărţile de debut: Cine este, în fapt, autorul? Ce formaţie are? Dacă vine dintr-o arie de lecturi antipodică ariei mele? Cît poţi tu, critic, să intri pe lungimea de undă a autorului dacă nu-i eşti congener? ş.a.m.d. Cum ştim, fiecare nouă promoţie (generaţie) literară trebuie să-şi aibă propriii ei critici, fiindcă, dacă un critic mai bătrîn poate cel mult să *intuiască* rosturile noii maniere, de ştiut, numai congenerul *ştie exact* ce şi cum stau lucrurile, comentînd, adică, din interior fenomenul.

Pe de altă parte, una era debutul în ceauşism, altceva-i acum. Pe atunci, toată lumea citea cam aceleaşi cărţi. În speţă, aceleaşi traduceri. Se poate face o rapidă şi insolită

istorie a prozei româneşti din ultimele patru decenii conform istoriei Editurii Univers, fosta ELU: cînd se traduceau Huxley, Sarraute şi Butor, urmau *Coborînd*, *Interval*, *Vestibul*; primele proze ale lui Tudor Octavian sau C. Omescu veneau pe fond de Salinger; de pe la 1975 ne-a potopit epigonismul marquezian (e teribil ce vogă au avut la noi *Deşertul* buzzatian şi *Macondo*-ul lui Márquez!); după 1985, cînd cărţile lui Kundera circulau în draci pe sub mînă, picau la fix *Refugiile* lui Buzura ş.a.m.d. Pe scurt: pe atunci *libertatea* informaţiei era eficient... *ordonată*, vedeam cu toţii aceleaşi piese de teatru cu mari sau mici şopîrle „esopice", aceleaşi reţele securiste ne proiectau în semiclandestinitate aceleaşi filme deocheate politic, aceleaşi *TLS*-uri şi *Lire*-uri intrau în ţară pe aceleaşi îndelung verificate coridoare, Felicia Antip citea pentru noi toţi romanele americane, altminteri prohibite, autorii îi dădeau Criticului manuscrisul încă din stadiul referatului editorial, cu unu-cinci ani înainte de apariţie... Astfel încît Criticul nu era niciodată prins pe picior greşit.

Astăzi însă, e nenorocire: fiecare prozator citeşte în original ce vrea capul lui, fără a da seamă de ceva Criticului, este branşat pe Internet, bîntuie Europa pe la tot soiul de tîrguri de carte, unde se inspiră de te-ameţeşte şi este literalmente la zi cu informaţia, de te snobează de nu te vezi. Poftim exemplu: dumneavoastră vă daţi seama ce am simţit eu cînd am recenzat *Orbitorul* lui Mircea Cărtărescu, iar autorul a declarat că modelul cărţii a fost *Curcubeul gravitaţiei*, de Thomas Pynchon, de care eu habar n-aveam? Sau, fatalitate: săptămîna trecută am scris aici despre *Cei*

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

şapte regi ai oraşului Bucureşti, de Daniel Bănulescu. Ei, ce vecinătate credeţi că semnala Dan-Silviu Boerescu în postfaţa cărţii? Exact, *Curcubeul gravitaţiei* şi *V*, de acelaşi Pynchon! Păi ce te faci, Decemeule? ! ? Hai să zic că la alde gudulanele naşparlii de pe lîngă Omoroaica lu' Genelu' a' lu' Daniel Bănulescu de pe strada Stoian Militaru le mai bunghesc eu, că le mai am pe-astea cu mahalaua Giurgiului şi mistica bufonă *à la* Pirgu. Dar cu fractalii lui Ion Manolescu am dat-o în bară! Ce să înţelegi tu, care-ţi baţi articolul pe-o Optima salvată acum zece ani de la casat, din romanul unui maniac al *zapping*-ului? I-auziţi ce scria Ion Manolescu în suplimentul *Vineri* al *Dilemei* din 3 ianuarie 1998: „Trăiau acolo zeppelinul micit al lui Plant, dar şi fractalii lui Jim Kerr, ochiul magnetic al lui Jarre şi computerul lui *Radiohead*. [...] Zburăm în reţea şi ne căutăm coperţile pe N2K.com. Umblăm după *cybersongs*. Deschidem cu *Explorer*-ul porţile vechiului vis suprarealist. Îl desenăm pe Gershwin şi-l ascultăm pe Jeffrey Biegel dînd primul concert *live* pe Internet. Facem *zapping*...".

Aşa că mă simţeam ca o tombateră exclusă din capul locului. De unde şi ezitarea.

„Viziunea fractalică"

Editorul, ca de obicei, nu ne dă nici un indiciu biografic despre autor, cu toate că emblema „prima verba" va să zică *debut*, adică întîmplarea care *chiar* că nu se poate dispensa de minimul C.V. Dar chiar o fi un debut propriu-zis? Pe

coperta a patra, Mircea Martin spune că „prozele scurte ale lui Ion Manolescu au fost deja remarcate de critică" şi că „debutul său în roman va constitui o revelaţie. Nu numai prin viziunea fractalică al cărei prim exponent este în literatura română, dar prin însăşi inteligenţa sa narativă şi imaginaţia care, în anumite momente, este de-a dreptul prodigioasă. Ai uneori impresia că citeşti pagini scrise de John Barth, Milan Kundera ori Salman Rushdie. Un roman postmodern plin de umor, dar nelipsit şi de un sentiment tragic al destinului".

Viziune fractalică, John Barth, Salman Rushdie... Am cam băgat-o pe mînecă. Culmea : ilustraţia copertei reproduce „o imagine fractală realizată pe computer şi selectată de autor : 1994 ART MATRIX, Ithaca, New York". Ce să cauţi aici, tu, bătrîn clasicizant, care ai auzit de fractali doar citind traducerile din Culianu, comentate de Patapievici, lipind „haosul bine organizat" al Securităţii de pendulul lui Eco/Foucault ?

Şi totuşi, m-am apucat de *Alexandru*, încetişor, încetişor, pentru că Ion (Johny) Manolescu este un tip foarte respectat în „generaţia ASPRO" şi pentru că nu o dată insurgenţa şi radicalismul eseurilor sale au provocat reacţii extreme. În plus, tînărul asistent de la Filologia bucureşteană, coleg de catedră cu Mircea Cărtărescu, I.B. Lefter, Liviu Papadima, Mircea Vasilescu, este fiul lui Florin Manolescu, atît de exactul şi apetisantul exeget al jocurilor caragialiene cu mai multe strategii, dar şi comentator de profunzime al literaturii SF (cele două pasiuni paterne se întrevăd în *Alexandru*, unde „zestrea genetică" a fiului cuplează magica geografie

a Bucureştilor spiralaţi în jurul Curţii Vechi cu pulsarii din *Seyfert I*, mitraliere pozitronice, prognoza lui Lorenz şi setul Mandelbrot).

Ce-i drept, paragraful introductiv te zdruncină, fiind ceva cum nu se poate mai amăgitor: „am înţeles că lucrurile plutesc, se înşurubează pe orbite neutronice şi îşi încep călătoria fantasmatică spre marginile galaxiei. Pipăiam spaţiul, aspirînd fotonii răzvrătiţi şi măsurîndu-i cu pedunculii memoriei". Cîteva rînduri mai departe („am perceput că boţul diform care eram eu şi care se rostogolea între bacili şi spirochete era sîngeriu") vezi capcana de parafrazări şi autoironie ce te trimite înspre începutul unui film precum *Look who's talking*: e vorba pur şi simplu de naşterea personajului, după care memoria ţi se odihneşte puţin întru *Orbitorul* cărtărescian şi *Exuviile* Simonei Popescu („mitul copilăriei la generaţia '90") pentru a înţelege în cele din urmă că *Alexandru* este un foarte cald şi cuminte roman al singurătăţii intelectuale, al eşecului afectiv şi autoformării prin dezabuzare.

Să vezi şi să nu crezi! Ce fractali, ce cyborgi, ce monitoare, ce traiectorii intergalactice! Orice prof de română care se respectă ar înscrie numaidecît romanul la tema intelectualului inadaptabil, Dan, Gheorghidiu, Mirel, Ladima, Surupăceanu, cu Sărmanul Dionis la un capăt, Victor Petrini la celălalt şi cu alde Petru Anicet sau Andrei Sabin la mijloc, după care ar trage un tighel rapid de la Werther, Emile şi Oberman, cu *bildungs*-ul, eul diegetic şi alte drăcării de-aieste. Vorba e deci că impetuosul fărîmător de

inerţii literare, rupător de ierarhii şi provocator de revizuiri întru postmodernitate ni se revelă un adolescent buiac, saxon la preferinţe, dar cu dulce naturel dîmboviţean. Un melancolic traversat de impulsuri colerice, dar înmuiat în tandra tristeţe a ratării în „neantul valah". Mă rog, este posibil a-l citi pe Alexandru Robe, eroul-narator de aici, ca un palimpsest, ori a întrezări în păianjenul textuant mai ştiu eu ce referinţe, intertextualitate ş.a.m.d. Apăsăm, odată cu autorul, tasta *Delete* a ordinatorului şi pe monitor ni se înfăţişează, spune Ion Manolescu, „toate prelungirile posibile ale poveştii : roman erotic ? politic ? psihologic ? de formare ? citadin ? social ? metafizic ? jurnal ? ". Din fericire, „variantele se pierd într-o plasmă difuză, un conglomerat de semne şi imagini".

Între umilinţă şi aroganţă

Un personaj *ca la carte* : Alexandru (născut, dacă am socotit bine, prin 1970) a fost un copil tăcut, care se ascundea prin dulapuri şi rîdea noaptea în somn. „Singura lume în care se putea refugia era cea a închipuirii, unde dorinţele devin realitate." Vis infantil : „să cucerească noi spaţii, care să-i aparţină în întregime şi pe care să nu fie obligat să le împartă cu nimeni". Părinţi obişnuiţi (la pubertate, mama îi va recomanda Biblia, iar tatăl – să facă sport), de care se va autonomiza cu prima ocazie, adică în studenţie. Podul casei ca *axis mundi*. Evadarea din contingent, nu pe şoseaua

Ștefan cel Mare, precum Cărtărescu, ci cu bicicleta pe lîngă Herăstrău („mă urcam cu gîndul la fabuloase convoaie spațiale, transportînd heliu de pe Jupiter sau acid sulfuric de pe Venus, în containere pe care androizii le descărcau în afara sistemului solar, sub supravegherea lui Dumnezeu"). Șocul cutremurului din martie 1977, cu „*Nestorul* pisat de bila unei macarale". Sacii cu cărți ai bunicului Anton.

La 14 ani „nu-și găsește locul în mijlocul acestor roboți libidinoși", pînă ce o Irină cu doi ani mai mare îl inițiază în cele ascunse („fata îi apucă sexul cu mîna și-l face să intre ușurel în ea"). Recrut, unde să facă armata dacă nu la Bacău (sau Bachau, cum i se spunea pe vremea mea), ca tot filologul! Pagini puține, dar sugestive, cu colonelul Cîinaru, țiganii Titi, Paraipan și Corcodan, cu ședințele de tragere în care ofițerii îi dau de băut șefului de poligon pentru ca rezultatele să iasă bune etc.

Alexandru Robe intră la Arte Plastice, este „bîntuit de obsesia veselă a ratării", cîștigă un ban ca portar la IMGB, refuză racolarea („să ne comunicați dacă observați ceva în neregulă cu străinii ăștia", îi șoptește căpitanul Rusescu), este la un pas de-a fi sedus de nimfeta Alina, căreia îi dă lecții de desen („mi-am dat seama că de fapt n-aveam în față o fetiță, ci o puștoaică îmbujorată, cu părul despletit și buzele de-un roz cărnos. Atunci i-am simțit parfumul, un miros de copil între două vîrste, de nimfetă drăgălașă, îmbăiată în ambrozie și suc de lămîie"), dar se salvează *de justesse*.

Ca roman în roman se înscrie paranteza erotică, „jocurile Dianei", ca să zic, holbanian, așa. Ostili amîndoi dependenței

de părinţi, concubinînd şi iubindu-se la nivel cosmic („camera se dilata pînă la limita suportabilului, se smulge din mărun-taiele blocului, e proiectată într-o constelaţie de lumini mov"), trec cu amar de primul avort, pentru a fi învinşi de prima infidelitate („Diana şi bărbatul de patruzeci de ani"), de unde fisura şi ruptura. Cît despre Diana („îi plăceau rochiile de Fond Plastic, îngheţata şi pisicile siameze"), ea este mai degrabă un revelator al singurătăţilor lui Alexandru.

În tot acest timp, paingul-scriptor, singur în sufragerie, în faţa computerului, vede că „Diana zîmbeşte trist şi se descompune într-o pulbere", îşi face *ars poetica* pe destinul eroului (p. 161), simţindu-se „un intrus al propriului meu creier", cu gîndul la Marele Text Virtual. Oricît se străduieşte în detaşarea de personaj („unde e introspecţia, unde sînt rafinatele analize psihologice care pun carnea pe orice ins respectabil, darămite pe-un personaj de roman?"), alterizarea e limpede. Ca şi Ideea pe care o întruchipează Alexandru.

Bucureştii omului-nimic

Dincolo de rama biografică, Alexandru reprezintă ideea de ratare a unei generaţii, una dintre multele figuri ale eşecului existenţial din literatura noastră. De la simpla constatare încruntată a adolescentului („eu eram anti-eroul, fraierul, puştiul ratat, un gogoman antipatic") la conştiinţa limpede a învinsului: „eşecuri... tablouri de duzină vîndute clandestin;

prieteni puțini și circumstanțiali ; iubiri nefericite, ascunse în carapacea amintirilor. O existență înscrisă în arhivele Cosmosului și la spitalul Filantropia. Trăiește între umilință și aroganță, prinț cibernetic și cerșetor al Lumii a Treia, purtînd în spate povara unor generații sleite de egoism : un drum frustrant, în opinci și costum național, care se-oprește la porțile *Mitteleuropei*".

Citind romanul din acest unghi, tot ce părea clișeu biografic capătă contur de emblemă, iar elementele de fundal social-istoric (în special teroarea demolatilor ceaușiști din Dealul Spirii) identifică ruinarea Bucureștilor cu o ruină morală generală. Iubit cu patimă (vezi p. 188, bună într-o eventuală antologie a iubirii de București), orașul este văzut ca „un cromozom grefat într-o splină bolnavă". „Salinger s-a ascuns, Pynchon a dispărut în laboratorul său subteran, de unde scoate o carte la zece ani. Parisul lui Kundera are miros de castani, Londra lui Rushdie, de cimitir. Cît despre John Barth, se scufundă în fiecare an cîte puțin, odată cu Marylandul său fericit. Bucureștii noștri seamănă prea mult cu un labirint închis : nu leul înfometat într-un capăt și femeia ispititoare în celălalt, ci două fundături de azbest din care drumurile ricoșează la nesfîrșit în mijlocul cetății..."

Și întrebarea cu care se încheie cartea : „Cine va înțelege că, odată cu paginile topite, corpul de literă chior și țuica adusă în tipografie se prăbușește bătrîna lume de-altădată ? Cînd iubita te-a părăsit, iar Dumnezeu te-a abandonat, cînd casa și amintirile se surpă sub lama buldozerului, orice speranță a dispărut. Buclele poveștii s-au întrerupt în aer,

memoria-i amnezică. Mîna îngheaţă pe claviatură, computerul e scos din uz, prizele nu merg, dischetele conţin virusul devastator al sărăciei şi deznădejdii, iar ironia rămîne arma celor ce vor citi aceste ultime cuvinte: DE CE?".

22, nr. 21/26 mai-1 iunie 1998

Priapismul metaforic

Dima Bicleanu, *Buimatic prin lume*, Polirom, 1999, 168 pagini

În linii mari, proza tinerilor (sau mai puţin tinerilor) izbucniţi pe piaţa literelor româneşti după 1989[1] a urmat două direcţii: 1) către exploatarea fabuloasă a autobiografiei: literatura Eului proiectat simbolic, anamorfotic, mitologic, ludic, oniric sau psihanalitic pe ecranul unei realităţi ambigue; 2) către un soi de realism apocaliptic, amestec de grotesc, derizoriu şi cinism îndrăcit: literatura Oraşului bîntuit, a mizerabilismului punctat sarcastic de gogoliano-bulgakovianism, nu fără elanuri de mistică negativă, ocultism în răspăr şi hermetism cu teză morală.

De-o parte, aşadar (în exemplificări mă voi rezuma, desigur, la vîrfuri, cu toate că şi epigonismul, cu humusul său hrănitor, are un rost anume), *Orbitorul* lui Mircea Cărtărescu, *Exuviile* Simonei Popescu, *Alexandru*, de Ion

1. Nu contează, acum, că unii au debutat înainte de 1989 sau că multe dintre aceste romane au fost scrise în anii '80.

Manolescu, *Oniria* (urmînd romanului *Hidra*), de Corin Braga, *Ţara Brînzei*, de Felicia Mihali. Dar şi - de ce nu? - forţînd puţin lucrurile înspre generaţionismul cultural şi virtuţile *epice* ale *eseului* postmodern - *Zbor în bătaia săgeţii*, de H.-R. Patapievici, categorie de la care se revendică şi romanul de faţă.

De cealaltă parte, proza lui Radu Aldulescu, Dan Stanca, Daniel Bănulescu, Caius Dobrescu, Răzvan Petrescu, Petre Barbu, Răsvan Popescu ş.a. Evadăm, ce altceva să facem? Unii se refugiază în propriul trecut, amestecînd biografia cu bibliografia. Alţii exorcizează contingentul prin blasfemie, insurgenţă, mizofilie sau gîlgîit rabelaisian, în gnoză, sex debordant sau hăţişuri argotice. Unii îşi citesc firea şi destinul *à la*... Puruşa, prin Jung, Cortázar, Eliade, Borges, Tournier sau Durand, ceilalţi îi implică pe Dostoievski, Guénon sau Bulgakov în lumea ţiganilor din Ferentari, în postcomunismul sordid şi pandemonizant.

Am schematizat, cum bine se vede. Peisajul este, de bună seamă, mai variat. Dincolo de aceste două direcţii, ceea ce se impune numaidecît menţionat este fenomenul calofiliei baroce, al imaginarului luxuriant şi parabolic din romanele lui Alex Mihai Stoenescu, căruia i se adaugă dexterităţile lui Cornel Ivanciuc din *Cartea cuceririlor*, dar mai ales suculenta virtuozitate a lui Daniel Oţoiu din *Dansînd cu Jupuita*.

Dedicată lui H.-R. Patapievici, cartea de debut a lui Dima Bicleanu merită a fi prefaţată de un extras (simpatetic) din *Zbor în bătaia săgeţii* („eseu asupra formării", aşa cum, în felul său, este şi *Buimatic prin lume*):

„Pînă la 18 ani personalitatea mea îşi trăsese realitatea din două vîne distincte: una venea din cei doi ani de derelicţiune care au încheiat copilăria (damnare, viciu, abuz, excitante, ratare, sinucidere), cealaltă din noua făptură care descoperise cultura. Desigur că, exceptînd erudiţia pentru care luptam, fiinţa secundă se aplica materiei confuze oferite de prima. Dar noua mea experienţă nu mai includea în nici un fel problemele excesului, acea vitalitate huliganică ce riscase să mă piardă la 14 ani. În plus, iubirea pentru Ioana mi-a oferit o stabilitate afectivă de care a profitat făptura studioasă. În ea mi-am rezolvat aspiraţiile dionisiace, pierzîndu-le sau, pe unele, uitîndu-le. Altele au supravieţuit, aşteptînd să reizbucnească atunci cînd le va suna ceasul. Căci o latenţă huliganică trăieşte în mine mereu, iar de simpatiile echivoce ale acestui gen de personalitate nu m-am dezis niciodată".

„Vitalitate huliganică" şi sete de erudiţie. Patos autoconstructiv şi frenezie senzorială. Mania bibliotecii şi fervorile carnale de bordel sau androginie „eminesciană". Din scrisoarea autorului, ce însoţea manuscrisul menit a suporta prefaţa subsemnatului – am ales mai multe afirmaţii folositoare cititorului, dar mai cu seamă verdictul: „cartea mea este o mărturie incandescentă despre o generaţie". Cum să nu te gîndeşti imediat, citind rîndurile lui Patapievici şi *work in progress*-ul lui Dima Bicleanu, la generaţia '27, la rapida legătură pe care optzecismul sau nouăzecismul o reface cu tinerii lupi din constelaţia lui Mircea Eliade?

„Cartea nu este un roman. Este un basm personal", notează autorul în scrisoarea amintită, după ce subliniază

că a terminat redactarea manuscrisului în iunie 1989 („am încercat să o public la Litera prin 1990, apoi la o editură din provincie şi în fine la Nemira, prin 1992. În sfîrşit, în 1993 am plecat în Australia ca emigrant, pierzînd legăturile de atunci"). Povestitorul, continuă el, „este precum un vrăjitor, un vraci care-şi bazează efectul vindecător pe analogii şi similitudini de moment. Povestitorul şi vraciul sînt reprezentanţi ai aceluiaşi tip de spiritualitate. Romanul este un basm evoluat. [...] Melanjul de cultură pop, folclor şi amintiri din adolescenţă s-a făcut printr-o construcţie de tip *puzzle* tridimensional, dar şi printr-o ieşire a poveştii din ea însăşi, implicîndu-l direct pe cititor sau detaşînd personajele într-o realitate virtuală de gradul doi".

În sfîrşit, o observaţie foarte importantă din aceeaşi auto-evaluare: „Ceea ce mi-a plăcut enorm cînd am scris-o a fost înlănţuirea cuvintelor, pe care le «sunam» în minte de zeci de ori înainte de a le simţi în degetele cu care dactilografiam. Acel sunet cred că va plăcea cititorului român, indiferent de nivelul pe care pluteşte, singur cu sine, buimatic[1], cu cartea în mînă".

Ce este deci *Buimatic prin lume*?

Este un poem psihedelic rotunjit în tradiţia lui *Yellow Submarine*, atras de labirintul relaţiilor intervirile din

1. De ce „buimatic" vă veţi întreba şi dumneavoastră. În ce mă priveşte, aş fi optat bucuros pentru „buiac", cuvînt drag lui Sadoveanu, de pildă (adică „zburdalnic, nebunatic, nechibzuit", spune *DEX*-ul), rudă prin alianţă cu „buimac". „Buimatic" (termen rar) le îngemănează, ce-i drept.

„cosmografia" *Crailor de Curtea Veche* şi petrecut prin ludicul experienţelor de subsol textual din *Ţiganiada* lui Budai-Deleanu (romanul care se face în paralel cu citirea sa de către... personajele principale, ceea ce trimite la notaţiile atît de savuroase din josul paginii lui Budai). Şocantă alăturare, să recunoaştem.

Pe scurt (şi cam răutăcios vorbind), este un roman cu liceeni : Foame, Grasu şi naratorul („îi lega într-un fel acea izolare la care sînt supuşi elevii premianţi"), Wronski, Pielix şi Pepi, cu dialoguri infinite despre fericire, energie, morală, budism, cosmos, pop şi rock simfonic, cu excursii, petreceri (faimoasele „ceaiuri" ale anilor '60-'70) : „trupuri de animale tinere, graţioase, aflate la început de viaţă, fremătînde, graniţe violate sîngeros, prin fraudă, visuri de oameni neîntregi, de sexe scrîşnind în împreunare, de pietre de rîu năvalnic de munte care se freacă una de alta în adîncuri superficiale, peste care poţi păşi încălţat în tenişi, trupuri de adolescenţi frumoase, desăvîrşite în puritatea lor de Lună neeclipsată numai în minte, luminînd mat înspre marginile circumferinţei perfecte, armonice, de femeie-bărbat şi bărbat-femeie, de vierme gelatinos cu coadă transparentă, străbătute de lumina albastră a neluminii, trupuri agăţate de lacul violet, verzui, galben, lacul de sfert de Lună pestilenţială...".

Împărţindu-se cu greu între erudiţie şi sexualitate, între solitudine şi ispita comunitară, între gestaţia romanului şi fervoarea simţurilor, eroul nostru trece printre iubiri încrucişate (iubind trupeşte o Monică, dar, de fapt, o Cornelie, care, geloasă, i se va dărui din răzbunare lui Pepi ş.a.m.d.),

este judecat, ca prozator, de către prieteni la Masa Rotundă („Prea mare aglomeraţie de metafore, de personaje, de simboluri, nu se mai înţelege nimic din varza asta. [...]. Totul pare făcut din colaje. [...] Eu cred că e pur şi simplu o autobiografie. [...] Domnilor, dar noi, NOI, am existat vreodată?"), dar devine, spre final, captivul – la propriu – al doamnei Popescu, un soi de Circe nimfomană, al cărei soţ, proiectat ca Zmeul din basme, se transformă în *raisonneur* înţelept, eliadesc şi salvator al junelui Făt-Frumos: „Toată viaţa este compusă din întîmplări exemplare – continuă el aprinzîndu-şi o ţigară fără filtru dintr-un pachet soios –, orice eveniment cît de minor se poate raporta la un mit, de fapt trăiţi tot timpul retrăind miturile, numai că în loc să simţiţi fiecare gest ca pe un ritual reluat, vă încrîncenaţi să căutaţi o ordine care vă îndepărtează în permanenţă de esenţa trăirii...".

Dar, desigur, nu schema basmului contează, nu tipologia întîmplărilor, raportabile permanent la mit, arhetipuri şi reverie, ci atmosfera lui. O atmosferă, cum să spun?, de pansexualism dulce-psihedelic.

Ca în barbiana rîpă cu gasteropode suprasenzuale, supramuzicale, totul – în acest carusel onirico-spermatic – este ludic-estetizat. „Îi făceam curte învîrtindu-mă în jurul Ei ca un satelit geostaţionar în costumul lui Pierrot, o adoram ca un sclav negru, cu un inel gros de aur prins în buze, îi cîntam ţopăind Fuga în Re Minor, mă dădeam la Ea uzînd de tot farmecul meu de clovn pehlivan, stropind-o cu fîntîni arteziene de lacrimi parfumate, Chanel nr. 5, îi turnam în inimă vin roşu din potirul Sfîntului Graal, îi storcoşeam pe

frunte petale de myosothis, îi dăruiam ochelarii lui Stevie Wonder, sprîncenele lui Elvis Aaron Presley, mămăliga lui Montezuma" – iată doar un mic exemplu, dintre zeci şi zeci, de virtuozitate a centrifugii epice. Sau, iată o dezvirginare: „a fost scris în genele ei lungi să fie dezvirginată pe muzica lui Paul Simon, pescarul, ca un pod peste apa tulbure, fără dorinţă şi fără regrete, ca o datorie faţă de Mîntuitorul nostru, să accepte un fel de iubire pe care atunci nu o putea înţelege decît ca pe o răzbunare stupidă, acceptînd să fie perforată ca un Iisus pe cruce, dar Pămîntul nu s-a cutremurat, nu a fost decît o amuletă ruptă, un lănţişor de aur, un ecran de televizor spart, un delfin dulce a strigat într-un oraş de marmură albă acoperit de apele mării, o statuie de piatră s-a mişcat în Parcul Libertăţii, un zeu a căscat indecent, un miliţian s-a împiedicat pe Calea Victoriei. Afară, pădurea aştepta răcoroasă...".

Infuzii de suprarealism şi poezie *beat* („privindu-mă cu un ochi mov, cu părul mov strălucitor, lumină de Lună bolnavă de dragoste, de icter negru, de blană, de stoica, de ninel, de oase străvezii, în care picură bile de mercur în formă de statuie de marmură, Lună în formă de saxofon, Lună leproasă din care se desprind bucăţi de turtă dulce..."), pe fond de vitalism whitmanian picurat cu trasee bucureştene *à la* Cărtărescu şi Cosaşu („în serile calde se întorceau de la liceu pe jos, coborînd împreună strada Popa Nan. Troleibuzele orbecăiau troleibîzîind ca nişte gîndaci mari" etc.), parodii mateine de dandysm halucinogen („cei trei prieteni ieşeau din nou în lumea de afară ca nişte Iona născîndu-se a doua oară din pîntecele balenei, călcînd nesiguri,

legănîndu-se în ritmul valurilor care i-au purtat, le crescuseră bărbi lungi, întortocheate ca ale sfetnicilor lui Assurbanipal..."), savuroase descrieri pe patent cărtărescian („îmi mîngîi contururile de plasmă electronografice", „îmi zîmbea nichelat, fin, privindu-mă rotund, ca un cadran fosforescent de ceas Seiko", „mă cufund în Ea ca un Mercedes în ocean, ca un tavan de polistiren expandat, topit într-o coajă de ou" etc.) - totul, în acest sclipitor, logoreic şi jucăuş „eseu asupra formării" vorbeşte despre iniţierea în viaţă prin prietenie şi eros.

Lăsîndu-ne copleşiţi de priapismul metaforic al povestitorului, de avalanşa seminal-descriptivă, ca să zic aşa, prin care noul Ghilgameş-Enghidu se eliberează de sufocantele energii kundaliniene, nu trebuie să uităm însă morala fabulei, pe cît de dură şi cinică, pe atît de jubilativă: „atunci, ce mai aştepţi, tinere? Du-te la Ea, te aşteaptă, e făcută pentru tine, ca toate femeile de pe lumea asta, ce dracu', nici atîta lucru nu eşti în stare să pricepi? Cap de hîrtie!" - dar nici polimorfismul acţiunii prin care (iarăşi cărtărescian!) simţurile sexualizează creierul, iar creierul cerebralizează sexualitatea.

Nu ştiu dacă Dima Bicleanu, o dată trecut prin metamorfozele adolescenţei - petrecută în acest spectaculos *puzzle* confesiv - va mai fi ispitit de demonul naraţiunii, dar ce este aici ajunge. Convinge şi place.

Octombrie, 1999

Argoul şi vîrsta de aur

Ovidiu Verdeş, *Muzici şi faze*, roman, Editura Univers, 312 pagini

E de-a dreptul palpitant ca, într-un interval de numai cîteva luni, din decembrie '99 în februarie 2000, tu, critic literar, să ai privilegiul de a citi în manuscris două romane semnate de doi autori aproape congeneri, despre aproape aceeaşi copilărie, cu aproape aceleaşi calităţi stilistice, povestind, în esenţă, aproape aceleaşi întîmplări de liceu, cartier, stradă şi gaşcă, dar care autori nu ştiu absolut nimic unul despre celălalt. Asta-i pur şi simplu „*Zeitgeist*-ul, *l'air du temps*! ". Vă propun cu sinceră şi neascunsă empatie să citiţi în succesiune, dacă nu chiar în paralel, aceste două romane de debut: *Buimatic prin lume*, de Dima Bicleanu (Editura Polirom) şi *Muzici şi faze*, de Ovidiu Verdeş. Pe cel dintîi l-am prefaţat, după ce, prin intermediul lui H.-R. Patapievici, i-am citit forma dactilo, pentru ca, la două luni după lansarea de la librăria „Noi", să votez hotărît, în juriul pentru debuturi al Editurii Univers, alături de Ioana

Ieronim şi Mircea Martin, pentru premierea şi publicarea romanului lui Verdeş.

Două mari tendinţe au structurat, în esenţă, proza noilor scriitori români, în deceniul care se încheie acum. Una este cea a realismului cinic, grotesc, argotic şi cu fibră apocaliptică (Radu Aldulescu, Daniel Bănulescu, Caius Dobrescu, Dan Stanca, Adrian Oţoiu, Petre Barbu, Răzvan Petrescu, Răsvan Popescu ş.a.) prin care se încearcă exorcizarea „prezentului" prin sarcasm, mizerabilism, demonie şi verbozitate argotică. A doua tendinţă vizează, dimpotrivă, „trecutul", conştiinţa captivă în mitul copilăriei, cu eul proiectat fabulos în „vîrsta de aur", fie la modul oniric luxuriant, ca în *Orbitorul* lui Cărtărescu, fie cvasiproustian şi cu autenticităţi eliadeşti, prin îmbibarea psihismului infantil sau a reveriilor adolescentine cu seve livreşti şi estetizări programate (vezi *Alexandru* de Ion Manolescu, *Exuvii* de Simona Popescu, *Oniria* lui Corin Braga, un trend în care intră binişor, la rigoare, *Zbor în bătaia săgeţii* de Patapievici, jurnalele lui Cristian Bădiliţă ş.a.). În această a doua tendinţă se înscriu romanele lui Dima Bicleanu şi Ovidiu Verdeş: liceanul bucureştean de la finele anilor '70 şi începutul deceniului nouă, generaţia evadărilor pe verticală, rock & blugi, rezervaţie de *lonely hearts*, cu eternele inocenţe erotice deghizate în falsul sictir *macho*, cu idealuri cuminţi (un casetofon, o excursie pigmentată cu mici jocuri senzuale), plictisuri de vacanţă sărăcuţă, curţile „cu miracole" dintre blocuri ş.a.m.d. Tinuţ, eroul din *Muzici şi faze*, „e-n limbă" după Hari, colega de clasă (frumuseţea sportiv-provocatoare la 17 ani, nonşalantă, capricioasă, tandră şi ironică), se

alcoolizează intens cu Coca-Cola şi Ci-Co, „şuteşte kentane" de la taică-său, pe care le ascunde în hidrantul de la etajul IV, suferă viril de cicăleala maică-sii, aude că-l iubeşte Ina, trage cîteva beţii involuntare, de neofit, este de cîteva ori la un pas de dezvirginare („Tinuţ, să fiţi cuminţi, mamă, că-i păcat de voi, sînteţi încă mici", îl roagă mama lui Hari) şi îl excită tanti Bejan, în fine, o sumedenie de muzici, fie hard-rock, fie „bluzane" cu Clapton, plus faze, faze, faze, „nenică", de te-apucă dulcea ameţeală de „teenager". Aici, pe post de *axis mundi* e cofetăria „Paraşuta", labirintul dedalic se-ntinde de la rondul din Piaţa Coşbuc, la Academia Militară şi-n Berzei, *Cartea Cărţilor* este caietul-oracol care circulă prin clasă, iar în loc de sirene îi avem pe Rolling Stones, Doors, Creedence, Black Sabbath şi mulţi alţii. Plăcut, reconfortant şi instructiv, atît simpatetic, pentru cei care au astăzi între 40 şi 50 de ani, cît şi retroactiv, pentru... copiii acestora. Cît a trecut de la teribilul îndemn „Să nu uiţi, Darie" ? !

Ziarul de duminică, nr. 16/8 sept. 2000

Debut pentru integrare

Alina Nelega, *www.nonstop.ro*, Editura Unitext;
idem, *Ultima vrăjitoare*, Editura Paralela 45

Debutînd simultan în teatru şi roman, Alina Nelega (41 de ani, licenţa în engleză şi română la Filologia clujeană, secretar literar al Teatrului Ariel din Tîrgu Mureş, iniţiator al Fundaţiei Dramafest, fervent susţinătoare a mişcării de Teatru Alternativ din România) ilustrează perfect paradoxul primei cărţi ce impune un talent fără să fie o realizare literară în sine. Ba, încă, paradoxul se dublează atunci cînd declari (aşa cum mă pregătesc eu s-o fac acum) că nici piesa care a cîştigat Premiul UNITER pe 2000 şi nici romanul publicat la Paralela 45 (cu entuziasta prefaţă a lui Gheorghe Crăciun) nu dau adevărata portanţă a „semnăturii" autoarei (*i.e.* „la griffe"), ci... eseul despre noul teatru post '89 de la noi, care compune a doua jumătate a cărţii de la Unitext. Aici îşi etalează Alina Nelega palpitul crud şi ataşant pentru iconoclastie şi experimentul scenic, pentru inventivitate managerială, buna aplicare pe texte şocante, precizia verdictului, nervul polemic, iconoclast,

dar mai ales energia empatică faţă de teatrul insurgent, exploziv şi exasperat de România, al unor autori precum Radu Macrinici, Vlad Zografi, Alina Mungiu, Matei Vişniec, Saviana Stănescu, Andreea Vălean ş.a. Aflată în plină ebuliţie şi bun mimetism tematic americano-european, forfotind de proiecte teatrale (auctorial sau administrativ, eseistic, editorial sau, de ce nu, regizoral văzînd lucrurile), foarte atentă la temele-cheie şi subiectele-tabu din canoanele *political-correctness*-ului globalizant, Alina Nelega este un produs tipic al generaţiei Internet. Pragmatism şi proteism, dezabuzare şi cinism satiric, dexteritate în exerciţiile pe temă dată, năuceală hedonistă şi profesionalism fără iluzii, pe fond ciclotimic şi cu activism de disperare. Personajele din *www.nonstop.ro* au 22, 23, 28 de ani, sînt hipnotizate de computer, invadate de hormoni şi adrenalină, îmbibate de votcă, fiinţe bisexuate, copleşite de frenezia monomaniacal-argotică („am agăţat un gay pe chat", „am găsit un job pe Net" etc. etc.), trăind în cyberspaţiu, visînd la schimbarea de sex, „delivrînd cadavre proaspete". Sînt... faliţii noştri, adică „ai noştri îngeri în America", al nostru *Trainspotting* etc. Aici, totul e „chatuială", fumat de „iarbă", *shit, man, shit,* ce pana mea, ţi-o pun, ţi-o trag, *suck my dick, kiss my ass*, mirc, mă rog, *you know what I mean*! Cum bine observa Paul Cernat în cronica sa la *Ultima vrăjitoare*, din *Observator cultural* nr. 71/3-9 iul. crt., sub înfăţişarea narativă „rebelă, nonconformistă şi combativă, sub un temperament experimental, histrionic şi frondeur", Alina Nelega „maschează un vizionarism poetic şi un soi de tandreţe copilăroasă. Înzăuat cibernetic, cu iubiri

comunicate pe e-mail ori cu iuți violuri, soldățești, pe cîmpuri cu pactul faustic tangent la *Maestrul și Margareta*, ori cu delicioase exerciții și performanțe stilistice (pp. 46, 83), cu viața aburită de alcool, mediocritate liricoidă și promiscuitate a redacțiilor și culiselor teatrale în ceaușism, ori dialogînd incitant cu *www.nonstop.ro*, *Ultima vrăjitoare* poate fi citit ca un model pentru generația ce halucinează arhilucid în Internet café-uri. Chit că, personal, îi prefer vecinătatea lui Ovidiu Verdeș din *Muzici și faze*, verdictul lui Paul Cernat mi se pare prea dur : „Un eșec. Luat la bani mărunți, volumul are atuuri care ar trebui să-i facă să pleznească de invidie pe mulți prozatori hîrșiți. [...] Dar, vorba cuiva, romanul nu iese nici mort". În orice caz, el trebuie citit în paralel cu cel pus de Simona Sora în *Dilema* (439/27 iul.-2 aug. crt.) : „un cyber-roman medieval despre îngeri căzuți [...], un debut cu totul surprinzător, deranjant și atipic [...], eclectic, fragmentat și prea ambițios, al unei prozatoare foarte talentate, o carte care ar avea, în mod sigur, succes în Occident, dacă ar fi tradusă". „Sîntem niște luzări" (*i.e. loosers*) - iată ce conchide feelingul acestei inteligențe nervos-locvace, situată la antipodul *Serenadei la trompetă* și cu nostalgii de „îngerească cu pălărie verde". Și totuși, și totuși ! Îndreptată - tematic - înspre ținte mai simple, cu bemoli la avîntul epico-tehnicist și un plus de încredere în omenescul pur și simplu, e de sperat că energia (nu doar stilistică) a Alinei Nelega ne va surprinde în continuare.

Ziarul de duminică, nr. 35/31 aug. 2001

Feminităţi nărăvaşe

Mira Feticu, *Femei cu veverițe,* Editura Crater, 88 pagini

Din fericire (sau din păcate?) literatura română – pudică, demnă, moralizantă – nu prea cunoaşte sau nu prea vrea să descrie perversitatea sexuală.

În peisajul *Adelei*, de la Saşa Comăneşteanu, Olguţa, Maitrey şi „negreaţa" lui Cocea, pînă la fetiţele lui Cărtărescu, de la *Povestea Poveştilor* la Matilda Petrini şi forfota de vicii din proza lui Petru Dumitriu, trecînd prin aburii de eros patologic din interbelicul ahotnic de Gide şi D.H. Lawrence, dai cu tunul şi nu vezi o nimfetă devastatoare, un caz de fetişism sado-masochist, nişte incesturi fierbinţi pînă la crimă sau sinucidere, nici vreo pedofilie trasă-n ciocolata Alicei în ţara Mioriţei, vreo necrofilie sau bestiofilie ceva, mă rog, tot ce face deliciul occidentalilor pofticioşi de mucigaiuri, partuze, inversiuni şi contorsiuni infantile şi cîte altele a născocit fiara umană, *y compris* masturbări pe Internet, violări de bărbaţi cu garoul, acuplări cu sofaua goală sau – mai ştii? – cu gaura cheii...

Nu e neapărat un păcat, Doamne fereşte, nici o pierdere, ci (ar zice Noica) o bună aşezare în orizontul sexual, oscilînd, la noi, între extrema agresivului frust (violurile şi cruzimile rebreniene, castraveţii lui Creangă şi Geo Bogza) şi estetizarea senzualităţii, de la rafinamentul ruralo-ghiduş al moşului Nichifor Coţcariul, pînă la jocurile Daniei.

Nici în postceauşism nu stăm mai „bine" la respectivul capitol, în ciuda eforturilor lui Dan-Silviu Boerescu & Co., a epicului crud, gen Aldulescu, Daniel Bănulescu, Caius Dobrescu, a feminităţii lirico-sexuale tip Rodica Draghincescu ş.a.m.d.

Un frumos curaj al sincerităţii vădeşte debutul Mirei Feticu, al cărei personaj generic, Silvia, nu ezită să ne facă deochiaţi părtaşi la primele tulburări erogene ale nimfetei în faţa unchiului („între genunchii lui, vulpiţa îşi răsuceşte mici bucle"), primele şedinţe de iniţiere frotant-erotică, la 5-6 ani, în pod, cu verişorul grăsuţ şi îndesat, să condimenteze cu dulce venin şi amar sarcasm pornirile gerontofile ale studentei faţă de profesorul sexagenar, timid, moale, gelos şi puţin concupiscent.

Silvia este o „mică perversă" cu porniri de *mantys religiosa* („i-ar fi ros încet dinţii de jos, unul cît unul"), minionă, înfocată, cu sîni de copil, năbădăi şi cruzimi sagace („bărbatul îi zîmbi şi ea îi văzu dinţii cariaţi şi lipsa premolarului din dreapta"). Ea trece cu tristă naturaleţe peste prima noapte de amor („cînd nu-şi putea stăpîni saliva, şi-i era ruşine, şi a stat mai mult în baie decît în pat. Atunci carnea băiatului frigea, nu-şi putea desprinde limba de pe pielea lui, înghiţea în sec şi fugea la baie. N-avusese curajul

să-i spună băiatului «înc-o dată» şi-i mărturisi asta mai tîrziu, cînd «o dată şi-ncă o dată» nu mai însemna acelaşi lucru"), provoacă, ludic, un bărbat în tren, face sex lucid prin hoteluri, iniţiativa aparţinîndu-i („urci în urma lui scările hotelului şi îi priveşti torsul îmbrăcat în tricou alb – 100 de kg. În cap, îţi zici. Vei sta cu el trei zile, tu ai vrut. Tu l-ai sărutat prima, tu vei începe şi acum. Torsul bărbatului seamănă cu torsul vărului tău Adi, cu care în copilărie fugeai de acasă"). Are, zic profesorii şi colegii, „o labilitate psihică pronunţată", instincte aburoase („Llosa, *Povestaşul*, o carte mică, cu hîrtie porcoasă, pe care-şi trecuse limba şi nările de sute de ori"), egocentrism senzual („Pentru tine despărţirea e despărţire. Nopţile cînd te regăseşti în patul tău. Te poţi mîngîia, te poţi mirosi. Nu miroşi a el, miroşi a tine"), totul conducînd, fireşte, la sinucidere, ca în cele *37 de grade la umbră* ale lui Philippe Dijan.

În afară de buna utilizare a procedeului celor două perspective (aceeaşi scenă erotică e descrisă, separat, de ambii parteneri), două secvenţe din volum atrag în chip special atenţia: „După-amiază" (exerciţiul erotic al celor doi preşcolari) şi „Penelope", microistoria unui cuplu, de la pitorescul (frizînd patologicul) al fetei („se zbătea şi-mi recita poeme, aproape plîngînd, îşi scotea tot timpul limba din gură, îşi muşca buzele, a vrut în parc, cu prezervativ... Îi cumpăram cărţile pe care şi le dorea, ţopăia de bucurie, apoi se dezbrăca"), pînă la impulsul irepresibil al crimei. Aici este adevărata măsură a autoarei şi, poate, nucleul romanului ce stă să se construiască din puzderia secvenţelor (43 întru totul) de aici.

Mira Feticu are 28 de ani, este redactor la Radiodifuziunea Română şi cercetător la Institutul „G. Călinescu". *Femei cu veveriţe* trebuie, zic eu, să devină un roman, un focar epic de felină cruzime şi totală dezinhibare.

Ziarul de duminică, nr. 49/7 dec. 2001

La tortura dulce

Ruxandra Cesereanu, *Tricephalos. Cartea licornei. Peripeţiile Alisei în Ţara New Yorkeză. Cuferele trupului meu*, Editura Dacia, 282 pagini

Nu ştiu cum stăm în cele economice, administrative, social-financiare etc., dar ştiu că sexualmente avansăm iute ca săgeata. Ardem etape *con fuoco*: numai ce-a venit pe piaţă *Sexus*-ul lui Miller, că am şi avut primul roman de-a binelea autohton cu lesbiene. Nu doar că am terminat în zece ani toate cele (vizuale) din Kamasutra, ori am promovat-o în toate clasele pe Lolita, dar ne oferim – iată – o Emmanuelle hiperdoctă, erudită în materie de mistica sexului, racordată la tot ce ţine de obsesia corporalităţii postmoderne, cu sau fără faimoasa retenţie seminală din tantrismele eliadeşti. Ruxandra Cesereanu este unul din primele cinci-şase nume care au explodat cu folos în bietele noastre litere de după 1989. Delicios de egocentrată, sincronizată cu mişcările şi canoanele occidentale, hiperactivă, pe cît de luxuriantă senzorial şi de ardentă scriptic, pe atît de eficientă în cele practic-universitare, fosta echinoxistă are la 38 de ani

12 cărţi publicate. Poezie deopotrivă carnală şi simbolică, în psihism incandescent, proze voit şocante ale eului acaparator, proze de ludic fantasmatic, o antologie de deliruri (poezia onirică la români) precum şi două sinteze deja intrate printre referinţele obligatorii în domeniu : *Călătorie spre centrul infernului. Gulagul în conştiinţa românească* (1998) şi *Tortura politică în secolul XX* (2001). Eliberată de primul val de senzorialitate şi experimentare a deliciilor vieţii, bine definită profesional şi situată vremelnic pe un odihnitor promontoriu autocontemplativ, Ruxandra Cesereanu îşi îngăduie încă un lux. Un lux nebun, ameţitor, de hetairă oniro-delirantă sexualiceşte, de preoteasă a universului fantasmatic, de tigresă a voluptăţilor reci, călătorindu-şi simţurile şi cutele trupului ca pe o junglă, o savană, un codru, un dicţionar al extazelor, ca pe un elixir al eternei omnipotenţe orgasmice. Ruxandra Cesereanu se desfată în *Tricephalos*, de-a lungul a trei călătorii de iniţiere şi desăvîrşire erotică (Paris, New York, Grecia) alături de soţul ei (Korin sau Cobra aici, Corin Braga în realitatea conjugală, la rîndu-i poet, prozator, eseist şi campion al nevrozei) împreună cu care aduce în Athanorul omphalic alchimia a nu mai puţin de 27 de nunţi ! Tri-cephalos va să zică trei capete de iniţiere, de balaur erotic, dar în miezul cefalic trebuie citit şi falusul la puterea a treia. Pentru eroina noastră, Parisul are ca simbol celebra tapiserie „Doamna cu licornul" de la Cluny (cu tot alaiul de conotaţii sexuale privind fecioria dospindă şi cornul miraculos desfăcător) şi ca întrupare o suită de cocote şi amante de lux, într-un fabulos ce debordează în inventarul făcut Muzeului sexului, oarecum echivalent

Muzeului Antipa din visurile cărtăresciene. După Licornă, vajnica noastră Emmanuelle se ipostaziază în Alice într-un New York al minunilor („Simţeam că acesta era oraşul meu fatal, bărbatul oraşelor care, în reveriile mele de femeiuşcă nedesăvîrşită avea toate mirosurile, toate chipurile, toate sexele"), unde nebunia lexicală din jurul copulaţiei şi al organelor genitale atinge paroxismul („I want to lick your ass and suck your tits", „Suck, suck my dick", „My pussy is a mouth, my mouth is a pussy" etc. etc.). În fine, Grecia va să zică Minotaurul, labirinturile eului, cutreierul de sine ca prin „cuferele timpului". Greu, sau poate că inutil de rezumat acest inventar al plăcerilor, unde pînă şi cerul este văzut ca un „bordel uriaş", plin de sucubi şi incubi, unde falusurile au ochi bulbucaţi, vulvele înghit cu nesaţ fructe exotice, unde totul este androginie cu peruci pubiene, unde totul e oral, anal, felaţie, beţişoare chinezeşti, reverii sado-masochiste („există un mic torţionar în fiecare din noi? Este imaginaţia esenţială în tortură?"), unde limbajul, mai precis jargonul, funcţionează fie ca vibrator, fie ca afrodisiac, unde fie şi numai trei pagini (130 ş.urm.) cu anunţuri de „femei căutînd bărbaţi", „bărbaţi căutînd femei", „femei căutînd femei" ş.a.m.d. îţi rezumă toată orgiastica pseudopotenţă a unui Occident obsedat de „the fuck of the millenium".

Nota Bene: exultînd de sinceităţi şi cruzimi egofile, dar şi de un ludic pufos, maliţios, melancolic şi autopersiflant uneori, pansexualismul din *Tricephalos* nu este niciodată obscen, nici vulgar. Şi nici excitant. Este un uriaş exerciţiu mental – prolix, ce-i drept, uneori pînă la lehamite – un

eseu indirect despre subteranele casei cu fantasme care este trupul – creier al fiecăruia. Era normal să apară, e bine că-l avem. Cum s-ar zice, am făcut-o (fuckut-o?) şi pe-asta!

Ziarul de duminică, nr. 5/7 feb. 2003

Citeşti, rîzi şi oftezi

Constantin Popescu, *Mesteci şi respiri mai uşor...*, cuvînt înainte de Bogdan Ghiu, Editura Cartea Românească, 274 pagini

Dezlănţuită în superlative, prefaţa lui Bogdan Ghiu pur şi simplu îl copleşeşte pe bietul critic literar care deschide romanul de debut al lui Constantin Popescu, carte într-adevăr remarcabilă, de nu chiar şocantă în peisajul epic anost al momentului. „În sfîrşit, se mişcă, artistic, ceva şi în România", exclamă din capul locului Bogdan Ghiu, raliind cartea lui Constantin Popescu la filmul *Occident* al lui Cristian Mungiu, ca şi la *Trainspotting*, la Céline, Vargas Llosa, Dos Passos, Kerouak, Tarantino. „Structural cinematografic (de la Einsenstein arta montajului, dar şi plonjeuri pneumatice ca la Wim Wenders), *Mesteci şi respiri mai uşor* este romanul României. L-am citit cu entuziasm, lăsîndu-mă torturat estetic de cumplita lui forţă emoţională." În fine, zice tot Bogdan Ghiu, acest roman, „care este mai mult decît o capodoperă", dă „semnalul noii proze româneşti, disperate, ironice şi revoltate, în genul ei cel mai problematic şi mai

evanescent, dar care ar trebui, de fapt, să confere trăinicie şi cheag literaturii noastre". Verdict tare, care poate acţiona şi ca trambulina, dar şi ca ghiuleaua atîrnată de glezne. Nu chiar „romanul României", cartea lui Constantin Popescu nu este mai puţin un debut strălucit, o carte fermecătoare, fără îndoială. Bogdan Ghiu notează doar două nume care ar fi „pregătit spaţiul narativ" al cărţii de faţă : Stelian Tănase şi Radu Aldulescu. Nu cred că Stelian Tănase era neapărat de citat aici, însă Radu Aldulescu – absolut, dar, mai mult, împreună cu Daniel Bănulescu, Caius Dobrescu şi mai ales Ovidiu Verdeş (*Muzici şi faze*) şi Dima Bicleanu (*Buimatic prin lume*), dacă nu cumva, ceva mai departe, cu situaţiile teatrale construite de Saviana Stănescu şi Radu Macrinici. Am făcut altă dată (în 1999, în prefaţa la citatul roman de debut al lui Dima Bicleanu, apărut la Polirom) distincţia între „exploatarea fabuloasă a autobiografiei" la generaţia Cărtărescu (vezi Simona Popescu, Ion Manolescu, O. Verdeş ş.a.) şi „realismul apocaliptic" din proza lui Radu Aldulescu, Dan Stanca, Daniel Bănulescu etc. Important mi se pare de notat acum că, dacă Dima Bicleanu – stabilit din 1993 la Sydney, în Australia – este născut în 1957, iar Ovidiu Verdeş tot cam aşa, Constantin Popescu nu are decît 29 de ani, în vreme ce Radu Aldulescu are 49. Sociologic, analiza limbajului argotic şi a psihologiilor rebele din romanele lor cu adolescenţi... deloc miopi ar fi o jubilaţie. *Mesteci şi respiri mai uşor* este filmul unui grup de vreo zece „băieţi răi" (să le zic : bandă ?) dezabuzaţi cît cuprinde, îngeri căzuţi în Bucureşti, isteţi, cultivaţi, resemnaţi şi tăvăliţi iute de viaţă, cu puseuri oniro-sexualo-narcomane, derive pitoreşti şi familii

destrămate. Oscilînd între coşmar şi deriziune, între bordel şi infracţiune, între agonizarea de România şi extazele cărnii, ei cultivă taclaua etno-rock în limbaj metalist intens ţiganizat. Sînt cinici, pragmatici şi juisori depresivi. Au trecut de mult de acnee, dezbat problema antisemitismului şi a necesităţii autoritarismului, falsifică dolari şi-l citează pe Petre Ţuţea, fumează cîte-o iarbă dură şi plănuiesc hold up-uri la magazinul de bijuterii al lui Herzfeld de pe malurile unei Dîmboviţe cu aer de Chicago, ce mai, tare te mai apucă pofta să-i filmezi într-un *Once upon a Time in Romania !* Sigur că argoul lor intensiv (l-au găbjit gaborii, ce gulgutar nenorocit eşti, a fi cu mangla, a fi mufat, a umbla cu duda, a avea chef de-o clanţă, s-a luat un agarici după mine, băga-i-aş sîrma... etc. etc.) e doar o formă a iluziei că stăpînesc realitatea şi exorcizează destinul, în timp ce ecorşeul colocvial la care supun România devine – din sadism şi mîştocăreală tristă – pur masochism : „De-aia ne fut toţi în cur. Că sîntem un popor de bingomani, de telenovelişti... Ne-am transformat. Pe vremea ailaltă eram douăj'de milioane de ţigani care vorbeam bulgăreşte... leca noş deţa, jolt carton, draghizliteli, Naidenov. Acu' să-mi bag seniorita, te chiero...". „Gropi, canale descoperite, parbrizari la toate stopurile, ţigani ologi, ciungi şi jegoşi care-şi tîrîie mucii prin praf." „Taci, mă, băga-mi-aş picioarele-n capu' tău, dă-te-n durerea mea, sîntem o ţară de metafizici, bă, de neînţeleşi, de ciorani şi emineşti... las-o-n aia goală." Iar Bucureştii, un „bazar fără început şi fără sfîrşit, copleşitoare senzaţie de loc aflat niciunde, la capăt de lume, absolut uitat". Paginile 72-74, care strîng explozia alcoolizată a disperării

de România, ce îmbibă fiinţa lui Faianţă, personajul axial al cărţii (şi, am senzaţia, alter ego-ul autorului) sînt un adevărat manual de iubire prin ură, care-mi aminteşte teribila scenă din tinereţea lui Cioran, cu acel Mircea Zapraţan îngenuncheat în cîrciumă şi strigînd nietzschean către cerurile oarbe şi goale: „Doamne, iartă-mă că sînt român...!".

**

Gaşca lui Faianţă, compusă din Grasu, Gelu, Slăvilă, Salatră, Pappucino, Abraşa, ţiganul Ciuhapu şi evreul Manase (sîntem corecţi politic, nu-i aşa?) este o Românie în mic şi, în fond, o lume în mic. Reveriile băieţilor, fantasmele, coşmarurile şi beţiile lor, sastiseala, pulsiunile sexuale sau pasiunea volanului, iubirea disperată şi familiile dezbinate, jocul hazardului şi al ratării, sentimentul inutilităţii sociale şi continua iniţiere în eşec, totul coincide în visul tuturor de a părăsi România. Dar şi în legătura – sălbatic exprimată – cu blestemul neantului valah. Discuţiile lor despre existenţa şi motivaţiile antisemitismului în istoria României, despre damnarea perpetuă a colectivităţii dîmboviţene, despre acest „bazar fără început şi sfîrşit, copleşitoare senzaţie de loc aflat niciunde, la capăt de lume, absolut uitat", despre „gropile, canalele descoperite, parbrizarii de la toate stopurile, ţiganii ologi, ciungii şi jegoşii care îşi tîrîie mucii prin praf", ca şi despre „chinezii de se taie felii şi se aruncă la veceu, îi găsim prin valize", colecţia de clişee verbale de genul „fir-ar ţara mă-sii, nu vine el odată regele ăla?", „nu furăm, ne descurcăm, e o nuanţă" ş.a.m.d. – se focalizează

în diatriba alcoolic-extatică a lui Faianţă de la pag. 72 ş.urm., monolog absolut memorabil (şi recomandabil tuturor facultăţilor de teatru). „Oraşul ăsta ! ! ! Strigă Faianţă cu sticla de Jack Daniel's în mînă. Sodoma şi Gomora ! ! ! Băga-mi-aş picioarele în el. Oraş de căcat, ştii cît de tare te iubesc ? ! ? Mi-aş da şi sufletul pentru tine, măi, animalule, ca un prost te iubesc ! Ţara asta, bă, cu pîine şi cu sare, cu machedoni şi unguri, cu preoţi beţi de supărare, cu maici triste, cu vin, prescură şi olari, ţară cuminte şi iubăreaţă, mohorîtă cînd plouă şi veselă cînd ninge, cu amanţi toropiţi de vorba lu' Eminescu, ţara asta, băăăă, urîtă, plînsă şi bătută, cu fripturi şi cai verzi pe pereţi, cu şezători şi aghioase, cu cafenele şi buticuri, violată şi stătută, cu Moşi, muntele Găina şi Ardeal, cu amăgiri şi cu manele, cu căluşari şi paparude, poteră şi iude, cu stele, cu compot, marinari şi adventişti, ţară săracă şi micuţă, cu prinţi şi basme, cu vorbe dulci şi cu sudalme... e ţara mea ! ! ! Şi o iubesc, mă fac în ea ! ! E ţara mea, ce-aveţi cu ea ? Îi dau în cap, mă joc cu ea..." Acuma, sigur că un cronicar literar care se (prea) respectă ar vorbi despre indecizia autorului în dispunerea accentelor (pentru ce optăm ca esenţial : pentru savorile grotescului de la bordel sau pentru cumplita scenă a mineriadei ? Pentru romanul argotic sau pentru cel existenţial ?), despre secvenţializarea (scenarială) excesivă, despre alternanţa, uneori agasantă, a burlescului cu pateticul, a liricului cu licenţiosul etc. Acelaşi cronicar poate fi deranjat de evoluţia romanului început în trombă postmodernă, trecut în satiră, în pitorescul lexical cu accente de tezism etic şi încheiat în realismul cel mai crud (în fond, Faianţă iubeşte cît se poate

de pur o fată ce se dovedeşte nu doar o tîrfă oarecare, dar şi femeia însărcinată cu... tatăl eroului nostru). În fine, cronicarul cu pricina mai poate fi şicanat de oscilaţiile de stil şi construcţie ale autorului, care trece nonşalant de la dialogul ameţitor, în pagini de virtuozitate argotică, la partitura lirico-depresivă, prin reflecţia morală şi naraţiunea onirică, prin hold up-uri mai mult sau mai puţin reale/ imaginare, ca şi prin excelente contrapunctări muzicale ale realităţii: din duba poliţiei se aude „*Wooly Bully* cîntată de Sam the Sham"; în vreme ce minerii stîlcesc lumea-n bătaie, dintr-un bar se aude Louis Armstrong cu *What a wonderful world*, iar automobilistul infractor se dorlotează auditiv cu acordurile lui Ceaikovski din *Spărgătorul de nuci*!

Dar cum nu subsemnatul este acel cronicar (şi nici nu are ambiţia să devină aşa ceva) îmi îngădui să vă atrag atenţia asupra bibliotecii lui Faianţă, insul axial de aici, care la 24 de ani a înghiţit Dostoievski şi Coelho, Bulgakov, Eliade şi Kafka, Borges, Cortazar, Sábato şi Cioran, Márquez, Thomas Mann şi Biblia, Baudelaire şi Vargas Llosa, şi care-şi trăieşte viaţa ca un film, cu pereţii dormitorului acoperiţi de posterele de la *Călăuza*, *Solaris*, *Oglinda*, *Dueliştii* ori *Siberiada*... „Nu-mi place realitatea, exclamă Faianţă. Totul e în capul meu. Mi-e frică să trăiesc, adică să trăiesc aşa cum trebuie, aşa cum aş vrea. Şi atunci îmi închipui totul", inclusiv romanul acesta, adăugăm noi. „La mine e mai simplu, mărturiseşte Grasu: io visez crima perfectă, nu să omor, dar să-mi închipui cum ar fi. Şi visez femei. Tot timpul îmi închipui cîte ceva." Cei doi compun o plauzibilă, convingătoare fizionomie a tînărului bucureştean de astăzi,

deloc miop, ba dimpotrivă. „În mintea mea, spune Faianţă, toate detaliile astea se adună deasupra gîndurilor, călcîndu-le în picioare ca o masă de copite sîngerii." Stofa unei vîrste, croiala unui romancier de netăgăduit.

Ziarul de duminică, nr. 24/27 iun. 2003;
nr. 25/4 iul. 2003

Hard rock Bisisica

Sorin Stoica, *Dincolo de frontiere*, Editura Paralela 45, 194 pagini

Citind cărţi precum *Balamuc, sau pionierii spaţiului*, de Caius Dobrescu, *Cei şapte regi ai oraşului Bucureşti*, de Daniel Bănulescu, *Muzici şi faze*, de Ovidiu Verdeş, *Buimatic prin lume*, de Dima Bicleanu, *Mesteci şi respiri mai uşor*, de Constantin Popescu, m-am întrebat nu o dată ce-ar fi simţit, ce-ar fi gîndit şi ce-ar fi spus alde Ionel Teodoreanu, Mihail Drumeş, Gr. Băjenaru sau George Şovu despre ele.

Cu alte cuvinte, cum s-ar fi împăcat lilialul metaforic al Medelenilor, adolescenţa năstruşnic-sportivă din *Elevul Dima* şi *Cişmigiu & Co.* şi lirismul idealizant, sentimental-utopic al *Liceenilor* cu cinismul avalanşelor argotice, cruzimile de limbaj, tentaţia demonismelor carnale şi narcomane, mahalaua sufletească, amestecul de Bronx şi Ferentari, de Barbès şi Rahova, cu toată această baie de furie acidă, totalmente sterilă, dezaxată, alienată, a unui mecanism psihologic huruind sarcastic în gol. Ciudat este că autorii nu sînt, cum s-ar zice, „oameni fără suflet", suflete apostate, luciferici de

doi bani. Nu, ei sînt nişte redutabile energii narative, cu auz şi văz perfect-povestitoare, dar care se lasă cutreierate de exasperarea vicioasă, de conştiinţa pustiită şi de viziunea caricaturală a noilor „generaţii de tranziţie". Aflat la a doua carte, după *Povestiri cu înjurături*, apărută în 2000, tot la Paralela 45, Sorin Stoica foloseşte un truc, care într-o oarecare măsură îi reuşeşte. El îşi răscroieşte (presupun) biografia (editura nu ne spune nimic în acest sens), experienţa liceală, rurală şi de gaşcă, dublînd-o cu istorii orale de o indubitabilă savoare. (Aşa l-am cunoscut pe prozator, prin intermediul lui Zoltán Rostás, alături de care pregăteşte o serie de volume cu vieţi de odinioară, istorii orale derulate pe bandă de magnetofon.)

Pe de o parte îi avem deci pe tîrîtorii adolescenţei postcomuniste, liceenii care susţineau acum două luni la examene că domnul Goe este infractorul „cel mai tare din parcare", că Tipătescu are nouă copii şi salariu mic şi că pe zgîrcitul moş Costache din *Enigma Otiliei* „vor să-l facă de bani", în timp ce Felix şi Otilia „fac sex toată ziua"... De cealaltă parte, naratorul („mă reped, şi orice povestire a mea e ca un fel de ejaculare precoce") depliază o cazuistică mustoasă şi colorată: tatăl, adică directorul şcolii din Cîmpeni (un soi de Dorel Vişan într-un scenariu de Ioan Groşan, în regia lui Daneliuc), Cocozon cel cu „o tipsie de argint în loc de osul capului, şi-o scotea şi vedeai cum îi respiră creierul", „oameni gravizi de Ceauşescu, li se pare ceva absolut indecent să fie fericiţi", Junioru („Io nu cred că vreodată în istoria oamenii s-au întrebat aşa de mult ca azi, bă, ce dracu fac io aici, ce caut io p'acilea?", vezi şi

inserturile cu italice de la 95 ş.urm.). Dar mai ales colegii: Cîrnatu („parcă e un prost d-ăla din Evul Mediu, cu hamleţi pă el, pălărie cît un capac de canalizare, care cade în genunchi, ah, iubito, nu mă părăsi"), Ghiţuleasca („am avut nu ştiu cîte ocazii să i-o pun, da' mersi, n-o suport, neică"), Şăfu şi Moga, colega lui de bancă („pulovăr mulat, are nişte ţîţe a' dracu, aşa că ţi se scoală de-un metru"), Bîrnă („iete-l p-ăla, ce meclă şi-a tras"), Oaie, zis Sandi Bell („cînd se înfurie, parcă e femeie: să nu te mai prind p-aici că dacă-ţi dau un şut în cur te plictiseşti în aer"), Pensionaru („tac-so are-o faţă de impotent, fruntea pînă la ceafă, cum vine de la serviciu se aşază la televizor") – bateristul formaţiei Sacru în care chitarist este povestitorul nostru. Apoi Palade, care se visează Robert Plant, Ţeavă cel cu falus monumental, inclusiv pe post de Huck Finn, Galileo („bă, ce tupeist, o dai pe mangleală cu mine? Hai să ne frigem! Să moară mama, te fac varză, te duci acasă cu cracii legaţi de gît"), Geani şmecherul traficant, Costi, cel care crede despre Cioran că „face pe nebunul doar pentru că nu văzuse o pizdă-n viaţa lui", sau Nae, „care zice că-i mai bine să trăieşti în fabulaţie, să ţi se pară, să ai de gînd să. Un om realizat e un om terminat. Şi singurul proiect care reuşeşte integral este cel al ratării. Aşa, mai bine trăieşti cu gîndul că odată şi odată... şi în felul ăsta îţi păstrezi libertatea de a înjura pe toată lumea". Între felii, stă eul narator („cartea asta trebuie să aibă cel puţin doi autori, care să vorbească amestecat"), Jul, adică Iulian, rockerul melancolic, reflexiv şi sucit, care „are un fel de greaţă" faţă de copilul de ţăran care a fost, deşi „era mişto

cînd eram mic. Capu-n sus, mă învîrteam pînă nu mai puteam sta în picioare", băiat elegant („cînd ţii cu adevărat la o tipă, nu simţi neapărat nevoia să i-o pui. Am io o teorie, că abia singurătatea în doi e deplină"), care cam „seamănă cu Cioran ăsta: maică-mea zice că am ieşit la naştere cu curul" şi care – precum Bisisica micului Moromete – „de fiecare dată cînd mă roagă cineva ceva frumos, io fac tot posibilul să fac pe dos".

Apropo de Bisisica, în cuvîntul de prezentare a autorului, Radu Cosaşu (chiar el!) afirmă că Sorin Stoica are o „ureche muzicală de clasa lui Ilie Moromete": „După auzul meu de bucureştean, prin auzul literar românesc n-au mai trecut melodii ca astea, ale lui Jul, băiatul directorului de la şcoala din Bălteştii Cîmpeniului". Bun. Aşa o fi, dar eu îl aştept cu nerăbdare pe acel Sorin Stoica dedicat istoriilor orale.

Ziarul de duminică, nr. 39/10 oct. 2003

Drogul de sine

Cezar Paul-Bădescu, *Tinereţile lui Daniel Abagiu*, prefaţă de Mircea Cărtărescu, Editura Polirom, 208 pagini

Închipuiţi-vă un motor de avion supersonic ataşat la o bicicletă de licean şi veţi înţelege ce mare deserviciu îi face Mircea Cărtărescu lui Cezar Paul-Bădescu supralicitînd fabulos un mic exerciţiu stilistic şi afectiv, de recuperat o adolescenţă cît se poate de banală şi standardizată. Am scris nu o dată în acest colţ de pagină (ca şi în prefaţa la debutul lui Dima Bicleanu, *Buimac prin lume*, Polirom, 1999) despre interesanta falangă a autobiografismului ficţionalist (ori, dacă preferaţi, a ficţiunii autobiografice) dezvoltată după 1989 la noi în principal ca epigonism domestic al strălucitoarei egofilii cărtăresciene. Cea care ipostaziază *infans*-ul psihocosmic şi mitic din perimetrul bucureştean al Şoselei Ştefan cel Mare într-o alchimie orbitoare a scrierii onirice de sine. Din mitologia infantilităţii şi codificarea narativă a adolescenţei se hrănesc *Exuviile* Simonei Popescu, *Muzicile şi fazele* lui Ovidiu Verdeş, „pionierii spaţiului"

lui Caius Dobrescu, buimaticul lui Bicleanu, „frontierele" lui Sorin Stoica, sau, pînă la un punct, *Legăturile bolnăvicioase* ale Ceciliei Ştefănescu, *Ţara brînzei* la Felicia Mihali ş.a. Nedispunînd de experienţa de viaţă a unui Radu Aldulescu, de vizionarismul ludic şi burlescul suprarealist al unui Daniel Bănulescu ori de deschiderea lui Dan Stanca la metafizicul eticizant, „biografiştii", cum le spune Cărtărescu, „tind să identifice realitatea despre care scriu cu datele imediate şi reale ale biografiei lor". Această „infrarealiteratură", un fel de „minimalism abia conştient de el însuşi", zice Cărtărescu, provine din „erodarea ideii de literatură (înaltă)" şi se însoţeşte cu „oroarea de afirmare socială, de bombasticul literar, de calitatea găunoasă de scriitor, de textele cu miză existenţială sau morală. Cei mai mulţi dintre oamenii tineri pe care i-am păstorit eu, deşi foarte buni, unii strălucitori, n-au reuşit să se impună în literatura de azi. Motivul esenţial este lipsa oricărei dorinţe de a se impune".

Oare aşa să fie? Fericit în postura de şef de şcoală, Cărtărescu recunoaşte că mulţi critici vor vedea în *Tinereţile lui Daniel Abagiu* o „însăilare". „Şi, luată în sine, aşa şi e" cartea, zice el. Dar, adaugă imediat prefaţatorul, „contextual ea este o palmă dată în sens avangardist literaturii".

Hai să revenim pe pămînt. A ridica nevinovatele partide de masturbare ale junelui Daniel Abagiu (nume malfonic pentru auzul pudibond, iar titlul chiar asta vrea, să şocheze) cu gaura din plapumă sau cu sticla de lapte din ceauşism („cu sticla de lapte nu era mare scofală, fiindcă nu-mi intra decît vîrful") la teoriile lui Gombrowicz despre forma ca

deformare a infantului, ferdydurkismul ş.a.m.d. e totuna cu a lipi o coadă de păun unei bibilici rătăcite prin ogradă. Repet: dacă nu era prefaţa, care să facă din nişte sprinţare amintiri liceale „un sordid Bildungsroman", transformînd instinctul autopersiflant al inteligentului şi provocatorului autor „nesfîrşit de simpatic" – în ditamai „hagiografia danielabagiană", cu trimiteri nu doar la Dănuţul *Medelenilor* lui Teodorescu, ci şi la Salinger, Robert Coover şi Daniel Barthelme, totul ar fi fost OK. Ne-am fi amuzat simpatetic pur şi simplu de minitratatul *sui generis* de tabacologie din WC-ul de băieţi al şcolii (panoplia cu Bucegi, Carpaţi de Timişoara, kentane şi snagoave), ne-am fi amintit cu toţii pur şi simplu de Tovarăşa învăţătoare şi de Dirigul care ne prindea fumînd, ne urechea şi ne chema „la şcoală cu părinţii", ne-am fi amintit de *Deep Purple in rock*, Led Zeppelin doi şi exerciţiile de „still my guitar gently weeps", de filologia bucureşteană desfăşurată în cultul nichitiano-votcăresc, de ce erau meditaţiile la gramatică, de înghesuiala din trenurile ceauşiste de vacanţă, de „Cîntarea României", ne-am fi înfiorat pur şi simplu de dezvirginarea lui Dănuţ ori de pălmuiala dintre el şi tatăl său fitilit de un Iago congener întru dispreţuirea viitoarei, eventuale, nurori (de unde şi deambularea cuplului de adolescenţi pe la diferite gazde, prin camere de cămin studenţesc ş.a.m.d). Adică ne-am fi bucurat de o lectură agreabilă în care dragul de sine al autorului devine încet, dar sigur un drog, o insaţiabilă sorbire de sine.

Aşa, cînd Mircea Cărtărescu ne avertizează că autobiografiştii sînt „primii dintre mutanţii" care vor desăvîrşi „actuala

tendinţă de disoluţie a prestigiului literar" şi că, deşi „par mai rudimentari, mai puţin artişti, mai dezordonaţi, în realitate ei sînt pe o spiră mai sus a evoluţiei formelor literare", apoi iei brusc aminte ca nu cumva să faci... lectură neprotejată. Or, asta îţi omoară toată plăcerea!

Ziarul de duminică, nr. 7/20 feb. 2004

Vindecarea prin urît

Junii '03 (antologia tinerilor prozatori braşoveni), îngrijită de Andrei Bodiu, Caius Dobrescu şi Alexandru Muşina. Cuvînt înainte de Andrei Bodiu, Editura Interval, 320 pagini

Similia similibus curantur. A te vindeca prin ceea ce tocmai te-a îmbolnăvit. Cum se credea în vremea Lucreziei Borgia sau în timpul lui Rasputin, prin deliberata, zilnica înghiţire a unei doze de otravă, otrăvitorul devine imun la veninul care-i ucide pe ceilalţi. Cam asta ar fi partea bună din ceea ce, să zicem, defineşte o mare parte din literatura de azi. O teribilă, insaţiabilă nevoie de urît şi depresie, de cruzimi vizuale şi de limbaj, de nuditate, cinism, perversitate şi exhibiţionism. Pasiunea etalării mizeriilor: din sine, din familie, din cartier, din cancelarie. Se poartă minimalismul mizerabilist, ecorşeul şi copiii „fierţi în mămăligă", orfani sau abuzaţi sexual de părinţi, copiii malformaţi (de sistem, ca şi de tarele genetice, de şcoală, ca şi de anturajul omnivicios), debusolaţi, irecuperabili dintre maidanele cu eşecuri şi edecuri ale inutilităţii general-patologice.

La Paris, lumea bună deplînge „deprimismul" şi cultivă parodicul recuperator, în vreme ce în Estul „formei ca deformare" ai zice că - nefăcut la bară - procesul comunismului s-a transferat la nivel de ADN şi de etalare suicidară în plan estetic, prin străluciri macabre şi corozive de-o intensitate isteroidă, sufocantă.

Scuzaţi introducerea, dar aşa mi-a ţîşnit din condei conturul „violenţei imaginarului care transgresează într-o cruzime a limbajului prozei", cum scrie Andrei Bodiu în prefaţă, practicată de junii braşoveni din antologia Interval-ului.

Cu lăudabilă generozitate, Andrei Bodiu, Caius Dobrescu şi Alexandru Muşina, insurgenţi optzecişti dedicaţi profesoratului universitar în Braşov şi vecini de *creative writing* cu Mircea Cărtărescu şi Gheorghe Crăciun, reunesc 23 de studenţi şi absolvenţi ai Facultăţii de litere de la Universitatea „Transilvania" din Braşov. Toţi textuanţi de medii şi intermedii care mai de care mai alienante, acide sau alterate de resemnare şi descompunere la aburii deriziunii. Bolgia menajeră şi umană dintre blocuri, „ţîţele mişto" ale profesoarei, cazuistica de bîlci turmentat, frenezia argotică sau internetică de tipul www-ului Alinei Nelega citită în acorduri de Ada Milea, adolescenţa opărită de familie şi şucărită naşpa de tot pe virginitatea resimţită ca pacoste, gaşca din linia Caius Dobrescu-Ovidiu Verdeş, monotonia existenţială cu dimensiuni fabuloase, casnicitatea pauperă ce sugrumă copilăria, ficţiuni autobiografice la 14 ani cu vecinătăţi de Ion Manolescu şi Cezar Paul-Bădescu, neveste care se masturbează, fete care se depilează bîrfind băieţii, lumpenproletariat hiperactiv erotic prin vestiarele uzinale

ale statului, plus coşmaruri, spitalizări, pe scurt: lumea ca ospiciu.

Dacă ar fi să extrag esenţa esenţelor de aici, nu aş ezita deloc şi aş alege *Maleficio*, de Cosmina Ilie-Preoţescu (24 de ani), ale cărei cruzimi dezabuzate mi-au evocat-o pe crîncena Smaranda Cosmin, cu celinienele ei pagini de spital, imediat după 1989. Dar eu m-am simţit atras mai degrabă de aerul retro din *Cercurile de frig* ale Dorei Deniforescu (32 de ani), un soi de amestec din *Serenada* Sânzienei Pop, de acum trei decenii, cu „exuviile" Simonei Popescu, spre a ne rezuma la spaţiul braşovean. Sigur, semne de talent şi maturitate stilistică sînt mai multe, de la umorul Corinei Bălan şi al lui Mihai Ion, la ritmica diagonală a Inei Crudu, pînă la tema scrierii ca existenţă şi a erotismului ca răsplată (Norina Solomon) ori anglomimetismul uşor mizofil, cu B.U.G. Mafia şi reverii de heroină, din proza lui Dan Ţăranu. „Există un fond comun de teme şi obsesii care străbat aceste pagini", observă Andrei Bodiu. Violenţa imaginilor şi cruzimea realităţilor nu sînt gratuite, ci „încearcă să aproximeze lumea noastră aşa cum este ea, s-o reflecte cu fidelitate". Asta e. Vorba ceea, *l'homme est né bon*, de alterat şi descompus îl putrezeşte societatea. Nu e mai puţin adevărat că afluxurile de otrăvuri existenţiale sfîrşesc prin a sugera o benefică expurgare prin scris. Terapie scripturală. Din această perspectivă un rol vital îl deţine aici, fireşte, ironia. Ea este prezentă aproape pretutindeni, fie ca umor bonom sau alintare autopersiflantă (Mihaela Murariu, Jonas Denes, Raluca Benga, Mariana Frîncu, Ştefania Mihalache), fie cu accent pe captarea satirică a mediului (Dan Ţăranu,

Katalin Szilagyi, Mihail Tomulescu). Inteligenţă peste tot, percepţie cinic-dezabuzată, ochi critic şi exerciţii de resemnare acidă – cît cuprinde. Acum, odată ce şi-au vărsat focul în comun, îi aşteptăm, pe rînd, pe fiecare. Timp avem destul, iar loc este... slavă Domnului!

Ziarul de duminică, nr. 14/9 apr. 2004

Estetul jovial

Radu Paraschivescu, *Bazar bizar*, Editura Maşina de scris, 192 pagini

Nu am mai rîs de mult de unul singur simţindu-mi gestul ca o trădare (ştiţi că, spre deosebire de plîns, rîsul se cuvine împărtăşit) aşa cum am făcut-o la *Bazarul bizar* al lui Radu Paraschivescu. Şi încă o vină: ştiindu-l pe autor exclusiv în ipostaza excelentului anglist care a tradus din David Lodge (atenţie!), Virginia Woolf, D.H. Lawrence, Julian Barnes, Salman Rushdie, William Burroughs, Jonathan Coe, nu l-am înregistrat ca romancier. Promit să înghit, cu aceeaşi plăcere, sper, *Balul fantomelor* şi *Efemerida*, pentru a putea trage un tighel critic în deplină cunoştinţă de cauză. Deocamdată să notez iute că, în valul de proză scurtă ce satirizează hurducăit burlesca tranziţie a României post-ceauşiste, concurează în esenţă - dincolo, fireşte, de deosebirile de stiluri şi temperamente, două viziuni: una estetică, alta sociologică. Cei care fac artă, literatură pur şi simplu din mizeria contrastelor, din prostia grotescă, absurdul sinistru şi deriziunea generală, şi cei care extrag din farmecul

monstruos al situațiilor caricatura etnopsihologică atît de sugestiv cuprinsă de academicienii de la *Cațavencu* în formula: „Avem o țară. Cum procedăm?". Pe scurt, Radu Paraschivescu *versus* Dan Lungu cu al său „rai al găinilor"... naționale.

Natură debordant-jovială, însă artist la simțire, Radu Paraschivescu are ludicul insațiabil și voluptatea luxuriantei ironice. El construiește în avalanșă, iar hohotele nu-i sînt niciodată răutăcioase: nu cinism, nu sarcasm, nu rînjetul sardonic, dar nici compătimirea didactic-moralizatoare nu sînt de căutat în textele sale de-o pur jubilativă construcție umoristică. O simplă înlocuire de literă (de la catodic la catolic, de la *il Calcio* la il Calico, bașca „zona prepusculară") rostogolește bulgărele de zăpadă al prestidigitației întru elogiu acidulat al acestui Puck atoatesalvator și atoateucigător care este telecomanda. „Exact, telecomanda, comutatorul fermecat al atîtor capricii vesperale și nocturne, prelungirea de ebonită a mîinii, proteza conștiinței mediatice a omenirii, instrumentul în care degetele noastre sapă șanțuri cu aceeași rîvnă neostoită cu care pîrîul de munte despică rocile cele mai dure, partenerul docil pe care îl putem abandona cîteva secunde pe brațul fotoliului cît timp mestecăm în cafea, desfacem punga cu semințe sau ne punem ochelarii, prietenul tăcut și discret fără de care meciul nu-i meci, telenovela nu-i telenovelă și manelele nu-s manele, aliatul care ne învață să trăim zapînd și să zapăm trăind, călăuza alături de care străbatem fulgerător lumea..." etc.

Iată omul, iată stilul. Înțelegeți, acum, de ce vorbim de ludic insațiabil și de ironie stilistică în avalanșă. Microbiști,

fotomodele, golani naşparlii, scriitori, provinciali, escroci, editori, o savuroasă partidă de oină interprofesională (SPP-iştii noştri împreună cu garda preşedintelui SUA cu ocazia unei imaginare vizite la Bucureşti a lui Bush Jr., unde a lucra *shoulder to shoulder* devine, vezi bine, a lucra „şold la şold"), satirizarea noului limbaj al Chiriţelor internetice („văd că ai graduat, ai putea să performezi într-un debate despre emergenţa noilor marketuri, după care urmează meeting cu stafful, un break şi brainstorming cu sales-force-ul" etc.) pentru ca afişul de la ieşire („pe această intrare decît se iese") să dea măsura... mondializării României.

Dar şi lumea milităriei lui Moş Teacă la 2004, ajunsă în NATO (vezi *Abdominabil*, schiţa lăudată de Radu Cosaşu în *Dilema veche*)... Şi-ţi dai seama, tu, comentator, că-n lipsa citatelor *in extenso*, subiectele în sine nu ajung să spună mare lucru. Radu Paraschivescu trebuie citit în colectiv, textele sale ar trebui prelucrate în şedinţe ca-n anii '50, sau, mai degrabă, dramatizate, ecranizate.

În orice caz, adevăratele piese de colecţie sînt aici *O tunsoare brici* şi *Filoclubul*. Cea dintîi, construită într-o ritmică diabolică, este ipostazierea hilară, dar plină de cruzime a unui conflict de-o cît se poate de iritantă actualitate familială: cel dintre femeile dependente de telenovele şi soţii microbişti, conflict dus pînă la crimă ori suicid. Corul coafezelor sorbite pînă la orgasm de ecranul copleşit de ororile cu Tereza, Miranda, Ramon, Milagros, care-şi răzbună eşecurile maritale şi îşi întrupează pe micul ecran fantasmele sexuale, întîlneşte mania bărbaţilor pentru care finala cupei UEFA dintre Celta Vigo şi Liverpool, sau nume

precum Raul, Pepe, Ronaldo funcţionează ca Moyra la tragicii elini. „Mă pregăteam de *Milagros*, mă trezeam că vine şi dă pe Chievo-Empoli. Îl întrebam dacă pot să mă uit la *Inimă sălbatică*, îmi spunea că dacă nu se suprapune cu Dinamo-Bruges. Trei ani am răbdat, pînă cînd s-a umplut paharul". Fenomenul este cu adevărat naţional-răspîndit. În fine, *Filoclubul* va să zică un „bordel cultural", filo-artistic, unde studente faine şi isteţe conversează terapeutic şi cultural-excitant cu clienţi eruditi, cinefili, melomani, timizi universitari la Filologie etc. „Unde mai găseşti pe cineva capabil să asorteze baletului sacadat al copulării un comentariu la misterele eleusine sau o dezbatere despre motivul reinserţiei ontologice sud-american?" Umorul e cotropitor. Vi se pare miza mică? Mai discutăm data viitoare.

Ziarul de duminică, nr. 19/14 mai 2004

Proba panspermiei

Ioana Baetica, *Fişă de înregistrare*, prefaţă de Liviu Antonesei, Editura Polirom, 216 pagini

Toată lumea a fost de acord că la Tîrgul Bookarest 2004 fenomenul cel mai spectaculos ambalat, lansat şi livrat a fost grupul de şapte prozatori tineri, editaţi de Silviu Lupescu la Polirom într-o sfîntă disperare de cauză literară. Dintre cei şapte, Ioana Baetica şi-a adjudecat net recordul de vînzări. Ioana Baetica vine perfect pe valul tinereţii ultragiate, dezabuzate şi cinic provocatoare, la modă acum. O tinereţe obsedată de marginalizare, de senzaţia propriei inutilităţi şi a strigătului în pustiu, evadînd în argou, vicii şi inginerii textuale. O tinereţe copleşită de ambiţia autoexprimării, cu fond agresiv şi cruzimi de limbaj, cu mult sarcasm cultural, cu insurgenţă, dar mai ales cu un pansexualism fie natural, fie prefabricat, însă invariabil afişat cu ostentaţie. Despre această acută nevoie de urît a multor tineri din generaţia „copiilor fierţi în mămăligă" am scris nu demult într-un editorial din răposatul supliment *Litere, Arte & Idei* al *Cotidianului*. Cu Ioana Baetica ne aflăm în plin surfing

teribilist, cu volute provocatoare (în consecinţă) de real. „Trebuie să devenim cumva, prin ceva, fericiţi! / Să lăsăm o maşină să ne calce/ să ne dăm drumul de pe acoperişuri înalte în timp ce/ ne sunăm iubirea la telefon şi ea nu vrea să răspundă/ să ne înfăşurăm în ştreangul nepăsării zilnice/ să ne smulgem carotida/ să ne aşezăm liniştiţi pe pat şi să aşteptăm să îmbătrînim/ ca să uităm de la sine totul,/ să fim cuminţi." Sau: „...toaletele sînt pline de excrementele iubirilor noastre,/ cearceafurile pline de ejaculările sufletelor noastre,/ ei se masturbează în fiecare secundă cu tîmplele noastre/ şi nici măcar nu ştiu, Doamne, nimic".

La treizeci de ani de la eufoniile şi strălucirile de *morbidezza* ale baroculuí nostru Cezar Ivănescu, „douămiiştii" leagă cu totul altfel erosul de thanatos: „Iar noi... orgasmici şi fericiţi,/ lingem buzele morţii cu frenezie,/ o lăsăm să ne penetreze gurile, urechile, nările, anusul...".

Cu astfel de versuri şi-a cîştigat Ioana Baetica locul la atelierul de poezie organizat acum trei luni de fundaţia Anonimul la Sfîntu-Gheorghe-Deltă, unde fata născută în ianuarie 1980 la Turnu-Măgurele, cu licenţa în filologie (sub coordonarea lui Cornel Mihai Ionescu), editor al revistei *Fracturi*, pasionată de antropologie şi studiul mentalităţilor, m-a frapat prin seriozitatea cu care-şi alimentează C.V.-ul şi îşi administrează cariera, prin tenacitatea cu care structura ei de *winner* a asimilat marile lecţii ale anxietăţii şi destrămării – din constelaţia Sylvia Plath, Ted Hughes, Leonard Cohen – prin paradoxala voinţă de a-şi etala dexteritatea la rece şi voluptatea ingineriilor imagistice. Sigur că deschizînd cartea şi dînd numaidecît peste chestii precum: „îi înghiţeam

sperma", „după ce făceam dragoste îmi plăcea să-i împletesc în trei părul pubian sau să i-l desfac în şuviţe pe care să le lipesc cu salivă şi spermă ca un fel de fixativ", „sexul oral sau anal ne plictisise de mult", „mă dureau sfîrcurile care, de atîta supt, prindeau un fel de înveliş aspru" etc., te cam înfiori. Şi asta chiar dacă nu suferi de pudibonderia „criticii de afiliere academică", potrivit formulei lui Liviu Antonesei. Dar dacă ai curajul să treci mai departe, înţelegi că introducerea a avut exact rolul încercării lui Harap Alb : travestirea tatălui în urs fioros, pentru verificarea tăriei de virtute a fiului. Sau, tot în cuvintele lui Liviu Antonesei, autoarea „nu ne-a provocat de dragul provocării, ci ne-a provocat pentru a ne verifica şi selecta. Ne-a supus probei cu apa regală. Cine trece cu bine de acest text/test, cine nu este dizolvat de acid are norocul să parcurgă o carte splendid construită, de un rafinament aproape desăvîrşit". Mă rog, poate că epitetele-s cam tari, dar în tot cazul jurnalul Vladei, paginile 43 ş.urm. (nu şi stupida epistolă de la p. 47 ş.urm.), cărtăresciana scenă a rochiţelor din baie cu păpuşile din cadă (p. 30 ş.urm.), începutul *Planetei do diez* („Igor a avut o mamă care şi-a tăiat sfîrcurile cînd l-a născut - ca să nu-l alăpteze. Refuza cu obstinaţie să-i accepte pe bărbaţi în patul ei, dar Igor o putea auzi deseori prin perete bucurîndu-se de ceva numai al ei"), dialogul propus de Marius Chivu între aceeaşi *Planetă do diez* şi *Arhitectul* lui Mircea Cărtărescu (vezi *România literară*, nr. 21 din 2-8 iunie crt.), ideea de-a ţine o conferinţă despre Georg Simmel, Octavio Paz şi Michel Foucault „în Aula Magna a vaginului meu", psihedelismul cu viziuni de genul

„soldaţilor cu ochi de fosfor ce se sparg pe asfalt" („tu vrei să-i salvezi şi alergi ca să-i prinzi cîte unul în glugă, o ambulanţă îţi trece prin creieri, îţi ciopîrţeşte timpanul, unde eşti? unde sînt?"), ca şi, în genere, subtila mînuire a cruzimii antilirice şi a pensetei de cules şi mixat artefacte captivează fără doar şi poate. Captivanta, neliniştitoarea poezie a unei proze de convulsii oniric-estetizante. Dar... *Take is easy, don't be excited*. Mai vorbim după a doua carte.

Ziarul de duminică, nr. 27/9 iul. 2004

Autosabotaj narativ

Ioan Lăcustă, *După vînzare*, Editura Curtea Veche, 2005, 210 pagini

Am admirat fără rezerve şi am lăudat public în mai multe rînduri volumele de istorie jurnalistic-arhivistică alcătuite de Ioan Lăcustă într-un stil, din păcate, extrem de rar utilizat la noi: *Zece alegeri interbelice* (1998), *41 de luni care au schimbat România* (2000), Republica *Populară România* (2004). Ce-ar fi, mi-am zis să mai fac totuşi o încercare şi cu prozatorul Ioan Lăcustă, cel debutat în *Desantul* păstorit de Crohmălniceanu acum 22 de ani?

La vremea lor, cum eram pe atunci pasionat doar de Agopian, Groşan şi Stelian Tănase, nu am făcut priză la *Cu ochi blînzi* sau *Linişte* şi, ciudat, nici măcar la *Fără Caragiale*.

Cum spuneam, încîntat de munca autorului angajat din 1972 la *Magazin istoric*, am pătruns cu toată bunăvoinţa în noul său roman. Mai rar aşa un autosabotaj narativ! Mai rar aşa o reuşită de a-ţi batjocori premisele generoase, a-ţi fragmenta şi nărui eşafodajul iniţial, în favoarea unor

găunoşenii de pornografie arhaizantă. S-o luăm însă pe îndelete.

Încă de la primele pagini m-au fericit absenţa cotidianului urbano-autobiografic (vicios, mizerabilist, minimalist şi fetid) şi camparea într-o ruralitate păstoasă, „cinstită", din epoca stahanovismului colhoznic. „După ce m-am mutat din casa de la margine de sat, continuam să merg în păduricea de salcîmi. Vara, în vacanţe mai ales. Citeam mult. Descoperisem în biblioteca sătească seriile de scrieri complete ale lui Cehov, Turgheniev, Tolstoi. Îmi plăcea mult Turgheniev. Sufletul meu îşi căuta o altă tihnă decît aceea venită din cufundarea în paginile acelor cărţi cu miros de praf şi motorină. Un sat pustiu de Bărăgan. Sat sărac, ca o pedeapsă pentru cei ce trăiau în el" - citim la pag 7. „Să fie parodie?" te întrebi. Parodie neosămănătoristă la păşunismul epocii Galan-Camilar, cu şolohovianul *Pămînt desţelenit* la orizont?

Nicidecum. Eroul nostru creşte aşa, sălbăticuţ, necăjit şi tipic din brazda aspră, secetoasă şi intens erotizată a Bărăganului, doldora, la 12 ani, de hormoni urlători către suplinitoarea Rioara („zoream tot mai mult spre contopire. Îşi revenea rîzînd: nu-i cazu' tovarăşu'..."), către Tudora din fîn, către „mangetul" profesoarei de engleză cu decolteul cît zarea, başca Garofiţa, Fineta, Tasia şi primul prezervativ, dar şi majurul Mureşan, apoi Gorki şi revelaţia Esenin, căminul cultural, caravana cinematografică unde rula *Neamul Şoimăreştilor*, bibliotecarul basarabean Vania, nea Tilea poştaşul... etc., totul pigmentat de masturbări năvalnice, de concursuri de măsurat penisuri în colectiv,

intrarea în UTM, practica de la gazeta *Satul socialist*. Vom ajunge inclusiv în preajma lui Leonte Răutu, la autografe solicitate cu mîndrie lui Mişa Novicov, la Muzeul Româno-Rus, în comisii de radactare a cuvîntărilor pentru vîrfurile PCR-ului, astfel încît, încet, încet, te laşi convins că vei citi romanul activistului cultural... pe invers. Adică o şarjă năpraznică la tonele de maculatură pe tema „comunistului de omenie".

Şi vin ce-i drept, cutare pagini (60-72) de autoînfierare, de neagră „demascare" cu o reală forţă de impact: „Aveam stofă de lichea. Dar eram plin de oportunismul care ne tîmpise. Am trăit duplicitar şi am cultivat duplicitatea. [...] Toată scîrna care s-a vehiculat în acei ani, minciunile trîmbiţate, au venit de la noi, ăştia micii, zeloşii, cei speriaţi de biciul care mereu şfichiuia ameninţător. M-am străduit, din laşitate şi nesiguranţă, din neîncredere în mine, să fac toate acestea. [...] Mi-i ciudă că voi pleca tîrînd după mine atîta minciună. Nu minciuna mea. Este totuşi infimă. Minciuna Lumii prin care am trecut. Există în noi o grozavă sete de nimicnicie. [...] Am trăit între lozinci, am crezut în lozinci cu supuşenia unei vite mînate. Mi-a fost teamă de bici, neîntrebîndu-mă dacă cel care mînuia biciul merita teama mea".

Ce mai, greaţă sartriană în bîrlogul *Desculţului* lui Zaharia Stancu. Altfel spus, curat existenţialism de Agitprop! Ei bine, taman aici apare prima fractură, una aproape mortală. (Mortală de-a binelea va fi cea de-a treia, cum vom vedea mai încolo.) Destinul de politruc butaforic al ţărănuşului masturbant, evoluţia sa întru clarificare prin autodisoluţie

morală, secătuirea celui strivit de eterna şi fascinanta nimicnicie a neantului valah, - se opresc brusc, nemotivat, frustrant, aşa cum s-ar fi oprit, să zicem, *Intrusul* lui Preda la pagina o sută.

Aici reînmugureşte - motivat, dar tot brutal - tema „imposibilei întoarceri" : imaginea grotesc-funestă a satului românesc în tranziţia postcomunistă. Sat obosit, hărtănit, cu pământul precum cimitirul, fără becuri pe stîlpi, cu cîrciuma ca *axis mundi*, şcoala goală, zece pisici leşinate de foame pe garduri... Corolarul? Iată-l: „Posteritatea lui Marin Preda. Viitorul literaturii cu şi despre ţărani. Se mai poate scrie, astăzi, aşa ceva? Trecînd acum pe uliţele acestui sat trist, îmi repet: nu numai că se poate, dar este necesară, vitală. Poate chiar se scrie şi nu o ştiu eu. Poate cel aşteptat înaintează prin pîcle spre noi".

Din păcate, cel care s-ar presupune că înaintează prin pîcle spre noi nu este Ioan Lăcustă, pentru că după prima fractură narativă pe post de autosabotare, vine a doua: tema optzecismului eşuat. Paginile 79-102 sînt dintr-o altă carte. Poate că parazitară estetic, însă omeneşte dramatică.

**

După primele 50 de pagini din romanul lui Ioan Lăcustă începusem să mă bucur la ideea că, în fine, la mai bine de-o jumătate de secol de la *Setea*, *Bărăgan*, *Negura* ş.a., ar fi posibil să dăm de pământ cu mitul burlesc al politrucului brigadier deghizat în „proletar agricol". Cel care, în dementa-i

fobie marxist-leninistă faţă de chiaburime, adică faţă de tot ce însemna esenţa gospodărescului şi a aristocraţiei rurale, a distrus rînduiala satului românesc.

Mi se părea că, acum, după acumulările documentare de-o sadică, binefăcătoare, exfoliere, realizate, între alţii, de Vladimir Tismăneanu, Stelian Tănase, Lavinia Betea, Mihai Pelin, Florin Constantiniu în istoria comunismului autohton, cu greţosul ei amestec de animalism feroce, arghirofilie, sexualitate debordantă şi multicomplicitate subversiv-colaboraţionistă, va fi venit vremea deconstrucţiei ca adeverire.

Nu-l condamn, Doamne fereşte, pe Ioan Lăcustă că n-a făcut din „imposibila întoarcere" a personajului său – omul eşuat, al cărui destin s-a identificat cu duplicitatea, minciuna, laşitatea şi pentru care vinderea, acum, a casei de la ţară se înscrie în parabola salcîmului moromeţian – marea replică la babilonia „romanului colectivizării". Ce regret este că nici măcar un roman precum *Les Koulaks* de Boris Mojaev (trad. fr. 1991) nu avem.

Marius Chivu (*România literară* 12/30 mart.-5 apr. 2005) a detectat tensiunea acestui roman „între cele două tendinţe ale scriitorului narator". Între, pe de-o parte, savoarea trecutului rememorat, a erotismului frust, de toloacă, iar, de cealaltă parte, prezentul dezabuzat, dezumanizat, ruinat al satului irecuperabil moralmente. Mie tensiunea cu pricina mi se pare, cum spuneam, autosabotaj inexplicabil. Romanul Caimacamului (*i.e.* penisul autorului) pe care, cu şocantă mărinimie, Marius Chivu îl numeşte „strategie textuală

radicală", este o lamentabilă subterană argotică, exhalînd miasmele lexicale care-l fascinau pe Eugen Barbu, omul gropilor de gunoaie, campionul dejecţiilor, cel care-şi deghiza inabil mizofilia şi frustrările lubrice în degustări de „cuvinţele" fanariote. Nu neg : se prea poate ca jurnalul penisului ultraintromisiv (p. 186 ş. urm), cu fufarde, bîrzoaie, hoţane, închinători ai lui Onan, cu „scalda dorobanţului în budaşcă", „bîrzoiatul la ghizd, nevoind doar să muşine necinstelniţa", cu „sevda care bate sicîldiseala" ş.a.m.d. să fie, Doamne apără-ne, o alegorie a nefericirii valahe. Sau, în cuvintele autorului : „Biet popor, prostit întruna, învăţat să trăiască doar din resturi, cu speranţe năuce, îndobitocit de frică, supunere oarbă şi foame. Mă amuză gîndul că poate scrie pînă şi caimacamul. De ce nu, cînd analfabeţii mînuiesc noua morfologie a vieţii româneşti...".

Totuşi : una era cînd, precum Eminescu odinioară în poduri monahale, ne delectam pe ascuns în biblioteca facultăţii cu vorbuliţele vechilor îndreptări ale legii (ţineţi minte : „de i se va învîrtoşa cuiva scîrbavnicul mădular...") şi cu totul alta jurnalul de mătărîngă obidită de aici, din care aflăm că Beiul, purtătorul îngîndurat al falnicului instrument, „seara toată a citit Marius Ianuş" !

Pentru mine, nodul tensionat care dă greutate cărţii lui Lăcustă este capitolul 3, pentru himerele, hărţuirea şi eşecurile desantului optzecist. Inclusiv cheia autosabotajului narativ din *După vînzare* se află acolo. „La 55 de ani împliniţi ieri dimineaţă ce poţi spune ? Că burniţează ? Că-ţi curge nasul, că ai glumit cu cîteva fete şi ai căutat cîteva cărţi pe care tot

amîni să le citeşti? E un fel de a-ţi amăgi timpul, de a-ţi înfrînge neputinţa de a scrie. Vrei să scrii cîteva pagini adevărate şi ele ies serbede. De multe ori m-am izbit de această pustietate sufletească. Lumea literară pare o lume de inşi josnici, vanitoşi, puşi numai pe acuze, dezvăluiri murdare, subvenţii, cavaleri ai unor ordine cu înmormîntări gratuite. Efectele sînt sigure asupra generaţiilor tinere. Se speculează lipsa lor de experienţă, se exacerbează spiritul de frondă, se întinde momeala locului de umplut, a schimbării. Şi, bineînţeles, cultivarea unei continue tensiuni, nesiguranţa zilei de mîine, frica, repulsia de trecut, avalanşa de grozăvii, suprimarea oricăror tendinţe de înţelegere, cultivarea etichetărilor denigratoare. [...] Generaţia '80, mult supralicitată, se spune că nu a dat un Sadoveanu, un Caragiale, un Arghezi. Trebuia să facă asta? Ne-au surpat poverile de speranţe puse în noi. Ne-am înrăit înainte de a ne întrezări măcar capătul drumului. Ne-a ars vipia himerelor. Par puţin ranchiunoase astfel de spuse. Este doar un fel de a-mi spune tristeţea că de mult timp nu mai citesc cu vechea bucurie, cu plăcere, o carte a optzeciştilor. Mulţi dintre ei s-au pierdut în alte îndeletniciri, atraşi de alte meniri. Mai lucrative, oricum. Damnaţi a-şi surpa singuri piedestalul pe care, cu chiu, cu vai, au fost ajutaţi să urce. A distruge în cîţiva ani o generoasă promisiune. [...] Frica, docilitatea mi se imprimaseră prea adînc pentru a şti să scap de ele. N-am avut niciodată curajul să rup toate odgoanele cu care eram legat de puturoşenia ţărmului. Ceea ce ştiu este că încă trebuie să-mi apăr scrisul".

Atît. Caimacamul, ca toată carnea, se usucă şi cade. Scrisul, cuvintele, îţi păstrează măcar iluzia că încă respiri.

Ziarul de duminică, nr. 24/17 iun. 2005;
nr. 25/24 iun. 2005

Ecouri critice la volumul I
(cronologic şi selectiv)

„Peste vreo 50 de ani, cînd mulţi dintre noi nu vor mai fi, o asemenea carte cu cele patru volume ale ei va avea valoarea unei călăuze devotate într-un timp cînd, din păcate, oamenii vor fi orbi şi ireversibil internetizaţi."

Dan Stanca, *România liberă*, 3 iunie 2004

„Dar, dincolo de nedumeririle mele, ceea ce contează cu adevărat este faptul că, din chinurile prelungite ale unui cronicar *contre cœur*, s-a născut un op remarcabil. De aceea, mă voi grăbi să spun că, în chip evident, principalul merit al masivei culegeri de articole este cel de a pune la îndemîna cercetătorilor care se vor hotărî să exploreze acest domeniu o «panoramă» a memorialisticii româneşti publicate după 1989, scutindu-i în parte de oboseala căutării prin periodice. [...] Ştiu sigur că, în mai multe dintre centrele noastre universitare, în momentul de faţă, sînt în lucru cîteva lucrări de doctorat pe această temă, ale unor tineri bine şcoliţi (filologi, sociologi, politologi). Unele dintre ele vor fi, fără îndoială, repere de neocolit pentru orice cercetător serios."

Gabriela Gavril, *Timpul*, nr. 6/2004

„Dan C. Mihăilescu are, neîndoielnic, voluptatea observaţiei clinice, voluptatea de a descoperi «cazuri» şi de a căuta pretutindeni, cu nedisimulate delicii de «analist» malformaţia care stă la baza unui destin cultural sau artistic. [...] Un soi de maliţiozitate ale cărei efecte sînt în cele din urmă benigne, dar şi o curiozitate ca de copil ce îşi demontează jucăriile pentru a le descoperi rotiţele şi resorturile secrete fac, în fond, farmecul paginilor de eseu ale lui Dan C. Mihăilescu. El scrie mai puţin despre memorialistică şi mai mult despre memorialişti, e fascinat de oscilaţia infinit de subtilă a fibrelor sufleteşti, de bolile tainice ale acestora, îşi concepe cronicile literare ca pe nişte descripţii ce ţintuiesc liniile esenţiale ale unei personalităţi, e un soi de pictor de «caractere», de La Bruyère postdecembrist."

Octavian Soviany, *Cuvîntul* nr. 7/325, iulie 2004

„Criticul are un puternic accent empatic (apar pagini emoţionate şi emoţionante despre Alice Voinescu, Petre Pandrea, Ion D. Sîrbu) care mai «taie» din formula sa ludică şi histrionică bine cunoscută. Şi are, totodată, un *program* pe care ansamblul cronicilor scrise în aceşti ani de libertate postceauşistă îl respectă : demistificarea minciunilor comunismului şi cuplarea cu setul de valori dinaintea instalării lui. Acceptabil şi chiar admirabil în ordine morală, un asemenea program devine uneori cu totul strident în perspectivă literară. «Setea noastră de dreapta» (pe care şi-o mărturiseşte şi satisface atît de frecvent autorul) e una, iar valoarea artistică a unui scriitor e alta. Dan C. Mihăilescu

îl execută scurt, fără clipire, pe un Geo Bogza, folosind cuvinte grele [...], în schimb Monica Lovinescu are parte de şase cronici înfiorate... Într-o parte, mult prea puţin; în cealaltă, puţin prea mult. Acul cîntarului de obiectivitate critică s-a dereglat. Volumul rămîne însă o apariţie editorială de prim ordin, o carte pentru minte, inimă şi literatură memorialistică."

Daniel Cristea-Enache, *Adevărul*, 21 august 2004

„Nu există o reţetă universal valabilă pentru lectura textelor confesive. Fiecare confesiune are părţile ei de interes, iar revelaţia pentru cititor poate ţîşni din cele mai neaşteptate locuri. Unele texte aduc importante dezvăluiri de ordin factual, altele impresionează stilistic, în planul moral sau în cel al judecăţilor generale. Dan C. Mihăilescu are capacitatea de a scoate în evidenţă elementele care constituie cota de interes a fiecăruia dintre jurnalele sau cărţile de memorii supuse analizei. El ştie mai bine decît oricine cum să-şi plaseze cîrligele astfel încît să-l atragă pe cititor, iar părţile de *captatio benevolentiae* ale fiecărei cronici merită toţi banii. În funcţie de autor, cronicarul îşi începe însemnările cu o reconstituire a locului pe care acesta l-a avut în peisajul social al epocii în care a trăit (atunci cînd e cazul nu ezită să utilizeze şi informaţii de culise mai mult sau mai puţin verificate), cu eventualele scandaluri în care a fost implicat, grupul din care a făcut parte şi, eventual, cu informaţiile apriorice despre cartea supusă analizei. Alteori, pofta cititorului este stîrnită prin etalarea fără

comentarii a unor mostre de afirmaţii scandaloase sau doar picante din documentul în discuţie. Dan C. Mihăilescu are, de fiecare dată, aerul unui gurmand, instalat comod la o masă copioasă cu furculiţa şi cuţitul pregătite pentru ospăţul ce stă să înceapă. Lecturînd savuroasele însemnări ale cronicarului, cititorul simte fizic nevoia să intre în prima librărie şi să caute cartea despre care a fost vorba. Or, acesta este semnul sigur că recenzentul şi-a făcut bine treaba."

Tudorel Urian, *România literară*,
nr. 34/1-7 septembrie 2004

„Deşi am citit o parte din cronicile lui Dan C. Mihăilescu referitoare la memorialistica de după 1989 în revista *22*, în momentul apariţiei lor, impresia pe care o creează reunirea în volum împreună cu cele pe care le-a publicat în *Ziarul de duminică* este, aş spune, fără ca să-mi placă prea mult vorbele mari, copleşitoare.

Galeria imensă a personajelor care ni se perindă prin faţa ochilor, de la autorii de jurnale şi memorii pînă la cele portretizate de aceştia, verva cu care sînt scrise comentariile, regalul argumentativ, conducerea demonstraţiei cu precizia cu care se mişcă bagheta unui dirijor stupefiant, lărgirea imprevizibilă adesea a contextualizărilor şi comparaţiilor pe care lectura criticului le propune sînt doar cîteva dintre sursele posibile ale acestei impresii de ansamblu. [...]

Împătimit cititor înainte de toate, Dan C. Mihăilescu ştie să acorde dimensiunii intersubiective şi umane a lecturii un rol privilegiat. Îl face pe lector să se simtă părtaş la bucuria descoperirii unui univers de viaţă, la decuparea

unei felii de lume sau la dezgustul faţă de impostură, faţă de minciună ; îl îndeamnă în egală măsură să reflecteze la frumuseţea unui stil, la fascinaţia unui personaj sau la meandrele unui destin. [...]

Ce ne frapează la Dan C. Mihăilescu e un tip de critică de atitudine fără concesii şi complicităţi. Spune răspicat ce are de spus, avînd în vedere efectul lecturii cărţilor într-un cîmp mai larg cultural, uman şi politic. Are nerv şi umor cînd e cazul, îi displac ifosele şi perfidiile, admiră cu sinceritate curajul şi răbdarea, se miră cîteodată împreună cu noi de meandrele istoriei şi ale cîte unui destin, e necruţător sau măcar lipsit de comprehensiune pentru cei care se prefac a nu observa implicaţiile politice şi morale ale declaraţiilor lor sau ale atitudinilor la care aderă.[...]

Regret că nu am talentul lui în a schiţa portretele altora : o face cu minuţie şi exactitate, lucru pe care îl pot evalua mai bine pentru persoanele pe care le-am cunoscut în mod direct şi de care m-a ajutat să mă apropii şi un fel de emoţie afectivă care te împiedică să procedezi reductiv şi să accepţi uşor etichete imortalizante. Pot depune astfel mărturie că portretul pe care i-l face lui Mircea Zaciu mi se pare excelent şi sugestiv, că felul în care le portretizează pe Sanda Golopenţia sau pe Sanda Stolojan e făcut din tuşe esenţiale şi că portretul pe care îl încheagă din file de jurnale şi memorii Monicăi Lovinescu e nuanţat şi benefic îmbogăţit de o simpatie spontană şi de afinităţi mai profunde."

Smaranda Vultur, *22*, nr. 757/7-13 sept. ;
nr. 758/14-20 sept. 2004

„Dan C. Mihăilescu e captivat de mariaje fericite între cele mai năstruşnic-serioase idei. Savuroase sînt portretele pe care le face, prinse mai tot timpul laolaltă cu mărturii personale. [...] Pentru Dan C. Mihăilescu, cărţile de memorii sînt veritabile insectare umane. Lumi întregi sînt prinse în aceste muzee miniaturale, nu înainte de a trece prin «ţepi de arici», tranşee istorice şi vămi ale ratării. Privilegiată e, de departe, generaţia '27, ei urmîndu-i, superlativ, doar jurnalele lui N. Steinhardt, Mircea Zaciu, Ion Ioanid, Ion D. Sîrbu şi Petre Pandrea. [...] Cum trece (istoric) de graniţele acestei generaţii, devine ceva mai temperat. E nostalgic, cu privirile spre interbelicii cu destine ratate. Cînd vine către prezent, gesturile sale verbale se aneantizează, polarităţile se dilată şi explodează, înfrigurarea pare artificioasă, ochiul, chiar îndreptat spre literatura diasporei, oboseşte. Ce rămîne este cea mai completă panoramă a memorialisticii româneşti de pînă acum, scrisă cu sincera insurgenţă a criticului de întîmpinare".

Marius Miheţ, *Adevărul literar şi artistic*,
14 sept. 2004

„Cronicarul este furat, fără să poată face ceva, de-o dorinţă secretă de a-şi scrie el însuşi mărturisirile şi părerile, de-a moraliza, de-a arăta cu degetul, nestăpînindu-se să nu se compare cu cei despre care vorbeşte şi să nu-i compare între ei. [...] Are faţă de scriitori porniri de căpcăun, ducînd cu toate generaţiile un război de independenţă, fratricid şi paricid. Evident că nu reuşeşte să-i judece la fel pe toţi, nici să dea

verdicte (nici nu vrea) dincolo de angajamentele şi de enervările personale. [...] De fapt, nici măcar gîlceavă nu caută, ci doar prilej de cozerie înţepată, în care să mai strecoare nişte ironii maliţioase şi-apoi să se retragă, din... politeţe. [...] Aşa e cronicarul, admiţînd că *le style c'est l'homme même*: prea bun ca să-l vorbeşti de rău şi prea rău ca să-l vorbeşti de bine."

Simona Vasilache, *Observator cultural*,
nr. 241/5 oct.-11 oct. 2004

„Să spunem de la început că noua carte a lui Dan C. Mihăilescu se citeşte ca pe apă, cu plăceri greu de aşteptat de la istoriile literare clasice, că decupajele semnificative din memorialistica ultimilor 15 ani fac aici un compendiu comentat şi avizat, o mostră de însoţire empatică uneori, patetic, ironică alteori şi nervoasă pînă la diatribă în unele cazuri. Iar meritul pentru aceasta este, în primul rînd, al personajului, al persoanei care-şi pune masca datoriei proclamînd «imperativul sintezei», dar practicînd «recenzia năbădăioasă». Din împletirea acestor două ipostaze (critice amîndouă, la cald pe moment şi la rece în momentul asamblării) ia naştere o carte unică în literatura noastră, relativizantă cu măsură, permisivă cu metodă, actuală şi paseistă în mod echilibrat. [...] Dacă ar fi să definesc lentila critică prin care priveşte Dan C. Mihăilescu memorialistica recuperată după 1989, i-aş descoperi atît elemente de criti-ficţiune, cît şi momente de psiho-critică morală, precum şi esenţiale nuclee de critică a receptării. [...] Nedilematic între «n-a fost să fie» şi «ce-ar fi fost dacă», Dan C. Mihăilescu a scris, sub

ochii noştri, în ultimii 15 ani, un tratat despre bolile memoriei colective şi individuale, despre primejdiile acomodării cu ticăloşia şi despre sănătatea morală a unei tranziţii căreia nu-i lipsesc decît oamenii de treabă ca să se încheie odată."

Simona Sora, *Dilema veche*,
nr. 41/22-28 oct.-42/29 oct.-4 nov. 2004

„Ca o carte să ofere motive de entuziasm atît factologului, celui ce reconstituie cu exactitate evenimentele, cît şi împătimitului de efecte şi formule memorabile se întîmplă mai rar şi s-ar cuveni ca ea să fie salutată ca eveniment. [...] Criticul, dublat şi de un veritabil istoric al mentalităţilor, ne face să trecem peste senzaţia sîcîitoare a redundanţei comentariului de rang secund asupra unui comentariu originar, el însuşi prizonier al prea-omenescului. Vreo sută şi ceva de pagini sînt dedicate unei perioade văzute, în continuare, de mulţi drept apogeul ţării şi puse sub genericul atît de expresiv *Hipnoza României interbelice*. Se vede uşor că generaţia '27, prin belşugul ei oximoronic, îl fascinează pe exeget, care e apt oricînd să-i consacre o teză de doctorat, amînată *sine die*."

Gabriel Coşoveanu, *Ziua literară*, 23 oct. 2004

„Cu aerul unui Iov încercat de Dumnezeul Literaturii, autorul scormoneşte în gunoiul literar postbelic, căutînd să dea la iveală Adevărul. Sub masca bufonului medieval sau a nebunului hamletian se ascunde istoricul şi criticul literar autentic. Ceea ce face agreabil scrisul său este curajul. Curajul de a sta drept, indiferent de scriitorul sau situaţia pe

care o discută. Iar această îndrăzneală pe care mulţi şi-au pierdut-o sau şi-o strunesc este dublată de o voluptate a exprimării pe care eu n-am mai găsit-o de la Călinescu încoace."

Adrian Jicu, *Ateneu*, nr. 10/2004

„Deşi a ales exerciţiul foiletonistic, autorul îşi caută adevăratele (sau cele mai multe) voluptăţi de lectură tot în cadrul «generaţiei autenticiste» pe care o admiră, se pare, în aceeaşi măsură în care face efortul de a o judeca *sine ira*. Observaţia este valabilă cel puţin în momentele în care criticul nu se lasă fascinat şi furat de volutele spectaculoase ale vieţii şi creaţiei acelor personalităţi de un magnetism aparte, controversate şi controversabile. Poate de aceea îi citeşti cartea cu impresia că parcurgi o istorie romanţată sau o rescriere (postmodernistă) pe jumătate adevărată, pe jumătate ficţională. [...] Pentru cititorul neavizat sau pentru cel rămas la nişte poncife în percepţia vieţii culturale româneşti din trecut şi din prezent, *Literatura română în postceauşism* este nu numai un ghid util, interesant ca informaţie şi pertinenţă a comentariului, ci reprezintă un prilej de lectură dintre cele mai captivante."

Valentina Tăzlăuanu, *Sud-Est Cultural*, nr. 3/2004

„Aproape nimic din profilul de critic studios, cu reală aplicare către acribia fişelor de lucru şi echilibrul tăios şi precis al frazării, zburlindu-se cu parcimonie calculată atunci cînd nu se mai străduia să-şi înăbuşe puseul polemic,

din cărţile dinainte de 1989, nu anunţa gazetarul incisiv şi cronicarul «stahanovist» care avea să devină Dan C. Mihăilescu după revoluţie. Volumele sale anterioare, despre Eminescu, dramaturgia lui Blaga sau întrebările nuanţate ale poeziei îl recomandau pe autor ca pe un critic ce locuia într-un spaţiu confortabil, al ascezei studiului academic, indiferent la zgomotul indecent produs de disputele nu întotdeauna galante ce au acaparat presa noastră culturală din ultima decadă a trecutului secol. [...] Confrate bun cu Florin Faifer în ce priveşte plasticitatea limbajului şi preocuparea estetizantă pentru filigranul discursului său, Dan C. Mihăilescu este un critic extrem de talentat şi devotat misiei sale, iar faptul că a reuşit să ofere o sinteză (fie ea şi *en miettes*) asupra unui fenomen de maximă importanţă ne îndreptăţeşte să aşteptăm cu nerăbdare continuarea."

Bogdan Creţu, *Însemnări ieşene*, nr. 1/2004

„Multe au fost surprizele pe care ni le-a hărăzit perioada postceauşistă: s-au spălat bani şi dosare, s-au reinventat cariere şi biografii, s-au făcut şi desfăcut tabere şi alianţe [...], dar nu mai puţin spectaculoasă între toate acestea a fost convertirea stilistică a lui Dan C. Mihăilescu, căci puţini ar fi bănuit în cercetătorul aplicat, serios şi flegmatic din *Perspective eminesciene* sau *Dramaturgia lui Lucian Blaga* pe publicistul efervescent şi impetuos din deceniul următor. [...] Pe de o parte, e vorba de o lectură preponderent istorică, judecarea fiind de natură etică; pe de altă parte, avem de-a face cu o lectură psihologică, judecata fiind de natură

estetică. [...] Cu toate aceste inadvertenţe, iniţiativa cărţii rămîne o încercare de pionierat în circumscrierea şi ordonarea uneia dintre cele mai fluctuante perioade din istoria literaturii noastre. Dată fiind şi proximitatea inevitabil deformatoare a ochiului privitor în raport cu tabloul ţipător al literaturii postceauşiste, e firesc ca unele figuri să rămînă în stare de crochiu sau să sufere urmările unei priviri piezişe, căci Dan C. Mihăilescu e un cronicar empatic şi umoral, care se aprinde repede şi nu ezită să-i probozească pe hicleni. Oricum, şarja onestă fiind preferabilă cazuisticii perverse, autorul acestui letopiseţ înroşit de vremi poate da samă cu încredere de «ale sale cîte a scris»."

Andrei Terian, *Euphorion*, nr. 11-12/nov.-dec. 2004

„Una dintre liniile după care s-a făcut decupajul acestei cărţi e cea a «destinului naţional». Bagatelizat involuntar de comuniştii protocronişti şi voluntar de comuniştii postmoderni, «sentimentul românesc/paraguayan» al fiinţei îşi găseşte aici o absolvire sub forma sentimentului românesc al persoanelor supuse perversităţii vremurilor şi nevolniciei semenilor. De la «noua generaţie» pînă la «vechea gardă», Dan C. Mihăilescu ne arată că toţi scriitorii români au fost preocupaţi de destinul naţional şi de raportul – direct sau invers proporţional – cu cel colectiv. [...] Dan C. Mihăilescu e de aşezat în descendenţa victorianului Matthew Arnold. Exerciţiul său critic e terapeutic şi circumscris istoric. [...] Nu e un specialist, ci un om de litere de modă veche, un intelectual umanist, un gentleman (*of approved abilities*)

pentru care critica literară e o formă de romantică autobiografie spirituală şi demers edificator. El e de dreapta în măsura în care în sistemul său de valori nu ideologia primează, ci omul, nu ideile unui autor, ci relaţia autorului cu ideile sale. Pentru el, un salon boieresc (al Cellei Delavrancea) sau un picnic social-democrat de «1 Mai muncitoresc» (al tatălui Corneliei Pillat) sînt la fel de interesante pentru că evocă în aceeaşi măsură acel tip de plinătate a existenţei pe care îl caută Dan C. Mihăilescu în perioada interbelică. [...] Dacă Patapievici e un «Kierkegaard al Bucureştilor», atunci Dan C. Mihăilescu e un Erasmus al vieţii noastre literare. Tradiţia se întrupează la el nu numai din idei, ci şi din subînţelesuri, nu numai din afirmaţii, ci şi din tăceri."

Mircea Platon, *Convorbiri literare*, nr. 12/2004

„Autorul practică o critică totalmente atipică, cel puţin bizară, cumulînd atît atribute clasice, docile, ale strategiei cronicăreşti, deşi în măsură rezervată, cît şi elemente ale unei atitudini de condei mai degrabă apropriate unui prozator sau, în cel mai fericit caz, unui istoric literar picant şi pitoresc. [...] Istoricul literar este însă realmente devotat operei pe care o supune discuţiei: surprinde paradoxul esenţial în fiece situaţie, analizează/motivează/desfiinţează celelalte sentinţe critice invocate, detectează noi valenţe ale textului, compartimentează, demolează perspectivele preconcepute, punctează competenţele şi direcţiile fundamentale, sancţionează înclinarea coloanei vertebrale şi compromisurile unora în regimul comunist, suceşte şi răsuceşte

textul, astfel încît rămîne senzaţia acută a epuizării comentariului în cele mai mici detalii."

Ioana Cistelecan, *Tribuna*, nr. 61/16-31 martie 2005

„Dan C. Mihăilescu este un iniţiat: unul dintre cei mai buni cunoscători ai generaţiei noastre interbelice şi ai literaturii de după 1945, pe care le cercetează aici cu infinită voluptate, în scrieri „cu mult lipici la lectură", într-o exuberanţă stilistică savuroasă, de filiaţie tipologică esenţialmente călinesciană, spectaculară, histrionică. [...]

Vă întreb: cine mai scrie atît de bine în critica literară românească de azi, atît de savuros, de sinestezic? [...]

Avem, aici, tot atîtea autobiografii indirecte, revelaţii introspective, realizate prin interpuşi: Dan C. Mihăilescu freamătă la aceste caracterizări, îi plac spectacolul, firile neinseriabile, măruntul sau hohotitorul demonic cotidian, „sarea şi piperul" textelor pe care le citeşte. Îi place, narcisiac incurabil, de sine însuşi, să se regăsească în volumele pe care le parcurge. [...]

Telegenia i-a adus lui Dan C. Mihăilescu notorietate, charismă mediatică, acces la toate cărţile pe care şi le doreşte şi obligaţia de a se exprima frapant, memorabil, pe spaţii temporale mici. Rezultatul: excelenţă stilistică admirabilă, concizie, dinamică asociaţionistă extraordinară, cultivată pe fondul unei prodigioase memorii a detaliului. Le-aş mai adăuga şi un alt aspect: subtila voluptate, de esenţă melancolic-crepusculară, de a fi inactual, de a păşi pe marginea timpurilor pe care le trăieşte, cultivînd cu

obstinaţie Bucureştiul interbelic, atras fiind – la nivel exclusiv intelectual – de mondenitatea obosită a unor generaţii înfrînte de istorie."

Ştefan Borbély, *Apostrof*, nr. 6, iun. 2005

„Descoperim la D.C.M. ironia francă a lui Anatole France, muşcătura lui Sainte Beuve, surîsul superior al lui Voltaire. Foiletonist redutabil, el are capacitatea de pliere pe forme şi structuri diferite, pe care le îngroaşă subtil, cu o bucurie adolescentin-perversă care face din el un abil mînuitor de limbaj şi un neîntrecut maestru de fiziologii literare, spirit rafinat şi subtil trecut prin zeflemeaua lui Caragiale. De aceea e citit cu desfătare şi răsfăţ."

Mircea Popa, *Caligraf*, nr. 55, sept. 2005

„Liric, deci pasional, ardent, deci sensibil, cu o memorie colosală, pe Dan C. Mihăilescu l-aş numi, înainte de a vedea cum se numeşte el însuşi, un sceptic hedonist: deplînge critica literară, deşi continuă să o facă, deplînge risipirea, deşi continuă să se avînte în bătălii de-o clipă, dezavuează cumva balcanismul acesta neînstare de proiecte mari, enciclopedice, dar îl practică glorios. Cum se numeşte el însuşi în carte? ! Un «sceptic jubilativ» undeva; «un sceptic hiperactiv şi un fatalist plin de optimisme» în altă parte. Scepticismul lui e histrionic şi funambulesc."

Mircea A. Diaconu, *La sud de Dumnezeu. Exerciţii de luciditate*, Editura Paralela 45, 2005, p. 103

Indice selectiv de nume

A

Acterian, Jeni 12
Adameşteanu, Gabriela 13
Agopian, Ştefan 5, 13, 24, 57, 71, 118-121, 158, 213, 228, 359
Aldulescu, Radu 16, 82, 157, 166-169, 173-175, 187, 222, 224, 228, 252, 293, 311, 319, 325, 333, 344
Alexandru, Ilie 184
Alexandru, Ioan 267
Alexe, Vladimir 211
Althusser, Louis 106
Anghelescu, Adrian 21, 24, 26
Antip, Felicia 301
Antonesei, Liviu 229-230, 355, 357
Arcimboldo, Giuseppe 286
Arghezi, Tudor 23, 160, 177, 222, 283, 365
Arion, George 115, 253
Arnold, Matthew 378
Astner, Michael 234-235
Augustin, Sf. 93
Aureliu, Marc 11

B

Bachelard, Gaston 10
Bacovia, George 23, 33, 283
Baetica, Ioana 16, 122, 355-356
Baltrusaitis, Jurgis 10, 286
Balzac, Honoré de 10, 30, 72-73,
Barbu, Eugen 70, 148, 177, 225, 364
Barbu, Ion 28, 283
Barbu, Petre 16, 82, 147, 149-152, 157, 219, 229, 252, 293, 311, 319
Barnes, Julian 351
Barth, John 303, 308
Barthelme, Daniel 345
Bastos, Roa 147
Baudelaire, Charles 21, 27, 160, 286, 337
Baudouin, Charles 286
Bădescu, Cezar-Paul 17, 233, 265, 267, 271, 343, 348
Bădiliţă, Cristian 319
Băieşu, Ion 13, 148
Băjenaru, Gr. 339
Bălan, Corina 349
Bălăiţă, George 13, 110
Bănulescu, Daniel 82, 91, 156-161, 165, 222, 229, 252, 302, 319, 325, 333, 339, 344
Beauvoir, Simone de 10
Beckett, Samuel 9, 97
Bedrosian, Magdalena 110, 266

Béguin, Albert 10
Benedek, Jolán 157, 273, 275-276, 278, 280
Bernard de Clairvaux 93
Betea, Lavinia 363
Bicleanu, Dima 224, 310-312, 317-319, 333, 339, 343-344
Bittel, Adriana 80, 167
Blaga, Lucian 13, 15, 98, 376-377
Blaier, Andrei 183
Blake, William 286
Blanchot, Maurice 10, 297
Blandiana, Ana 13-14
Blecher, Max 32, 109
Bobe, T.O. 233, 253, 265, 267-268, 271
Bodiu, Andrei 292, 347-349
Boerescu, Dan-Silviu 157-159, 165, 255, 292-293, 302, 325
Bogza, Geo 225, 325, 369
Boicescu, N.A. 27
Bolcu, Diana 203
Bolintineanu, D. 283
Borbély, Ştefan 10, 194, 380
Bosch, Hieronymus 56, 58, 78, 299
Botez, Alice 24
Botta, Dan 23
Botta, Emil 33
Bozîntan, Octav 222-223
Bradbury, Ray 213
Bradea, Ioana 16, 122
Braga, Corin 311, 319, 329
Breban, Nicolae 13-14, 70-72, 194, 242
Brucan, Silviu 71, 183
Bucheru, Ion 183
Bucur, Romulus 265
Bucurenci, Dragoş 16
Budai-Deleanu, Ioan 314
Buduca, Ioan 150, 158
Bulgakov, Mihail 81, 89, 159, 230, 243, 311, 337
Buñuel, Luis 286-287
Burroughs, William 14, 351
Butor, Michel 301
Buzea, Constanţa 12
Buzura, Augustin 13-14, 70, 151, 243, 301

C

Caillois, Roger 89, 286
Camus, Albert 33, 106, 230
Caragiale, I.L. 87, 212, 359, 365, 380
Caragiale, Mateiu 23, 27, 33
Caranfil, Tudor 183
Cârstean, Svetlana 133, 267, 269, 271
Cărtărescu, Mircea 9, 12, 83, 122, 156, 159, 164, 265-266, 281-287, 289, 291, 293, 295, 303, 306, 310, 316, 319, 324, 333, 343-345, 348, 357
Ceauşescu, Elena 114, 116, 184
Ceauşescu, Nicolae 13-14, 46, 64, 82, 114, 116, 142, 145, 162, 173, 179, 189, 245-246, 340
Ceauşescu, Nicu 95, 185
Cehov, A.P. 10, 219, 232, 253, 267, 360
Céline, Louis Ferdinand 204, 332
Cernat, Paul 234, 322-323
Cesereanu, Ruxandra 225, 328-329
Chamfort 11
Chihaia, Pavel 13, 25, 32
Chiva, Ionuţ 16
Chivu, Marius 357, 363
Cimpoeşu, Petru 16, 218-219, 229, 252
Ciobanu, Mircea 158
Ciocîrlie, Livius 292
Cioran, Emil 11-12, 88-89, 97, 105, 260, 335, 337, 341-342

Cistelecan, Ioana 379
Câmpeanu, Pavel 59
Clinton, Bill 142
Cochinescu, I.M. 273
Cocora, Ion 193
Codruţ, Mariana 235
Coe, Jonathan 351
Cohen, Leonard 356
Conachi, Costache 283
Condeescu, Alexandru 222
Conrad, Joseph 28-29
Constantinescu, Pompiliu 24
Constantiniu, Florin 363
Coover, Robert 345
Cortazár, Julio 9, 311, 337
Coruţ, Pavel 59-60, 67-68, 95, 215
Cosaşu, Radu 9, 80, 164, 171, 287, 316, 342, 353
Cosmin, Smaranda 204, 277, 349
Coşoveanu, Gabriel 374
Coşovei, T.T. 265, 283
Cotescu, Octavian 258
Crăciun, Gheorghe 126-129, 134, 156, 226, 321, 348
Creţia, Petru 118, 121
Creţu, Bogdan 376
Cristea, Valeriu 218
Cristoiu, Ion 62
Crohmălniceanu, Ov.S. 156, 293, 359
Crudu, Ina 349
Culianu, I. Petru 99, 303
Cummings, E.E. 282

D

Dan, Ioan 13
Daneliuc, Mircea 17, 129, 176-179, 181-182, 184-186, 188-190, 340
Dante, Alighieri 224, 282
Daumier, Honoré 56, 78, 132
Decuble, Gabriel H. 235
Deleuze, Gilles 295, 297
Demetrius, Lucia 25
Deniforescu, Dora 349
Densuşianu, Nicolae 95, 216
Derrida, Jacques 9
Diaconu, Mircea A. 381
Dijan, Philippe 326
Dinescu, Mircea 187, 274
Djuvara, Neagu 227
Dobrescu, Caius 82, 157, 229, 252, 292-293, 311, 319, 325, 333, 339, 344, 347-348
Doicaru, Nicolae 55
Dos Passos, John 10, 332
Dosoftei 283
Dostoievski, Feodor Mihailovici 10, 87, 96-97, 100, 105, 172, 190, 311, 337
Draghincescu, Rodica 225, 325
Drăghici, Alexandru 55
Drumeş, Mihail 66, 339
Dulea, Mihai 110, 179, 184
Dumitriu, Dana 148
Dumitriu, Petru 25, 71, 74, 76, 324
Durand, Gilbert 10, 286, 311
Duras, M. 10
Dylan, Thomas 10, 282

E

Eckhart, Meister 93, 106
Eco, Umberto 254, 257, 290, 303
Eliade, Mircea 10, 12, 21, 25-26, 31-34, 81, 87, 89, 99, 101, 127, 163, 215, 248, 277, 286, 289, 311-312, 337
Eliot, T.S. 282
Eminescu, Mihai 24, 298, 336, 364, 376
Enache, Daniel Cristea- 369

Enache, Petru 184
Epictet 11
Esenin, Serghei 160, 360
Evola, Julius 89, 99

F

Faifer, Florin 376
Faulkner, William 10
Fernoagă, Dumitru 183
Feticu, Mira 324-325, 327
Filimon, Nicolae 24
Fîntîneru, C. 32
Flaubert, Gustave 10, 135
Florian, Filip 16
Frederic de Barbarosa 94
Frederic de Hohenstaufen 94
Freud, S. 286, 295, 297

G

Gafencu, Grigore 21
Gasset, Ortega y 29
Gavril, Gabriela 367
Gâdea, Suzana 179, 184
Genette, Gérard 9, 276
George, Alexandru 13-14, 25-26, 32, 176
Georgescu, Adriana 12
Georgescu, Paul 9
Gheo, Radu Pavel 235
Gherguţ, Sorin 265-267, 269-270
Ghica, Magdalena 283
Ghiţulescu, Mircea 192-194, 200
Ghiu, Bogdan 265, 332-333
Gide, André 277, 324
Ginsberg, Alan 282
Godard, Jean-Luc 109
Gogol, Nikolai 17, 40, 74-75, 87, 125, 140, 152, 186, 219, 230, 232, 243, 253, 267, 310
Golea, Claudia 16
Golopenţia, Anton 12
Golopenţia, Sanda 371
Goma, Paul 176, 273
Goncearov, I. A. 10
Gorki, Maxim 169, 360
Graciov, Maria 39
Grădinaru, Dan 99
Groşan, Ioan 9, 13, 71, 122, 139-141, 148, 222, 267, 340, 359
Guénon, René 79, 89, 96, 99, 101, 311

H

Heidegger, Martin 10-11
Heliade, Rădulescu 283
Hemingway, Ernest 10
Hesse, Hermann 10
Holban, Anton 10
Holban, Ioan 158
Hölderlin, Friederich 11
Horasangian, Bedros 148, 150
Houellebecq, Michel 14
Hughes, Ted 356
Huxley, Aldous 301

I

Ianuş, Marius 364
Iaru, Florin 108, 160, 265, 269, 283
Ieronim, Ioana 319
Ierunca, Virgil 135
Ignat, Mihai 265, 267, 271
Ilfoveanu, Sorin 203
Ilie-Preoţescu, Cosmina 349
Iliescu, Ion 62, 142, 184
Ioanid, Ion 12, 372
Ion, Mihai 349
Ioncică, Cristina 227
Ionescu, Nae 94
Iorgulescu, Mircea 158, 245
Ivanciuc, Cornel 210-211, 213-214, 216, 253, 311
Ivasiuc, Al. 10, 70

Ivănescu, Cezar 356

J

Jean, Paul 286
Jebeleanu, Tudor 265
Jicu, Adrian 375
Joyce, James 9
Jung, Carl Gustav 90, 286, 295, 311
Jünger, Ernst 10-11, 287

K

Kenereş, Adina 226, 277
Kennedy, John F. 141
Kerouak, Jack 282, 332
King, Stephen 244, 287
Kircher, Athanasius 286
Kundera, Milan 147, 150, 301, 303, 308

L

Lawrence, D.H. 25, 324, 351
Lăcustă, Ioan 358, 362-364
Lăncrănjan, Ion 70
Lăzărescu, Florin 16, 253
Lefter, Ion Bogdan 156, 158, 265, 271, 303
Liiceanu, Gabriel 54-55
Llosa, Mario Vargas 147, 326, 332, 337
Lodge, David 351
Lovinescu, Monica 12, 127-128, 369, 371
Lovinescu, Vasile 79, 88-89, 91, 99, 101, 216
Lukacs, G. 106
Lungu, Dan 16-17, 123, 229, 233, 235, 244-245, 253, 352

M

Macedonski, Al. 23, 283
Macrinici, Radu 322, 333
Mailat, Maria 277
Mann, Thomas 10, 337
Manolache, Cosmin 233
Manolescu, Florin 303
Manolescu, Ion 157, 159, 224, 234, 300, 302-303, 305, 310-311, 319, 333, 348
Manolescu, Nicolae 113, 158, 160, 255, 265-266, 278, 293
Marcu, Luminiţa 232
Marcus, Solomon 257
Mardale, Octav 139
Mareş, Radu 13
Marin, Mariana 160, 265, 283
Márquez, Gabriel Garcia 9, 120, 147, 199, 214, 287, 301, 337
Martin, Mircea 164, 303, 318
Martinescu, Pericle 25
Martinovici, T. 95
Marx, Karl 46, 50, 60, 65, 106, 275, 362
Mazilu, Teodor 171, 175, 234
Mălăncioiu, Ileana 267
Mihali, Felicia 16, 201-202, 204, 208, 252, 311, 344
Miheţ, Marius 372
Mihăieş, Mircea 158
Mihuleac, Cătălin 17, 123, 219, 229, 241-243, 253, 256, 258
Miller, Henry 14, 120, 328
Mincu, Marin 158
Miron, Dan 273
Mishima, Yukio 10
Mitchievici, Angelo 234
Modola, Doina 193
Mojaev, Boris 363
Montaigne, Michel 11
Montherlant, Henry de 29, 116
Morar, Ioan T. 17
Moraru, Cristian 158
Morisson, Jim 14

Mungiu, Alina 139, 322
Mungiu, Cristian 332
Murakami, Haruki 10
Muşina, Alexandru 148, 265, 283, 347-348

N

Nane, Daniela 203
Neagu, Fănuş 13
Necula, Damian 273
Nedelciu, Mircea 108-110, 148, 150, 156, 257, 277, 279
Negoiţescu, I. 42
Nelega, Alina 225, 321-323, 348
Nemoianu, V. 52
Nerval, Gérard de 286
Nicolaescu, Sergiu 154, 183
Nicolau, Irina 234
Nicolescu, Vasile 183
Nistorescu, Cornel 201-202
Noica, Constantin 47, 325
Novalis, Friedrich 90, 282, 299

O

Octavian, Tudor 219, 253, 301
Odeanu, Anişoara 25, 132, 225
Ogoranu, Gavrilă 12
Omescu, Corneliu 301
Oncescu, Florin 236-237
Oprea, Al. 123
Oprea, Marius 211, 227, 292
Oproiu, Ecaterina 183
Oţoiu, Adrian 14, 319
Oţoiu, Daniel 224, 311

P

Paleologu, Alexandru 72-73
Paler, Octavian 13, 152, 183
Pamfile, Tudor 48
Pandrea, Petre 368, 372
Papadima, Liviu 303
Papini, Giovanni 25
Paraschivescu, Radu 123, 253, 351-353
Pardău, Platon 13
Pareto, Vilfredo 109
Parker, Alan 287
Pascal, Blaise 10
Patapievici, H.-R. 80, 159, 220, 243, 303, 311-312, 318-319, 378
Pătraşcu, Horia 112, 122-123, 253
Păunescu, Adrian 164
Pelin, Mihai 363
Pârvulescu, Ioana 31, 64, 213
Petrescu, Camil 25
Petrescu, Dan 276, 294
Petrescu, Radu 127
Petrescu, Răzvan 311, 319
Pillat, Dinu 25, 32
Pintilie, Lucian 122, 168
Plath, Sylvia 14, 356
Platon, Mircea 378
Pleşu, Andrei 193
Poe, E.A. 21, 27, 33, 90, 160, 282
Pop, Ioan Es. S. 11, 159, 292
Pop, Ion 158
Pop, Sânziana 226, 275, 349
Popa, Cornel George 157, 219, 253
Popa, Mircea 380
Popescu, Constantin 332-333, 339
Popescu, Cristian 11-12, 159, 164, 266, 291-292
Popescu, D.R. 13, 70, 110, 151, 198
Popescu, Dumitru 70, 91, 148, 152, 179, 184
Popescu, Răsvan 82, 168, 311, 319
Popescu, Simona 17, 129, 226, 267, 275, 291-295, 299, 304, 310, 319, 333, 342, 349
Popescu, Vlad T. 157-159

Popovici, Titus 70, 148
Preda, Marin 9, 70, 109, 362
Proust, Marcel 10, 30, 319
Pynchon, Thomas 87, 301-302, 308

R

Radu, Tania 31
Ralian, Antoaneta 120
Rădulescu, Răzvan 265-267, 271
Rebreanu, Liviu 23, 225
Ricœur, Paul 297
Robbe-Grillet, Alain 11
Rosetti, Alexandru 28
Róstas, Zoltan 234, 340
Rushdie, Salman 303, 308, 351
Ruşti, Doina 248-249

S

Sábato, Ernesto 9, 11, 83, 87, 282-283, 286-287, 290, 337
Sadoveanu, Mihail 9, 313, 365
Salinger, J.D. 14, 301, 308, 345
San Juan de la Cruz 93
Sarraute, Nathalie 301
Sartre, Jean-Paul 10
Savu, T.D. 13
Sălcudeanu, P. 13, 183
Săraru, Dinu 70, 152, 184
Schiop, Adrian 16
Sebastian, Mihail 84, 179
Secaşiu, Claudiu 211
Sénancour, Etienne Pivert de 11
Seneca 11
Shakespeare, William 125, 163, 230, 258, 282
Silvestri, Artur 71, 275
Silvestru, Valentin 193
Simion, Eugen 123, 158
Simon, Claude 91
Sin, Mihai 63-64, 66-68, 112, 134, 194
Sîrbu, Ion D. 12-14, 30, 38-40, 42-45, 47, 49, 139, 152, 177, 368, 372
Sora, Simona 226, 232, 374
Soviany, Octavian 368
Spengler, Oswald 29
Stan, Constantin 126
Stanca, Dan 12, 16-17, 79-84, 86-91, 96, 99-102, 104-106, 157-158, 252, 293, 311, 319, 333, 344, 367
Stancu, Zaharia 225, 361
Stanomir, Ioan 234
Stănciulescu, Hanibal 156
Stănescu, Nichita 274
Stănescu, Saviana 322, 333
Steinbeck, John 10
Steinhardt, N. 12, 372
Stendhal, Henry Beyle 10
Stoenescu, Alex Mihai 54, 62, 139, 158, 213, 273, 311
Stoica, Sorin 16, 233-234, 239, 340, 342, 344
Stoicescu-Ivanov, Passionaria 265
Stolojan, Sanda 371
Stratan, Ion 160, 265-266, 283
Sukşin, Vasili 140, 169
Süskind, Patrick 9, 113, 204, 287, 298

Ş

Şerbănescu, Tia 148
Şora, Mariana 38, 47
Şora, Mihai 11
Şovu, George 339
Ştefănescu, Alex 148, 203, 208, 240, 253
Ştefănescu, Cecilia 224, 226-228, 344
Ştefănescu, Ion Traian 184
Şuluţiu, Octav 32

T

Tatomir, Paul 235
Tănase, Stelian 13, 70-73, 78, 122, 333, 359, 363
Tăzlăuanu, Valentina 375
Teodoreanu, Ionel 205, 294-295, 339
Teodorescu, Cristian 150, 156, 273
Teodorovici, Lucian Dan 16, 123, 229-230, 232-234, 253
Terian, Andrei 377
Tismăneanu, Vladimir 59, 363
Tolstoi, Lev 10, 360
Tournier, Michel 10, 113, 204, 286, 297, 311
Troncotă, Cristian 211
Truffaut, François 102
Tudoran, Dorin 184
Turgheniev, I.S. 360

Ţ

Ţăranu, Dan 349
Ţeposu, Radu G. 158, 218
Ţoiu, C. 13, 70
Ţugui, Ion 95, 220
Ţurlea, Stelian 111, 113-115
Ţuţea, Petre 334

U

Ulici, Laurenţiu 110, 158, 194-195, 213, 293
Unamuno, Miguel de 118, 288
Ungureanu, Dumitru 222
Urian, Tudorel 370
Uricaru, Eugen 13, 197
Urmuz, Alexandru 91
Ursa, Mihaela 129
Urşianu, Malvina 183

V

Vasilache, Simona 373
Vasilescu, Lucian 82
Vasilescu, Mircea 303
Vasilescu, Tora 183
Vălean, Andreea 322
Velea, Nicolae 109, 148
Verdeş, Ovidiu 224, 233, 318-319, 232-333, 339, 343, 348
Vianu, Tudor 28
Villara, Mihail (Fărcăşanu, Mihail) 21, 25-26, 32, 35
Vişan, Dorel 340
Vişniec, Matei 230, 322
Vlasie, Călin 126, 128
Voiculescu V. 86, 101, 222
Voinescu, Alice 179, 368
Vona, Alexandru 13, 25-26, 30-32, 36
Vulcănescu, Mircea 12, 100
Vultur, Smaranda 234, 371

W

Wenders, Wim 332
Woolf, Virginia 10, 351

Y

Yourcenar, Marguerite 11

Z

Zaciu, Mircea 12, 179-180, 371-372
Zanc, Grigore 70
Zarojanu, Tudor Călin 157, 219, 252-257, 259
Zografi, Vlad 322

COLLEGIUM. LITERE

au apărut:

Paul Cornea - *Introducere în teoria lecturii*
Adelina Piatkowski - *Jocurile cu satyri în antichitatea greco-romană*
Adrian Marino - *Comparatism şi teoria literaturii*
Ferdinand de Saussure - *Curs de lingvistică generală*
Dan Horia Mazilu - *Noi despre ceilalţi. Fals tratat de imagologie*
Nicolae Manolescu - *Metamorfozele poeziei. Metamorfozele romanului*
Jean-Jacques Rousseau - *Eseu despre originea limbilor unde se vorbeşte despre melodie şi despre imitaţia muzicală*
Daniel Dimitriu - *Grădinile suspendate. Poezia lui Alexandru Macedonski*
Dumitru Irimia - *Introducere în stilistică*
Ioan Pânzaru - *Practici ale interpretării de text*
Gheorghe Drăgan - *Poetică eminesciană. Temeiuri folclorice*
Dan Mănucă - *Pelerinaj spre fiinţă. Eseu asupra imaginarului poetic eminescian*
Liviu Papadima - *Literatură şi comunicare. Relaţia autor - cititor în proza paşoptistă şi postpaşoptistă*
Daniel-Henri Pageaux - *Literatura generală comparată*
Erich Auerbach - *Mimesis. Reprezentarea realităţii în literatura occidentală*
Monica Spiridon - *Melancolia descendenţei. O perspectivă fenomenologică asupra memoriei generice a literaturii*
Roger T. Bell - *Teoria şi practica traducerii*
D. Caracostea - *Expresivitatea limbii române*
Daniel Bougnoux - *Introducere în ştiinţele comunicării*
Armand Mattelart, Michèle Mattelart - *Istoria teoriilor comunicării*
Jean Bollack - *Sens contra sens. Cum citim ? Convorbiri cu Patrick Llored*
R.H. Robins - *Scurtă istorie a lingvisticii*
D.M. Pippidi - *Formarea ideilor literare în Antichitate*
Matei Călinescu - *A citi, a reciti*
Mircea Iorgulescu - *Celălalt Istrati*
Ferdinand de Saussure - *Scrieri de lingvistică generală*
Dan C. Mihăilescu - *Literatura română în postceauşism. I. Memorialistica sau trecutul ca re-umanizare*
Lucian Raicu - *Calea de acces*

Matei Călinescu - *Cinci fețe ale modernității. Modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*

Eugen Munteanu - *Introducere în lingvistică*

Dan C. Mihăilescu - *Literatura română în postceaușism. II. Proza. Prezentul ca dez-umanizare*

în pregătire:

Magda Jeanrenaud - *Universaliile traducerii. Studii de traductologie*

Dan C. Mihăilescu - *Literatura română în postceaușism. III. Eseistica. Piața ideilor social-politice*

www.polirom.ro

Redactor: Mihai-Silviu Chirilă
Coperta: Angela Rotaru-Serbenco

Bun de tipar: ianuarie 2006. Apărut: 2006
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. Box 266
700506, Iaşi, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232)21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33,
O.P. 37 • P.O. Box 1-728, 030174
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: polirom@dnt.ro

Tiparul executat la S.C. Polirom ABB S.A.
str. Bucium, nr. 34, 700265
Tel.: (0232)230323; Fax: (0232)230485

Valoarea timbrului literar este de 2% din preţul de vînzare
şi se adaugă acestuia. Sumele se virează la Uniunea Scriitorilor
din România, cont nr. 2511.1-171.1/ROL